

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Slav 8101.42.50

Harvard College Library

**BOUGHT WITH MONEY
RECEIVED FROM THE
SALE OF DUPLICATES**

STARINE

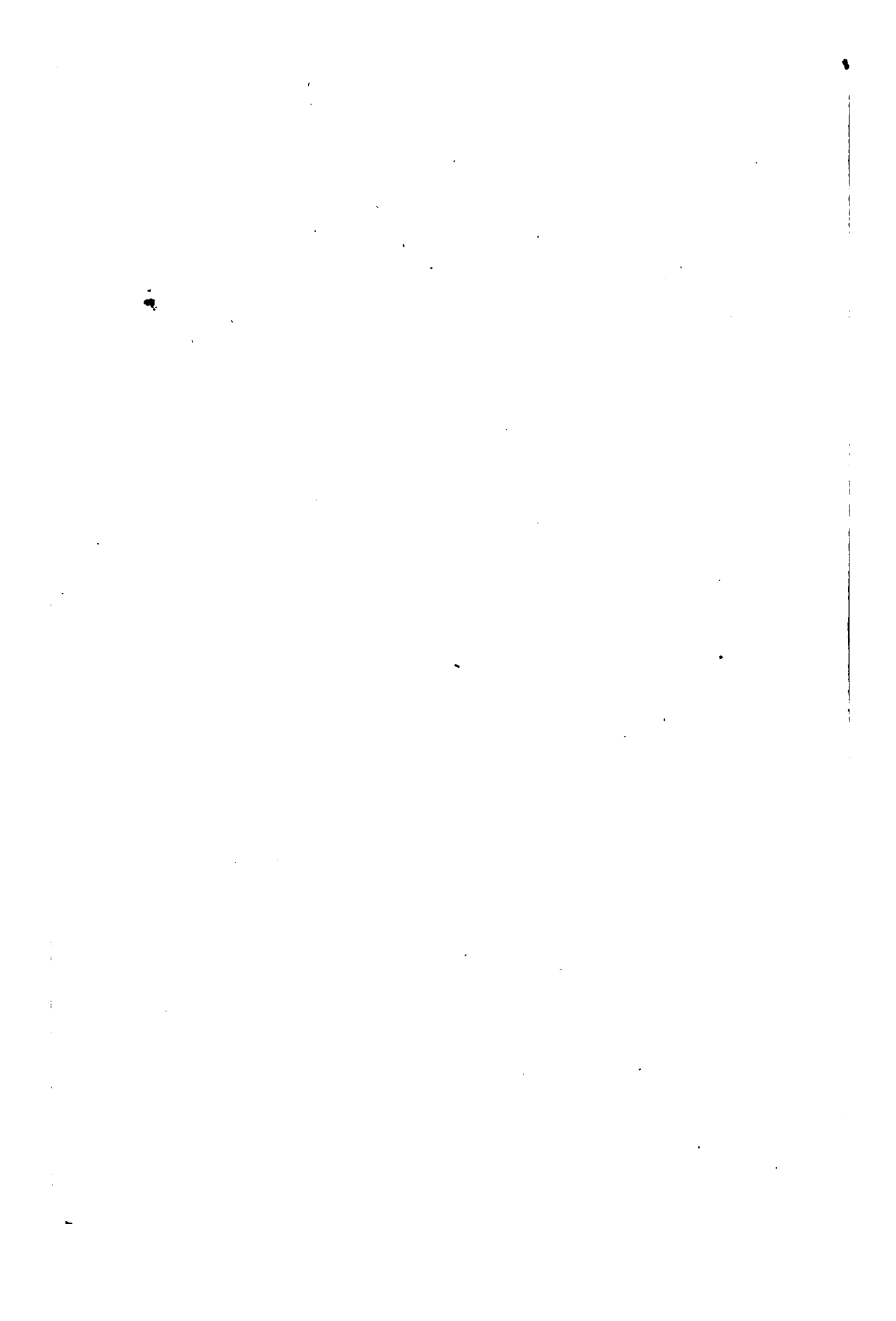
NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI

KNJIGA V

U ZAGREBU 1873

U KNJIŽARNICI FR. ŽUPANA (ALBRECHTA I FIEDLERA) NA PRODAJU.

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI

KNJIGA V

U ZAGREBU 1873

U KNJIŽARNICI FR. ŽUPANA (ALBRECHTA I FIEDLERA) NA PRODAJU.

Slav 8101.42.50

✓

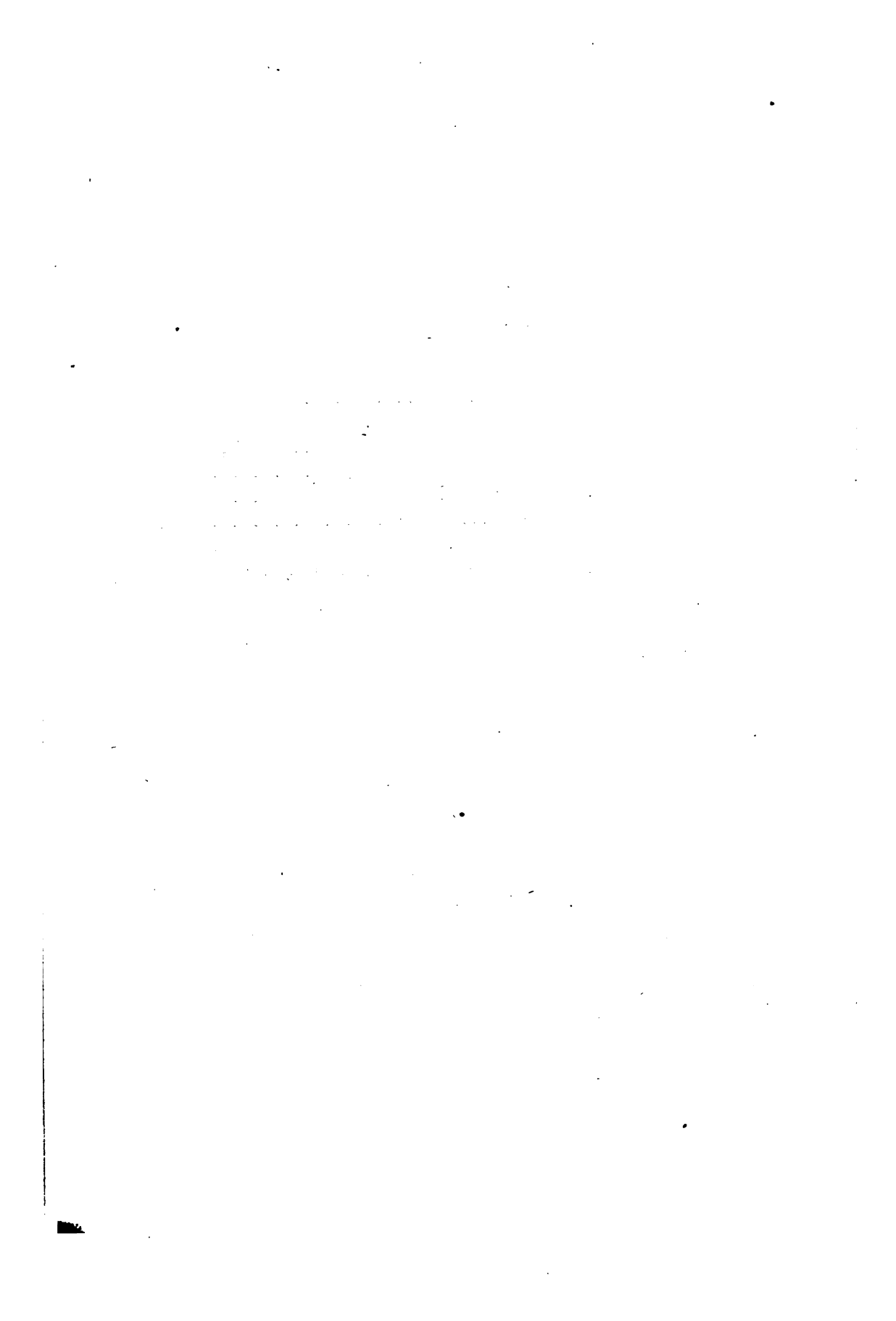
16 Nov. 1937

5

Štamparija Dragutina Albrechta u Zagrebu.

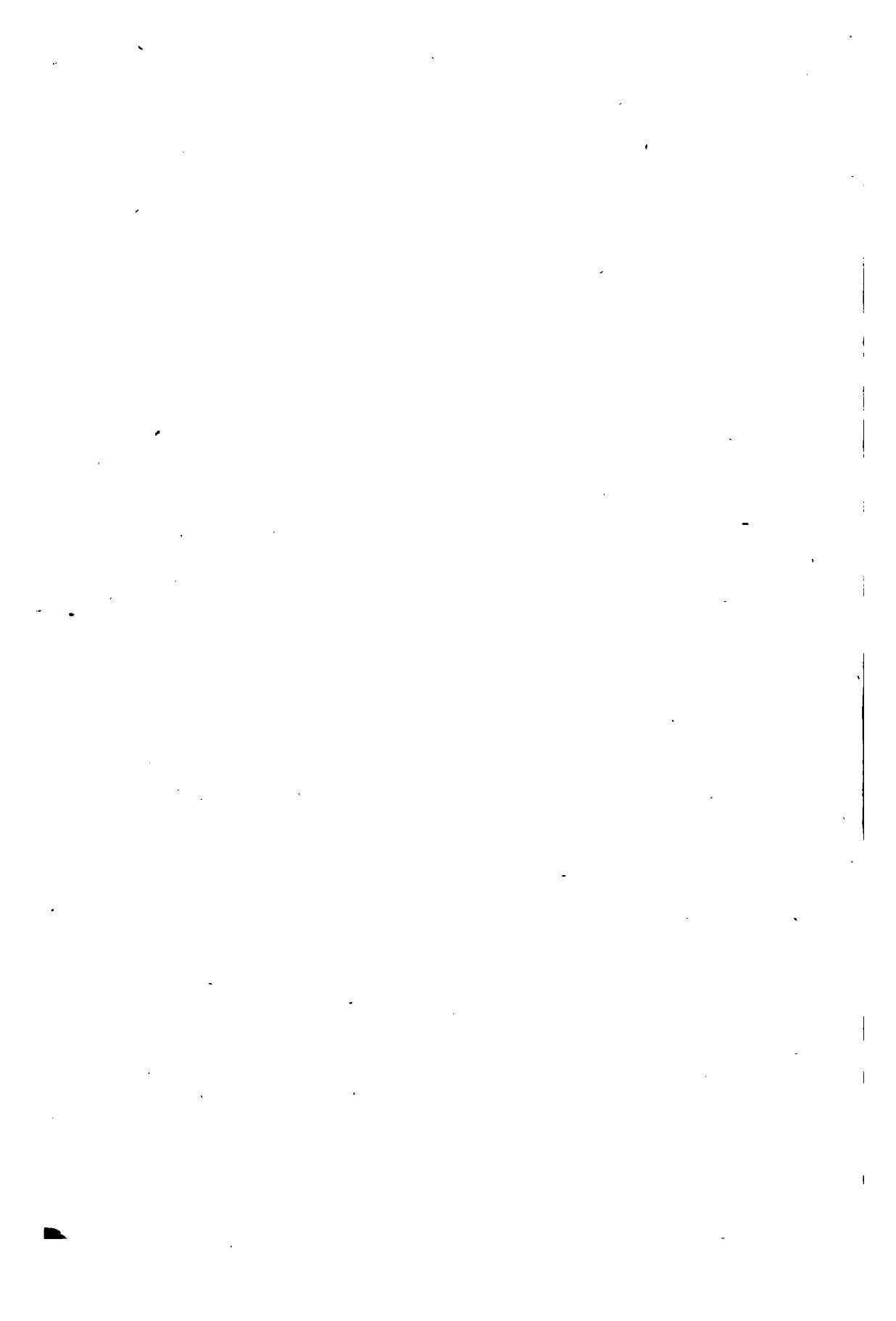
S A D R Ź A J.

Opisi i izvodi iz nekoliko južnoslovenskih rukopisa — od dra. V. Jagića	1
Tipik Romanov	3
Dodatci tekstu sv. Simeuna sv. Save	8
Život Aleksandra vel. po tekstu recensije bugarske	22
Propoviedi Konstantina presv. po rkp. XIII v.	28
Zbornik kr. biblioteke u Berlinu	43
Pričice iz toga zbornika	56
Apokrifi	69
Gradja mojih razprava u „Radu:“ Listine i izprave — od M. Mesića .	109

OPIŠI I IZVODI
IZ
NEKOLIKO JUŽNOSLOVINSKIH RUKOPISA.

PRIOPĆIO
D^r. V. JAGIĆ.

I.

Tipik Romanov.

Rukopis nekoč hilendarski, sada berlinski.

Još i sada ima znatan broj rukopisnih tipika, kojima svima bješe nekoč jedna domovina — crkva srpska po svim krajevima srpskoga naroda sve do srpske općine na svetoj Gori. Tečajem vjekova nešto ih propade, nešto dopade raznih privatnih ruku, odakle ih redovita put odvede u javne knjižnice, ma baš tako razdaleko, kako je od svete Gore do Biograda, od Biograda do Berlina, od Berlina do Peterburga. A gdje su još uz put Zagreb, Ljubljana, Beč i Prag!

Kad su mene onomlani naučne nakane naputile u Berlin, znadjah da ću ondje naći takodjer nekoliko našega blaga, naših starina. Žalibog ja im ne mogah posvetiti onoliko vremena, koliko bi se htjelo, da se pocrpe sve spomena dostojno iz one zbirke južno-slovinskih rukopisa, koju pok. Vuk Stef. Karadžić ustupi kraljevskoj berlinskoj biblioteci. Samo nekoliko božićnih dana g. 1871 bijaše meni mogućno baviti se oko one zbirke. Skoro nadjoh, da su ondje najznatnija to dobom to sadržajem dva rukopisa, oba na koži, pod brojem 48 i 49. Ovdje bit će rieč o rukopisu pod brojem 49.

Koliko ja znam, najraniji spomen o tom rukopisu ima u Miklošičevu rječniku, gdje se veli: *Typicon chilandarense, cod. membr. saec. XIV. serb., olim in „село Бродарь оу Босна“*, postea Vuk. Steph. Karadžić. Miklošić upotrebi taj spomenik ne samo za drugo izdanje svojega rječnika, nego i u *Monumenta serbica* naštampa iz njega spominjanje dana, u koje umrieše srpski vladari XIII. i XIV. vieka. Sr. na str. 71, 84, 115, 177, 214, 231, 246, 549. —

Kako prije tako i poslije Miklošića, ne opominjem se, da sam i gdje i rieč čitao o tom spomeniku. Rukopis pisan je na koži, u 8-mini, po 18 redaka na jednu stranu, ima sada još 275 listova; a nestaje mu sprieda nekoliko listova, kako svjedoči sam tekst, koji pod 2 danom mjeseca septembra ovako počima (na sadašnjem prvom listu): . . . *мѣсяроуцѣ. стон(ть) до скръше(ни)мь отъ на(с) про(к). и тако створ(к) ме(та)мѣ отходит на мѣсто свое. по про(к) же днѣ(к) р'цѣмь вси и твор(ть) оубы(ли). ектеннѣ. нерен възгл(с) яко молант се, и нареждены монах. сподоби господи снн. днѣм(омь) пакы. испльнимь вер'нимь itd.* Za ovim sliede redom mjeseci i dani, kako ištu crkvena

pravila; na kojoj strani ima dan smrti kojega izmedju srpskih svetitelja, ondje je i taj dan i ime onoga svetitelja zapisano na dnu iste strane. Smrt cara Dušana zabilježena je ovim načinom pozlaćenim slovima. Ovi su dodatci pisani koncem XIV. vieka, kada i onaj zapis, o kojem ću umah govoriti.

Iz samoga rukopisa, koji će potanko ocieniti tko se jednom stavi na stare tipike, navesti ću ja ovdje samo jedno mjesto. Na l. 105b i 106a u mjesecu februaru dan .гг. dolazi iza drugih svetaca ovo: Въ тѣ же (sc. днь) прѣподобнаго оца нашего Сүмѡна новаго мѣртоуца срѣснаго. слоужба ѡмоу поет'се, яко же колить прѣдстатель. Тропарь. Божьстѣною благодатию просвѣтъе'се и по смр'ти показашаи свѣтлость житиѣ твоѣю, истауае мѣро благоуханна прѣтѣкающимъ къ раца мощен твоихъ. и люди своѣ наставилъ еси на свѣтоу кого (или благо? —) разоумни. Сүмѡне оубо нашъ, Христа бога моли, даровати намъ велию милость. То je i sve, jer n. pr. o sv. Savi nedolazi nikakav spomen.

Kad je tipik pisan, tko i gdje ga pisa, dokazuju ove rieči, napisane na posljednjem listu istom rukom kojom je sav tipik pisan: благодатию владыкъ Христа и прѣхнустыѣ, поклѣтнимъ оца нашего Гервасиѣ игоүмена написа се типикъ снѣ къ лето .соло. инд. дѣ. (t. j. godine 1331) грѣшнымъ Ромѣмъ хромъ и телесѣтъ и доүшекиѣ. — Iгuman Gjervasije bit će onaj isti, o kojem se pominje u Mikl. Mon. Serb. 86, da je g. 1327 došao k Stefanu Urošu III. „принде кралевьствоу ми вьсеуьстни игоүмень Светыѣ Горы Аѡона, когородице хиландарскыѣ, кѣръ Гервасиѣ съ братниѣми“. Може бити да се njega тиče и оно, što Mikl. M. S. 125 govori o posjeti cara Dušana na Svetoj Gori g. 1347 „влагословение прѣнемъ оцъ прѣдрѣжцаго мучество прѣподобнаго рекоу игоүмена кѣръ Гервасиѣ“. Taj Gjervasije bi tom prilikom sjajno nadaren „и прѣподобнаго игоүмена кѣръ Гервасиѣ ода-рокахъ“. Tako dakle бјеше Gjervasije, kojega zapoviedju pisan bi naš tipik, igumanom svetogorskim, i to manastira hilandarskoga (srpskoga), medju godinama 1327 i 1347.

Nu tko je bio Roman? Iz srpskih spomenika znamo samo za onoga Romana, koji se g. 1365 pominje kao „старьць Скетиѣ Горѣ Аѡона“ (sr. Mikl. M. S. 172) a бјеше sinom „Секастократора Бранька“ i братом зле uspomene Vuka Brankovića; sr. Daničića rječnik s. v. Бранько. Godine se ni malo ne protive, da ovoga Romana, koji se već „starcem“ naziva g. 1365, smatramo i piscem našega tipika g. 1331, u njegovo mladje doba U samom rukopisu ima nešto, što me navodi na tu misao. Na l. 270a čita se drugom rukom pisano, nego li je tipik, ovo: Примисмо да поємо възъ поведѣлиѣмъ, на животъ и по смьр'ти. И кога богу изволи по насъ, да се сѣ не останеи къ болше испальни, да не примѣи наше клетве. Smisao ovieh rieči bit će taj, da je u Sv. Gori, naročito u Hilendaru, u svoje doba ustanovljeno, da se pominje Vuk Branković i za života njegova (kao ono u Glasniku XI, 195) i poslije smrti, svaki ponedjeljnik. Sudeći po ruci, koja je

ista s niže navedenim zapisom, ovo je pisano g. 1353, dakle još za živieh i Romana i Vuka.

Pomenute godine 1353 upisana bi u naš tipik ova svečana obnova pominjanja srpskih ktitora u manastiru Hilendarskom.

1. 271 б: Многихъ и великихъ даровъ насладывше се отъ в'седръжителю бога и на земли под'ни'ше се и земляниимъ царствомъ небесноиу положивше, глаголю же светлаго и прѣподобнаго отца нашего Сумеона могаго мурототца, и по плати сына его великаго къ скетителехъ светам(го) Сакоу, вившимъ въ науелъ хитѣромъ скетити и скещенити и устыгати ѡбителю Хилаи'дара. Оудъ толе и до ныни по роду ихъ вившихъ соуд'никъ имъ, раждег'ше се божественноиу любовию, и ты въ животъ своимъ потыцак'ше се ѡ скетити и скещен'ити ѡбителю сен, създаи'мон родителю и прѣродителю ихъ, и в'сацъимъ доколыствомъ здохлише и създаше въ поконъ мамъ, якоже и ныни зримо естъ. Кѡнъ же по ихъ, здѣсь по именоу вивхомъ днь оупенихъ ихъ. Мѣсеца Юлиа .ка. Прѣстави се монахи Анастасиа, подружнѣе светлаго Сумеона, мати же светлаго Саке ктитора светлаго храма сего. Мѣсеца ѡк(тобра) .кѡ. Прѣстави се велики въ милостивихъ свету краля сръбски Стефанъ, Оуромъ. Мѣсеца ноябра .з. Прѣстави се прѣка царица сръбска подружнѣе Стефана цара прѣкаго, монахи Евкиина, и ноябра .г. Прѣстави се Оуромъ краля третин. Мѣсеца дек(ембра) .г. Прѣстави се Оуромъ царь в'тори сынъ прѣкаго цара Стефана, и дек(ембра) .к. Прѣстави се прѣвнъ царь Сръблемъ и Гръкомъ, курь Стефанъ. Мѣсеца мар(а) .ви. Прѣстави се Стефанъ краля, Ѳеоктисть монахъ, лѣто 760кд. — И снмъ вивше писан'нымъ скетитимъ господамъ и ктиторомъ нашимъ уставлен'но бѣше прѣжде насъ вившимъ отъци и братнѣимъ нашимъ и въ типикъ записано комоуждо ихъ въ днь оупенихъ его иѣлати .ви. пишеницъ съ свѣщамъ в'сонъ брати и съ прилик'комъ в'сако лѣто. Такожде и мавтриа антоургия на мьси, послѣди же и до нѣколы, многоу вѣременоу изшѣдоу и до насъ бывши, уставлен'на скетитимъ отъци и братнѣимъ нашимъ скетитимъ ктиторомъ вивше писан'нымъ поменъ. Да или за'вениемъ или дѣшкылымъ накаждениемъ или улокъуьскимъ оухищреннемъ не испльнихъ заповѣды уставлен'ноу. Минъ же ныни ѡбрѣтающе се въ тѡ вѣремъ къ ѡбытелю прѣсвѣтыиу богородице Хилаи'даръ съ тѡгда игоуменомъ игъменствоующимъ въ ѡбытелю тѡиу, многа истезаниа имъши междуу собою ѡ поменоу скетитихъ ктиторъ, итци бо тогда тыщере се и глаголаху, яко в'смы въ едино да помет' се. Ми же боуще се страха божиа и заповѣди и типика светыхъ ктиторъ, вѣдеще побольнии ихъ и троудъ ѡ скетити ѡбытелю сен, иже потрѣдише се яко быти въ утѣшение маломощ'ниимъ и страднѣимъ, а наипаче езикоу нашему, зговорик'ше се в'се братство иже здѣ по именоу написаном' се: азъ тогда игоумь иерѡмонахъ Сисѡе, митрополитъ Сава, старць каренскы Ддиналь, старць нир'га василанева Ѳвласиѣ, икономъ големъ Герон'динъ, и еп'иснархъ, митрополитъ Диѡнисиѣ, проигоумь и събтнѣимъ, проигоумь и Неѡфитъ, старць Михаилъ, старць Маѡен, старць Ѳеѡдосиѣ, старць Герасимъ, проиконѡмъ Нѡлсафъ, проиконѡмъ Давидъ, старць Дороѡен, проиконѡмъ Димитриъ, старць Ѳеѡдосиѣ, старць Ѳвласиѣ, Нѡлсафъ,

Аглаоми, и доуховини поць Григорие, поць Лаврен'дине, поць Никодимъ, поць Григорие, поць Писси — и проуче в'се братьство, съ ихъ зговоромъ и съ съветомъ сице и ми оустависмо, якоже въ прѣд(и) оуставленно оутьци и братици нашими, ми нима не разорисмо на пауче потердисмо и глаголемо о'бще в'си единци оустн, по уставленно прѣжде писан'омоу да боудеть: кеуерь да поет' се, п'шеници съ свѣщамн в'сон братн и съ прилине'комъ и наоутрица литоургия на меси, в'сакомоу въ днь оуспениа его, на кождо лето, якоже пишеть въ семь типницъ выше и днь мѣсеца, до и'дже богу хотещоу и сын монастиря стонть. Кто ли по мль настоен снѣ разоритъ выше писан'оме, о'брѣтанъ се наувельствоуе въ светлн о'бытлн сен, или наговоромъ ит'кинихъ или своимъ небрѣженнемъ, такового да разорн господь богъ и прѣхиста его мати и да иеть на немъ заповѣдь светыхъ к'нторъ выше писан'ыхъ о'бытлн сее, и да иеть благословень о'дъ в'сего събора хиландарского, на да иеть к'летъ и трѣк'летъ здѣ и въ боудоущи вѣкъ, аминь.

Си оуставъ о помену оу светыхъ к'нторъ писа се повелѣниемъ все братне. Въ лето, ҃сѡѡа, мѣсеца ноѣбр(а) .г.и., ин'дикта .з.

Мѣсеца маја .з. днь прѣстави се Костандинъ Драгашъ. Мѣсеца июня .е. днь прѣстави се благоустьини кнезь Лазарь. Мѣсеца охтоберя .з. днь прѣстави се Влькъ Бранковникъ.

Мѣсеца ноѣбрѣа .л. днь прѣстави се монахи Ефросини подроужне скетого кнеза Лазара.

Ovdje je očividno sve, što sledi iza godine ҃сѡѡа (6861—1353), kasniji dodatak. ali prva 3. redka pisa još, kako se čini, ista ruka koja sav zapis, samo može biti u drugo vrijeme; nasuprotiv je spomen smrti Efrosinije upisan puno kasnije, kako se zna da je i umrla istom na početku 15. veka.

K ovomu zapisu dodajem: U tekstu samoga rukopisa, na dnu, pod 7. novembronu pominje se ime prve carice srpske, evo ovako: прѣстави се прѣва царица срп'ска Елнсавеса. — U Mikl. Mon. Serb. br. XCVIII str. 115 pogrješno je naštampan dan smrti Uroša III „ноѣбра .г.“ mjesto „ноѣбрѣа .г.“

Da skoknemo na časak iz Berlina u Peterburg. Razumije se, da i ovdje ima naših tipika, bar dva što ja znam, jedan iz XIII, drugi iz XIV—XV veka. Ja imah u rukama onaj prvi stariji, koji već Vostokov upotrebi kao izvor za svoj rječnik. To je rukopis riedke krasote, pisan na koži, u formatu srednje četvrtine, ima sada još 265 listova; na svakoj strani po 24 redka krupna, razgovijetna pisma. Čim je ta dragocjena starina bliže onomu vremenu, kada sv. Sava osnova crkvu srpsku i probudi u njoj život literarni, tim prije mogosmo se nadati, da će se ovdje naći puno tragova živa spomena narodnih svetitelja. Može biti, da bi to i bilo tako, da nije neka zlobna ruka nemilostivo haračila po tom velelepnom spomeniku. Evo, što nadjoh:

ištem spomen sv Simeona (13 februara) — izrezan list! — ištem sv. Savu (14 januara) — izrezan list! ištem Savu II (8 februara) — izrezan list! Nadam se naći Stefana Prvovjenčanoga (24 setembra) — nema mu spomena; i tako ide redom. Što listovi poizrezani, što bez spominjanja narodnih svetitelja. Ali da, nešto ima ipak i tu. Na listu 93. čita se ovo: Мѣсеца октебра .кн. Въ тѣжде (дѣнь) скетаго и преподобнаго оца нашего Арсенія архіепіскопа србскаго. Тропарь глась .н. дце волишь. Милостини наставниче и благоутробию скровнице, еже ксвѣмъ отерзаль еси, правокѣрню оучителю, архіереемъ божьственомъ оудобрение, оцѣе нашъ Арсение, нишнимъ быс(ть или можда быси) застоупникъ. Тѣмъ моли Христа бога просвѣтити доуше наше, да не когда оуснемъ въ смръти и прох(ам) слоу(жба) в минен. На ант(оургню) ниш керархомъ.* —

Od neslovinških svetaca spominjem: мѣсеца марта .кн. прѣподобнаго Стефана далматска; мѣсеца маѣ .л. прѣподобнаго оца нашего Исаким далматска; июня .с. прѣподобнаго Нларіона далматска.

Na listu 46 ima ovaj zaglavorak: Типикъ црковнаго послѣдованна еже къ Нероусалимѣ светые лавры прѣподобнаго и богоноснаго оца нашего Сакы. Сие же послѣдованне выкаеть и къ проуихъ къ Нероусалимѣ светыхъ моастирь.** — Na listu 50 dolazi molitva, gdje se pomijnu molbe, „прѣподобныхъ и богоносныхъ оцаць нашихъ Симеона и Сакы“ — a to su bez sumnje srpski svetci. — Na l. 69 ima zaglavorak ovaki: Послѣдованне црковнаго паниа и събраинне всего лѣта зачинае оть мѣсеца септѣбра до мѣсеца августѣ. — Za tim dolazi kalendar, gdje se na l. 152 pod .s. (t. j. augusta) mjeseca nalazi „молитка мады гроздиѣмъ“. Poslije ovoga sledi nekoliko psalama i razni članci iz teologijske literature.

Pomenutim sprieda spominjanjem arhiepiskopa Arsenija, nasljednika sv. Save, stavljena je granica, iza koje nazad ne mogaše biti ovaj rukopis pisan, t. j. godina 1266—1270.

* U Hludovljevoj kolekciji rukopisa, u nekoj mineji za Oktobar (pisana je g. 1388) ima pod istim danom opširna služba sv. Arseniju; tamo se čita i ovaj tropar.

** Ako se iz ovieh rieči može izvoditi, da je u peterb. tipiku isti tekst jerusalimskoga djela Savina, koji prvi put kako se čini prevede arhiepiskop srpski Nikodim g. 1319 (sr. Glasnika knj. XI, str. 189—203), tada bismo znali, da i peterburški rukopis spada istom u XIV. viek. Ali dok se oba rukopisa ne porede iz bliže, ne može se to znati. Prije smije se reći za tipik srpski zbirke Hludovljeve (br. 122), da je priepis Nikodimova prievoda. — O dvjema vrstama tipika. studijskom i jerusalimskom, ima nekoliko općenitieh opazaka u Čtenijah moskovskoga obščestva, u knj. II za g. 1867 u članku pod naslovom: „O slavjanskixъ perevodaхъ церковнаго богослужебнаго устава.“

II.

Kritički dodatci tekstu života svetoga Simeuna i svetoga Save.

U „imperatorskoj publicčnoj“ biblioteci u Peterburgu ima medju nebrojeniem dragocjenostima rukopisniiem dosta toga, što je i za nas Hrvate i Srbe, i u opće južne Slovinjane, puno važno. Žalibog u Rusiju dolaze vrlo riedko učeni ljudi iz drugih slovinskih krajeva, da bi se ovdje zanimali učeniiem istraživanjima, pa tako mnogo spomena vriedna, što se njihovieh zemalja tiče, osta ili sa sviem nepoznato ili bar neupotrebjeno. Od samih Rusa ne možeš tražiti, da će veću pažnju obraćati na ono što im je dalje, dok još nisu sa svojiem gotovi. A da istinu kažem, takovieh opće slovinskih naučnika, kako je J. J. Sreznevski, ima i u Rusiji vrlo malo. Boraveći ja prošle godine nekoliko mjeseci u Peterburgu, prem da ne raspolagah onako slobodno vremenom, kako bih htio, da sam radi slovinske nauke došao onamo, ne mogoh ipak odoljeti želji, da ne bih češće zagledao u onu bogatu, neisrpivu riznicu slovinske filologije. Izmedju ostalih predmeta, oko kojih se ondje zabavim, nadjoh u zbirci rukopisa, što ih pokojni Giljferding pokloni carskoj biblioteci, dva znatna po staru srpsku književnost. O njima želim ovdje progovoriti nekoliko rieči.

Poznato je, da je g. Gj. Daničić u dva puta izdao život sv. Save; g. 1860 i g. 1865 pod jedno sa životom sv. Simeuna. S početka mišljaše on, da je onaj prvi (kraći) tekst djelo Domentijana; poslije, proučiv po bečkom rukopisu onaj drugi tekst, što ga je g. 1865 izdao, uvjeri se, da je taj pravo djelo učenika sv. Save, Domentijana a ono prvo da je samo preradjeno (gdje gdje pokraćeno a gdje gdje i dopunjeno) po ovome tekstu nekim Teodosijem kaludjerom hilandarskim. G. Daničić dokaza, da taj Teodosije ne mogaše živjeti istom u 18 vieku, kako je Šafarik mislio (odatle dakako ne siedi da ne bi sve ona istina bilo, što inače Šafarik govori o nekom Teodosiju prošloga vieka) a da i njegov posao nije onako loš, kako ga Šafarik pokudio. Bilo bi još i sada vriedno porediti oba ona karlovačka rukopisa, po kojima je Šafarik toliko korio svojega Teodosija, da bi se jasno vidjelo, da li se zbilja Šafarik toliko prevario i toli nepravedan bio u svom sudjenju.

Kako su životi sv. Simeuna i sv. Save važni i dragocjeni po našu staru književnost, ne smatrah suvišniem da u carskoj peterburškoj knjižnici poredim sa štampaniem tekstovima oba ona rukopisa zbirke Giljferdingove, u kojima ta djela imaju. U prvom rukopisu, koji je Giljferding iz Peći odnio u Peterburg, ima život sv. Save, upravo onakav tekst, kakav je u izdanju g. Daničića od g. 1865, dakle pravo djelo Domentijanovo. Taj rukopis pisan je na papiru, u formatu mala lista; a svega ih ima 221, pošto je iz sredine nekoliko ih istrgnuto. Nema sumnje, da je taj rukopis pisan ili već koncem petnaestoga ili bar početkom šestnaestoga vieka; u pravopisu njegovu nema onoliko nepravilnosti kao u bečkom i po tome sudeći mislim da je svakako i stariji od bečkoga.

Početak rukopisa (na 1 listu) glasi ovako (s razriešenim pokračenjem):

Мѣсеца генара въ .ди. днь житиѣ и жизни и хождениѣ иже въ скетыхъ прѣоскещениаго оцѣца нашего и богомоснаго наставника все сръбьскыѣ земли и помор'скыѣ и прѣкаго архіеннскаго Саки.

Царствоующюу господоу нашему Исоу Христу и прѣласти побѣжденнѣ бывшии и нъ лѣсти идольскѣи цотрѣбленѣ бывшии и гонению же на християны прѣставшоу и близки вѣрѣ проскѣтении се по лицоу всеи земли и благовѣрнѣи процитающоу въ всеи мнрѣ itd. vidi se, da je onako kao u Daničićevu izdanju 1865 str. 118.

Da bi se bolje vidjelo, kako se slažu oba teksta, t. j. ovaj sa štampaniem, dodat ću ovdje sve zaglavke peterburškoga rukopisa, koji su crveno pisani, naznačiv im svagdje, mjesto po izdanju Daničićevu.

Rkp. 1. 5b. Ѡ ошъствѣи уюднаго отрока въ скетюу гороу и прѣбытии въ монастыри роуцкскѣи — štam. izd. str. 123 r. 10 zdola, ispred rieči: И приеиъ благословениѣ родителю.

Rkp. 1. 18. Ѡ въсписании къ рѣдителима и о земли оцѣца си въ скетоюу гороу прѣподобнаго Саки — Štam. izd. str. 139, r. 16 zgora, ispred rieči: Снмъ тако ськръшлемомъ —

Rkp. 1. 29b. Ѡ оставленни дръжавы своѣи Стефана Немани и Ѡ приети аггелскаго ообраза и наречени Сѣмѣона монаха и Ѡ ошъствѣи его въ светоюу гороу — Štam. izd. str. 151, r. 1 ispred rieči: Съ же боголюкъъ скеты, готови —

Rkp. 1. 39. Ѡ пошъствѣи въ царн градь светаго Саки и възрачению его и Ѡ сьвятѣ юю сь прѣподобнымъ си оцѣцемъ Сѣмѣономъ — štam. izd. str. 160 red. 11 zdola, ispred rieči: Прилоуи же се печаль —

Rkp. 1. 43. Ѡ въздвиженни монастыра светые богородице хиладарскыѣ и Ѡ прѣбыванни прѣподобныю въ немъ — Štam. izd. str. 164, red. 9 zdola, ispred rieči: Пришѣдше богомосныи Сака монахъ —

Rkp. 1. 49. Ѡ прѣбытии въ мьлуалинии светаго Саки монаха и о прѣставленни прѣподобнаго оцѣца нашего Сѣмѣона. — Štam. izd. str. 170 red. 16, ispred rieči: Сьма же скетыма Ѡ снхъ подижающина се.

Rkp. l. 54b. **Ѡ** мѡлїенїи снїиѡмъ прѣподобнаго къ любнїиѡмоу уедоу — Štamp. izd. str. 176, red. 12, ispred rieči: видите же ѡтца уедолюб'ца.

Rkp. l. 58b. **У**юдо иже сьтвори ш ннїи прѣсвета къ царїи граде — Štamp. izd. str. 179 red. 2 zdola, isto takav zaglavak.

Rkp. l. 63b. **Ѡ** мѡлїенїи къ богу скетаго Савы ико прослїкнїи ѡтца иго и ѡ уюдесы мурѡтоуиѡмъ прѣподобнаго Сумѡна — Štamp. izd. str. 184, red. 8 zdola, ispred rieči: Сьже светїи и богоноснїи ѡвртѣ —

Rkp. l. 70. **Ѡ** прѣзытерствѣ скетато Савы и ѡ прѣнесенїи моцнїи прѣподобнаго Сумѡна къ Срьбно мѡлїенїемъ сына его кър Стефана — Štamp. izd. str. 191 r. 12 zdola, ispred rieči: Дошъдмоу же боґоносцоу Савы време и достн'шоу въ униъ реда того.

Rkp. l. 78b. **По**ууенїи скетато Савы къ събороу въсемоу ѡтцьства иго ѡ прѣподобнїемъ Сумѡнѣ — Štamp. izd. str. 198, red. 8, ispred rieči: Братнїе и ѡтции прїидете.

Rkp. l. 84. **Ѡ** нґоуґмєнствѣ прѣподобнаго Савы къ домоу светнїе богородице ствдєннѣьскїе и ѡ уюдѡткорєнїи иго — Štamp. izd. str. 203. r. 7 zdola, ispred rieči: боґоносцоу же оуко семоу.

Rkp. l. 87b. **У**юдо л. — štamp. izd. str. 206, r. 1: to isto.

Rkp. l. 92b. **У**юдо .в. скетато — štamp. izd. str. 211 red. 1: to isto.

Rkp. l. 95. **Ѡ** възвращєнїи боґоносца Савы къ светоуоу гороу и ѡ пошъствы иго къ кон'стан'тинїи градѣ — Štamp. izd. str. 213, r. 16 zdola, ispred rieči: поставнїи же скетнїи тоу нґоуґмєна въ мєсто себе.

Rkp. l. 100b. **Ѡ** поставлєнїи архїєпископа прѣподобнаго Савы — štamp. izd. str. 219, r. 4, ispred rieči: бывшоу же днїи нароуѡтоу и ѡблѣкноу се.

Rkp. l. 114b. **Ѡ** свещєнїи епископѣ прѣсвещєннїи и и ѡ ѡбновлєнїи истнннїе кѣры и проклетїи безбожннїихъ еретнїкѣ — štamp. izd. l. 233 r. 7 zgora — isto tako.

Rkp. l. 116. **По**ууєнїи скетато Савы ѡ истнннїи кѣры — štamp. izd. str. 234, red 14 zdola: Братнїе и друѡзи.

Rkp. l. 125. **Ѡ** покєлннїи прѣсвещєннаго взнѡати се въстѣи уловкѡмъ землє ѡтцьства иго и ѡ взнѡаннїи брата своєго Стефана на крєльствєо взнѣцємъ посланннїи емѣ папоу ѡтѣ Рима — štamp. izd. str. 243 r. 9 — malo drugačije.

Rkp. l. 130. **Ѡ** хождєнїи прѣсвещєннаго къ згрьскомоу крєлю — štamp. izd. str. 248, r. 10 zdola — drugačije.

Rkp. l. 135. **Па**кы ѡ любнїи глагола емоу — štamp. izd. str. 254, r. 7, ispred rieči: ико же къ насѣ икѣн.

Rkp. l. 138b. **Ѡ** уюдєсы прѣсвещєннаго иже сьтвори ѡ прѣставлєннїи брата си Стефана крєля и ѡ поставлєннїи сына иго Радослава на крєльствєо — Štamp. izd. str. 257 r. 7 zdola.

Rkp. l. 142b. **Ѡ** пошъствы ѡтѣ землє ѡтцьства сы прѣсвещєннаго Савы и ѡ въшъствы иго къ скетїи градѣ їєроусланнїи и ѡ ѡвхождєнїи иго късѣхъ скетннїихъ мѣствѣ їєроусланнїиьскннїихъ — Štamp. izd. str. 262, r. 5 zgora, ispred rieči: Паки же хѡте прѣсвещєнннїи єдннїи єдннѡмоу послѡужнїи.

Rkp. l. 155 b. **О** станин прѣосвещеннаго Савы съ царемъ курь Калло-
нимемъ и ѿ ошстын къ свѣтоую гороу также пришьствѣа его въ землю
ѡтѣуства своего — Štamp. izd. str. 276, r. 3 zdola.

Rkp. l. 160 b. **О** пооуеени оуенинкъ Štamp. izd. str. 282, to isto.

Rkp. l. 165 b. Пооуеение о заповѣданн сѣгата Савы къ ѡске-
щеннымъ епископомъ. — Štamp. izd. str. 287, to isto.

Rkp. l. 173 b. **О** прѣитн краљевства благовернаго краля Владислава
и ѿ поставленн свѣтымъ Савою въ мѣсто себѣ прѣосвещеннаго архи-
епискоупа Арсениа и пошстын его вѣторницею къ свѣты градъ Іероу-
солимъ. — Štamp. izd. str. 295 red: 3 zgora.

Rkp. l. 181. **О** пришьствѣа свѣтаго въ свѣты градъ Іероусалимъ и ѿ
пророуствоваини ѿ нимемъ и оуееницѣхъ его уьствнаго патриарха Іероу-
солимьскаго — Štamp. izd. str. 302, isto tako.

Rkp. l. 186 b. **О** пошстын прѣосвещеннаго въ Александрію и ѿ
похожденн свѣтынхъ поустыиннкъ, по томъ же о ѡшстын его въ свѣтоую
горъ синанскоу — Štamp. izd. str. 308, isto.

Rkp. l. 189. **О** пошстын свѣтаго въ гороу сѣманскоую — Štamp.
izd. str 310, r. 13 zdola.

Rkp. l. 193 b. Похвала прѣосвещеннаго епискоупа богоноснаго Савы
— Štamp. izd. str. 314, r. 12 zdola, ispred rieči: Н сннде горы сѣ-
манскыя прѣосвещенны богоноснѣ.

Rkp. l. 204. **О** възращенн прѣосвещеннаго ѡтѣ горы сѣманскыя и ѿ
пошстын его къ западоу — Štamp. izd. str. 324, red 4 zdola, ispred
rieči: Н тоу слоужнкъ прѣосвещенны.

Rkp. l. 210 odrezan je početak zaglavka te se samo još čitaju
rieči: Савы ѿ прѣставленн его Štamp. izd. str. 330.

Konac života glasi ovako (sr. štamp. izd. str. 344): Н павы же
ѡткринѣше грѣбъ его сѣтворнше по глаголоу свѣтаго и къ дръвѣхъ сѣтворенѣхъ
коуеуеуъ положнше и н нже послѣдъ сребромъ и златомъ божьствьнынхъ
ѡбразъ изваинѣмъ съ хинѣуы ѡтѣ благопрозекныя ѡтраслн нхъ кудннѣмъ
великоую любвь и надеждоу нмоушннмъ къ семоу прѣосвещенномоу по-
кованъ бысть уьствнѣ. Ндѣже и доселѣ яко сльнѣе сннкетъ по срьдѣ
леже великыя црькве уюдеса творѣ днѣмамъ и конѣмамъ благоуьствнѣ
ѡблаговхажъ всѣхъ вѣрннхъ срьдѣца, слакешнхъ ѡтѣца и сына и свѣ-
таго доуха въ тронѣн покланннѣма кудного бога, емоу же слава и
дръжава, уьствъ и покланннѣ нынѣ и прнсно и въ вѣкы вѣкомъ амннѣ.

Zaključak rukopisa glasi ovako: Въ лето 7478 индикта .лї. въ
царство благовернаго цара грѣкомъ курь Каллонимъ и въ днн самодръжца
срьпьскаго вьноука свѣтаго Сѣмѣона сына же Стефана . . . obrezano . .
по томъ бывшннмъ богоносци прѣосвещеннѣмъ Арсенин Деметннмоу
ермонахоу яко же прѣжде реуено живоуцоу въ свѣтѣн горѣ въ мѣлуал-
ннцн сѣго свѣтаго нже кѣсть нменѡуемо Каремъ послѣднѣмоу вѣуенноу
его бывшоу прѣдложн богъ ѡткрнѣ доухомъ свѣтынмъ проразоуьствн
жнтнѣ сѣго прѣосвещеннаго Савы и тѣмъ сложено и пропнелно бысть
въ мѣстѣ вышереуеннѣмъ Каремѣхъ свѣтаго доуха наставленнѣмъ и мо-
литвѣмамъ свѣтаго. да благыя же вѣры юже нмѣше къ прѣосвещенномоу
сн господнноу Савѣ благовернн господнн нашъ Стефанъ краля Оурошъ

ПОСЛА СМОУ БОГЪ ПРЕСВЯЩЕНОЮЮ МОЛНТЕУ ЕГО СНО КНИГОУ ЮЖЕ ПРИЕТИ
ИМО ПРЕВЕДЕННЫ ДАРЪ УСТЬЕМЪ.

U tome je zapisu najznatnija razlikost od teksta Daničićeva u godini. Dok je ondje zapisao **с҃ма** t. j. 6751 ili 1243, ovdje se čita **с҃ха** t. j. 6762 ili 1254 ili još bolje 1253, jer je pridodana indikcija 11, koja samo uz posljednji račun pristaje. To znači, da je po zapisu peterburškoga rukopisa život sv. Save imao biti dovršen medju septembrom i decembrom godine 1253. Meni se ovaj datum čini podobniji istini, nego li 1243, koja je godina gotovo preblizu sviem oniem dogodjajima, o kojih pominje Domentijan. Ta Domentijan ne govori samo o smrti sv. Save (1237) nego još kako „**по лѣтѣхъ нѣ колницѣхъ**“ (sr. Daničić živ. sv. Sim. i sv. Save, str. 333) prenese Vladislav njegovo tielo u Mileševu i kako ovdje „**не по мнози времени**“ izložiše sv. moći sredi crkve. Svemu je tomu, kako rekoh, godina 1243 odveć na blizu, a naprotiv g. 1264, kad no isti Domentijan napisa i dovrši život sv. Simeona, odveć daleko. Za to ja volim godinu, koju donosi rukopis peterburški.

Sada priedjimo k samomu tekstu. Razumije se, da nemaju u svoj književnosti starosrpskoj dva rukopisa, ma bilo upravo sveto pismo, što bi se rieč po rieč slagali. Ne može se dakle očekivati ni u životu sv. Save, koji bjaše po sviem znacima puno čitan i prepisivan, da će se bar dva rukopisa na rieč podudarati. To valja i za peterburški tekst, kad se poredi s Daničićeviem. Ali kad je već jedan tekst štampan i to onako razumno, kao sva izdanja Daničićeva, bilo bi po mojem mišljenju lako i suviše ustavljati se na malenkostima. Na suprotiv sve, što je i koliko znatnije, gdje se razlikuje peterburški tekst od bečkoga (štampanoga) to sam pobilježio i stavljam ovdje redom.

Po najprije rekoh, da u rukopisu nekoliko listova nestaje. A i oni što jesu, bjehu svakojako premetani te me nije malo vremena stajalo, dok ih stavih u red. Još i sada prekida list 9 riečima: **въ реди скетыхъ урьномъ** . . sr. u štampanom izdanju str. 128 redak 6 zgora. Sljedeći za tiem list 10 nastavlja istom oviem riečima: . . . **лико уудо быишею еже николиже бѣхоу** . . sr. u štam. izd. str. 130 red 12 zgora. Rkp. l. 211 dočima riečima: **приниждишоу къ разоу своемоу** . . sr. štam. izd. str. 332 red 11 zgora; a sljedeći list rkp. 212 nastavlja istom riečima: **ико смыа своого поуѣ и двѣма**, sr. u štam. izdanju str. 335 red. 7 zgora. Inače je rukopis podpun, samo su listovi 206—221 s gornje strane za više redaka podrezani.

Spomena vriedne razlikosti jesu ove:

Štam. izd. str. 131 r. 11 zdola ima: **поуѣ великы и пространъ оу сѣторн нмъ** — naš rkp. jamačno bolje: **оу сѣторн нмъ и градъ** (u št. izd. mnoštveni broj) **къ именъ терьдъ велинъ създа.**

Štam. izd. str. 138 red. 6 zdola mjesto: **тако же на градѣ близъ поредѣ** ima u našem tekstu: **тако же на градѣ поредѣ близъ прѣвнѣ** . .

Štam. izd. 139 red 3 zgora, cielo mjesto u našem tekstu razumljivije: **свършениѣ же быста оубѣ црквы и оукрашениѣ всѣмъ потребами**

и видѣвъ скеты великоюу црквию иже естъ мати црквиамъ благоу-
щениѣ именованамъ, иже испрѣкъ покрѣвѣтъ быхши плауаши оуѣ хитора
сконх . . . и снѣмъ плакы олокомъ покрѣ ю. И покрѣвѣтъ быхши великою
цркви, юже вслѣнымъ оукрашениемъ и всѣми потребами украсишь испль-
нини прѣзвобнально иже и до днѣшнѣшаго днѣ имать на поустѣ, и пакы
сѣторѣ въ нѣроу црквию прѣображенѣа спасока.

Stamp. izd. 152 red. 6 zgora — u našem tekstu ovako: И сѣрѣкъ
вельможе дръжакы своее, соудни же и тисоуцинымы и все класти малыи
и великыи и вьсакинымъ веселѣемъ оубьвеселии вьсѣхъ . .

Stamp. izd. 152 r. 10 zdola mjesto bogoljubnija mati iego ima naš
tekst: такожде и подроужни иего боголюбнѣша Анна подобещи се . .

Stamp. izd. 153 r. 13 zdola, cielo mjesto u našem tekstu ovako:
Прѣсык' же ижеколикѣ въ лаврѣ домѣ скетыи богородице стоуденнѣускимъ
въ роукотворениимъ емоу монастыри сѣ братиимъ тоу соуцинимъ прѣликоу
нхъ подобе се . . . По врѣмени же възьмъ вьсакы доволъ оуѣ дръжакы
своее и оупльунѣ' се доухомъ скетыимъ . . . мнози же вельможе оубласти
иго видѣ'ше великоюу смьренѣе . . . И принде поденг' се въ светоую
гороу къ прѣскетѣи богородици клѣопедьскои воде съ собою избѣри-
мыихъ слоугъ .т. разѣк проуихъ. И оверѣте любенное свое агне хрестоу
назнаменоу и егдаже оузрѣ скетыи юноша прѣзвобнлаго си оуѣца
светаго Симеона оудни се уюдеси тании вожики и радостноу вьсь зд-
дрѣзае се доухомъ скетыимъ прозрѣкъ прѣроушествоваа оу целоканни ею
глаголюе. Милость и истина срѣтоста се, правѣда и миръ оублобизаста се
и любьзно прѣимша се срьдолюбьнымъ целоканѣемъ цѣлокаста се оуба
богоснома сѣпроуѣга сѣврѣст'ника itd, kako je u štamp. izd. str. 154,
r. 2 zgora.

Stamp. izd. str. 155, red. 4 zgora: .в. мѣрѣ иже естъ вьбѣла унста
злата и сѣрѣра и роухо бесуисльнѣ, мьскы же и лѣкиныи коньскыи . . .

Stamp. izd. str. 156 r. 4 zgora: оуѣ безбожыныхъ хоурсарь (št.
гоурсарь).

Stamp. izd. str. 156 r. 14 zdola: дръгое залто . . . им'же коуѣин .и.
комать . .

Stamp. izd. str. 158 r. 1 zdola: богородице икерскыи рекомѣ порта
итисы . .

Stamp. izd. str. 159 r. 11 zgora: иже сама икономосъ нарекла се
вѣсть.

Stamp. izd. str. 160 r. 8 zdola: и въ мѣсто себе проуцѣны посла
и къ царьскомоу градоу . . . дошѣдшоу же емѣ къ кон'стантинъ градъ . . .

Stamp. izd. str. 162 r. 7 zdola poslije rieči roditelju tvojemu do-
daje naš tekst: нѣ да и уедомѣ оуѣтѣства твоего поуѣ добрѣ оустроини.

Stamp. izd. str. 163 r. 10 zdola: и шѣдъ въ срьдѣ сѣборѣ клѣринскы
сѣвещѣ сѣ богоснонымъ оуѣтцемъ прѣтомъ (štamp. izd. въ Мѣсь).

Stamp. izd. str. 164 r. 4 zgora: Подѣнигоукъ оуѣца си светаго
Симеона междоу кони сѣ оудромъ.

Stamp. izd. str. 164 r. 11 zgora: да не оуидѣта оуѣтѣ нѣхъ на вѣхъ
до конца хранители нѣхъ.

Stamp. izd. str. 164 r. 8 zdola: оуѣ безбож'ныихъ хоурсарь.

Štamp. izd. str. 165 r. 12 zgora: на поуѣсть дръжанѣ ѡтѣуѣства
нѣю.

Štamp. izd. str. 172 r. 16, znamenito mjesto glasi u našem rkp.
ovako: Въ дѣны же великаго и благокрѣпаго краля Стефана Оуѣроша
сына прѣконтѣуаннаго краля Стефана вѣмоука свѣтаго Сѣмѣона въ
тонже келѣн тѣжде каноу прѣдръжѣшоу ѡткри богъ извоемоу урѣнцоу
зученикоу его неромонахоу Доментинноу доухомъ свѣтыишъ назиданелати
сего свѣтаго житиѣ и тѣмъ прописано бысть.

Štamp. izd. str. 180 r. 11 zgora: и мѣр'тнѣѣ ѡтѣ своѣго ѡтѣуѣства
приложиста на всѣсако лѣто тоу.

Štamp. izd. str. 188 r. 7 zgora: ѡтѣцоу протоу Доментинноу при-
рѣуемоу неросалиннтоу быхшѣе . . .

Štamp. izd. str. 190 r. 3 zgora: ѡнъ же написа елика вѣзмож'но и
пакы благословы насъ оуѣеники свое тѣмъже благословѣнѣемъ и по
времѣни не разлузи се своѣго зунтели миръ скон свѣтынъ намъ ѡставленъ
и самъ богомъ възведенъ бысть на выш'нихъ . . .

Štamp. izd. str. 192, r. 8 zgora: къспнса къ нѣмоу любими братѣ
его великынъ жоупанѣ Стефанѣ владѣуѣствоуѣ на прѣстолаѣ ѡтѣца своѣго
свѣтаго Сѣмѣона.

Od pisma, pisana sv. Savi, nema u tekstu štampanom (str. 192,
red 10) gotovo ništa, jer je u bečkom rukopisu očevidno ili list is-
trgnut ili inače propušteno. Po peterburškom rukopisu glasi to mjesto
ovako:

Ⲡ любезны доуши мои, ѡ прѣподобны ѡтѣе нашѣ Сако послушан
моленѣа моего и не прѣзры гласа късплающа ти изъ глыбѣи срьдѣца
моего. Сътвори съ мамы милость и потѣща' се принеси скоуѣтакъ моци
благѡухан'ныѣ свѣтаго и прѣподобнаго ѡтѣца нашего и самъ прииди къ
намъ ѡ богоноснѣ, да проскѣтити се ѡтѣуѣствѣе наше принесенѣемъ
скѣтынѣхъ моции его и пришьсткѣемъ твоимъ. Кама ко ѡшдѣиша ѡтѣ
насъ ѡскерѣи се земля наша безакон'ни машини и оуѣмена бысть
крѣкъ мы и въплдохомъ въ ялѣи иноплемѣн'ныкъ и вразы наши подра-
жашѣ ни, да неканъ би милосрьдѡвала владыка нашѣ христосъ и прѣуѣс-
таа его мати молитвами того свѣтаго и тебе, ѡ прѣподобнѣе, и събрала
ны ѡтѣ(ѣ)зыкѣ и ѡтѣ роуки иноплемѣн'ныкъ и постѣнѣ немоци наше и
недоугы и избави' ни ѡтѣ прѣтнѣ'ныихъ, зашѣнѣла ны ѡтѣ всякоу
дѣтели неприязнѣныѣ. Съ же прѣподобныи не прѣзрѣ моленѣа любѣ-
маго, нъ потѣща' се въсѣлюбъзно и скоуѣтакъ моци свѣтаго, поем'же съ
собоу христолюбивыѣ и прѣподобныѣ съ прѣподобныишъ и изредныѣ
скѣтыѣ урѣн'це свѣтыѣ горы на похвалоу и на благодаранѣе свѣтаго и
лауѣше шѣствокати съ свѣтыишъ въ свое ѡтѣуѣство. И посла прѣдпи-
санѣе къ любимому братоу своемуу сыце рекѣ емоу Посланѣе твое
прѣѣхъ съ любѡвию и слъзныѣ молакы твоѣ не прѣзрѣхъ, нъ моци госпо-
дина твоего свѣтаго желаемыѣ тобою несоу, и самъ шѣствоуѣю съ ними
съ уѣстыишъ урѣнцѣи свѣтыѣ горы, къ нижже изволи жити господниѣ
тѣонъ скѣты, и съ любѡкию добрѣ послѡужникъ госнодекы своемуу и прѣ-
уѣнстанъ матери его и редѣ себя добрыи обрѣтъ горѣ къ прѣвеселити
ѡбѣнѣанъ и ѡбѡтѣтѣвъ божѣствыишъи дѣр'ни ѡтѣ прѣзбогатаго ѡтѣца

НЕБЕСНАГО ГОСПОДОМЪ ПРЯДНОМЪ ИМОУ СТАДО И ПО СМЪРТИ ХОТЕ СЪБЛАЮДАТИ. ЗА БЛАГЫЕ ЖЕ ТВОЕ ВЪРЪ И ЗА ТЕПЛОЮЮ ЛЮБЕВЪ ЮЖЕ ИМАШИ КЪ ИМОУ СЕ ИДЕТЬ КЪ ТЕБѢ СЪ ПОБѢДАМИ НЕБЕСНЫХЪ СИЛЪ, СИЛОЮ ХРИСТОВОЮ И ОРОУЖИЕМЪ КРЪСТИНЫМЪ ПОБѢДИТИ ХОТЕ ВСЕ ВРАГЫ ТВОЕ И СИНОСТАТИ ОТЬ БОГА ДАИНОЮ ИМОУ БЛАГОДЕТНО. ТЫМЪ ЖЕ ѿ ЛЮБИМУЕ ГОТОВИ СЕ НА СРЪТЕНІЕ ЕГО. БОГОНОСЦЪ СЪ ИЕРОМОМАХЪ САВА ВСЕГДА ПРОЗРА ДОУХОМЪ СКЕТЫМЪ ПРЪКОЛШОУ БОЖЕСТВЕННОЮ БЛАГОДЕТЬ ХОТЕЩОЮЮ ВЪСМАТИ ОТЬ МОЩИ ПРЪПОДОБНАГО ЕМОУ РОДИТЕЛИ ПАУЕ И ТОГО РАДИ ИЗЪБРАА ИЗРЕДНЫЕ МОУЖЕ СКЕТЫЕ ГОРЫ И ПОВЕДЕ СЪ СОБОЮ, ЯКО ДА БОУДОУТЬ НАКЫ И ТАМО САМОКИДЦИ ВЕЩНЫМЪ УЮДЕСЕМЪ ПРЪПОДОБНАГО, ДА ВЪКОУНЪ СЪМЪДЪШЕ СЕ ЕЗЫЦЫ ЗАПАДНЫИ И ВЪСТОУНЫ И ЕДИНЪ ЛИКЪ СЪТКОРЪШЕ ПРОСЛАВЕТЪ БОГА ТВОРЕЩАГО ДИКА И НЕИЗРЕУЕННАА ПРОСЛАВЛЯЮЩА СКЕТЫЕ СВОЕ И СЪ ДАВНОМЪ СЪГЛАСНО РЕКОУТЬ ВЪСИ. СЛАВА СЪ ЕСТЬ ВСЕМЪ ПРЪПОДОБНЫМЪ ЕГО. СНА БО НЕБЕСНАА ГРАЖДАННАА ВЕЩЬСТВО ТЪМНО НА ЗЕМЛИ ОТЕРЪГШАА ЕЩЕ КЪ ПЛЪТИ РАВНА АГГЕЛОМЪ БОГОМЪ СЪТКОРЕНА ВЪСТА, ЕДИНОМЫСЛЕННО ПОСЛОУЖЪШАА ЕУЪМЪГЕЛІЮ ХРИСТОВОУ ВЪСТА ЕДИНОБРАЗНА ИСТОДОУШНАА ВЪ ДВОЮ ТЕЛЕСОУ ЕДИНОУ КОЛО ИМОУЩА ИЖЕ ИСПЛЪНИТИ ХОТЕНІЕ ОТЬЦОУ itd. Sada ide dalje ono, što je u štampanom izdanju str. 192 red. 16.

Štamp. izd. str. 201 red. 12 zdola: и земля вса ѿтутьства юю исплани се благодѣты христокы.

Štamp. izd. str. 205 red. 11 zdola: рать бо еъ възденгль между братома Вльканоу старыннимъ сыномъ свѣтаго Сумеома и курь Стефаномъ, ѿтъ скетые же горы пришьствіемъ истовыю пастыроу въсмирение не тькмо снѣ нъ и вси гради и все землѣ ѿтутьства . . .

Štamp. izd. 213 r. 8 zgora: доуха помагующа изволоеникоу божию и своемоу любьзномуу соупроугоу боголюбцоу Стефану три съвѣтилаа богомъ изьбраинаа . . .

Štamp. izd. str. 218 r. 11 zdola: mjesto štampanoga мисодѣ има petrbg. rkp. издаиѣ.

Štamp. izd. str. 219 r. 3 zgora nema imena patrijarka, nego samo piše: и съвѣтъ вожїи прїемъ скетыи патриархъ и царевъ.

Štamp. izd. str. 219 r. 10 bješe u rkp. napisano гер'мана, ali je istrto poznijom rukom i pribavljeno s kraja. мизнала, а к рѣѣима Феѿдора ласкара има скраја овая dodatak: и алекѣа дѣки ка лето гѣжкѣ . . .

Štamp. izd. str. 220 red. 7 zgora: и ризамъ патриаршьскыи и ѿдѣишемъ своимъ и мьскы съ седлы направлени ѿжино иже есть къ бл҃г҃р҃енїе зелено иже патриарси имають и въсею устьїю . . .

Štamp. izd. str. 220 red. 14 zdola: има i petrbg. tekst германь.

Štamp. izd. str. 227 r. 3 zgora: и кнѣгы многы прѣписи законныи и ѿ исправлении вѣрѣ. Та mala riešca (и) ovdje puno znači!

Štamp. izd. str. 245 r. 6 zdola, naš tekst ovako: къ . . . папѣ великыи римскыи дръжакы въдавъ благословенїе подобно поуьсти скетыма на похвалоу многоу устьно кидило богомыслыинымъ разоумомъ съставлено и прѣскѣтлыи мьутанин изваино и прѣкрасныи шаротами изумѣно иже и до дньсь стонть къ гроба прѣхвалыиу апостокоу

Петра и Павла. Она во света богомыслити зарн ндѣже сама пльню не дондоста тоу доухомъ скетинимъ прѣвоашоуу благодѣть сътвориста ско-
 кемоу съслоужинноу помагующаа недостатки юю испльняющоуимъ благо-
 словеному богомъ благословены юмоу княца посласта, да въ истинноу
 съвршениимъ благословеню боудеть краликѣство землѣ ѡтѣуства юго
 късакымъ правотвѣримъ служе бесконуномуу царствоу ѡтѣца и сына и
 светаго духа, и яко да и тыи благословеть ѡтѣуство юго itd. sr. u
 št. izd. 245 red. 4 zdola.

Štamp. izd. str. 246 r. 13—15 zgora, naš tekst ovako: яко да
 благословенъ боудеть богомъ и братъ юго по пльнии княуанъ и выкоупъ
 прославлѣна ѡба юще на землѣ itd.

Štamp. izd. 247 r. 6 zgora: яко звати се юмоу самодръжакномуу
 курь Стефанюу кралю встѣхъ срьпскихъ земель и поморскихъ.

Štamp. izd. 274 r. 6 zgora: пакы възврати се на западъ (u štamp.
 ranomъ вѣстоу!).

Štamp. izd. 277 r. 5 zdola: изиде ис катрыгы.

Štamp. izd. str. 295 r. 10 zgora: и ѡземльствова крапа старшиаго
 и приеть прѣстоу ѡтѣца своего Стефана краля и благословенъ кысть
 и княуанъ прѣѡскещениимъ. Томоу же краликѣствоующоу и семоу itd.

Štamp. izd. 295 r. 16 zdola: Владислакомъ и всакоюдѣ исправивъ
 свое ѡтѣуство и въ всакомоу благоверю и унѣстоу приложивъ юе и
 все великыи и малыи црькы съвршивъ и поставивъ на тверди своѣи
 и всакымъ благозаконнымъ оукрѣнивъ все поставивъ на унѣстоу небесаго
 славослова въ повелѣнии христовѣ и съетыхъ его апостолъ слоужити имъ
 господемъ въ съединении доуха светаго и самъ владууствовавъ въ
 унѣстоу itd. sr. 295, 12 zdola.

Štamp. izd. str. 295 r. 3 zdola: и того самъ прѣѡскещении скетинимъ
 прозрѣнимъ itd. ima bolji smisao nego li u št. izd.

Štamp. izd. str. 298, r. 4 zdola: водостлаивыи гробъ (štamp. izd.
 водослаивыи).

Štamp. izd. str. 299 r. 1 zgora: пристанище оулоуци оу града
 рекомаго времднуа, безвожини же хоурсарю.

Štamp. izd. str. 314 r. 3 zgora: и црькыи светаго Нлеѣ поклонъ се
 и цѣлова въседръжяивыи деснице . .

Na pokon što su u štamp. izdanju na str. 338 red. 14 zdola ove
 rieči: и всии же граждани (u petrbg. tekstu: и всии града того людѣ
 ююдесы оудивльше се) пак sve do rieči иде въ следъ прѣѡскещениаго
 u redku 5. cieli ovaj komad dolazi u petr. rukopisu, kako se meni
 čini puno razložitije, iza rieči: и колѣчимъ исцѣлѣиши, što je u štamp.
 izd. na l. 339 r. 8 zdola.

U rukopisu ima po okrajcima nekoliko zapisa novijima rukama;
 spomena je vriedan tek ovaj jedan na listu 92: Знати са когда приде
 патриархъ хажнъ Каланикъ у Пель 1765 мѣсеца марта дна 17.

Drugi rukopis iz iste zbirke onih, koje Gilfjerding prenese sa slovinskoga juga na sjever, bijaše od prije u manastiru Dovolji u Hercegovini; pisa ga godine 1526 pop Dmitar po zapoviedi igumana Gjermana u manastiru Sopoćani, kao što svjedoči ovaj zapis na kraju rukopisa: въ лѣтѣ гл҃д сїю кннѣ писа поплѣ Дмитръ съ пожеланиемъ игумена Германа въ манастирѣ Сопочанехъ. Novijom rukom pisanieh zapisa ima nekoliko, najzanimljiviji pisan je kao potajno po dnu više listova s početka rukopisa, na svakom listu po nekoliko rieči, što skupa uzevši ovako glasi: Сна кннѣ манастира во Херцеговинѣ въ Доволѣ всеуестилго храма Ѡспенїа прескатиа богородици и присно дѣви Марини шже господь уготова себе престолъ на земан его, да человекъ-человекъ родъ избавитъ отъ пачина вражна. в томъ ни аггели постигнуть не возмогутъ. писано година року господна сошестина 1827 мѣсеца Нзема 10, в манастирѣ Доволскомъ идже поучаетъ скати Арсение архиепископъ і уздотворць сербски шже к намъ съ вѣрою приходѣше. Подписа снѣ іеромонахъ Пахомие манастира Доволскаго сватовсенскаго ігуменъ, бывши з сна изждаи и прискорени времена тѣрецькаго ислана. Тогда Колашинци бездомници досаждаю светому манастирѣ, опустошиша сен манастирь, азъ со многою скорбноу пренедахъ в амъ ради грѣхъ нашихъ. Još ima jedan zapis, koji govori da se iste godine 25 i 27 decembra zemlja tresla. Ono drugo nema nikakova značenja.

Ali da vidimo, što ima u tom rukopisu.

Na listu 1. čitaju se ove rieči: хти се даждъ намъ по твоен бла-гости прижити и еще уедо моужьскъ поль нже боудеть оутешенїе доуши нашен и наследникъ тобою нашее дръжани и жьзль старостїи илшен, на негоже роуцъ възложша поучекъ и ѡбщїе ти ѡбзти въздвекъ — ove rieči dolaze u životu sv. Save, koji je Daničić god. 1860 izdao, na str. 4 red. 4 zgora. Po tome se vidi, da je rukopis bez početka a vidi se takodjer, da je u njemu onaj drugi, pokraćeni, ili da bolje rečem, izmijenjeni tekst truda Domentijanova o životu sv. Save. I zbilja porediv oba teksta, t. j. peterburški sa štampaniam god. 1860, nadjoh, da se potpunoma slažu, tako da gotovo nije bilo šta ni bilježiti.

Za dokaz privodim evo jedan primjer. Što je na str. 216 štampanog izdanja, čita se i u peterb. rukopisu evo ovako:

Быше же и по сихъ многаа уюдеса ѡсемениемъ святаго доуха отъ скетихъ мощен его, многаа же исцеленїа многими недоуги болящими и до нынѣ приходешїими подавають, и отъуство же свое ѡба коупно, Сумешю глаголю прїодобни и всеквещении Слава къ господоу молитвами срьпскоюу землю оутѣрждають и отъ мшьствїа протнеинихъ възврати-юще съблюдаютъ и никтоже ннѣ иноколн'нѣ въ срьблнхъ ѡгосподи се, тьню отъ пачина ихъ отъць сыноу и сынъ сыноу крадектво прѣдлюще мѣлнютъ же се и прѣд плькови срьпскихъ скуфтьрѣ въ видении ѡбразѣ ихъ божии аггели на помощь въ врамехъ, молитвами ихъ отъ бога посланемїи ино многнмъ отъ вонствннхъ глаголатїи видехомъ святаго Сумешю и скетато Сакоу прѣдъ намїи въ плькоу на кон'ннхъ издещїихъ и ѡбого оубо въ смерениа иноуьска ѡблеуена ѡдеждею, ѡбого же къ

СВѢТЛА СВѢТИТЕЛЬСКА УКРАШЕНИИДА, ИМОГННХЪ ЖЕ ПРОТИВНИИХЪ ИЖЕ НА ОТЬЦЬ-СТКО ИХЪ НА СРЬПЬСКОЮ ЗЕМЛЮ ПОДВИГ'ШИИХЪ СЕ МОЛИТКАМИ КЪ БОГОУ ПОСРАМЛЕНИИ ОБРАТИШЕ НЕКИИХЪ, НЕКИИХЪ ЖЕ И ДО КОНЦА НИЗЛОЖ'ШЕ ОУБИШЕ.“

Kako ovaj rukopis nema početka, ne možemo pravo znati, bješe li na početku spomenuto ime Teodosija, kojega kako znamo tekst štampani g. 1860 nigdje izrikom ne spominje, ali ga Daničić nadje spomenuta u bečkom rukopisu od g. 1663 (sr. Živ. sv. Simeuna i sv. Save, str. IX). Ja slutim, da i ovdje bješe Teodosije kao pisac djela izriekom spomenut. Dokaz tomu nalazim u početnim riečima teksta, koji u istom rukopisu sledi umah za životom sv. Save. Tekst na ime života sv. Save završuje se na prvoj strani lista 153, a na obratnoj strani istoga lista sledi istom rukom ovaki zaglavlak: **Тогожде Теодосіа монаха похвала светихъ и прѣподобнихъ оцѣвъ нашихъ Сүмѣнна и Слѣвы оучителю Сръпскою.** Po tome, mislim, da nema sumnje, da je i ono predjašnje zbilja djelo Teodosijevo.

Ako se ja ne varam, i o tom panegiriku (pohvali sv. Simeona i sv. Save) ne bijaše do sele u nas puno govora. Šafarik pominjaše tek „Lobrede auf den heil. Sava“ sr. Gesch. d. südsl. Literatur III 232, a ovo je ovdje pohvala na obojicu, dakle valjda nešto drugo. Rukopis, iz kojega je Daničić g. 1860 štampao tekst Teodosijev, završuje bez pohvala; a jamačno nema ih ni u bečkim rukopisima, jer Daničić o tom ništa ne govori. I tako ja se ne opominjem, da bi bio poznat još koji rukopis, gdje ima taka pohvala, pisana Teodosijem, kao u peterb. rukopisu, osim što ću ono niže navesti.

Pohvale u opće malo vriede, o njima valja sud što ga Šafarik izrekao o djelu Teodosijevu, imajući može biti upravo takav tekst pred očima. Od općega pravila ne čini iznimke ni Teodosijev panegirik. I taj je pun nadmenieh fraza, izvadjenieh iz sv. pisma i sv. otaca; od samieh rieči ne može čitalac do smisaone rieči doći.

To i bješe uzrok, za što ne htjedoh toga teksta, ciela prepisivati. Ja se zadovoljih nekim mjestima, gdje mišljah da ima što spomena vriedna.

Pohvala počima na l. 153 ovako: **Прѣсвѣтла прѣсвѣщен'на нашъ всеустьною оцѣоу дньсь всѣа паметь, прѣсвѣтлою бо зарею ѡзрачюши се и свѣтлопрѣсвѣщюшии насъ, свѣтла оубо и прѣсвѣщен'на и вслкое поустїи ѡ боже и радостїи достонна, им'же вашихъ боголюбненихъ доушь яко възлюблен'нихъ уедь оцѣвъ къ доуховномуу веселїю ныши съзван'шии и яко любителе оцѣвъ въ свѣтлѣи сен цркви радостно приемяшии и любовїю веселешїи, прѣжде пльтскїе доуховнизиу ваь прѣдгготоваюшии трапѣзоу испльнь соуцоу похвали светихъ, съ ними же и техъ сама светихъ оцѣвъ испльнь радости, доуховнаго веселїа, испльнь сладости божьственихъ словесъ, аггелскїе пише, пише бо аггелскою писаниа словесе нарицають, им'же доуша вьнимаюшии оушомъ наслаждет' се и яко пишею тело словомъ оукрѣпленама быелеть. Сладость же божнихъ словесъ Давидъ вькоуспѣвъ и ѡ сїихъ оудиваше се къ богу глаголетъ itd.**

Sada sledi u tome slogu i pravcu pohvala pobožna života, slasti svetosti itd. Na l. 157 svraća panegirik s općega k posebnomu slušaju: **Отъ снхъ хвалниихъ светихъ и къ богоу изредниихъ моужь соуть и снъ отъци нашии, ихъ же надписаниемъ слова въмътихомъ, пръподобнии Сумешюу глаголю и всескещении Слѣа иже ныма нами хвалнии. и зго сицекии въ правдоу дикети се и достоинно снхъ зелажити, за нѣ и оми уловци подобокраднѣи мамы бнише на плуе насъ бога къзакюише.**

O Simeonu na po se počima govoriti na l. 158: **Иъ оуко пръподобнаго отъца нашего Сумешюа, яко отъ испръка съ нима бнишен и лтъ дългихъ отстомиемъ испостизаемъ иже егда въ мѣроу житѣа его всехъ испръкении его снзатѣи, иъ яко же отъ житѣа его проунтающе разоумехомъ, иже помещен того яко пръбогатое сирокнире или приустѣе отъче мамы уedomъ его писаниемъ отъстанише. Smisao ovieh dosta zamršenieh rieči bit će taj, da se pisac panegirika ne znajući Simeona lično morao zadovoljiti oniem, što su drugi o njemu napisali. To ipak nije moglo biti vele kasno i dugo nakon njegove smrti, kada panegirik na l. 159 priznaje: итѣи же и видѣшме злаете иже и плуе нашего късноглаголаиѣа. I antiteze retorijske na listu 160 (кверѣ — дъишь) svjedoče, da je taj panegirik pisan ne odveć mnogo vremena poslije smrti obaju svetitelja.**

Pohvala Simeunova dokanča se ovieи riečima: **И сѣа зго тако, иже ѿ оми нашемъ пръподобиемъ Сумешюа. Послѣди же еже ѿ нима въкоупъ слоко да пождити реда. Придемъ же нима къ сего по палти снмъ, по доухоу же светомоу отцоу и ѿбращемъ и сего отъ добра дрека плодъ изецишь . . .**

Nov dokaz, da je Teodosije po svoj prilici još u 13. vjeku živio, mogli bismo naći u ovieи riečima panegirika: Govoreći o sv. Savi kako je sv. моći Simeunove donesao u domovinu, nastavlja se (и къ свое приносе отъуство) **иже кса и до нима светнии его молитвами съхраншемаа иегнелюшпа пръбнивають . . .**

Poslije pohvale sv. Savi, nastavlja panegirik skupa ih obojicu hvaliti, list 165: **Се зго ѿсовъ кождо светнихъ отъць пашнихъ снзакхомъ, яко нехоуждѣше соуще светнихъ древниихъ житѣемъ . . . и ѿбщѣно же пакын и въкоупъ похвалити тѣции' се . . . иъ уоуждъ се и како похвалити не въмъ . . .**

Iz rieči, koje se čitaju na l. 166, mogli bismo izvoditi, da je Teodosije pozvan bio, valjda od otaca svetogoraca, da sastavi ovaj panegirik, jer se čita: **иъ ми яко же исть достоинно похвалитѣи испостизающе похвалниихъ словесъ яко не искоу'ни косити се не хотехомъ, ѿбауе вашнии молитвами оуповающе и къ сѣа помъздохом' се.**

Još su znatne i ove rieči 167b: **отъ многоѿбразиаго же изреднаго ихъ къ богоу житѣа яко отъ разлнниихъ и богооуханиихъ цѣттовъ вѣицѣ похвалы увѣзше, снхъ вѣнуаниъ и исповѣданѣемъ дѣлъ добродѣтелиихъ хвалениѣа анкъ съставиихъ рекоуще . . .** Ove rieči kao da pokazuju na izvor, odakle je crpao Teodosije pohvalu: to bjehu pisani životi obojice svetitelja.

Na domovinu Teodosija mogle bi slutiti ove rieči l. 171: *бол'ша и Тита прѣвѣ пришедьшаго послѣдн Дѣл'матн мѣнста се яко апостолаи не зазор'но насъ нарицаемъ.*

Novi utisak iznose na javu i ovake refleksije, l. 172: *и збогѣи вси и нже много многохъ вашихъ благодѣиин и насир'ше се лице и ныма насир'шаюше се и еже кто лице что прѣвѣ отъ насъ прѣмъ и ныма камн прѣемле, възвѣститъ намъ и обьр'но с нами днѣсь събра'ше се кѣю ѿ снхъ да въсхвалетъ . . .* l. 173: *иъ и пришестьемъ скетнхъ вашихъ моцен земаи людемъ вашихъ благослови се и просекати се и цркви еше красет се, муроподатнен и благоуханни снхъ имоуше . .*

Ritorskim patom zove panegirista najposlije braću ka grobu, l. 173: *гробъ вашихъ скетнихъ и уюдоенстѣиинхъ поклашечее се лювокию црлюемъ . . .* na koncu panegirika preporuča i sebe „mene соуца лице и моиимъ зинимъ строкака и лишанка“ *z*aštiti obojice svetitelja.

Time se završuje Teodosijeva pohvala, iz koje sam evo poizvadio sve, što i koliko može biti znatno. Ako se baš i ne može ni iz ovoga njegova djela na godinu naznačiti, kada je živio i pisao, opet mi se čini, da u tom panegiriku ima toliko svježih impresija, da bih ja sudeći po njima svakako volio Teodosija staviti još u 13, nego li istom u 14. viek.

Ja sam već u svojoj historiji književnosti na str. 178 uzeo u zaštitu Teodosija onako, kako prije mene učini g. Daničić u izdanju života sv. Simeuna i Save. Bit će mi drago, ako ovo nekoliko rieči pomogne još većma uskrisiti spomen toga davnoga srpskoga pisca, koji ako se i nije odlikovao onolikom rječitosti kao Domentijan, to mu se ipak ne može poreći plamka, oduševljena ljubav spram srpskoga naroda i njegovih svetinja.

Od lista 180 napried sve do konca rukopisa sliede pohvale života srpskih kralja pisane arhiepiskopom Danilom. Ja sam i to poredjivao sa štampaniem tekstem izdanja Daničićeva ali ne bih mogao reći da sam našao spomena vrednih razlikosti od štampanoga teksta. U opće opazih, da rukopis gotovo nikada nema onieh rieči, što su u štampanom tekstu.

* U zbirci rukopisa Hludova dolazi pod br. 212 takodjer život sv. Save u izvodu Teodosijevu (ali se ime njegovo ne pominje), a za životom sliedi „pohvala“ na obojicu naših svetitelja, kojoj je upravo onaki početak, kako ga ja nadjoh u peterb. rukopisu. Ovo je dakle nova potvrda za tekst Teodosijeva panegirika. Ali konac pohvale u Hludova ne podudara se s tekstem peterburskim. Znamenito je ipak, da se i ovdje pominje *„ваша еткен родъ е насъ царствовати благоустьяно зткержанта и на супротнѣма изькии побѣду емъ отъ христа испросаша . . .“*. Još ću spomenuti, da se i u XXIX knjizi Glasnika na str. 166 govori u rukopisu u Pljevljima, u kojem ima pohvala sv. Savi i Simeunu.

izdanju obilježene zvijezdom i ogradjene. Nego u péterb. rukopisa nema svega, što je u Daničića štampano, već samo do str. 101 t. j. završuje životom kraljice Jelene

Tekst počima onako, kako je u Daničića na str. 1, samo prva dva do tri redka drugačije glase: Господина ми и оуунтесаи прькоѡбнокители и просектнтесаи ѡтъльсткю скосмоу и нокато муроточца срьньскіе земле прьподобнаго ѡтъца Сумѡна Немлино. itd. — Pod konac strane (red 2 zdola) ima naš rkp. въ наметь прьстаклеліа ихъ (u štamp. nema predloga).

Zaglavka na str. 2 r. 1—2 nema u našem rukopisu; isto je tako izostavljeno poslije rieči (red. 3) се оубо све до rieči благии и прьчилюстныи (u redku 9.) i još rieči: всецедрми, I не хотен све до: късехъ въмьстити (red. 10—11).

Štamp. izd. 3. r. 6: трьвоую, kao jedan karlovački. — Štamp. izd. str. 4 r. 12: прькообнокители — Štamp. izd. str. 5 r. 3 izostavlja rieč моужин, red. 7 izosta umetak земли срьльсцзи. — Štamp. izd. 6 r. 9: съ оубо благовѣрныи. — Štamp. izd. 8 r. 15: фроушка рекомла благоуствена кралаица. — Štamp. izd. str. 11 r. 16 izost. хотании. — Štamp. izd. 12 r. 1 ogradjenieh rieči nema; red. 2 mjesto обманам mislim da bolji smisao daje naš rkp. пишуци: обнуила. — Štamp. str. 15 r. 12: отъ тьсти — stari, pravilni oblik. — Štamp. str. 21 r. 3 izostaše rieči: не слыша — глаголюща. — Štamp. str. 21 r. 19: и оулоуунти благословении сьвршено и мирь. — Štamp. izd. str. 22 u zaglavku izostavljene su rieči: нареченаго до ипоуцхъ же, nego umah sliedi монаха теокътиста. — Štamp. izd. 28 r. 6: землам глаголема. — Štamp. izd. str. 36, r. 1 zdola: блюди анафориѡе. — Štamp. izd. 39, r. 3 zdola: въ роуш'ноу землю много крати. — Štamp. izd. str. 43 r. 4 Дасрьць. — Štamp. izd. 44, r. 7: и тоу много кеселнкъ се. — Štamp. izd. str. 45 r. 4: напаниниица. — Št. izd. str. 46 r. 7 zdola: и сии възгласити. — Što je od rieči и кално помьсамь въ (u št. izd. str. 46 r. 4 zdola) dalje sve je izostavljeno pak do rieči: и горько съ слъзами (u št. izd. str. 48, r. 1 zgora). — Štamp. izd. str. 52 r. 14: крплькаго самодръжьца. — Štamp. izd. 91 r. 8 zdola, kod rieč кто отъ немсръпансма prekida tekst sve do 100 r. 1: испискоуь кирь Пакль. —

Iz ovoga priгледа najglavnijih razlikosti može se svatko uvjeriti, da naš tekst riedko gdje donosi uvaženja dostojnu varijantu.

III.

Život Aleksandra Velikoga

po tekstu recenzije bugarske.

Između mnogih rukopisa života Aleksandra Velikoga, što se čuvaju u carskoj publ. biblioteci u Peterburgu, činjaše mi se osobito znatan jedan recenzije bugarske ili ako vas volja, vlaško-bugarske. On nam kazuje, i tko ga daje pisati i gdje se pisa i kad se pisa; već po tome vriedan je, da se o njemu progovori nekoliko rieči. A kako će se umah vidjeti, ima još jedno pitanje, koje se ovim rukopisom iz nova pokreće.

Rukopis, pod brojem i znakom XV. Q. 45, na artiji, u malo četvrtini sa 18—19 redaka na jednoj strani, ima 247 listova; od početka do kraja čitav, tako da mu ne manjka ni jedan list. To je dakle gotovo najpodpuniji do sele poznati tekst toga popularnoga romana srednjih vjekova. Po jeziku spada u red poznijih bugarskih spomenika, mieša nosne glasove i među sobom i s *a*-samoglasom, osobito u prvom padežu jednine *a*-osnova. Nema u tekstu nigdje nikakovih nadpisa ni zaglavaka. Sam tekst podudara se u opće sa svimi srpskimi, osobito s Mihanovićevim ali nije onako na koncu pomiešao listove te isprekidao tekst, kao rukopis m. (sr. Starine III, str. 317, op. 1.) Gdje u mojem izdanju rukopisi a m odstupaju od teksta rudničkoga, svagdje ih i ovaj rukopis prati, kao na str. 298, 300. — Znatno je, što u tome tekstu nema turskih rieči kao: *harač*, *dragoman*, nema barona već *кельманѣ*. Nasuprotiv rieči grčke ostaše sve onake, kao u srpskih tekstovih — neprevedene.

Imajući, kad sam štampao rudnički tekst Aleksandride, pred sobom još nekoliko rukopisa srpsko-slovenskih a znajući što je govorio Vostokov o derptskom tekstu, mogah na str. 215 „Starina III“ izreći, da je prevoditelj bio srpski književnik. Ja se pozvah naročito na tri mjesta u tekstu, gdje pisac grčke rieči izrično tumači „по срѣьскомю языкоу“. Dok se još u mnogo ruskih rukopisa vjerno sačuvao trag imenu srpskomu za dokaz, da je srpski tekst negdje u 14—15 vjeku prešao u Rusiju, među tiem u ovom bugarskom rukopisu zamjenjuje se naziv „срѣьскимъ языкъ“ na sva tri mjesta rieču „словѣнскимъ“, i to evo ovako: и нарекуе нма емѣ драмъ, по словѣнскомю же языкоу нарекует са потечуше; и нарекоша нма емоу еинардѣсь емоу сисъ,

ниже наричет са по словенскомѹ азыкоу въсередѣи становѣ; макарѣ бо по словенскомѹ азыкоу блаженѣ наричат са. Настаје питање, може ли се још и сада поуздано тврдити; да је први преводилац тога романа био Србин? Јер да овај текст и разни српски потјечу из једнога пера — о том нема сумње. Ја мислим, да се исто тако даде протумаčiti једно као друго: како Србин мogaše риѣч словѣнскыи замienити бlиžим му изразом срѣльскыи, исто тако бješe лако писцу Бугарину (или можда ѣак Влаху) замienити риѣч срѣльскыи другом познатijом у ерквеном животу: словѣнскыи. Нешто теже може се вjеровати, да би био prepisaч бугарски (или влашки) турске риѣчи или ѣак риѣч барон замienio чистими словенскимѣ изрази; а лакше се даде помислити, да су се one стране риѣчи истом код српских prepisaча увукле у текст. У опче има текст Александриде у том бугарско-влашкѣм рукопису знатно старији и правилнији вид, него ли у до сада познатих српских рукописих.

За доказ навести ѣу овдје неколико примjера.

Поѣтак рукописа, гдје се текстови највећма разликују, гласи у нашем рукопису овако:

Книга Александрѣ македонскаго Житiе и повѣсть достоитно и дивно къ воинствѣмѣ оустрѣмлящи са, полезно усты и слышати добродѣтелиа благоустива же и целѣоумна мѣжа великаго Александрѣ македонскаго царѣ, какои ѣтъ кждѣ бысть и како и до гдѣ приде и кимѣх ради добродѣтелиа подслѣвѣнои въсен царѣ и самодржець нарица са, подоблетѣ утъжѣоу разоумѣти а разоумѣжѣоу сего воинствѣнныи и мѣжѣствѣнныи докродѣтелиа подобити са. Ничѣи сѣмысль да разоумѣтѣть естъ же сице.

Бысть великои божiен премѣдрости сздавши храмъ себѣ и седмѣи сего оутвѣрдиша стѣпны, къ натотысѣщиное же лѣто сего стоиѣи и царствѣжѣоу великаго Рѣма Таркиниѣоу царю, науластвоужѣоу же им- (срп)л(и)тѣскыи людѣм еуренскоу господствѣоу iѣуде архiереѣоу Нiеремiѣоу пророкоу, господствѣоужѣи же къстоуныи странаи Дарiѣоу сыноу Курѣосокоу, ѣв'дрѣжж (sic) Нидiж тогда Пороу великоу царю и егѣнтоу же великыи ѣбладажѣи Никитѣоу влѣхоу сѣицѣ и царю, тогда Фридинскыи же странаи и македонскои земли и еладскыи ѣстровѣи ѣбладажѣоу Фiлiппѣоу грѣкоу и елiноу. Родѣ же са тогда емоу сыицѣ и нареѣе ныа емоу Александрѣ, по грѣцѣскоу азыкоу глаголет са избрани мѣжѣ, избранъ же из млада икѣваше са и довлѣствѣем, красен же и благоѣбразенъ къ въстѣм зрации его бѣ. Се же не бѣ емоу ѣтъ тѣлеснаго рождѣнiа ни ѣтъ улѣкѣтѣскаго оутвѣра, нѣ ѣтъ въстѣм винокнаго и балгыи великаго божiа промысла помагѣща ничѣе къ снѣ естѣстѣкыиа добродѣтелиа. Сѣтъ же сiѣ непотвѣрное къ азыцѣ и ненокѣлѣбное ничѣе, податни же въ рѣкаѣх ѣко никтоже дроугѣи бѣше: ничѣи же въса ѣко тѣмниа и имѣо текѣща къмѣваше: длѣготрѣвѣаниъ же къ сѣгрѣшѣжѣиции безѣвѣрно. Снѣи же етырѣи добродѣтелiи етырѣемъ въселѣнскыи конѣемъ царѣ и самодржець назѣа са. Снѣи бо етырѣи

добродѣтъл'ми въськымъ царь свое царьство охрѣмѣти подобаетъ. Сими ко и Александръ рекмоу толнѣмъ градомъ и стрѣлѣмъ царь изъиде са, елико невъзможно есть въ киньт сѣи написати ни на срѣдце улобѣмоу невоин'ствѣмоу въинти. Александровы добродѣтели, доушекины же и телесныя прѣди рекше, повѣсть ѿ рождени его и храбрости научитъ. Глаголаше его быти сына царя Филиппа лѣжж'...

Tko poredi ovaj tekst sa štampaniem, str. 218—219, uvjerit će se, da je ovaj jedan pravilniji od svih onih; pače konac ovoga odsjeka istom sada posta gramatički razumljiv.

Radi gramatičkih oblika ili s kojih drugih razloga prilažem evo još nekoliko mjesta:

Štamp. izd. str. 236 г. 27 дитца ка млико сасну: ѿтъ съснѣ македонска (dvojstveni broj).

Štamp. izd. str. 237 г. 14: познах те у првои книзи моеи (познати значи ovdje: verkennen? što upoznati): прѣвѣдѣтъ тебе въ прѣкон моеи епистолѣи.

Štamp. izd. 238 г. 13—14 мею достоиними теби Персиди пребивати страшливымъ будући и неволници: между подокными текъ Персы повѣда, страшлигъ ми сѣщи и невоинствеными, запада остави са

Štamp. izd. 239 г. 4: харач и войску да даемо: дашь и конскѣ да даклемо.

Štamp. izd. str. 240 г. 32: посла одправивше своему драгоману главу одсикоше: и сѣе рекше повѣдася ѿпоустивша, своемоу же глѣмаюу главѣ ѿтѣкоша...

Štamp. izd. str. 241 г. 9: четири ста кониковъ балиштри убише: устыри ста коникѣ изъ града бестраимъ оубиша.

Štamp. izd. str. 244 г. 16: под епазмомъ коркодиловимъ: подъ халкизмомъ коркодиловымъ...

Štamp. izd. 249 г. 15: када на зелено каминѣ погледаше призираше се въ бидому лицу: егда на зеленомъ приницалаше камение прибивалаше са (valjda прибивалаше са) къ беломоу ежъ лицу.

Štamp. izd. 252 г. 23: з достоиними себи гусари македонискомъ дитцомъ: съ подобными текъ хѣсара македонскими отрокомъ.

Štamp. izd. 253 г. 7: на ка гусару: нжъ яко къ хѣсару.

Štamp. izd. 254 г. 15: тату Александру: не предавайте са татевѣ Александроу.

Štamp. izd. 254 г. 20: и бѣше старишина дѣта тога: и бѣше архіеренъ лѣта того нода именемъ.

Štamp. izd. 255 г. 22: ча од Персидиѣ изгубисте до селе, все Александръ плагити има: сѣа възмъдѣа Александръ имать ѿтѣстити.

Štamp. izd. 256 г. 29 ками хиланитеръ: камени хиланитаръ.

Štamp. 257 г. 1 хѣвмъ моѣнога Самсона: хѣмъ прѣмогѣга самсона (serbizam!). — г. 3 шѣитъ од акинта: шѣитъ ѿтъ акинта.

Štamp. izd. 259 г. 10 заповѣда четири ступѣ учинити: повѣда устыри стѣпковы сѣтворити.

Štamp. izd. 261 г. 18: мечѣ тргоше и сузуб мечи удрише се: меуеки истрѣгоша и тако съзжѣ меуеки оудриша са.

Štamp. izd. 262 г. 2: многе кучке медвида тирају: многа коцки медвѣдѣ гонати.

Str. 262 г. 11 без осуѣнѣ: u nas čini se razgovietnije bez-sъmittiŋa. — г. 21: вишѣане кони и вапан од люди и звек од оружѣ и клопот шѣитов: кепль конь и уловкъ и клопотъ оржѣламъ.

Štamp. izd. 263 г. 18: сто фарижев арапских ки биху боли од всех: .р. фарижъ арапскихъ иже бѣхъ изроуни наугъ всахъ. — г. 23: десет тисуѣ хаизам конскихъ ве биху од рибе: десатъ тисахъ ханузмъ конскихъ иже бѣхъ ѡтъ рыбы ипѣи. — г. 27 трпезу од самфира камена: трапезъ ѡтъ самфира камене.

Štamp. izd. 265 г. 1: и косе врха негова како бритвом оструга: и космы врѣха его мучемъ кино и бритвомъ оструга (Iz rukopisnog косемъ valjalo je u rudničkomъ tekstu uspostaviti косме).

Štamp. izd. 266 г. 27 бржан сину Александре: дрѣжанъ уадо Алахандре (gotovo bih rekao da je prema tomu valjalo ispraviti i rudnički tekst te pisati држан).

Štamp. izd. 267 г. 14: Даринъ влхавство велико учини: Дарѣ же позорниче велико сътворилъ. — г. 26: наче читити: мучати уѣсти. — г. 29: вишнега промысла хотинемъ: кышнѣго промысла изволенѣемъ.

Štamp. 268 г. 12: да Персомъ неприателъ еси: из Персомъ и низматаръ еси.

Štamp. str. 271 г. 13 и нега Персиди не знахъ како убоѣше се: и сего Перси нехѣдѣ како оубоѣша са (sr. Miklosich, die Negation in den slavischen Sprachen, str. 3—4.)

Štamp. izd. str. 276, г. 24: дванадесте густеранъ пунихъ и четрнадесте куѣ пунихъ: .лѣ. стернъ палѣтѣхъ и .н. кѣмъ палѣтѣхъ.

Štamp. izd. str. 277 г. 8 и землю пишѣену: не земля писуаниѣ. — г. 31 поставу злату: поставецъ златъ.

Štamp. izd. 278 г. 4 три сежани всаки дугъ: два сажена оубо дѣлготохъ.

Štamp. izd. 279 г. 12: да обичаѣ нимъ не знаху ча ѣиду и вси од неуредбе помрише: обмучанъ нимъ не знахъ и не вѣдѣше что ѣдѣтъ тѣмъ же и помриша вѣси ѡтъ глада. — г. 19 ине друге раке помани ш нимъ: и друуга же раки поблазнилъ съ нимъ — г. 34: ка отоку наче ходити — до ноѣи ходивъ: и къ островоу плочти хота . . до мощи плочкъ.

Štamp. izd. 280 г. 22: цило годиште плававъ: цѣло годише плочкъ. — г. 25 у бекши умрише (sr. opazku pod tekstem): облекша оумрѣста (tako se razumije i u г: ѡблекше).

Štamp. izd. 281 г. 13—16, u nas овако: тѣмъ блаженствѣхъ (!) острови . . иже нагомѣдрѣни иарнуатъ са. они во вѣснѣмъ страсти нази сѣтъ. — г. 25 Створителъ небу и земли: съдѣтель же вѣснѣмъ; г. 27 од гнида (valjalo je pisati ѣида t. j. od ilovače, jer je tako i u rkp.) учинени: иже ѡтъ прѣсти създаними.

Št. izd. 284 г. 1 ви за-ч царске свите носите и разлике хране ѣисте: вы оубо поуто вѣси вѣстрѣла ризы носите и разлунѣмъ пища мсте. г. 16: то онди са женами е: то съ женами за вѣсе естѣ. — г. 18: и до зида дошадъ внутаръ: вѣнатаръ же мѣднаго зѣда.

Štamp. str. 285 г. 30: да всаки од брне земле ове вазме, ками ли дриво ли: нко възькъ ѿтъ прѣсти земля да възметъ, камешь ли дръво ли.

Štamp. izd. str. 286 г. 6: Шафар Александров: магеръ Александровъ рыбы соухы въ влатъ томъ омыти понесе. — г. 14 рыба тираюћи га усуну се на сухо... притише ю и распори: рыба же гонати его изасоуж са... сѣх притискавъ и расправъ. — г. 28: и ннх травом и трстем рече покрити: и снх' трѣстѣмъ и съ травом покрити покелъ.

Štamp. 289 г. 4: мишдени мнозими оборена: мысль-бѣ-ми мнозиим обоурекаемн есте.

Štamp. izd. 291 г. 26: покриваче женске на глави: и плати женстѣи на глакъ. — г. 32: и на близу — стоимо: и съпротѣнь — стоимъ.

Štamp. 292 г. 30 од Роксанде царице: ѿтъ Роксаннѣ царницѣ.

Štamp. 293 г. 32, и нашемъ тексту овако: македонскы сътъ даривѣж сплѣхъ побѣднѣвъ оу космы монъ шкоже уиуникъ оуки са.

Štamp. izd. 294 г. 13: насар и велики хонавар: Ал. насаръ и великын хон'варъ.

Štamp. izd. 295 г. 17—18, и наъ овако: гѣломъ оубо великъ естъ и дѣвель, шкъ же гѣло, нж гмилъ. — г. 25 и мече тргоше: и тако мечуца тргоша.

Štamp. str. 296 г. 8: на четири стрилае дуга: на уетыри стрѣла дѣла и широка. — г. 17: под хаизмами сирменими: под' хаизмы сирмѣны. — г. 19: ѿтъ акнѣа камене и прѣсть пѣровъ многоцѣныи ѿ-т-амѣстиста.

Št. izd. str. 298 г. 22: глуме се: глумѣжливъ сын.

Št. izd. str. 301 г. 12 Евагрид — меѣш мой: Евагридъ мегникъ (serbizam! mj. междымикъ).

Št. izd. str. 302 г. 3: и тако не о стуне: и тако не тѣме.

Št. izd. str. 312 г. 9: на здар меѣш: по уто глакъ свож на заръ меташни. Ja sada ovu zagonetljivu rieč na заръ тумашимъ tako, da заръ odgovara francuskomn hasard, starofran. azar, njem. hasard — što sve izvode iz arapskoga jazar (= kocka); dakle на заръ знаѣи: на kocku, sr. Weigand I, 482; Schade 242. — г. 24: нимшку землю и пажадско госпоцтво: нѣмечуьсьжа земля и парижское господство.

Št. izd. 319 г. 23 руменчу: роман'ча.

Št. izd. 327 г. 8 маску живу: маскѣ живѣ.

Kada i gdje je naš rukopis pisan, svjedoči ovaj zapis na grvoj strani posljednjega lista: Изволе(н)ѣмъ ѿ(т)ѣца и съпросишѣнѣмъ с(ы)на и съврѣшѣнѣмъ с(ва)т(а)го д(оу)ха наѣа са и съврѣши сѣж книга рекома Александрѣа повелѣнѣмъ и даи'емъ прѣѣс(в)ещеннаго митрополита кѣр григорѣа с(о)ууав'скаго и нѣмечьскы. И даде на въ нѣмечьскои манастирь идеже ес(т)ь храмъ възнесѣнѣ г(осно)да г(осно)да и спаса нашего і(со)у(хр)иста, да вѣдетъ емоу в в(ѣ)кы памать. А кто разоритъ наша даиѣа да вѣдетъ проклатъ ѿтъ г(осно)да б(о)га и ѿтъ

нр(а)у(и)стаа его матеръ и отъ всѣхъ с(ва)тыхъ и отъ насъ аминъ.
 В л(а)то зол, м(а)с(а)ца нос(м)б(р)ѣа .г. То бжеше дакле godine 1562,
 kada mitropolit sučavski i njemecki naloži (jamačno nekojemu monahu
 njemeckoga manastira) da se taj život napiše ili kako bismo mi rekli
 prepíše za crkvu pomenutoga manastira. Svračam pažnju naših histo-
 rika na spomenutoga ovdje mitropoiita Grigorija; čudno mi je, kako
 ga g. Golubinski nigdje ne pominje u svom djelu. —

Ima još jedan zapis poznijom rukom, na drugoj strani posljednjega
 lista, gdje se pominje neki Nathanaïl Šeptelić mnogogrješni iz mana-
 stira „намецьскаго“, a to бжеше „въ дѣни Іоана Глигорие Гика воеводи,
 господара земле молдавской.“ В лѣто зсая т. j. 7237 (= 1729).

IV.

Nedjeljna propoviedanja

Konstantina prezvitera bugarskoga

po starosrpskom rukopisu XIII. vieka.

Već se davno zna, da je Konstantin, prezviter i poslije episkop bugarski, uz druga svoja književna djela preveo izbor besjeda sv. Joana zlatoustoga i nekih drugih otaca, razrediv ih po nedjeljama kao propoviedanja namienjena novopokrštenomu svomu narodu bugarskomu (sr. Rožkvět slovanské literatury v Bulharsku, pisan pokojnim Šafarikom g. 1847, sada u III. tomu njegovieh „Sebrané spisy“ str. 179. Prievod na srpski štampan je u II knjizi Glasnika str. 43). Šafarik znaše već i o znamenitom sinodalnom rukopisu ovieh besjeda, za koji mišljahu tada da je pisan u XI. vieku. Njegovo navještenje, da će Undolski (sad već takodjer pokojnik) sva djela Konstantina bugarskoga na sviet izdati, ne ispuni se žalibog. Ali ako što može nadoknaditi nestadak samieh tekstova, to su jamačno ispunili Gorski i Nevostrujev u svom golemom djelu: Описание славянскихъ рукописей московской синодальной библиотеки, gdje je u tomu II. 2, str. 409—434. onaj sinodalni rukopis po drobno ocienjen i po sadržaju i po obliku, t. j. po jeziku. Samo takova duboka teologijska učenost, kakovom već davno izidjoše na glas pomenuta dvojica (na veliku štetu slovinskoj filologiji umrie Nevostrujev ovieh dana) mogaše toli potanko razabrati i do samieh izvora dovesti djelo Konstantinovo, tako da mi sada jasno vidimo, što je Konstantin preveo, odakle je preveo i kako je preveo, što li je sam dodao i kojom namjerom. Po izvornim uvodima i dodatcima, kojih je nekoliko štampano u Gorskoga i Nevostrujeva, rekoh ja (Historija književnosti 68) da se „vidi liep način njegova mišljenja o narodnoj prosvjeti i njegovo osobito staranje da se narodu valjano propovjedi rieč božja . . . (Njemu) bijaše za tiem, da pomogne narodu slovjenskomu koji se smatraše još kao posve nov i mlad u kolu ostalieh bogu ugodnieh kršćanskih naroda“.

Poslije Gorskoga i Nevostrujeva progovori nekoliko rieči o Konstantinu J. J. Sreznevski u Древние памятники письма и языка югозападных Славянъ, str. 45—47, koji, ne kaže za što, sinodalni rukopis stavlja u XII viek (u „Opisaniju“ naznačiše mu XIII viek), sr. Knji-

ževnik III, 134. Iz njega naštampani su u drugom djelu J. J. Sreznevskoga (Древние памятники русскаго письма и языка) stihovi (u formi alfabeta kao akrostih), kojima pisac odpoče svoj trud pod jedno s ostaliem u prozi pisanem prologom.

Dalje nije, koliko ja znam, nigdje ništa štampano.

Medju to vrieme doveze Giljferding s našega juga, imenito iz dečanskoga manastira, drugi rukopis besjeda prezvitera Konstantina te ga pokloni kasnije carskoj biblioteci peterburškoj. Taj rukopis znatnošću svojom jedva što ustupa sinodalnomu. Za nj se zna, tko i kada ga pisa te po tome što nosi na sebi g. 1286, spada u broj riedkih rukopisa 13. vieka, kojima je godina postanja zabilježena. O tome rukopisu spomenuh ja tek riečju u Historiji književnosti str. 181, ne znajući tada još ništa iz bližega o njemu. Ali za mojega boravljenja u Peterburgu ne propustih ciela ga proučiti te što naljoh za vriedno iz njega ispisati. Ja bih ga bio upravo i prepisao od početka do kraja, s nakanom dakako da se štampa, kad ne bih scienio, da je za štampu priličniji tekst sinodalui i to s ova dva uzroka: 1) jer je po svoj prilici stariji, a 2) jer je ondje karakter bugarskoga narječja sačuvan, a ovaj ovdje tekst dotjeran je prepisačem na srpsku recenziju. To me odvrati od prve nakane te se zadovoljih izvodima.

Rukopis je pisan na koži, u dva stupca, ima sada još 179 listova, ali spočetka nestaje mu nekoliko listova, na kojima bješe valjda ono, što je u sinodalnom ispred prve besjede, t. j. Prolog a možda i kakva slika, kao u sinodalnom. I tako u tome rukopisu počima odmah na prvom listu besjeda prva: **Светаго Іоана Златоустаго сказаніе евангеліа отъ Іоана на крѣстѣхъ.** Početak besjede: **Уесо ради евангеліа отъ смотренихъ мучеши и се въ малъ ср. u Gorskoga i Neovstrujeva str. 411, gdje se isto pominje na l. 4 sin. rkp. Odavle napried sliede besjede jedna za drugom istiem redom kao u sin. rukopisu. Početci besjeda svagdje su oni isti, kako će pokazati nekoliko primjera:**

Sinodalni:

1. 31 obr. Тогожде Златоустаго сказаніе евангеліа отъ Ноама .s. Възлюбленни тинноу цѣсарю скрѣплати добро кестъ . .

1. 42. Тогожде Златоустаго сказаніе .z. евангеліа отъ Ноама .z. Възлюбленни оунищаше оума нашего възмѣтъ убо глаголють устьмама словеса хрїстова . .

1. 47. Тогожде Златоустаго сказаніе .н. евангеліа отъ Ноама. Възлюбленна братѣ дошѣдѣше прѣ-

Peterburški:

1. 21 obr. Тогожде Златоустаго сказаніе евангеліа отъ Іоана о слѣпци. Възлюбленнымъ тинноу цѣсарьскоу добро кестъ скрѣплати . .

1 28 obr. Тогожде Златоустаго сказаніе евангеліа отъ Іоана въ недѣлю .z. по пасхѣ. Възлюбленны оунищаше оума нашего възмѣтъ убо глаголють устьмама словеса хрїстова.

1. 32. Златоустаго сказаніе евангеліа отъ Іоана въ недѣлю .н. -оую. Възлюбленна братѣ дошѣ-

Sinodalni:

скатаго сего дѣне нантимъ прѣсватааго и животворещааго доуха..

1. 53. Тогоже Златооустаго съказаніе .л. евангеліе отъ Млаѣи. Братіе глаголетъ некотори прѣмоудрѣихъ благо мнѣ законъ оустъ твоихъ . .

1. 57. Тогоже Златооустаго съказаніе .в. евангеліе отъ Млаѣи. Въздюблени приклонимъ оушеса наша да оуслышимъ убо възглаголетъ въ насъ господь богъ нашъ . .

1. 71. Тогоже Златооустаго съказаніе .с. евангеліе отъ Млаѣи. Въздюблени, обратѣше истоуѣникъ непреслающини прохладѣи доушоу и съвѣсть . . .

I tako dalje oviem načinom, sve do l. 203 pod sinod. ili l. 139 po peterburžkom rukopisu. Ovdje se još podudaraju oba spomenika evo овако:

1. 203. Коуриа александрьскааго съказаніе .зі. евангеліе отъ Лоуки. Икоже въ уювѣствѣихъ садѣхъ разлунѣи плоди соутъ . .

Ali poslije ovoga ima u sinod. rukopisu na l. 206 „Исидора шлоу-снискааго съказаніе .зі. евангеліе отъ Лоуки“, које овако роѣма: Радюите са о господи вьсегда, реуе прѣсловаі Павлаъ такоже и азъ, въздюблени, къ вамъ глаголю. Ovoga skazanja nema u peterb. rukopisu ili bar nema na ovom mjestu. Ondje umah sledi što je u sind. rukop. na l. 210 te se i opet oba podudaraju:

1. 210. Въ недѣлю масооустѣноую тогоже златооустаго евангеліе отъ Млаѣи. Братіе въздюблениа съберѣте са и послоушанте оумно и прілежно страшнѣи и грознѣи словеса . .

Ovako se u napried i opet slažu oba rukopisa sve do posljednje nedjeljne propoviedi, koja se čita u sinod. rkp. na l. 231.

1. 231. Недѣлиа четвѣтнаа. Того Златооустаго съказаніе евангеліе

Peterburžki:

дѣше прѣскетааго дне сего нантимъ прѣскетааго и животворещааго доуха..

1. 36. Златооустаго съказаніе евангеліе отъ Млаѣи въ недѣлю всѣхъ скетыхъ. Братіе глаголетъ икъ прѣмоудрѣихъ благо мнѣ законъ оустъ твоихъ . .

1. 38 obr. Съказаніе Нола Златооустааго евангеліе отъ Млаѣи въ недѣлю .в. по .и. Въздюблени приклоните оушеса наша да оуслышимъ убо глаголетъ въ насъ господь богъ нашъ . . .

1 48 obr. Златооустааго съказаніе евангеліе отъ Млаѣи въ недѣлю .з. Въздюблени обратѣше истоуѣникъ не прѣсецающъ прохладѣи доуше и съвѣсти . . .

1. 139. Кіріа Алек'сан'дрьскааго съказаніе въ недѣлю .лж. иже ѿ Фларисей и митарі евангеліе отъ Лоуки. Икоже въ уювѣствѣихъ садѣхъ разлунѣи соутъ плоди . .

1. 141. Недѣлиа масооустѣнаа Нола Златооустааго съказаніе евангеліе отъ Млаѣи. Братіе въздюблениа съберѣте се и послоушанте оумно и прілежно страшнѣи и грознѣи словеса . .

1. 154. Въ недѣлю четвѣноую Нола Златооустааго съказаніе евангеліе

отъ Нѣома. Се нѣмъ господьскаго ангелани отъ Нѣома. Се нѣмъ го-
 празднника предъснѣтъ свѣтлость . . сподьскаго предъснѣтъ праздника
 свѣтлость . .

U peterb. rukopisu ima iza toga u naknadu propuštenoga još jedno propoviedanje, kojega kao da nema u sinod. rukopisu, imenito l. 158 obr. Нсмдора Пилоуснискаго сказание къ недѣлю .и. по всѣхъ свѣтъхъ а отъ Лоуки .и. Кратне нѣмъ подобно нѣмъ естъ аностольское слово съ сладостно въниюще рещи: разоумте се ѿ господи всегда. Sudeći ipak po riečima „разоумте се ѿ господи всегда“ nema sumnje, da je to upravo ona na gori pomenutom mjesto propuštena besjeda.

Sto dalje ima u sinod. rukopisu, kao na l. 237 obr. съказание цръквьное, за тиѣм l. 261 историкни — to ne udje u srpsku redakciju konstantinovieh besjeda. Nego kao za dokaz da je ovdje posljednjom na l. 158 obr. odpočetom a na l. 161 završenom besjedom dokončan sav tekst sledi na l. 161 obr. i 162 ovaj znameniti zapis:

Съ многоскѣтани сконни книже цѣтъаше къ насъ ѿ господя скѣ-
 щенодѣтел'ни блаженни великни нашъ архидеркѣи и слоуга христовъ къ
 свѣтъхъ отъць нашъ Николъ сътежаннѣмъ многыхъ нѣтъхъ свѣщенныхъ
 съсоудъ и устъныхъ книгъ еже въложи къ скѣтоую цръкви прѣскѣтымъ
 богородице и скѣтлаго Сумѣома и се приложи пооучение сказаниомъ
 Златоустомъ и нѣтъми скѣтани оучителъ отъ скѣтлаго мѣдальгелии.
 Написано же бысть къ дни благовернаго и богоуствѣлаго самодержав-
 наго краля всѣхъ српскихъ земл' и поморскихъ, гръльскими странами
 господьствоующа Стефана Оуроша, сына скѣтлаго краля Оуроша а правн-
 ноука скѣтлаго господина Сумѣома къ .е. лѣтъ съ богомъ дръжавнаго
 владууства его, отъ усла же сложениа мира лѣтъ сѣудъ. Къ снѣ
 лѣто поставленъ бысть скѣтын прѣоскѣщенниа архидиенскопъ Николъ.
 азъ его неключимъ рабъ и сиракъ Драгоманъ покеланиемъ его написахъ
 снѣ скѣтые книги къ славоу Христа бога нашего, аминь. (sr. Miklosich
 mon. serb. 561).

Gorski i Nevostrujev naštafpaše nekoliko samostalno napisanieh uvoda u besjede, u kojima se Konstantin obraća k svojemu narodu izlažući mu što će biti predmetom propoviedanja onoga dana ili ako drugu kakvu misao imаше na umu ili su najposlije zazivanja pomoći božje, da osvietli njegov um. Evo nekoliko takovieh uvoda i zaključaka iz našega rukopisa, kojih u „Opisaniju“ nema svieh.

Besjeda 3. ima ovaj uvod (l. 9 obr.): Тронце прѣскѣтамъ помаганъ науниающоу ми третнаго евангелиа словеса испытати, послоушателемъ же оумъ разоумъмъ подаждъ и свѣсть прилеж'ноу разоумѣти и створити глаголемыхъ евангелиемъ, сказаниыхъ отъцемъ снѣмъ. Мнѣ же слово подаждъ пространо и разоумно, хитро же и моудро, къ наслаждение послоушатель творити заповѣди, яко свѣтнѣнниа ногама моима законъ твои и свѣсть стъзамъ моимъ. Въ радниа прилежно и разоумнѣмъ . . . А epilog istoj besjedi glasi ovako: Слышасте ли, възлюблени, въроу жеиъ снѣхъ? видѣсте ли любовь ихъ, и не мнѣшемъ его бога соуща и пророки и улоука соуща? Мы же разоумѣ'ше и оувѣдѣше къ истиноу богу соуща потъпнѣмъ се любити его и заповѣди его схранити глаголемъ бо

самъ любен ме заповѣди мое да съблюдетъ. Кые же соуть заповѣди яго? еже възлюбити господа бога своего всею доушею своею и всею крѣпостию своею и всею сръдцемъ своимъ, и искренняго своего яко самъ себе. Въ сею заповѣди все заповѣди висеть. Къ въздоушимъ глаголю' въ сею заповѣди се држимъ, да земляныхъ наслаждыше се благо нечесыма оудоушимъ, благодѣтию, убожколюбиемъ господа нашего Ісоу-христа имоуже itd.

Besjeda 4. zavrbuje ovako (l. 14): И мы же братие не можемъ благодѣтеля прогнати, снн рѣчь, машоу вѣроу еже възвѣдши въ ны многа ны добра принесе, аще мы и не скривихомъ за лѣность и за ослабленіе наше, въ мауе оуподобни' се ослабленному сему и прѣвоудны въ цркви божии, снн прѣчь, въ заповѣди господина, да мы ослаблены ицѣланъ всемоген господь, къ томуу не сгрѣшающе, да и земляныхъ христось даръ насытитъ ны и нечеснаго царства сподобитъ господь и богъ нашъ Ісоу-христъ имоуже itd.

Besjeda 5. počima oviem riečima (l. 14 obr.): Братие, христось богъ нашъ глаголетъ 'нште книгъ яко въ нихъ имате жизньъ кѣуюю. и мы же нима възвѣдши глѣбному прѣлежно пространство кѣуангелиа сего и яко земля жеждоушии примы дѣжда кѣуангельскаго въ сръдцехъ нашихъ' есо ради кѣуангелиа изныти ѿ мѣста сѣмъ бесѣдоуетъ глаголюе . . .

U besjedi 13 govori s početka ovako (l. 46b.): Братие, благо вѣрше мѣсть възвѣдшии к вамъ пророуьскимъ словеса и рѣчи: уоудесна дѣла твои и доуша моя знають иа зло. Ибо и азъ дѣньсь пирѣникъ камъ аще и не сѣршымъ ни своимъ раздѣлемъ, въ ѿтъ истоумника кѣуангельскаго въ заны възвѣмъ и ѿтъ пѣра Златооустаго въ заны възвѣмъ навамо въ ѿтъ уести. Тымъ же молю вы, подадите ми слоухы ваше дѣньсь, да не ѿтидете дѣлюще, въ насыщыше се ника доухомъ'наго' вемлетъ бо възвѣдоуи itd. . .

Početak besjedi 21-oj glasi ovako (kad se poredi u G. N. 425, naći ćete da je ondje manje ispravan tekst), l. 72: Возлюбимыи, благо мѣсть надѣяти се на господа, еже надѣяти се на кнеза, реуе светое писание. Тымъ же и азъ ѿ господь: божь надѣе се и молебни прѣподобнаго сего ѿтца нашего и посвѣщеніемъ вашнимъ простираю дѣньсь неклоуныи свои языкъ къ вашему любви' огни бо сръдцымъ подыгнѣиаетъ оустыи и оуста приготокаетъ глаголатъ уоудеса господьнихъ мѣсть бо мѣсть како прѣмѣвати топлоты вашею зреще и желаниа вашего прѣлюбвзнаго, въ молю вы, дадите ми въ заны скрижали сръдць вашнихъ да пода напншоу скрижали прѣстомъ снмъ божнимъ наставляемъ Златооустнымъ..

U istoj besjedi 21-oj pod konac govori ovako (l. 74): Хотѣхъ же дѣньсь братие голыи зъ камнъ бесѣдовати, въ еда задритъ ми мѣкто. въ ѿблуге своемъ створоу въ кратцѣ глаголае, яко минное се житие наше л'гко зло оуврѣмениено и тешко мѣсть, а минное ѿврѣмениено и тешко, миншское глаголю распѣвшихъ се Христа ради, зло лгко и оудбно. И семуу ми мѣсте вы сами послоуши, яко игда въ напастн вѣдѣсть которы еась нанъ къ тоуоу какоу, дѣие минны блажитъ и житиа ихъ. тни бо на горахъ живоуть яко на ѿблицехъ и съ богомъ и ангелы

бездѣлюють присно, не покоуши се ѿ жити семь ни ѿ нмѣни тоужене се ни тѣше се жинѣ ни дѣтемь богатства ѿставиѣти, не принимлюще неугади житенские ни рачениѣ похотѣшаго, ни ѿ царьскѣи небеснѣиъ бездѣлююще къ вѣртѣнѣхъ и страидѣхъ и пронастѣхъ земьльнѣиъ живюуще яко ангелы на небесахъ. Какъ бо польза уловѣкоу въсь мирѣ приѿвѣрсти а доушоу свою ѿщетиѣти? створимъ себѣ другомъ ѿтъ млмоны непрадѣдныи, да гдѣга ѿскоудѣимъ примоуѣти ны къ вѣтна села.

Рочѣтакъ бесјѣде 39. (на л. 124 obr.), kad mu se poredi što je naštrapano iz sinod. rkp. u G. N. 426, svjedoči i opet, da je naš tekst ispraviji: Братие, къ мнмошѣдиноую недѣлю ѿтъ златохрауѣа источѣника златѣнооуста поурѣпше сѣздохомъ вашен христовлюбѣити любѣемъ, яко ѿтъ Давидова колѣѣа въсьна пѣтскимъ господѣ нашѣ Исоусѣ Христовѣ. Тѣмъ же и потраѣва би была и рождѣство нѣго прѣдложити сѣзавѣше вамъ и не захирѣан никтоже намъ ѿвѣлѣише се извѣстити ѿвѣрѣахомъ бо се къ наустѣнѣ недѣльскимъ прѣложити юѣнгелѣиѣ, аще съ любѣою приѣмете, якоже и приѣмлете. Ваше бо дѣло се юсть и вашѣю крѣоу истѣкливо писано бо юсть, ѣлико аще проситѣ крѣоующе, приѣмете не вашѣю бо хитростноу прѣложено се въсть къ молиткѣми вашими сами бо выи свѣдѣтельствоуѣте яко не къ хитрости нмѣнашнѣе прѣмоудрости ни свѣдѣнѣиъ вѣтнискомъ ни платонскимъ словесыи сложнѣомъ словеса сиѣ, ни вышнѣи прѣмоудрости помол'ше) се ѿтѣю съзѣдѣтелю ѿтъ нѣгоже всако дѣлѣниѣ благо и всаки даръ съврѣшѣи съ выше исходить просѣшнѣи не соумѣнѣою колюю ни дѣоюномъ срдѣчемъ. Тѣмъ же и юдинѣиѣе молѣше се неизрѣченѣи прѣмоудростѣ прѣскетѣи и животкорѣшен и раѣоѣистѣствѣити тронѣи, ѿтѣоу и сыноу въльѣченѣоюму нашѣго радѣ спасѣнѣи и прѣсѣтомоу доухоу, дрѣжимъ се дѣлѣ. наущинающе же въсь мѣсто златоуста къ срдѣоу въведѣше послѣошанѣи како съмажетъ реѣи юѣнгелѣистѣ . . .

Besjeda 40. роѣѣта овако (л. 129): Възлюбѣнѣи, праздѣнствѣокаше крѣщенѣиѣ господѣи, ѿбновѣнѣиѣе же наше слаѣнѣиѣи подѣвѣшаго намъ такѣи радостѣи не тѣла кесѣле къ доушоу придохомъ и дѣмъсь дѣлѣоу камъ се иснѣлатити богоу помагающѣоу жѣжетъ бо наше срдѣче и на коѣцѣ гредѣтъ прѣди вашѣи любѣи показати златословесноу снѣи что подобѣтъ намъ смѣотрити по крѣщенѣиѣ, како наустѣоѣи какѣи дѣтели. Тѣмъ ѿнѣрѣише съзѣсть нашѣоу ѿтъ нала страстѣи к'радѣиѣи прилѣжно глаголѣмаѣ не малѣоу бо ползоу и дѣмъсь ѿтходѣше однесѣмъ, не богатствѣа пользоу ни приѿвѣрѣтѣнѣиѣе домоу не на прѣдѣлѣежѣе възвратѣи се . . .

Besjeda 43. ima ovaj ročetak (l. 134 obr.): Братие доухоуѣлаѣи юдинѣиѣи не ѿвѣлѣнѣиѣи се ни оушнѣиѣи молѣше се Христоу богоу юдинѣоу просѣвѣтѣлюющѣоу ѿмраѣенѣиѣи, пришѣдшѣоу не тѣюноу правѣдѣнѣиѣиъ възвѣти ны и грѣшнѣиѣи на показнѣиѣи, просѣтѣити оумы и срдѣца наша, да разоуѣимъ глаголѣмѣиѣи ны тѣ бо юсть съзѣтъ доушѣи нашнѣи, просѣвѣтѣе всакого уловѣка гредѣущѣаго къ мирѣ тѣ бо юсть вѣстоѣи къстоѣи, якоже реѣе прѣрокъ тѣ просѣвѣтѣиѣ стѣдѣеѣи къ тѣмъ и къ сѣиѣи смрѣтитѣи тѣмъ же безъмѣлѣнѣи стѣорѣише и млѣуаниѣи ми стѣор'ше къ нѣспрѣ ѿнѣи нѣмоуше послѣошанѣи не мѣне глаголѣша ны юѣнгелѣистѣа ѿтѣчемъ снѣиѣи приѣмѣтѣи бо ѿвѣртѣише ѿтѣдѣиѣи къ сѣономъ си . . .

Epilog iste besjede dosta je zanimljiv, te ga ovdje štampano da bi

se poredio s tekstom sinodalnim u N. G. 427. (l. 135 b—136—137):
 Слышасте ли вѣроу слѣпца? видѣсте ли дръзновеніе моужьско? како
 не оубою се народа, како не оустраши се, прѣщенихъ? иже бо ѡни прѣ-
 щадхоу ѡмоу, тольма же ѡнь пауче вѣлише: сине Давидовъ помнлоуи
 ме. не тольма же хотѣше телесными ѡумна прозрѣти, иже ма доу-
 шевьными. исть же мѣх видѣти, ни же послѣдоваше ѡмоу славе бога.
 Ты же и нын молимъ се ѡмоу, да прозримъ доушевными ѡумна тво-
 рити заповѣди ѡго и славити богоульио не боише се цѣсаря, не сты-
 дѣше се кнезь, не срамляюще се вельможь: ни аще и гонѣнии настонтъ
 и аще моужь предълежеть, ни аще і моужда боудеть, не оубонть се ни
 ѡтлоуунть се ѡтъ любве ѡго, ни съ дръзновеніемъ проповѣдати и мо-
 лити се ѡмоу. Глаголетъ бо Павль: кто ны разлоуунть ѡтъ любве бо-
 жие, смръть или тоуга или гладъ или изъгомѣние или вѣда или смръть?
 ни ангель ни архангель, ни зауча ни силы, ни господства: ни глоуенна
 ни высота ни кѣх же тварь не можеть насъ ѡтлоуунти ѡтъ любве
 божие, иже ѡ христа ісоуса. Слышасте ли и видѣсте ли дръзновеніе
 Павле? въспомемъ же ли к томоу и светые моужьники, не нашего ли
 рода вѣхоу вси сини? не вѣдаше ли тѣлеса скою моужамъ и ѡгнень и
 зѣтрень и смрти? да не ѡтпадоутъ ѡтъ любве ѡго ни ѡтвѣргоутъ се
 ѡго. Тѣмъ же възлюбимъ ѡго не ѡтвѣргоуше се ѡго. Реуеть же ни
 кто ѡтъ васъ: то не любим ли бога? Вѣда же и азъ яко любите, ни
 покоуждаю вы да большими възлюбите: вѣда же яко тежековъ (!) иемъ
 по всемъ недѣлимъ к вамъ бесѣдоуе, ни не ѡстаноу се, дои'дѣже до-
 вѣршиши боудете. глаголетъ бо Павль: настои сини рѣчь оуни и въ вѣрме
 и безъ вѣрмене. Синце оуниими братіе по все недѣле аще и не по все
 дни за настоящеее работи властель оумьниши боудѣмъ и мѣзда бол'ши
 боудеть мѣложена, и игда властельскою работоу оутежимъ и божию
 слоужьбоу съвершимъ, възлюбимъ и да възлюбитъ ны игда приндѣтъ
 соудити живыми и мрътвыми и въздати комоуждо по деломъ ѡго,
 ѡмоуже слава, itd.

Medju drugimi besjedami, koje su prijevodi u izvodu (kompilacije)
 iz Joana zlatoustoga, ima i jedna izvorna propovied samoga Kon-
 stantina. To je besjeda 42-a na l. 195 u sinodalnom, a na l. 133 u
 petersburškom rukopisu. Evo je od rieči do rieči:

Костант (и) на презкутера сказ(аніе) иуд(и)г(елна) ѡтъ Лоуки,
 нед(ѣла) .лг. Братіе и ѡтци (и) сынове послушанте оумно: не въ про-
 стою бо хошеть миноути и дѣмъ(ш)ыми празднникъ, ни иетеро гошение
 доухоки хошеть подати, не тѣло напнтяюще ни доушоу веселеше.
 Послошаннъ и днени се милости и уловъколюбно божию, како ѡб'-
 ходитъ троуды приемѣе и желѣе спасеннѣ нашего. насъ бо ради прѣ-
 клони небеса и синде, въззвала и въздедалъ да приобѣрщеть родъ уло-
 вѣуьскъ. Тѣ не тѣню доуше наше ѡтъ грѣхъ ѡиустнѣ ни и телеса
 наша ѡтъ недоуѣгъ трѣбитъ, ижеже нынѣ оуслышасте Лоукоу иудангелна
 глаголюща: възходешоу ѡмоу въ иетероу в'сь сьрѣтоше ѡго .л. моужь про-
 каженъ. Милостивъ бо и уловъколюб'ць сѣи господъ нашъ ісоусъ Христосъ
 ни града ни вси ѡставляють, молеше ѡтъ лютаго недоуѣга избавити се.
 Ѣи же милостивъ сѣи и да не ивнѣ се противъ ни законоу Моисеѡкоу

ѡтпоустн ю рекъ: покажите себе иереѡмъ. Бѣ же .ѡ. жидовинъ, а едины Сандарининъ. Исцѣляюще же ꙗкоже повеахъ имъ иереѡмъ показати се, .ѡ. оубо не похвал'ноу колю приеи'ше не възвратише се въздати славы яко богоу: едины же тыню иноплемешны възврати се хвалоу иемоу приносе. оуи'ше бо соуть язычници на взроу паце жесто-сръднхъ жидовъ. Тѣмъже и владыка реуе: не .л. ли ѡустише се. Срамляет' бестоудна лица жидовьскаа приеи'шихъ многы благодти ѡтъ бога ѡтца и на не похваление оукратешихъ се. Тѣмъ же, ѡ дружи, подобны се иноплемешникоу семоу, не тыню бо телеса наша трѣбятъ прѣщедрыи и млостныи богъ нашъ нъ и доуше, аще и с похвалою приистоупимъ к иемоу: того бо иемы створение, създаны на добраа дѣла, не на лоукыство ни на зависть, нъ на съдѣшныи дѣла добраа. Кто бо нашъ оумъ ѡткрыахъ, оуста наша распростириахъ, языкъ нашъ оумисниахъ, ианко изглаголати нъ вашемъ любки? не даиен ли не злобнымъ прѣмоудрость, ѡтрокоу же юмоу уоукство? Си Си. Тѣ бо реуе: ианко аще просите взроующе, примете. Тѣмъ же поспѣшици ми боудете, молю се камъ, братие и ѡтци, молитвами влшныи къ богоу, да достоинъ боудоу сконьчати ѡбещание ваше и въ коупѣ прославити прѣскетою тронцоу ѡтца и сына и светлаго доуха, единого бога прѣмлостнааго, иемоуже слава, усть и покланшныи ныи и присно.

Za primjer i dokaz, koli razgovietno prevodjaše Konstantin sadržaj dovoljno abstraktne naravi, evo još jedna besjeda iz Kirila Aleksandrinskoga, 28-a na l. 90—92: Сказание прѣкое ѡуангелии ѡтъ Лоуки. Медвля .л. Братие, ѡтъ нише на нишоу приходеше хвалныи и прославныи господа бога нашего сподобльшааго насъ светлаго ѡуангелии послушати. Тѣмъ же и выинимамъ приежи и оуслишимъ что хоцетъ глаголати сказание се, да ѡтндемъ ѡбогачише се: скровише бо се иеть не злата ни сребра нъ словесе божия. Ист' же слово сице глаголе ѡ рыбьци ловитѣхъ. глаголетъ светын Куринъ александрьскын, яко ловитѣльнии къзи'ми, да синимъ оубѣдетъ яко всеснаа иеть кола иго и богоуачноу хотѣнню иго тварь вса послушаетъ, да исинымъ ѡбразомъ створеномъ прѣславно извѣщенне прииоуть, яко не бес-троуда ни безъ мызди тыщание ихъ боудеть: еже аще створетъ ѡуангельска оуеинни ирѣже прострѣше, нъ тою изъ всѣхъ странъ стада языкъ събероуть. Подобаетъ же и се смотрити, яко не могоуще Симоу и иже съ нимъ ирѣже извѣщи поманоуше приуестинкомъ си, сии рѣуъ ѡбнуаемъ ловитѣльнымъ, поманоуше же страхомъ и оужастию не смѣюще глаголати, реуе, да помогоуть имъ и да избероуть рыбы: еже ивѣдѣть сказанно, яко мнози сподобьзаше се троудови светыхъ апостолъ и сподвизають се. Прѣжде нияхъ изѡбратоше и имъ светыхъ ѡуангелии киѣгъ и по тѣхъ же ние (!) пастыре и оуцѣтеле и светыхъ оуеини свѣстеле. Н възвлауниа бо иест' ныи ирѣжа Христовы наслыпающоу сию и призывающоу на ѡбращение соущее къ глыбнхъ морьсцѣ, и по писаномоу сии рѣуъ въ боурь въ вьльдахъ житни сего. Сице по все медвля хрѣстолоубци слышеше боудимъ лоууше изъ глыбныи житни сего извѣгше, примѣмъ Христа въ корьблехъ нашихъ, сирѣчь въ доушдахъ нашихъ. Примемъ ли же иго, аще скрѣпимъ заповѣди иго и заповѣди иго. тешки не соуть: възлюбимши, реуе, господа

бога своего и искренняго своего яко самъ се, а не възвемакидниши. Како же любити? аще длухъ оузримъ, напнтимъ аще жедна' навоимъ аще нага, облачимъ аще страшна, въведимъ аще колеса, постыимъ аще въ тмици, присыимъ. К сим же уоувствя скоръ унста скраимъ она ние (? м. не) напнтати зла видниши, оуханиши не оудевелимъ злыми кошамн, гртани не оуладимъ горкомъ въкоуженимъ, слоуха не поставимъ плснемъ влсскимъ, ѿсезанимъ роукоу оудръжимъ не имати се за злимъ кери' нъ вса оутръниаго и външиаго и въшыааго улокта ѿустинимъ, да боудоуцимъ благо насладимъ се благодтню хутемъаго всеулоккымъ спасти Христа бога нашего, имоуже слава, усть, покланниие съ ѿтцемъ и съ светымъ доухомъ ныма и прісно.

Koliko su znatne besjede Konstantina prezvitera za bolje poznanje starobugarskoga jezika, o tome bilo bi suviše i rieč reči. Liep izvod znatnijih pojava to gramatičkih to leksikalnih, iz sinodalnoga teksta, ima u Gorskoga i Nevostrujeva. Naš rukopis, ako i donosi isti tekst po sadržaju i po leksikonu, odstupa mnogo u gramatici, t. j. ne dotjeruje samo bugarsku recenziju teksta na srpsku nego i ciele oblike, koji bjehu u njegovo doba manje obični, zamjenjuje običnijima. Ali naši starci nijesu bili u tome do kraja dosljedni: dovoljno osobina bugarskoga izvornika osta još jednako i u tome tekstu srpske recenzije. Ja ću ih redom pobrojiti.

A. O vokalima i konsonantima.

Ništa nije toli obično, kao da naš rukopis udvojuje а и н као п. р. ксаа того длаа 54а, яко видимам ксаа того длаа соутъ 54а, приштмъ дждаа мѣшангельскааго 14b, та кста кеуерма 58b, по тломъ влаауакоу се 53b, влиниамъ прилежно 90b, синицъ 52b, приготокаетъ 72b, тин бо на горахъ жиоутъ 74а, лоукавниааго сега лиса 80а, ѿустинимъ 92а. Тако се тумачи и participij сми уза см 133, или слакыи (м. слакы) 133, светые кзыи 141а, itd. Po tome se razumije da su i gram. oblici (kao u adjektiva u gen jednine i u opće u pronominalnoj deklinaciji, za tim u imperfektu) s udvojenjem pomenutih vokala bar isto toliko obični koliko bez udvojenja: длухъааго напнтимъ 10, и искренняго своего яко самъ себе 12а, ниеа доуховниааго 46b, ѿтръ Лазора и богатааго 47b, да наслаждаше се небесааго пини 140b, злааго уркен 147а; прррпнтимъ бывалаше и не ѿтстоунаше 12а, яко шинаакоу ирже 39b, ѿни же ѿтсплаакоутъ и паве молаакоу 48а, въ корабль вълезъ пртждлаше 48b, яко кыше ксдъ полагаакоутъ и 51а, и облауааше се 99а, тешко си миткаше 61а. U dva tri така slučaja zastupa ѣ vriednost ѡ, као: мгда бо хоташе ѡ послати 33b (sr. се бо меляютъ 154а). Što pisac Srbin mieša ѡ и и, lako je dokučiti, п. р. да ѡм ѿславлении ицлантъ господь 14b, прррпнтимъ (м. прррпнтимъ part. pass.) 12а, въ оуиуеаакемъ 19b, хитро и моудро 9b. Poluvokal ѡ (kojim je dakako и ѣ изражен) dosta se vjerno održao (u pisanju zamjenjuje ga često znak ') — ali mjesto njega dolazi е и дешъ: междеть бо дешъ быти 130b, и nekoliko

puti kao ostatak iz bug. izvornika o: сего же раздвинни начетокъ по раснети вьсть 33 b, зачетокъ и корънь 117 a, шно и притокъ вьмо скюю 147 b (tako i u sinod. sr. G. N. 428), вьждезати соудокъ теохъ 50 a, и создании 54 a, тоуьно 89 b, не вьсте ли кождо вьсь нмънии скюьго истъчили 10; има ѓак i ovako jedan put: не ѓ жидохъ тьную реуе 121 b (u izvorniku бжеше за cielo: жидэхъ ili takodjer веѓ жидохъ, sr. Mikl. lex. s. v.)

Zanimljivi su ovi oblici: да нмъ нцълнть всемоген госнодь 14 b (m. вьсемогън, по srpskom вьсемогън, odatle disimilacijom — ем); стражден 61 b (m. страждни ili ѓак страждь), велен госнодь нашъ и велни крпность нго 68 a, свьтъ велен 129 b. Još je spomena, vriedan oblik participijalni неке се (m. некъ се) 43 a.

U grčkih rieči zamijenjen je često diftongom оу, као: коусоу — коуссоу (βύσσοϛ) 99, архисоунагоу 106—107.

Samo pogrješke bit ѓе: 71 b по вьстеннцъ (m. вьстеннцъ) sr. Mikl. lex. s. v.; 21 a шно многа — мнмотекнть (m. текоуьтъ).

U konsonantima ima ovih pojava: погрести прьутььно 10, да нмъ нцълнть госнодь 14 b, вьждезати 50 a, вьждедалъ 133 b; нцъ мегуфта 22 b, и ѓблалаше се вь форфироу и коусоу 99 a (uz порьфироу 99 b); при Исцаснанъ и Тнцъ 76 a; тько можеть ѓтъ вьсь 42 b да не тько мннть се 50 b. Ньс izostavivši ѓ, bude џ u pisanju: видвакоу оуѓо шно џана вькоу 156 b, не можеть, братнъ, шно џн гризлюще дроуьт дроуьга пристоупати кь жьтьцъ 157 b. — Jotacija se pretežitо javlja pravilno, te se iznimkama mogu smatrati ovaki primjeri: зьлнн ко-намн 92 a, не тьную вьсакъ вьлоуьти 160 a, а дьньсь вьсь преговещъ и вь безднкоу слоуцнла 103 b, радоують се жьноуьщен 20 b; ili: шлюю же на зьмлю 23 a, и благословнть вьлююще вьсь 92 b. Jedan put пиѓе оуьден (mј. нюьден) 16 a.

B. O oblicima.

U opće vlada skrozimice pravilna deklinacija i konjugacija. Samostavna imena imaju ovakih primjera: колннка дальгоу скюьжданьт нго 66 b, словеса нго слаждьша нлуе медоу 38 b; шно оудоке нсмь тьлесе нго 111 b; osobito često dativ jedn. на ови: братоки скюьмоу 65 a, прььмо Лазарени 100 a, моужени просцоу 26 b, кь оуунтелажькы 19 b, не нцнти вьскоу 60 b, троуьдоки 91 a, хрнстоки насыпаюцоу 91 b, праведьнннн праведьнннкови тьную нмънше нскрь вьти 110 a, два же пристоупашьа вьнцедателски глаголетъ 152 a, ѓгннени 136 b, госнодьнннн 114 a; здадоу урьнн гризлюцъго коръннн 147 a, шкоже намь ѓвьлунъ нсть и н прььтъѓ брака зьтн нарицати ѓброуьннннн 121 a; ндеже нн татнъ нн урьнннн соуьтъ 114 b, нще же и дьлеса нхъ 38 a; нгда ѓвьуетьмъ ннцъ-нмь се 59 a. — За pridavna imena rekoh веѓ napried da има највьѓе примьера пуннх обликъ сложене deklinacije, samo u dativu jednine држе се новнйега урлнва с овакимъ варнъантамъ: хотещоуьмоу нцълнти 12, мнголюьбно оуьеннн показуюцоуьмоу 15 b, вьпльщеноуьмоу 124 b, прь-мнлостнкоуьмоу богоу 140 b; рнедко жоѓ овако: ходещен же по лоуь-

шоумоу поутн 160. Nominalni oblici kao: дѣла тѣхъныхъ родъ 65 b, иже бо въ скерынахъ ризахъ кыити 77 a, 77 b, .i. моужь прокаженъ 133 b, сѣдѣннѣ дѣла добръ 134 spadaju medju riedkosti. Uz немилостив'ѣе примише samostavno značenje još ovi vokativi: и жестоуе и лоукае 100 b. Riedki su takodjer lokali на тѣмъ: въ родѣ стѣмъ прѣлюбодннѣмъ и грѣшнѣмъ 141 b, не пока(н)кшихъ се по крѣщеннѣ къ тнмънн грѣховнѣмъ 158 b. Još bilježim ove genitive: кто видѣ снѣцъго владыкоу, кто слыша снѣцъго оучителѣ 147 a. Nom. jedn. ž. sr. некоушнѣ бо се прѣжде за жеждоу, не хотешн троудити се 17 a. U dvojini: ико стороу на локѣ 39, въ оуню машиню 74 a, непослоушннѣ прѣкью 39 b.

Komparativi: нь и се лоуше и нестоукѣе створнше 57 a, иже зѣло лоуше иеть вѣрѣа телеснаго 77 b, что боудеть кротѣе иго 82 a, итси гроуѣнн Петра и Іована иже вѣста гроуѣа и не кннжнѣ 83 a, что лег'ѣае 144 a, что бо иеть горѣе уловѣуьскѣа меса исти 108 a, аще не кн прѣкѣе 118 b, кто бо истнннѣнн снмъ вожнн идрѣуетъ се' жрен ли телнцоу и вельфоуороу клнннѣ се и вѣсомъ жре снмъ ннн . . 126 a

Kod glagola dolazi dosta često 1 osoba mn. на мы, ali samo иемъ и кѣмъ: хѣамъ бо иемъ добрымъ пастыремъ 38 b, мы иемъ дѣлнмъ се прнѣтн 73 b, на бракъ иемъ хѣамъ не въ скерынахъ ризахъ 77 b, и иемън 93 b; да оуѣмъ 21 a, да оуѣмъ доброволенннѣ сѣтннѣе 45 b, да оуѣмъ дѣлгогрѣпннѣ иго 81 b. Riedki su srbizmi kao: что прнготовасмо 41 b, прнѣзланно искрннѣе безъ лнности 82 b, велика бо аще дамо, десеторнцѣю прннѣмо 160 b; sr. još може (m. можетъ) 89 b i аще подаши (m. подаси) 98, прнѣздаешъ 112 a. — U imperfektu, 3. osobi množine priliepio se nastavak ть, čemu ima dosta primjera: за не и горѣ и болѣ отъ Галмѣнн глаголахѣуть и и пророка марнцѣоу 36 a, оин же отснлахѣуть и пауе молмѣоу 48 a, ико кыше всѣхъ ноллглахѣуть и 51 a. — Nesigmaticoga aorista primjera nema mnogo: сего радн и снндоу се 54 a, навькоу бо въ прѣмъ ходити 132 b, самъ прострѣ роукоу иеть и 57 b, зазорѣ съ отъеть 68 a. Stariji sigmaticki oblici: отъ испльннѣннн иго мын всн прннесомъ 6 a; поннѣе кар'ше рѣше иѣцн 26 b, и прннѣше все болѣше 58 b. Oblik емъ dolazi i за 1-у особу jednine i за 1-у особу množine: и азъ прннѣшь кѣзель оубо емъ своемъ съ лнхвою 82 a, азъ бо прннѣшь сѣдѣлѣа тнннѣ снрѣуть проснѣа емъ своемъ съ лнхвою 160 a, да и отъ бога и отъ уловѣнн емъ хѣалоу ннѣнн 103 a. — Evo još nekoliko glagoljnih oblika: нннн же снмн вннѣнн ослѣноше 22 a, слнеть же въ снлоуамъ 23 b, жндеть же оумолнѣнн быти 53 a, уедо нн'же владоу то тн даю 100 b, нь аще и владеть всею землѣю 90 a, sr. любо владыка любо владомъ 89 a, къ владыкамъ и владомымъ 81 b; аще въ калѣ страстнн и похотн оуѣлѣшемъ 90 a, прослоуше се 94 a, да сподоблѣнн боудѣоу поутнноу прѣплоутн 109 a, не вожъ бо побѣдѣ воде кнннде нн на ослетн иѣе 156 b. Participij sad. vr. нероден бо и не исынн 96 a. —

Osobit je biljeg Konstantinova narječja, što od glagola IV. razreda jednako upotrebljuje onaj kraći aktivni participij prošl. vrem., kojemu se sufiks neposredno spaja s osnovom, kao: сторѣн (*δ ποιησας*)

ме здрава ть ми реуе 12 b, ми оставльши бѣжа ми днѣльши се, пауе прилежъши вел'ни глаголюеть 17 a, зрѣхоу бо него троуждъши се 19 b, пристоупилъ и помаган ми 60 b, да не ѡтндетѣ алыоуше нь насыщше се 46 b, по нѣже вар'ше рѣше нѣциѣ 26 b, дше не вар'ше ѡкрадоутъ и 110 b, да наслаждше се невеселаго пѣниа 140 b, пауе сего ксего когатытка любше (т. любльше), сподобльшааго насъ 90 b, да ѡтндемъ ѡблагльше се 90 b, ѡстроумѣ заблюждшоую нхъ слакоу 79 b, нльмъ ѡблгльше(мь) се нзвѣстнѣ 124 b, нь вышнни премоудрости помол' се 124 b, ѡуищше свѣсть машоу 129 a, безмльниѣ створьше 134 b, яко побждшоу уинительство днѣволюе 154 b.

C. Primjeri za sintaksu.

Има nekoliko spomena vriednih primjera, gdje lokal bez predloga visi o sili predloga, s kojim je glagol sastavljen: тѣмъ же и шгоу при- несоме и гробъ прнстедеть 10, нь Оуден Самаритнехъ не прикасают' се 15 b, и яко пьсь грѣмъ привезанъ 146 b, нь нюдешомъ како належешемъ немъ и глагълуюшемъ немоу 12 b, волехъ зазрѣти ли немъ яко немощьмъ мѣсть 152 b (ovo je tim čudniji slučaj, što predlog за i ne dolazi s lokalom; ali takovih primjera ima još nekoliko sr. Mikl. der praepositionslose local). Bez predloga u glagolu: невѣстьхъ касамъ се доу- ховныма крилома 56 a, космоу се ѡдрѣ 94 a. Čak uz ime samostavno, koje je izvedeno iz glagola: на прѣнапѣниѣ ли земльныхъ смхъ 74 a. Takim načinom visi o preglogu изъ genitiv u primjeru ovakom: и на всьако лѣто нзъыти недоуѣга надѣмше се 12. Samostalan je lokal u ovom primjeru: доухомъ бо светымъ наставаляемъ семь мѣсть снѣце реуе 52 b.

Sravni još ove fraze: гадиль ме, досадиль ми . . боуди то ксе стко- риль, то уто тѣмъ 108 a, не боуди оулоуити оужнуьства сего 118 b.

D. Primjeri za rječnik.

Благовидитель: монстѣмъ благовидителѣмъ сѣдѣмста 63 b. — благо- коольнъ: се швѣзютъ и настоющѣи дѣннѣ: сконуанѣмъ благокоольно братнѣ теуемнѣ се не ратоующе не зѣвидѣше, не льжоуще между собою, не величающе се на братню, покореше же се богоу да на вськръсении Христовѣ свѣтлымъ швнмъ се доушею и тѣломъ 154 a. — блести: бледете и нестоковы се дѣмте 12 b. — брндѣкъ: оуинительскомъ слоко брндко и кнстко 111 b. — бѣднѣти: любокнюю когождо поудѣща и вѣдѣща въ бескон'уьномъ Христово цѣсарьство 60 a, — не тѣнюю зоветь нь и бѣднѣтъ на уто же бѣднѣтъ? на ныше реуемѣмъ 133 a. — ванѣ: тѣмъ же яко побждшоу уинительство днѣволюе съ ванѣмъ незлобныѣ дѣти срѣтоше него вѣлююще 154 b, възеше ванѣ финнѣ 156 a, ванѣ добродѣтели носеше 157 a. — вѣзальнъ: бѣжнмъ вражди семъ нашѣмъ вѣзальнъ и прѣлѣютъ 80 a. — велннство: нь и за велннство славо- номъ 93 a. — внмъство: ѡбыуан мѣсть кннгамъ множнцѣю полагаи внмъство такоже яко не възврати се вранъ къ кокуегъ 123 b. —

врати: пошто же врати ѿмь прѣтѣ показати мѣоу глаголю 69 b (to je u besjedi 20. Konstantinovoј, a iz 63. Joana Zlatoustoga, meni ovaj čas nerazumljivo). — **вращденница:** не можьмь братиѣ яко ѹи гриздиюще друугъ друуга пристоупати къ жртѣ . . не вражденица (može biti вражденица?) во трапѣза ѣсть ѿ шр'на . . не агне лежить скотнѣ на вѣи 157 b. — **въждоу коудоу:** просити во коды въждоу коудоу (valjda въсьждоу коудоу, svaguni srpski: svakuda) 15 b. — **въиети:** ѣже не боуди николѣже ни помѣ къ оумь въиети 47 a, въиетьмь же уоукъстени своимь ѿтишьше 86 b. — **въи'раднѣ:** въи'радинь же и оуслишнѣмь прилежно 84 a, въи'радинь ѿ уемь глаголеть 86 b, въи'радинь прилежно, молю се камь 52 b, въи'радинь прилежно и разоумьнѣмь 9 b, сѣдѣте и въи'раднѣ 93 a, да въи'раднѣ что хошеть глаголати тридцатнѣмь съ улокъкъ 56 a. — **въстаньливъ:** аще волю имашнѣ въстаньливоу 37 a. — **въи'цедатель:** изьр'цѣмь не притуюе, коле рцѣмь боуди икто въи'цедатель истернѣмь срьдцѣмь хрѣромь многомь въходѣемь на брань' дѣла же ѿтъ ихъ пристоупьша въи'цедателени глаголетъ 152 a. — **въре се:** на небеса възвѣань низоу въре се 154 b, Ne razumijem pravo, a grčki izvor nije mi dostupan. Da nije onakav glagol kao u nas: verati se? To je iz 47-e (po sinod. rkp. 48-e) besjeda Konstantinove, a iz besjeda Joanovih 19 i 20 na jevandjelje Matijino. — **въсть:** вѣсто во ѣсть 13 a. — **говнино, многоговьзнь, разговьзнтѣ се:** Любо говнино боуди любо скоудота 65 b. да пожьнемь многогов'зна плода 95 a, все село разьговьзникше се господниоки 114 a. — **гороуха, горюха:** гороухоу же помѣноу, шаѣ за ѣтемь горюхоу 62 a. — **десетница, десеторнѣ:** ѿтъ лнка десетнѣ ѿтѣрѣши се 153 a, десеторнѣше во и петорнѣше даннѣмь манасы 159 b. — **жалть:** ѿ жалть си съмѣше нѣмь дѣлакше радують се жьноушени 20 b — **жѣматьць** 120 a. — **жиднтель:** жиднтель во ѣст' и твор'ць 137 b. — **зми:** ксишнѣмь зми 87 b. — **зококъ ili зовькъ:** ѿргань хрѣстовъ краснопѣвни зоккокъ 84 a. — **издѣти:** злѣла имѣна издѣль 67 b. — **изѣщѣмь:** изѣщѣно ѿбразити 98 b. — **искръ:** ѿ доуше наше смьрти искръ лежеть 94 b, дѣниѣ величаннѣ извѣлюоу никого же имѣ быти искръ себе, правѣднѣмь се творѣ 110 a. — **казати (kazniti):** боть-всѣмь ѿбразнѣмь кажеть ны. — **ковь:** ѿтъ дѣишнѣхъ ковь 49 b. — **кръмовати:** пошто же не реуе яко не кърумоуять птице . . не кърумовати 42 b. — **коумьбаль:** пшцальнѣмь и коумьбальнѣмь 107 a. — **коулам:** не кърумоуять птице ни коуламѣ творѣть 42 b. — **коулати:** како ни прѣрѣши сѣтъ ни коула ѿ хѣлаз нѣтъ ни негодока ѿ досаждѣнѣхъ. — **къзнь:** не къзнь ни дѣланнѣмь ни воинствѣ ни Сѣлакоудѣ ѿ Минскѣмь 66 a. — **лнсь:** лоукальнѣмь сего лннса 80 a. — **лиховати:** и всакыхъ ѿтѣтъ соуць лиховань 73 a. — **лють:** къ толнѣ люты (т. лютн) не негодока ни похощан ни порѣнта 99 b. — **мастнѣ:** плодокнта бѣтъ землѣмь и мастѣта 69 b. — **междина:** во колнѣ бѣтъ междина ѿтъ Аврама до Дѣвида 119 b. — **мьшлѣнщѣць:** оуунѣтъ ны каже да не боудѣмь мьшлѣнщѣци земьнѣмь скрѣвнѣца имоуше тѣмьма же и гнѣлѣма. — **мѣсеуьмовати:** яко мѣсеуьмоуеть 60 a. — **мѣбѣда:** не стидн се, приди къзѣти

наздоу 157 а. — напнѣтѣи (uviek taj oblik пнтѣти): алуѣнаго напнѣтѣемь 10 а, игда ѡбуетемь пнтѣемь се 59 а. — напасткокати: любите крагы каше . . . и молитѣ за на(на)сткоующихъ кась и благо-слоекте кльнюще кась 92 b. — несмыкалицѣ: ѡтроковичи соуши и несмыкалицѣ 122 а. — неистовѣ: неистовы се дѣете 12 b. — немоушекати: не вси оуѣеници немоушекаше ѡ ктрѣ нынѣ. — неперьство: (не) послушанине иго и неперьство 123 а. — ниуѣ: ниуѣ же ѡ нихъ глаголюте 73 b. — нырѣти: на новаханне бо нырѣе се рече 92 а. — обидѣликъ: которы же соуѣ снѣ нмоуѣци села? кто снхъ ѡбидѣети (!) работни люты задѣюше 65 b. — остроуѣти: ѡстроуѣимъ заблаоудьшоуи ихъ слакоу 79 b; ѡстроуѣимъ похотѣ сню 80 а. — отишнѣе: ѡтѣ раб'ли ѡтѣ скокод' ли ѡтѣ кониѣ ли ѡтѣ поселаниѣ ли ѡтѣ кнезѣ ли ико нѣ ѡтѣшнѣю прѣвѣгаючимъ 65 а, поуѣ бо крѣтѣнѣ и ѡтѣшнѣе близѣ 149 b; ср. glagol: уоуѣстени сном ѡтѣшнѣше 86 b. — охоуѣпати: тѣ бо кестѣ присмѣе и ѡхоуѣимъ заблаоудьшаго сына 158 а. — пнеко: нѣ насмѣшѣе се пнека доуховнаго 46 b. — подьгизѣпати: ѡгнѣ бо срьдѣуиѣ подьгизѣпатѣ оустѣнѣ и оуста 72 а. — пожрѣти: пѣзиѣ Идоуѣимѣе пожрѣ коуѣнромь 119 а. — позориѣе: тоу бо съберѣте се икоже на урѣзѣ или на позорѣци в'сѣ родѣ улокуѣскимъ, не тѣуиѣ бо христѣимы тоу станоуѣтѣ нѣ и исприѣстѣиѣци скетѣимъ ктрѣи 141 а. — понимѣ: по уѣо оуѣеникомъ понимѣ дѣете 60 b. — понѣ: не вѣждѣше бо ни понѣ на крѣмниѣцѣ 15 а, иже не боудѣ николиже ни понѣ къ оуѣмъ кѣметѣ 47 а. — попѣ: и игда оуѣзриѣши роуѣкоу простирамѣмоу нова или испискоуѣна, не мнѣ ико . . . 157 b. — потакѣликъ: поуѣо не сѣ гивѣомъ бесѣдоваше к нимъ нѣ потакѣликѣо глаголюше 34 b, потакѣликѣ быти ѡтѣ видѣнѣи 47 а, ср. ime samostavno: всаго потакѣликѣ'ства ѡтѣрѣци се 68 b. — пластырь: да по томѣ приложитѣ пластыря 151 а. — похотѣти: да похотѣте иѣи 65 а. — принѣздатѣи: и аще уѣо приѣздашѣе, азѣ игда вѣзвѣраюу се, вѣздамѣ ти 112 а. — прилогѣ: прѣтѣкоу же прилогоу ктрѣнѣю юже не кѣзѣможе стоимѣи 57 b. — прѣгоудѣиѣца: злата прѣгоудѣиѣца 84 а. — прѣдѣноуѣтѣиѣе: за не-послоушанине прѣкъю прѣдѣноуѣтѣе снѣма створи (и гкр. иѣе послушанине) 39 b. — прѣждѣдати: ико да изрѣѣениѣа крѣмене не прѣждѣмѣ 39 а. — прѣимѣ: навѣкоу бо вѣ прѣимѣ ходитѣи 132 b. — прѣслаѣѣство: прѣслаѣѣство уоудѣсѣ 94 а. — прѣсмѣкатѣи: ѡбѣаѣе народѣ иѣше по тѣомѣ прѣсмѣкатѣе' се 49 b. — прѣтѣ: за не грѣдѣиѣе кѣелитѣ сѣ многоу прѣтѣомъ никоуѣже рѣци. — при тѣи же и ѡ прахѣ вѣпрашѣетѣ, некоуѣци бо се прѣжде за жеждоу не хотѣшѣи троудитѣи се ѡ прахѣ оупрашѣетѣ оуѣже 17 а. — разѣнѣство: многа разѣнѣства сѣдѣтелѣи и тѣари 87 b. — растроуѣти: гласомъ снѣмъ растроуѣи и абѣѣе страхѣ ихъ . . . 57 а. — рѣтѣ: нѣ и зѣстѣиѣе (valjda зѣстѣиѣи?) тѣаюше и рѣтѣиѣо дрѣжимы 79 а. — родоуѣстѣиѣе: не бѣ законѣ жидѣовскѣе родоуѣстѣиѣе, ср. родоуѣте же иосифѣ ѡброуѣениѣка иѣе показа. — слокѣтѣиѣскѣе: иѣе же Исоу-христѣо иѣстѣи ии грѣуѣскимъ ии словѣнскимъ, нѣ жидѣовскимъ, сѣзѣаемо же иѣстѣи спасѣи(тѣе). — слѣпѣуѣе: слѣтѣе же вѣ Снѣоуѣамъ прѣвоѣе до оуѣтѣмъ вѣтроуѣслѣп'оуѣ. — странѣиѣолюбѣѣцѣ: странѣиѣолюбѣѣцѣ бѣ Аѣраамѣ. — сѣбрѣжитѣи: нѣ иѣдѣитѣмъ уѣасомъ все сѣбрѣжитѣе 47 b i 104 а

(govori se o svinjama kako se „сѣ брѣга“ strmoglavije u more, jere bješe u njih uljegaо duh nečisti). — сѣдолѣти: да иже аще сѣдолѣль ѿтъ прѣваго уасл 157 а. — сѣдышнини (običan je oblik сѣдешини): да и сѣдышнини оулоушнь 80 а. — сѣлоуульнѣ: сѣлоууно бо би было кѣмъ зрѣчимъ него идоуша 23 b. — смотръливьнѣ: въ простоуою и смотръликио 93 b, а 153 а: смотрълико бо ѿтъспляеть м. — сѣмъра: кидѣ ли семѣ сятроу моудрости 85 b. — сѣрютити: ни сѣ брѣга сѣрютитѣ. — сѣрѣтити: сѣ брѣга сѣрѣтъ сѣраченаго идиною сѣ прѣваго поути 82 а. — сѣтовальнѣ: ипѣсоже сѣтовальна ни пѣсѣна (!) 75 b. — тежьбьникѣ: тежьбьницѣ любовкио илѣниа 132 а. — тн(хѣи): кѣтъ бо ракио горы прѣставити тн смрътъ ѿтъ телесе ѿтъглѣти 62 b. — тнѣино: бес тѣхъ не възможно кѣтъ спасение не покакшихъ се по крѣщеннѣ въ тнѣени грѣховьнѣамъ 158 b. — тотѣ: ико кѣтъ тотѣ нь имѣ просѣи 24 b. — трѣжьство: трѣждѣство 131 b. — тѣзницѣ: Магдалинны Марни и тѣзницѣ придоѣта на гробѣ 11 а. — тѣщнѣ: снн соутъ оуинли (и) тѣщнѣ 95 b. — тлѣ: и смръти и тлѣ оуѣнтѣна 94 а. — оуѣзлѣти се: икоже бо класы игда оуѣзлѣтъ се на жетвоу соутъ готовы 20 а. — оуѣжастѣ: пльно оуѣжастѣ 74 а. — оуѣжнѣство: аще не би прѣвѣне ѿставила и безѣуѣстѣла домоу же и роѣи и ѿтъуѣстка и оуѣжнѣства не боудѣи оулоушнѣи оуѣжнѣства сего 118 b. — оуѣмьль: снн соутъ оуинли 95 b. — оуѣсмѣшьвьць: Павль оуѣсмѣшьвьць 66 а. — оуѣстити: и оуѣститѣ на ѿбрашение 96 b. — хлѣвниа: не свѣтлымъ хлѣвниамъ не многоцѣнноу селоу 72 а, пльоуѣщемѣ се и пинскающе илѣна илѣ хлѣвниа 107 а. — ѣтѣмѣн: аще бо ѣтѣламъ жѣмѣ же иѣуѣста се илѣтъ быти 106 а. — ѣтѣсарѣ: ико и ѣтѣсарѣ хотѣше ноѣставити него 55 b. — унѣиѣтельствѣо: унѣиѣтельство днѣволе 154 b. — улоѣкъкоидѣць: улоѣкъкоидѣць хлѣвъ 71 b. — урѣиль: ико хлѣто юже урѣильнѣ себе сѣдрѣже . . 36 а. — юдѣольнѣи (t. j. ждѣольнѣ ili ждѣольнѣ): въ юдѣольнѣи хлѣи илѣлѣлъъ 110 b. — юнѣотѣскѣ: и тако побѣда боудѣтъ юнѣотѣскоѣ илѣе вѣшнѣю 123 а, sr. да възгласнѣтъ юнѣтѣка снн рѣвъ дѣвѣамъ. — идѣ: любо идѣ любо питнѣ 72 а. — иѣтерѣтѣуа: Илѣю ѣгнѣма иѣтерѣтѣхоу, Самѣона прѣснѣльна хрѣ(вѣра) 63 b. —

V.

Što ima u bugarskom zborniku kraljevske biblioteke u Berlinu?

Da najprije kažem, kakav je to rukopis. O njemu se znade, od kako pokojni Vuk Stef. Karadžić u svojim „Primjerima srpsko-slavenskoga jezika“ iz njega naštao slovo *српског кралога кнѣза философа* (na str. 7). On ga u kratko i opisa ovako (str. 9): Ovaj rukopis je pisan na četvrtini (ja bih dodao i malenoj), vrlo lijepijem i jednakijem minejskijem slovima, kako god da je štampan, i ima ga 135 listova, ali nema ni pravoga početka ni svršetka, a može biti da ni ovo što ga je nije sve potpuno redom (i tu ima Vuk pravo, u toliko, što gdje gdje pokojega lista nema više). Vuk ustupi i taj rukopis Miklošiću da ga iscrpe za rječnik, gdje se ovako karakteriše: *Nomocanon et alia quaedam, cod. membr. saec. XIII.* To je gotovo sve, što se do sele pisalo o tom vele znamenitom zborniku*, a ja ću sada nekoliko iz bližega o njemu govoriti, jer sam dospio ciela ga proučiti a većinom i prepisati.

Ovaj rukopis dolazi u zbirci Vukovih rukopisa pod brojem 48 (Ms. slav. Wuk. 48); k onomu što je s prieda kazano, dodajem da na svakoj strani ima po 23 redka. Tekst 1-oga lista dokazuje, da prvoj raspravi ovoga rukopisa nema početka. Prve rieči glase ovako: *и покланает са поль втора ста на день, а въ Филиппоко гораине да поустити маса и интис.* Meni podje slučajno za rukom naći blizanca našem rukopisu u Peterburgu, u carskoj publicnoj biblioteci, u kolekciji Giljferdingovoj pod brojem 42. Taj blizanac dakako je puno mladji, istom iz XVII vieka, pisan na papiru, vrlo ružno i nemarno, ali je tragove bugarskoga poriekla još i u to pozno doba dosta vjerno sačuvaao. Rasprava dakle, koja u berlinskom rukopisu na prvom listu počima ali bez početka, nosi ondje ovaj zaglavak: *Заповѣдъ скетыхъ отъць о еланцяхъ поста,* te stoji na l. 217 b po sadašnjoj paginaciji. U berlinskom rukopisu sačuva se tek druga, manja, polovica ciele rasprave.

* Samo nekoliko rieči napisa još o njemu R. Hube u knjizi „o znaczeniu prava rzymskiego“, 15.

Na l. 5 b počimaju nekakve „glave“, kao: глава .а. @ иенаиести, глава .к. @ клетта, глава .д. @ лжи, глава .з. @ урковгоди, глава .ж. @ сревролюбн, глава .л. @ боуести, глава: @ хзлеи, глава: @ шростн, глава: @ гиванекъ, @ печаликы, @ смисл Sve se to isto isto ovako i ovim redom čita i u peterb. rukopisu na ll. 238 b—244.

Na l. 10 a ima Сказание @ злоноричьхъ женахъ — tako i u peterb. rkp. na l. 244 b. —

Na l. 15 b. Слово како подобаетъ дѣтемъ уисти родителей свое пауче доуше свое. U peterb. rukopisu ispremiešani su listovi tako, da se ovaj članak čita istom na l. 259 b, a trebalo je da iza lista 250 umah dodje l. 259—269 i tada istom listovi 251—258; ele toga ne opazi onaj koji je za „Отчетъ императорской публичной библиотеки за 1868 годъ“ sastavljao sadržaj toga zbornika. — Između 15 i 16 lista ispade u berlinskom rukopisu još jedan list.

Na l. 16 a. Моноаномъ скетыхъ отъць — u peterb. rukop. na l. 261—269 i 251—254 a.

Na l. 25 b. @ поповъхъ службъ радн — u peterb rkp. l. 254 b.

Na l. 26 b. Слово @ покланн къ кратъцъ — u peterbur. rukopisu l. 256.

Na l. 29 a. Притѹ @ тѹзъ уловѹтѹи и @ доуши и @ вискр'сени мрътъвнхъ. — u peterb. rkp. l. 258, ali tu i prekida tekst, jer bi kako rekoh l. 258 i imao biti posljednji ovoga rukopisa, t. j. na mjestu sadašnjega 269-ga.

Na l. 31 b. @ осждени не осждати брата. — I ovaj tekst bješe nekoč u peterb. rukopisu, to se vidi po tome što se još jedan list iz sredine teksta sačuvao ali taj je na nepravо mjesto dospio. l. 100.

Na l. 32 b. Наказание есакомоу уловѹкоу — u peterb. rkp. не mogah му traga наći.

Na l. 34 ab. Спѹфанн мннхъ и прозвѹтера @ знаменнхъ ирѹка образа же и възрѹста прѹскатнхъ владѹице наше богородице — i на l. 35 b: знаменне господа нашего Исоуса Христа. Oba člančica ima i peterb. rukopis, samo kad se listovi stave u red kako valja, na ime s lista 91—92 priedji umah na l. 97.

Na l. 36 a. Заповѹдь урнеучьскаа. — Bijaše kako „отчетъ“ govori i u peterb. rkp. na l. 99 b, ali ja ne nadjoh više ni 98 ni 99 lista. U našem tekstu imala bi se „заповѹдь“ svršiti listom 50 b, ali već poslije 49 lista ispade nešto, jer u tekstu nema saveza.

Na l. 51 a. Сказание Іоана богослокуца @ пришествиѹ господни како хощеть прийти на землѹ. Apokrif, kojega u peterb. rukopisu nema.

Na l. 59 b. Слово @ Адамъ Іоакима богословица. Apokrif, нема ga u peterb. rkp.

Na l. 69 a. Прииъ скатн Патъцъ. — нема u peterb. rkp.

Na l. 69 a. Уинъ како подобаетъ прѹскатъ въздензатн — нема u peterb. rkp.

Na l. 70 a. А се протѹкъ еуангелъскы @ врѹхъ.

Na l. 70 b. А се имена господѹна, .ок. уисло ихъ.

Na l. 71 a. А се имена господьна, ихъ же не подобаетъ реши разукъ страха и смьрти.

Na l. 71 b. Слово святаго Кирила философа, зунтелл словенскоу азмкоу. Štampano u Vukoviem „Primjerima“.

Na l. 75 a. Коледаръ дьнекини.

Na l. 76 a. Приче Іоана златовстаго ѿ протальмоклани.

Ni sadr̃žaja listova 70—77 nema u peterburškom zborniku.

Na l. 78 a. Слово. Похваление Монсеѡво ѿ изьмыни дръка иуры и кедръ и кипарисъ. — Dolazi u peterburškom zborniku na samom početku, na l. 1—30 a. Apokrif. U našem tekstu ispade izmedju l. 88 i 89 nekoliko listova, koji se mogu dopuniti iz peterburškoga zbornika.

Na l. 94 b. Слово ѿ крстиници жент еже прѣкрати мѡжа своето едина на крѣз крстиницкѡж — u peterb. rkp. na l. 30 b.

Na l. 96 a. Слово ѿ сластѣхъ земьныхъ — u peterb. rukopisu l. 32 b.

Na l. 96 b. Слово святаго Василия — u petr. rkp. 33 b.

Na l. 97 a. Слово ѡтца нашего Мѡодии патриарха (sic!) патриарха ѿ прѣкозудницѣхъ Адамъ и ѿ седмотыщницѣхъ лѣтахъ убо хопетъ подьхти родъ крстиницкыи ѡтъ сынокъ изманлѣхъ — u peterb. rkp. l. 34.

Na l. 120 a. Мѡсеѡ поже(рн) ѡ. убо святаго Мини. U peterb. rkp. na l. 60 b.

Na l. 122 b. Слово ѿ крѣпосты Нѡсифоу — u rkp. petr. l. 65 a.

Na l. 130 b. Поучение ѡтъ Аммониса ходаринъ по црѣкѣмъ — u petr. rkp. l. 75 b.

Na l. 132 a. А се ѿ женахъ — u petr. rkp. na l. 77 a.

Na l. 132 a. Слово на рождѣстѣ святаго Іоана крстителя. — Toga, čini mi se, da nema u petr. rukopisu.

Na l. 135 a. Слово святаго Василия како подобаетъ хрстиницоу жити. Ovo se u našem zborniku istiem listom, na kraju druge strane, prekida — a u gilj. peterb. zborniku ima čitavo slovo.

Kada su se doвле podpunoma slagali zbornik berlinski i peterburški, to je dopušteno pače i razložito domišljati se, nije li некоѡ u berlinskom bio još i taj nastavak peterburškoga, koji ću ovdje redom naznačiti.

l. 81. Слово святаго Кисепофонта еже глагола сьномъ сконма. — l. 83. Склати Феѡдоры наказаице. — l. 84. Слово святаго Генадии патриарха Цариграда. — l. 86. Глаголаѣтъ книги ѿ Нѡкѣ. — l. 86 b. Ѧ разѣхъ. — Ali l. 88 Ва светоу и кѣликъ недѣлю пасхи — ovaj je člančić pisan drugom rukom no ostalo, jezikom srpsko-slovenskim jako podnovljenim na narodnu, jamačno i ne spada u taj zbornik.

Nego u peterb. zborniku ima još mnogo raznih stvari na l. 105 do 217, pisanieh ne samo istom rukom, kao sve drugo, nego što je još znatnije, istiem takodjer jezikom t. j. s vidniem tragovima poriekla bugarskoga. Tako se ja ni malo ne sumnjam, da i to бѣше некоѡ sadr̃žina, ako ne upravo sadašnjega berlinskoga zbornika, a ono

jednaka mu druga i suvrstnika — a to je svakako vriedno konstatirati, jer se radi o vremenu, kada su te stvari prvi put prevedene na slovenski jezik.

1. 105 Мѣсець Мартѣн .кв. Нѣкѣмъ Златовстаго утѣнене на благоукрѣщеніе сватне богородице. — 1. 114. Мѣсеца Августѣа слоко Нѣкѣмъ теолога ѿть успеніа сватне богородица Маріа. — 1. 130. Слоко сватго ѿтыца нашего Свѣсенна Александрискаго ѿ сѣмидѣстемъ прѣдѣтеу къ адъ. — 1. 146. В сѣ(ботѣ) масопустіамъ утѣнене ѿ покалїни яко не достоятъ змершнхъ плакати са. — 1. 160 b. Слоко сватго Ефрема ѿ млѣуамн доуховнннхъ. — 1. 170. Слоко на рождѣство сватго Іоана крѣстнтелѣа. — 1. 174. Мѣсеца Нѣлїа .к. пророка похвала прѣднїкаго Наме житне н уюдеса. — 1. 182. Мѣсеца Ноебра .л. дѣнь житне н уюдеса сватго Козми н Дамїана. — 1. 189. Сказанне ѿтыца нашего Агнїа уе(го) ради ѿстѣлажть уловѣци родъ скон, женѣ н дѣти н въземне крѣсть ндѣть къ садъ господа Ісоухрїста якоже сѣлѣнелне велѣть. — 1. 203. А се оустѣкъ сватмъ(хъ) прѣслѣннхъ пророкѣ н апостоль (ка)ко подоваеть пѣт ѣалтырь на господскыѣ дѣни н празднннка. — 1. 206 b. Аблауымъ дѣтѣмъ ка мѣсецѣхъ. — 1. 207. Слоко сватго Нѣкѣмъ Златовстаго поученне правне крѣе, доухеполозѣое слоко. — 1. 215 b. Ъстѣкъ сватго ѿтыца нашего Феодора нгумена студнтьскаго. — 1. 216 b. Заповѣдъ сватго Стефана. — 1. 217 b рѣчїма веѣ она „заповѣдъ“, које сврѣтак стоїи на поѣтку берлнскога зборнїка, како бјеѣе спрїеда казано.

Kad se ovako porede oba zbornika, prvo udara u oči namještaj njihove sadržine: što je u jednom na početku, te je u drugome na kraju, a sredine peterburškoga zbornika i nema u berlinskom.

Berlinski zbornik l. 1—29 = Peterburški zbornik l. 217—269.

Berlinski zbornik l. 78—135 = Peterburški zbornik l. 1—77.

Пошто у берлинском зборнику, колика га оста, све иде лепо својим редом, а у peterburškom помїеѣани су листови кроз и на опакo — то нема сумње, да би ми, хотећи успоставити подпунї првобитни текст бугарскога зборника, требали само знати, што и колико бјеѣе испред његова поѣтка колико ли ѣза његова крнјега сврѣтка — а за ту реконструкцију може се с успјехом употрѣбити зборник peterburški и овакав какав је. Ја бић дакле први, оригинални да тако реѣем, зборник, раздиелио на три ѣсти: У првој су разни уставн и „monokanuni“, у другој преѣзїто апокрїфи и прїѣце, у трећој животи и ѣдеса неких свѣтѣа, диелонїце такодјер апокрїфн. Цјелокупни зборник вјерно изражава правѣ душевнога живота бугарских попова 11, 12 и 13. вїека. Из богате теологијске, моралнофилософске и црквеноправне literature састављају се мали попови, који су с народом живјели, такове руководителје потребите у разним црквеним функцијама и као градју за проповїеданје. Народ бугарски не бѣаѣе што грѣки: овај доживљѣваѣе свој вїек а онај наѣинјаѣе истом живјети. Из субопарних а тамних богословских трактѣта, којими обїловаѣе савремена бизантїјска литература, не мogaѣе прости бугарски поп српати пуно hrane ни за себе ни за своје стадо; и тако бјеху силѣм натјерани, да којекакав ситнїѣ купе, нарѣѣито апокрїфне прїѣце, да њїма засладе или објасне своје

propoviedanje. Takav se jedan dielak prostonarodnoga popovskoga života iz 11—13 vieka u Bugarskoj sačuvao u našim dvjema zbornicima. Slika, koja se prikazuje našim očima, nema puno svietlieh strana ali prijatelju starina i onakva kakva je mora biti mila.

Ali naši zbornici imaju i svoje literarnohistorijsko značenje kao izvori davni (berlinski zbornik neće biti pozniji 13. vieka), kojima se mnogi tekstovi iz do sele poznatog oblika kasnijih vremena svode na puno stariju, samomu postanju znatno bližu formu i dobu. Gdje o kojem tekstu mogaše biti i prieporno, potječe li zbilja upravo iz Bugarske, a sada kad mu se čak u tome zborniku ušlo u trag, nema više razloga sumnjanju. Ja nagoviestih o tome već u historiji književnosti 91, rekavši ovo: Ne ima sumnje, da će se s vremenom još i mnogi drugi apokrifi . . pronaći u starijem slovjenkom tekstu, nego li je danas poznat i tako će se sve to razgovjetnije vidjeti, da su ove knjige zbilja plodovi vrlo bogate krivovjerne književnosti starobugarske, koja odpoče viekom Simeonovim te je prihvatise bogomili a nastavljaše se što kod Bugara što kod Srba sve do konca 14. vieka.

Ovo ću sada objasniti s nekoliko primjera iz naših zbornika. Ja sam g. 1868 našampao iz glagolskog rukopisa u „Prilozima“ priču o krstnom drvetu, rekavši o onome tekstu „da je stil i jezik . . takov da sluti na veću starinu, nego li mu godine pokazuju“ (str. 34). Kolika bijaše moja radost, kad sam i st u priču odkrio u berlinskom zborniku i to u podpunom vidu (u Prilozima našampani tekst na mjestima je pokraćen)! Sada nema više nikakve sumnje, da je upravo ova recenzija priče, koje je odlomak štampan u Prilozima 28—83, pravo djelo bugarsko, a mjesto g. 1468, dakle mjesto XV vieka, dopriesmo već čak u XIII. viek!

Tihouravov našampa u „Памятникахъ Отреченной русской литературы“ II. 174—192 dva teksta Pitanja Joana bogoslova gospodu na gori taborskoj, ali jedan nadje u rukopisu XV. a drugi u rukopisu XVI vieka, bez izrazitieh znakova bugarske domovine. A eto, u berlinskom zborniku odkrih ja puno stariji prototip k tekstu, štampanome na str. 174—181, o kojem se sada veće ne smije sumnjati da je plod književnosti bugarske jer i tekst štampani u Sreznevskoga (Памятники юсваро письма 406) svjedoči o bugarskoj domovini.

Isti gospodin našampa u istome djelu dva teksta Pitanja Joana bogoslova Avraamu na eleonskoj gori, II. str. 197—210, oba po ruskim rukopisima XVI. vieka. I opet berlinski zbornik dolazi u pomoć svojim puno starijim, bez sumnje bugarskim tekstom istoga apokrifia.

I onomu „slovu“ Metodija Patarskoga, koje je u Tihouravova našampano po bugarskom rukopisu g. 1345., donosi liepu i stariju potvrdu berlinski zbornik. (O drugim južnoslovinskim tekstovima, sr. u Starinama knj. III. 211).

Mislim, da je već i ovo dovoljno, da razloži pravo značenje naših zbornika za historiju starih slovinskih književnosti.

Osobine berlinskoga zbornika u gramatici.

Nije tomu davno, što profesor Lamanski razbirući znameniti bugarski rukopis knjižnice ljubljanske*, pod naslovom „Непорѣшнный вопросъ“ doda na koncu svoje zanimljive ocjene nekoliko općih rieči, koje izazivlju kritiku. On punim pravom ističe, da se rastroj oblika gramatičkih jezika bugarskoga nahodi u najtješnjoj svezi nutarnjoj s miešanjem širokog i tankog jusa medju sobom i s poluvokalom ѣ. Nema sumnje, da je ovo posljednje uzrok onomu prvomu, ako jamačno i ne jedini uzrok. Nu ja mislim, da on znatno pregoni, kada iz pomenute premise izvodi, „что въ X—IX (valjda X—XI) в. было особенное нарѣчіе славянское, которое отъ древняго-славянскаго языка отличалось тѣми главнѣйше признаками, которые долгое время присвоивали ученые такъ-называемому средне-болгарскому нарѣчію“, ili drugim riečima, kada sa svime izgoni iz nauke izraz „средно-бугарски“ kao da taj naziv ničesa ne izriče. Istina, takvi pojavi kao miešanje glasova i posljedak toga, rastroj gramatički, bivaju polagano ali besprestanu te se hronologijski označiti ili ograničiti ne dadu. Za to se i ne čudimo, što im se već u najstarijim spomenicima nahodi trag, kao n. pr. u suprasaljskom rukopisu Prije bismo se čudili, da ondje toga ne bude. Nu odatle još nikako ne sliedi, da ne bi nauka prava imala, da postepeni napredak onoga rastrojstva kontroluje sredstvom, koje joj je jedino pristupačno, na ime sredstvom rukopisa pak ako nadje da je nakon nekoliko vremena (n. pr. 2—3 vieka) sudeći po onoj kontroli rastrojstvo znatno mah preotelo i raširilo se, da taj stepen dezorganizacije označi posebnim nazivom. Prijatelj Lamanski stavlja osobitu silu dokaza na tumačeni psaltir pogodinski, u kojem je miešanje jusova i medju sobom i s poluglasima osobito često; on sam priznaje, da je „гопаздо чаще, чѣмъ въ Синакарѣ 1330 г.“ Nu baš to trebalo bi da naše filologe-arheologe potakne na oprezu u naznačivanju vieka tomu spomeniku. Lamanski dopusti već jednom, da taj rukopis spada u XII. viek, a ovdje u „непорѣшennomъ вопросѣ“ stavlja ga i opet u XI. viek. Za što ne bi radje u početak XIII. vieka? Osim toga trebat će, kad jednom dodje red na novo izučanje toga pitanja, razlikovati pojedine slučaje miešanja, jer se već i sada može reći, da i u samoj mješavini vlada neka pravilnost. Na pokou ne može se sve ni prozvati miešanjem jusova kao osobite vlastitosti narječja bugarskoga. Na pr. ako u suprasalj zborniku uz *гопашта* ima i *гопашта*, to bih ja posve drugačije tumačio, znajući da i naš stariji jezik uz goreći ima još i gorući ili gorušti.

Jedno je, u čemu ja od sve duše pristajem uz prof. Lamanskoga, da to pitanje jošte se ne može smatrati do kraja riešenim. I za to ne smatram suvišnim prikupljanje novih primjera. Takovieh ima ne malo u berlinskom zborniku, o kojima sam rad ovdje nekoliko rieči reći.

* To je onaj rukopis koji Miklošić u svom rječniku navodi sa znakom Bulg.-Lab. a veli za nj, da je cod. chart. saec. XVII.

Najprije ću za dalju potvrdu onoga, što Miklošić napisa „O slovima ж, з, з, (u IX. knjizi „Rada“) pobrojiti sve primjere iz našega rukopisa, gdje ima slovo з. Na l. 4 r. 23 *зглыжало къ зжжж(х)*, ali 4 b, 2: *да зжж не скодеть*; 9 b, 7: *крожъ трапязѣ*; ali 15: *на трапязѣ*; 10, 15: *оуима поплязкине*; 13 b, 17: *все потездеть*; 16 a, 10: *о поканин блазѣ*; 17 b, 20: *домеланже езе изжждѣтъ*; 29 a, 21: *на дльзѣ же сѣдѣшнма*; 31 a, 16: *скржжеть зжбомъ*; 33 a, 10: *о подензѣ*; 35 a, 1: *ржжѣ дльзѣ*; 36 b, 17: *скрозѣ градѣ*; 37 a: *обрязѣ*; 38 b, 19: *да змнеть سموу ноуѣ игоумень*; 39 a, 15: *скрозѣ весь*; 39 b, 16: *нлѣ ноуѣ*; 40 b, 2: *на трьпязѣ*; 42 b, 9: *а къ дроуѣм мнете сѣ*; 46 a, 12: *мноуѣ ко*; 58 b, 8: *а патриарси и князѣ*; 86, 23: *зѣме къ красно зѣло*; 93 a, 16: *и ноуѣ мон*; 99 a, 3: *силма зѣло*; 99 a, 9: *и мирѣ къ зѣло*; 102 a, 11: *егда излзѣзѣ семаридѣ*; г. 15: *излзѣзѣ*; 102 a, 23: *зѣло*; 105 a, 1: *и влзѣзѣ*; 107 b, 17: *скозѣ*; 2 krat 108 b, 2: *проорокомъ Сзжжыломъ*; 110 a, 19: *ржжѣ*; 110 b, 21: *железо — ржжѣ*; 115 a, 23: *ржжѣ*; 117, 23: *люта текѣ зжжѣ*; 120 b, 18: *и влзѣ мшщецѣ*; 121 a, 18: *ржжѣ*; 121 b, 13: *излзѣзѣ*; 122 a, 16: *ржжѣ*; 126 a, 21: *и зѣло*; 134 b, 13: *зѣло*. Onaj drugi znak .s. dolazi tek dva—tri puta: 13 b, 11: *аше и мжжѣ нмѣтъ кнлзѣ* (ali 23, 12: *кнлзѣ*); 39 b, 20: *мж да повржжѣтъ за ноуѣ*; 117, 14: *ржжѣдѣтъ сѣ къ земн зжжѣ*.

O glasovima. Spomena je vriedna osobitost našega rukopisa, što on na način srpskih starina mjesto dvaju poluvokala upotrebljuje tek ѣ. To biva tako pravilno, da se oni drugi primjeri mogu smatrati iznimkama. ѣ dolazi samo na ovo nekoliko mjesta: сѣ ѣ семь а ошѣ 45 a, сѣ сѣлжж многож 54 b, влзѣдѣтъ 59 b, влпроси 60 b, оуѣтвржжѣдѣтъ сѣ 69 b, влсакомоу влроуѣжжѣкомоу 96 b, вл ѣсмосжтное лѣто 97 a, мн едннѣ ошѣ ннхѣ 99 b, влстоумам зѣмѣ 110 a, жртѣва 122, лжжнжннн 6 a, тлѣуень же естѣ мжжѣ ерею 43 b, скнржжнннѣ 46 b, кон нжжннн влпрошениѣ вждѣтъ 56 b, прлѣда и мннрѣ 81 b, сѣмрѣтъ 76, i више путн дннннѣ.

Onaj jedan ѣ, što osta, zamienjen je преѣсто, да моѣ се реѣи правилно, vokalom е: а) u sredini: дѣери 7 a, къ дѣеремѣ 32 a, скрозѣ весь 39 a, весьмнрѣ 25 a, дѣнесѣ 28 a, темно 17 a, зѣмѣдѣ 37 a, прншѣдѣ 49 b, прншѣдѣше 80 b, сѣшѣдѣ сѣ невеси 16 a, прншѣстѣне 25 b, оуѣмершоу 49 b, оуѣмершѣе 60 a, влзѣме (= влзѣметѣ) 59 b, влзѣмѣ (= влзѣмѣ) 70 a, маленъшоу 84; б) pod копас глѣси: тогда поуѣсти (т. поуѣстнѣ) клѣсѣ къкѣсѣ пшенице 53 a, ѣрѣлѣ 39 a, ѣцѣтъ 94 a; увлѣк ешѣ т. ѣцѣ: ѣкѣцѣ уннѣ нлжжнннѣ 43 a, аглѣцѣ 16 a, тлѣцѣ 49 a, сребролюбѣцѣ 6 b, хромѣцѣ 29 a, сѣлѣцѣ 19 b, мрѣтовъунномѣдѣцѣ 39 b, клѣдѣцѣ 58, урѣморнзѣцѣ 17 b; isto tako емѣ т. ѣнѣ: подобѣмѣ 6 b, волѣмѣ 28 a, покълмѣнѣ 8 a, влрѣмѣ и прлѣдѣмѣ 17 b, красѣмѣ 35 b, тлѣуень 43 b, влрѣдѣмѣ 5 a. — Iznimkama mogu se smatrati ovaki primjeri: лѣвѣ 12 a, лѣмѣтъ 52, прлѣлѣстнннѣ 54, стрѣлѣтннѣ 56, тѣшѣ 56.

Sa svim riedko zamienjen je ѣ (ili ѣ) vokalom о: да помнѣ рѣтъ 50 a, прнѣмѣтокѣ 94 b, и подѣннглѣтъ .ж.-мѣ ѣпѣнѣ нѣкѣснннѣ 55 b, .ж. тлѣжжѣ лѣкотѣ 54 a; лѣбовн снѣдѣннѣ 6 a (tako i црѣковѣ, што је ипак u грк. облѣчно покращѣно: црѣкѣ), вл свѣтѣхѣ мѣстохѣ 112, тнѣн (т. тѣн) дѣнѣ 55, тон же (= тѣн же) 89 b. — Spomena је vriedan oblik

портъ мјесто прѣтъ: мжемь не достонть въ женскыи порта ходити, ни женамъ въ мужскимъ порта 2 б.

Nebrojenih ima primjera, gdje su pomiešani e i ѣ; pisac nije umio razlike praviti. Ali njima se jošter pridružuje i м u istom značenju e-glasa tako, da se za naš rukopis može izreći kao pravilo: e = ѣ = м. Evo samo nekoliko primjera iz množine ih: кроме травазы 9 б, на трѣвѣ 40 б, ѿ каета — аще каетецеть — каетанне і каетанне 6, егда излѣза 102, принеса женѣ своен 95 а, неса его на трѣгъ 95 б, възема (= възьметь) 59 б, высотож тлеса 35 б, и не трѣнѣ зраты 45 а, зраты 51 а, ѿбрѣта 43 б, 95 а, исплетя шко плаинцѣ 78 б, ѿуа = ѿтуе 16 а, болард еминстин 108 б, уелюстикъ 14 б али уалюсти 15 а, еже са (м. се) глагождѣ 27 б, въ книжныхъ и нежжотборанихъ 83 б, люта (м. люте) тебе 117 itd. —

Najredovitije ipak dolazi а м. е u nastavku 2 osobe možine: — та м. — те, u sadašnjem vremenu i u zapovjednom načinu: виндета 2 а, милость ѿбрѣцета 16 а, молнта дроугъ за дроуга и исцѣлѣта 17 б, пинта ѿтъ межъ 22 а, прѣндѣта, маслѣдоучнта 23 а, послушаннта 24 а, егоже свѣжета 24 б, навуинта 25 а, теорнта 26 а, не храннта 26 а, съврѣшнта збо молитеж, вънемленднта, примѣта, пожитѣта, едѣта, амнствоуѣта, ѿуинѣнта, истрѣлѣнта 32 б; не ѿсѣждѣнта да не едѣта — етсѣдоуѣта 33 а, прѣмѣта, слоужнта, лѣннекъ вѣстѣлѣнта 33 а, станѣта 33 б, едѣта 34 а, нмѣта, ѿбѣцѣта 42 б, поппрѣта 50 б, не хощѣта 50 а. itd.

Odatle kao samo od sebe sledi, da opeta e na premnogim mjestima zamjenjuje м, što kako znamo u srpskim starinama redovito biva. Evo i tomu iz množine primjera nekoliko ih: а) u osnovima: прнученне 2 а, прнучестнѣса 3 а, простѣцоу не достонть прнучестнѣти са 4 б, али 7 а: кннвокъ уѣстн; да не вѣсть мѣсь 3 а, (али 4 а: мѣсо), можеть прнѣть бытн 9 а, прнѣше 46 а, поуѣше 45 а, (а 28 б: науа молнтм), достонно намѣтн 44 а, да бѣхокъ не жедала 29 б; погѣздаѣтъ 38 а, жѣтѣ 75 а, зѣма тѣшка 75, распѣтъ бытн 80 б (уз распѣтне), тежѣше 86 б, клетѣа 62 б.; б) u deklinaciji: доуше 18 а, 18 б, 59 б, поустнне 31 б, кое скож 49 а, ѿсѣждѣше ѿкѣ ѿтъ пнѣе рннскыж 60 б, прѣскатыж владѣуице наше богородице 34 б, влнзъ лѣвыѣ страли 34 б, безъ нѣжде 40 б, лннѣе — пнѣе 26 а, въ нма прѣсѣатнж тронѣе 8 б, нкое жеѣе 37 б, нме боже 26 а, домелннже езе нзѣждѣтъ 17 б, безъ-манты-нѣе 36 б, оуунтеле (acc. pl.) 24 б, унѣтн роднтеле свое пауѣ доуше свое 15 б, вѣпсшен ѿкѣ 25 а, млдоу дѣтѣтоу 2 б, оуѣмерше (acc. pl.) 60 а, ѿбануажѣе 41 а, безъ молнтѣы нгоумене (adj. нгоуменнж) 38 а, достонть е (eos) вѣстн 4 а, хожѣша все 23 а, погоуѣнне все 6 а, все грѣхы скож 21 а, на не 38 а; често се мјесто са; в) u participiju sad. vremena: слоужѣ 50 а, вѣгле, прнходе, нме са 40 (sr. грѣхъ нма 6 а), новуѣе — помагаѣ 33 б, пнѣе 70 а, прнзыѣле 33 а, къскоушѣе 32 а, нмѣе 43 б, не лѣне са 27 а, ропѣе — протнѣе се 41 а, рахѣуиѣе 41 б, постѣ 2 б, не вѣде 5 а, тѣоре 20 а, хрѣне 26 б, слоушѣе вѣсь, ѿтѣтѣе са 23 б, пне крѣвь можъ 22 а, зсрамѣе са 18 а, снѣе са 9 б, ѿтѣаѣе 16 а, възѣмѣе 16 а, носѣ 39 б, вѣле (t. j. кѣла) 22 б; не прнѣмѣен 23 б,

хрлив-любен 23 b, сѣден на престола 16 a, мнѣи са стошты 46 a; d) у 3. osobi množine sad. vremena стъ (м. лтъ): не прикодетъ 48 a, ѿсѣдетса 19 b, не ѿбратетса 2 a, мнози бо мльветъ 20 a, теоретъ 3 b, нъ се гокоретъ своѣж рѣунж 20 b, да хъбъ не скодетъ ѿ немъ 4 b, ѿгмонетъ 42 a, въходетъ 6 b, въкодетъ 18 b, насладетъ 24 a; e) у 3. osobi množine aorista ше (м. ша): бнше 48 b, да бнше вси уловѣци спаси са 8 b, ѿтказаше 42 a, не възмогеше 41 b, рѣше 34 b, сказаше 18 b, посмраднше 19 a, сѣкорнше 36 a, възпнше и рѣше 42 a, itd.

Budući da је ѣ = ѿ = а (п. пр. ѿ хлѣбе и ѿ вода 2 b, пѣсь 4 a t. j. пѣсь = пѣсь, нѣго t. j. нѣго = нѣго 4 a, слѣпн кождетъ 18 b, и кѣи попове лжежъ 26 b, ѿвращета ѿслѣ и ждрѣже 76 b), то су primjeri njegova zamjenjivanja за ѣ доста riedki, као: царъ на царѣ 60 a, испальн са землѣ племени нхъ 100 a, землѣ персїа 109 b, вѣстоунамъ землѣ 110 a, землѣ ѿбѣтнамъ 110 b, ѿтъ морѣ до морѣ 111 a, изманлѣ ѿтъца нхъ 111 b, зткарѣти са 112 a, на нѣ (= нѣ) sc. добрамъ дѣла 96 b; ср. još да не вѣсть мѣсь са нѣсть.

Dok se ѣ odmetnuo u zamjenika vokalima е и ѣ, оста ж vjeran svojemu mjestu i u osnovima i u nastavcima. Primjera gdje га на srpski način zastupa оу, нема jako много; svakako су u znatnoj manjini naspram pravilnoga upotrebljavanja. Evo ih gotovo svieh: дороу вѣдше 3 a, въ водоу 3 b, или хѣтрѣдннж или мѣртѣвннѣоу 4 b, едноу 6 b, ѿткрн ем кожоу лнунжъ 12 a, нлпосноу, злмеманѣоу (sc. доушж) 22 b, мотнлоу 28 b, какоулюево жемж 37 a, длгоу ннж и гѣстоу (sc. вѣдѣж) 35 b, роудѣ ннжж 86 a, рекоу же 8 b, и послоу (м. послѣж) ж въ адѣ 58, могоу 80 b, и ннжкоу .x. пѣуати 51 b, тоудѣ 79 a; — ю mjesto ж: и голоубе ѿгмоннѣ хлѣнн смрадѣ 96 b.

I protivnih primjera, gdje ж stoji mjesto оу, нема много: и слоушѣеть повѣленинн еж (dvojina, sc. родителю) 15 b, ѿтъ рѣкоу сгнѣтѣснж 101 a, кто ѿтъ сѣж (sc. слѣпѣца и хромѣца) 29 b; междѣ уѣснн (междоу)-уѣснн 62.

Uz ovaj prvobitni, etimologijski, način upotrebljavanja znaka ж, има ж još i drugo značenje, t. j. он zastupa по pravilima starobugarske deklinacije ѣ u pronomina i u složenoj deklinaciji adjektiva. To је redovito takav slučaj, gdje ispred ж već има jedan vokal. Ја се ni malo не сумнѣам да је u takim primjerima имао ж već оно значење neodređenoga mukloga vokala, koji Miklošić s Lepsiusom bilježi е. U takim бо slučajevima visijaše ж као на najtanjoj niti, а još k tomu знаде се, да ј и mekani suglasi nijesu без utjecanja на vokale. Iako је dakle vjerovati, да је valjda u takim primjerima najranije i odpočelo miešanje jusova t. j. да pravilnije izrazim, stapljanje dvaju nosnih vokala, različita izgovora, u jedan mukli glas без разлике izgovora.

Evo više primjera за то iz našega rukopisa, koji се u tome odlikuje znamenitom konsekvencijom: a) u genitivu jednine ž. r.: слѣны тож 31 b, нннта ѿтъ неж (sc. крѣнн) 22 a, ѿтъ нежже нѣзѣлн нѣсь го-снодн 24 a, матн же еж ѣннн 36 a, уѣсь вѣдн сѣж 41 b, въздрѣжн са ѿтъ своѣж (sc. жемъ) 28 a, и крѣкы мѣеж 25 a, ѿтъ юности ннжж 70 a,

*

изгонили его и-скоуж класти 5 b, отъ онож 41 b, всеж неустотн 2 b, всакож зтхны 16 a, мнокож же ползы не оьарта 43 b, отъ самож истинн 87 a; b) u akuzativu množine m. i ž. r.: тмж вышнн 1, тмж (sc. заквсы) 49 b, тмж гкоздынн 93 b, теож заповѣднн 30 b, не приемленн заповѣднн мож 23 b, разоумте скож ползы 41 b, все грѣхы скож 18 a, 21, прѣдѣлъ кое скож 49 a, смж кингы 52. Према tomu se piše i ж mjesto ж (eos, eas): нж выноушяють ж 1 a, 9, да дрѣжнть ж (sc. заповѣднн) 9, влюстн себѣ н зунтн ж (djecu) 19, приеднннѣ ж (eos) 23, оуушце ж (eos) 25, да скажемъ ж (eos) до врѣмене 17 b, повелѣж смнтн кингы н положж ж 56. * c) u adjektiva u gen. jed. i akuz. množ.: разжт ереснн црлковннх татѣынн 5 b, прѣскатнх тронце 8 b, прѣхустнх прнсноуджкы 16 a, къ бесконечннх крѣкнн 17 b, 24 a, заповѣднн кожнх 18 a, къ пѣтн погыстѣннх 18 b, къ разлнчннх грѣхы 19 a, отъ славы кожнх 20, 32 a, прннесъ такокож свѣр'ннх картн 45 b, простославннх крѣкы 21 b, десннх его странн 22 a, оуушяго скатых аностоамн 24 a, пропо-кѣдннх истнннх крѣкнн 24 b, благых молнтм 25 a, пѣтскых сластн 26 a, люди простнх 26 a, стрѣлн вражнх раждеженнх оуушнтн 27 a, юннх 33 a, лѣннх 33 a, многых съ ннмъ 61 a, itd. d) u participiju (riedko, jer se tamo obično zamjenjuje м vokalom е): дажн нщж (δ δίδους), не въ спасѣх нхъ.

Nego zamjena ж за м или а prodre i dalje, mimo pomenute primjere, u same osnove na početku ili u sredini. Ali je vrijedno spomenuti, da gotovo svagdje i u tim slučajevima, koje ću sada pobrojiti, stoji ж iza palatalnih konsonanata. a) ж mј. м на početku osnova: нме божне хоуант са къ жжычѣхъ 26 a, разоумѣнта жжычнн н покарлнтѣ са 42 a, тѣга жжыкомъ 60; жжѣ (= жжѣ) скотомъ 75, uz to: езе напрасннх; аме жше крѣж 91 a, пожть Моисен (= помть) 78 a, даръ прнжть отъ него 9 a, прнжть естѣ 27 b, прнжтн 23 a, 23 b, 20; b) u sredini ili на kraju (u nastavku) osnova: оуушце ж 25 a, 33 b, 50 a, аностолоу оуушцоу 46 a, хотѣнне божннх са 48 b, стожцѣла-прѣдстожцннх скл-тнмъ аггеломъ 31 b, кннгы лежжжж 52, дрѣво лежжжжее 88 b, гласъ мон оуушжжжѣ 59; по всж уасн 40 a, сѣбра еннскопы всж 45 b, по всж днн 7 a, всж стрѣлн 27 a, всж непракднн 48 b; владуице нашж богороднцж (genitiv) 35 a, свѣдѣ 5 a stoji m. свѣдѣ а ово mjesto свѣдѣ; ндѣть мј. ндѣть, као u nas: једу; свѣджцоу мн на крап поустнне 31 b, свѣджннмъ 29 a — oba primjera mogu biti pomiješana sa саджщнй. Osamljen je slučaj: нж сжть ужда (m. ужда) поустннѣ 111 b.

Kako blizu srodan negdje бјеше izgovor ovoga novoga glasa ж (= ѣ) в poluvokalom ѣ (или ѣ), svjedoči njihova medjusobna zamjena, kojoj, istina, нема mnogo primjera u našem zborniku: покажѣта его лжжѣ (= лжжѣ) сжщѣ 52, къ лнцжмѣроушжннх лжжжннх 113 a, н самъ оубо мжждѣ праведннѣж прннмешн 22 b, нко мжждн рѣдн 47 a (sr. 82 a: мжздоемець); на пѣтн сжть златнць 46 b, въ ѿмоскжтное лѣто 97 a; къ

* Kada znamo, da je ж = е, то разумнжмо, како се може ж употребити и за ѣ (id, illud): дрѣво то . . егда прнелѣкоше ж н положитн ж хотѣжж 86 b. Sr. јоѣ сж (= сжть) дннж (= днннѣ) 62.

шатица ѿгижижж 18 b, .г. тысѣце и .и. пешѣцъ 99 b; възмѣть роуѣ ѿвель лежѣцъ 53, о любви съпрѣга 14 b, съпрѣжижж жениж ibid. Sr. još oba glagola проиѣзхити (идокнтаго гада ѿтъ мѣди проиѣзхы) i възмѣхити (. . и възмѣхы и на конне 79)

Osamljen je ovaj primjer: по нзыгнании Арж (= ариж) скерѣниаго 45 a, а спомена вriedан овај: архимѣдрить 39 b.

Naš spomenik u opće ne izrazuje jotacije posebnim znakom, osim što ima ю u и; nikaко нема ѣ ни ѣ, а riedko samo ѣ, koje može uz etimologijsko svoje značenje još zamjenjivati ѣ. Evo primjera pravilnoga upotrebljavanja: въ прѣстижж землж 25 a, на жиѣлъ ступжжж 22 a, 61 a, иж втучѣжжж мжжж 14 b, всж землж западѣжжж 99 b, ико неѣстѣж украсѣнѣжжж 55, встрои Александрѣж великѣжжж 103 a, прѣдъ собожж 87 b, и веселетса радостѣжжж 63. — ѣ замjenjuje м: како ѿснование ежж 84 a, жиѣны втучѣнѣжжж 22 b, прѣдстоѣщиѣжжж аггеломъ 31 b.

Riedki su primjeri, gdje naprotiv svemu do sele rečenemu а поста zamjenikom znaka ж; ја говорим само о знаку, jer за изговор нијесмо i onako сигурни какав бјеше: ты же ми пѣтъ (= пѣтъ) покѣдди 29 b, иначе dolazi redovito пѣтъ; древо ѿсажденнѣю 86 a, уз то redovito осажденнѣ; вьнездалѣа 44 a uz pravilno вьнездалѣжж 84 b, въ вѣрдъ хрѣстѣнѣискѣжжж 2 a, никокѣл лѣстенѣжжж 5 b, порѣуѣѣт са хѣлѣ 65, съ жениѣл 44 a (иначе је u instrumentalu redovit dočetak —ож—сж—иж), уѣдо траѣа потраѣнѣтъ 69, уз то: траѣа вѣстрѣжѣтъ, поскѣдоуѣ 75 b: уз то по скѣдоуѣ.

Napokon ima slučajeва, gdje bismo po podpunoj kongruenciji gramatičkoj ili sintaktičkoj drugačiji oblik očekivali, no što ga nalazimo, kao: словесѣныхъ ѿвѣцъ, мже (mjesto мже) нариѣжт са 24 b, ѿтъ грѣхъ мже (mj. мже) сътворѣи 38 b, кол своє на словѣхъ издѣра (mj. издѣра) 99 b, добръ оупѣсѣ пороѣченнѣ (m. порѣченнѣ) ти богомъ доѣше 22 b. Ali u tome vlada велика мжешавина u opće u našem rukopisu, osobito gdje su participiji, kao: ѿ единномъ братѣ хѣлѣ слаѣжж ижжѣра 31 b; лоѣѣе вѣмоу на мѣѣ сътворѣи 50 b; u kongruenciji s nominativom jednine: троѣждѣша са 22 b, ѿвѣлѣша са 16 a; sr. takodjer: всѣмъ свѣдѣцѣмъ свѣѣ уиѣстѣ съѣѣстѣ 43 b. —

Oviem nijesu jošter iscrpene sve osobine berlinskoga zbornika, ali je svakako kazano sve znatnije, tako da u napredak mogu biti puno kraći.

Ka konsonanti ma pripominjem ove primjere: и-скоѣж влаѣти 5 b, ие и-цѣлѣномъ 6 b, и-хѣѣѣ 50 a, вѣ-слоѣжѣмъ 50 b, вѣ-уиѣла 11 b. — г ispaде: вѣдѣтъ хѣнѣма нариѣсѣна иж лѣма 76; в ispaде: скоѣжѣж двѣрѣнож 44 a; ш ispaде: люѣа (m. лоѣѣѣша).

Strane rieči nijesu svagda predane istiem oblikom, kao u izvorniku, n. pr. ἐπιτιμα piše se: епѣтѣмѣ, епѣтѣомѣ 19, ѿпѣтѣмѣж, ѿпѣтѣомѣж 10; ἐπίσκοπος: пѣскоѣпѣ 5 a, προσφωρά: аѣѣе прѣскоѣпѣжж прѣскоѣпѣисѣнѣжж възмѣтъ 4 a, χρίσμα: аѣѣе вѣ блѣни помѣжѣтса крижѣможж 37 b; χαλόγερος nije samo кѣлоѣгерѣ, nego jedan put 39 a ѣак: кѣлоѣжерѣ с ѿѣвѣднѣом иронѣюм; cuculla-κουκούλων: вѣс-коѣкѣлѣра 36 b; σχῆμα: дѣ

не погрѣветь са въ скинѣхъ 39 b ср. калоу҃геръ скимнини 38 b; λειτουργεῖν въ нѣже (дѣнь) антоу҃ргисаль 37 b; ср. жоѣ павликанини 39 b. —

У deklinaciji substantiva vriedno je napomenuti ovo: за-жнзательне домомъ 2 b, съвршительне 16 a, оуунительне слзпѣи 26 a, мнози пастирне 19 a; ѣак као akuzativ: двлательне 76, въ Хринстианине 1 b; кождеке слзпн 50 a, слзпн кождекѣ 18 b, и вьн попове лъжекѣ 26 b, удароке мон 41 b, дъждеке напраснн 75; жьлы: и лгне сѣщее на тамени его жьлын 44 b (ja tumačim kao nom. jednine, a сѣщее да стоји мjestо сѣщни) ср. Mikl. lex. s. v.; а бждеть цръккы склѣрениа 50 a uz 50 b: да не станеть цръкка бе-слоу҃жбы; урѣкоу҃годникы подобень есть гробоу҃ испльменому нѣкогого гнилаго пльтни 6 b (kao da je rieč muškoga roda!), днениго зѣзере 8 a, съ небеси 16 a, имени твоего ради 50 b, мжжска полоу҃ 77 b, таково добле 15 a, не ѡтпрн своего ѡуесе 11 b; genitiv vlastitosti: мироу҃ст бrade 35 b; мжжекы зтапажцоу҃ въ пжуннѣ 8 a, згаждати богови своемоу҃ 8 b. аще поповы крѣвь идеть 50 a, е-лн грѣхъ мжжекн, грѣхы свож испокѣст' поповын, младоу҃ дѣтстоу҃ 2 b, княземъ и боларомъ 23 a; жьлы има и akuzativu жьловъ: жьловъ с нимъ рождышоу҃ са 44 a; цѣтны и хьтростынн 35 a, аще мы дѣлесе зьлымн не ѡт-женемъ его 96 b; въ сватыхъ мѣстохъ 112; шко въ зстахъ двою или г.-ѡхъ (t. j. трѡхъ!) 89 b; ѡ мно 44 b.

Deklinacija adjektiva ima ovakih nominalnih oblika: ѡ по-клани блазѣ 16 a, неджгоу҃еть неджгомъ не нцѣленомъ 6 b, съвршеномъ оу҃момъ 22 b, прѣхнстами твоннн зупокѣдмын 17 a, съ великомъ приле-жанинемъ 21 b, прѣдъ страшнымъ прѣстоломъ божнемъ 22 b, прѣдъ сватымъ краникомъ (! т. краникомъ) мѣстомъ 31 b, молитвнми монсеѡвнми 49 a, великомъ гласомъ зокѣшла 49 b, ѡржжнн скомъ въ брѣждахъ жень (! тј. женьхъ) калать 112, брѣждамъ женьмъ вснлне 76. Sustavljeni oblici zastupani su ovakim primjerima: помоу҃ць вышнлаго 33 a, тѣлеснлаго 35 b, уловѣу҃скаго ради спасениа 16 a, лоннмлаго 25 a, ѡ испокѣданн грѣхоннны 16 a, а въ дроу҃зѣн мьете са 42 b. Upliv pronominalne deklinacije vidi se: змнзтма ѡунма 9, ѡ гнзклетѣхъ 8 a, ѡтѣ грѣзѣхъ уловѣкы 20 b, ѡ тѣлесныхъ ннѣхъ скверныхъ и неунстѣхъ вынахъ 45 b, въ царствѣ небесномъ 21 a. Sravní još: и какокого любо уловѣнн 9 a, или пона неждеть дроу҃рого 50 b i которымъ ѡбразомъ 45 b uz: кото-рлаго ѡтѣ трнн тѣхъ 42 b. Dativ jednine participija prez.: вѣсащомоу҃ 7 b, гнзквжцомоу҃ 8 a, зтапажцомоу҃ 8 a, кжщомоу҃ 23 a, вѣроу҃жцомоу҃ 96 b, ali i ovako bar jedan put: сьгрѣшжжцомоу҃ 46 a.

У glagola IV. razreda običan je u participiju praet. akt. kraći oblik: вьпльщен са 16 a, въ роу҃кѣ прѣклоншаго са лютааго неуалннн 17 a, троу҃ждаша са 22 b, рождышоу҃ са 44 a, и реу҃е въ себѣ разумнш' 44 b, ѡстакъ 77 b, прѣстжпльше 48 b, сьтворѣ тѣлецъ 49 a.

Prezens, 3. osoba jednine i množine, rado odbacuje nastavak ть: лсннгыта бо нн огнь жеже нн желззо стѣе 104, мало са ѡбрѣце тѣхъ 112, да се постн: 37, да вьзлесе 40 a, не трѣвоу҃е 41 a; потенж по землн, стнлж ѡ шжж, ѡтноу҃сте са грѣсн нмъ, да не росе по землн, влаунтн бо са лнунж 61 a, знлж са, млденцн мрж 61; сж (т. сжть): и сже сж были въ навехъ 59 b, ѡкце сж жидоке 60, и вѣнѣ сж прнелн,

čak соу і есоу: риза метканам соу класи 77, нюден есѣ са класи; у 1-ој особи мноџине има наставак мы: достонни есми 42 b, есмы 43 a, каџинни есмы здѣсь 47 b, мы есмы 69 b. Икоже мѣн не сѣтмыи 47 b, вѣроуеми нѣ не мѣт. Iznimice dolazi 2 osoba jednine: уюдинь 12 a, а spomena je vriedan oblik za futurum: то како се ще стати кра-
жекиннь 61 a.

Za sintaksu ево nekoliko primjera: томь дѣни 4 b, 50 b; трепе-
тати (= ботти са) словесь его 9 a, домелниже езе изѣждѣть 17 b,
идѣхъ маса кельблѣжда къ боет варена 100 b; аще възлѣжеть жент
38 b, аще доже прѣлѣжеть ѹ (= въ) гости зашедь 37 a, каџиъ ни къ
утоже бѣдеть 111 a, да зѣкъ не сведеть ѿ немь 4 b, прихрѣ къ цркви
скожнеж двернож 44 a, не ѡбръцет са ни кьбелъ ишенице ни с мѣрѣ
книа.

Za paleografiju: Naš rukopis upotrebljuje ove znakove: vrlo
često nad vokalima —, toli na početku koli u sredini: ии, емоу,
ико, иже, азъ. Dvie točke — samo nad м: прозорливъи, вѣмѣт, тѣи.
— Spiritus lenis riedko, na vokalima s početka rieči: а еже, аше,
ѡномь. Nasuprotiv dvogubi spiritus lenis ili još bolje da izrazim, znak
" стоји vrlo često, раче pun ga je rukopis, а ставлен је а) на voka-
lima на почетку: аше, едннж, ѿ (ovako je riedko), б) на jednosložniem
riečima: иѣ, ѡль, мышь, тѣ, бѣ, жѣ, с) на višesložniem nad vokalima:
дорѣ, прѣити, тѣж, вѣнахъ, вѣлазѣтѣи, ставѣти, вѣкоет, книгѣ (go-
tovo uvijek je taj vokal м или н или ѣ) d) najredovitije ipak med dvjema
konsonantima, osobito gdje bi trebalo da budu rastavljeni poluvokalom
ь: възѣми, хромѣа, слезѣа, вьсѣдѣшоу, стѣорѣше, гѣтѣи, тѣж,
кѣдѣре, конѣниа, вѣсѣтѣи; женѣцѣи, луѣнѣж itd. Pokраćenja
има u rukopisu vrlo malo, пише чак кад што ест мjesto ѣ.

Na listu 16-om dolazi jedno glagolsko slovo ѡ: гѣсноѡи.

VI.

Nekoliko pričica iz bugarskoga zbornika.

1.

Priča o tielu i duši.

Pod ovim naslovom dolazi u berlinskom zborniku priča, znatna koliko ne sama sobom toliko po literarno-historijskoj svezi, u kojoj ona stoji s nekim drugim pojavima stare crkvenoslovenske književnosti. Već godine 1821 K. Kalajdovič iznesav prvi na vidjelo književnu radnju staroga ruskoga pisca, duhovnoga gornika, episkopa Kirila Turovskoga (življaše u XII. vjeku, † oko 1182), nadje medju njegoviem poučenjima i ovu priču. Kiril Turovski uze priču za osnov jedne besjede, kojoj upravo i nadjenu naslov: „**Притѣ о ѡелокѣуствѣи доуши и о телеси и о престоупленіи козѣихъ заповѣдей и о възкресеніи телесѣ ѡелокѣу и о боудущемѣ соудѣ и о моуцѣ**“. Poslije uvoda, u kojem besjednik preporuča čitanje sv. knjiga, dolazi najprije početak priče kao „**начало словоу**“ (t. j. osnov, thema), a za tim izlaganje „**толькованіе словоу**“; i opet nastavak priče s aplikacijom pod naslovom: „**о помысли грьхоуици**“, i tako dalje sve po jedan odlomak priče s tumačenjem njegova značenja za život i vladanje čovjeka. Cijela besjeda izadje ovim načinom prilično dugačka (u Kalajdoviča str. 132—152).

Da Kiril Turovski nije sam izumio ove priče, nego da je od nekuda uzajmio, tomu mogaše se svatko domišljati, tko je pomno čitao njegovu besjedu. Ali od kuda? Može se misliti dvojako: ili da je našao gdje god u svojim grčkim izvorima ili već gotovu u slovenskom prievodu. Novijim istraživanjima (profesora Suhomlinova, u uvodu k izdanju djela Kirila Turovskoga: *о сочиненіяхъ Кирилла Туровскаго*, Сп. 1858, 42) dokazano je, da je ruski pisac mogao priču imati već u slovenskom prievodu, jer ona dolazi često u prolozima XIII—XIV vjeka pod 28 septembra. Dakako Suhomlinov predpolaze, kad ova priča ima u proložkim rukopisima XIII. ili XIV. vjeka, da će biti bila i u starijim prolozima, pristupniem Kirilu u XII. vjeku. To se i može vjerovati. Ali tiem jošte nije pitanje do kraja riješeno. Mi bismo jošte htjeli doznati: kako dodje priča „o tielu i duši i o uskrснуću mrtvih“ upravo pod 28 septembra u slovenske prologe? da li kao prievod iz grčkih sinaksarija ili inače kako?

Što ja znam, ima ova priča izvan prologa i Kirila Turovskoga* ne samo u berlinskom zborniku, nego još u jednom dosta kasnom (iz XVII. vieka) zborniku sinodalne biblioteke, sr. Gorski i Nevostrujev Opisanie II, 3, 786; nego ondje se jasno vidi da je priča izvadjena iz prologa. Kako je jedan prievod po svuda, hotjeli bismo znati: bješe li ona zbilja i u naš zbornik (ili na pr. u peterburški, koji se u tome podudara s berlinskim) unesena već iz prologa? Zbornik sinod. biblioteke kao da to dokazuje.

Dok mogbudemo odgovoriti na ova pitanja, valja nam se zadovoljiti tiem, što berlinski zbornik neoborivo dokazuje, da je i ta priča najprije pisana ili kako ja vjerujem s grčkoga jezika prevedena — na slovinskom jugu, u vrieme cvjetanja starobugarske književnosti.

Priča s naukom glasi ovako:

Прѣтѣуа ѿ тѣлѣ уловѣуы и ѿ доуши и ѿ въскрѣсени мрътвѣиныхъ, господи благословѣи ѿ тѣе.

Уловѣиъ ижекто добра рода наслѣди кнѣгоградѣ и ѿплотомъ ѿгради, и ѿтхода въ домъ своего ѿтѣца, кого, рече, створѣ стража моемоу прѣтѣжанину? аще оубо ѿставѣлѣ здѣ ѿтѣ прѣдстатель мойхъ, то потроуахъ мон троудѣ. въ сице сѣтворѣхъ посаждѣ хромьца съ слѣпцемъ зъ вратѣ, да аще ѿтѣ врагъ мойхъ кто хоцетъ ѿкрастыи кнѣгоградѣ мон, слѣпецъ збо уюеть, хромецъ же видѣти. аще ли кто ѿтѣ себѣ въскрѣсетъ ѿкрасти кнѣгоградѣ мон, хромецъ збо не имать ногоу донти, слѣпецъ же аще пондетъ то въ пропастьехъ зыметъ са. И посадихъ и зъ вратѣ и ѿтѣде. На дѣлѣ же сѣдѣшима рече слѣпецъ къ хромьцоу: что збо благожанне се полѣтаетъ нзи дѣноу вратѣ? ѿтѣца хромецъ: многа блага господина маю въжѣть сѣтъ, ихъ же неизреуемьное въкоушение. иж по неже прѣтѣждрь есть господинъ маю, и посади тебѣ слѣпаго, мене же хромаго, и не можехъ тѣхъ никакоже донтынъ наситити са. ѿтѣца слѣпецъ хромьцоу глаголе: то поуту даино неси сего въжѣтѣнѣлѣ, да въхоцѣ не жадалѣ. аще збо азъ слѣпъ есмь иж ноуа имамъ и силень есмь носити тебѣ. въжѣи ношѣ, въсѣди на мон плѣци и азъ неси тѣ. ты же ми нѣтъ повѣдан, и кѣа блага господина маю ѿвѣсѣлѣхъ. Да егда прѣдетъ господинъ маю, зкритъ са ѿтѣ него маю дѣло. аще збо мене въпроситъ, азъ рекѣхъ: тыи вѣси господинѣ мно слѣпъ есмь азъ: аще ли тебѣ въпроситъ, ты же реци: азъ хромъ есмь, и тако прѣтѣждрика господина маю. Въсѣдѣ же хромецъ на слѣпѣца и шедѣши ѿкрадоста ѿкоцине господина своего. По вѣрмени же прѣдетъ господинъ кнѣгограда и видѣ его ѿкрадешиа. Повѣле привести слѣпѣца и глагола: не добра ли тѣ стража поставихъ моемоу кнѣгоградоу? по что его ѿкрѣлѣ еси? ѿтѣца слѣпецъ: господи(не) тыи вѣси иже азъ слѣпъ есмь. аще быхъ хотѣлъ то не вѣждѣ донтинъ: иж крадь есть хромьцъ а не азъ. Тогда повѣле господинъ вѣюсти слѣпѣца, дондѣже призоветъ хромьца. Призваноу же хромьцоу мауаста се сама ѿвѣкуатыи. Хромецъ же глаголаше слѣпѣцоу: аще не бы тыи носилъ мене, никакоже могъ быхъ донти тамо, по

* „Pritča“ Kirila Turovskoga naštampana je takodjer u „Извѣстїяхъ“ t. III. str. 372.

неже хромъ есьмь. Слепецъ же глаголаше: аще не бы-тъи мнѣ вѣтъ наудалъ, не быхъ азъ тамо дошелъ. Тогда господинь съде на сѣдншии паудати нма сѣднши реуе, мноше еста ирала да въседеть хромецъ на слепца. Въседьшоу же хромцоу повеле быти и немилостивцоу.

Разоумнѣта же се шко притѣуж реуе: уловкъ естъ добра рода христосъ смнѣ кожнѣ, а киноградъ землѣ и мирѣ глаголетъ, ѿплотъ же законъ (и) заповѣди, слоугы же сѣшсе съ нимъ аггелани мѣзнити, хромецъ же тѣло уловсеу а слепецъ доуша его, иже посади з пратѣ, уловкцоу бо прѣдастъ къ ѿблѣстѣ всѣхъ землѣхъ давъ سموу законъ и заповѣдѣ. прѣстѣ-никельню бо уловкцоу заповѣди божнѣхъ и того ради смъртнѣхъ осужденнцоу надѣшню, приконитъ са доуша его къ богоу и ѿправѣдаетъ са глаголющн: кино не азъ есьмь прѣстѣннѣхъ твоихъ заповѣди на тѣло. И того ради ихъстѣ мжущннѣ доушамъ до втораго прншественнѣ, ижъ блюдоми сѣтъ илѣже вѣстѣ. Егда же прѣдетъ ѿбнѣннѣи землѣхъ въскрѣсннѣи змѣрѣшсе, Пяклоу глаголющцоу тогда вси сѣшннѣ къ грѣбѣхъ оуслышѣтъ гласъ смнѣ кожнѣ и ѿжнѣтъ и изыдѣтъ створѣше блгѣмъ въскрѣшннѣи жнѣотѣ, а створѣше злѣмъ въскрѣшннѣи сѣдѣа — тогда плнннѣ доуше къ тѣлесѣ вѣннѣдѣтъ и прнннѣжѣтъ възданнѣ по дѣломъ сконнѣмъ и ѿтѣслѣтъ са грѣшннѣннѣи къ тѣмъ ирѣмѣннѣмъ, тоу вѣдетъ илѣуѣ и снрѣжѣтъ зѣбомъ, а правѣдннѣи къ жнзѣнѣ вѣчнѣмъ. Богоу же плшемоу слава съ ѿтѣцѣмъ и смнѣмъ и скѣтннѣмъ дѣхомъ и ннѣтѣ и прѣсно и къ вѣчннѣмъ.

Ja se dobro opominjem, da sam priču „o sliepom i hromom“ čitao negdje medju italijanskim novelama, ali ovaj čas ne mogu je naći. Nego u „Gesta Romanorum“ dolazi u gl. LXXI s nešto dragačijom situacijom jednaka priča o hromcu i sliepcu, kako si pomogloše, zajahavši jedau drugoga, da budu dionici gospodskoga pira. Još je vrijedno spomenuti, da nauk priče sjeća na poznati spor duše s tielom, koji bješe predmetom mnogih dramatičkih pjesama srednjega vieka. Sr. Fr. Wolff, Studien 162. Već u našega M. Marulića ima takih pjesama, sr. str. 234 i 312. O takim tekstovima u njemačkoj literaturi sr. Germania III, 396; latinski tekst vizije Sv. Philiberta nije mi ovdje gdje sam dostupan.

2.

Priča o pobožnom sviraču.

U berlinskom zborniku ima mnogo svakojsakih priča, umetnutičih u tekst za objašnjenje kakova mu drago pravila ili za primjer nagrade dobra a kazne zla djela. Nekeje izmedju njih postaju znatne po literarnohistorijskim svezama, što odkrivaju nove do sada ne poznate izvore. Takova je i ova, što se čita na l. 46a:

... имъ же въ н ѿнѣ Филнмонъ, иже къ Егнѣлтѣ скнрѣлннѣи, ѿ немѣше ѿтнрн са къ поустнннѣи скѣтѣмоу ѿтѣцоу Манкарню кожьствѣннѣи гласъ глаголе: кино не достнгалъ еси къ мирѣ Филнмона скнрѣлннѣи къ ѿнѣснѣце градѣ. Шедѣ же зко скѣтннѣи Манкарне и ѿвѣрте и ил ннѣкоемъ мѣстѣ скнрѣлннѣи и пѣлѣщнѣи. И поемъ его ѿсобѣ къпрѣшаме его, вѣздѣтннѣи его хотя ѿ нсправленнѣи его. ѿнѣ же грѣшннѣи и блѣдннѣи себѣ нарн-

цаше, прѣжде малла врѣмене ѿтъ разькоиньтѣскаго житиѣ въ свираль-
ниуѣское оучение пришедша. Едино дѣло добро реуе съезъ видѣти
сткорьша. Егда старѣи разькоиникомъ вѣдѣхъ, жижъ ѿвертохъ вѣдѣхъ
скоинъ замодоаецъ по проданнѣу уадохъ ежъ на пети сѣтъ златицѣ. Н
тоу приеми въ пещерѣ можъ дѣ(хъ) ен (гкр. сен) .ф. златицѣ и не при-
косидѣхъ сѣ ен на телѣснѣи грѣхъ. Тогда разоумѣ сѣату Макариѣ, иже
мѣжду радѣ еже сѣтворѣи къ жѣнѣ и уадохъ ежъ сподоумъ сѣ мира и уасти
прѣидоумнаго ѿтъца ѿтъ бога . . .

Oва je pričaica u našem zborniku vrlo u kratko pripoviedana, ali s
imenima Filimona i Makarija. Nasuprotiv bez imena ali znatno obšir-
nije dolazi ona u zborniku sinod. biblioteke br. 322 (sr. Gorskoga i
Nevostrujeva Oписаніе II, 3, 637) pod naslovom: *Покастъ полезна*
ѿ старуества. ѿ мноумъ старѣи сѣдѣшемъ къ поустыиѣ .и. лѣтъ и
моли бога кому подобемъ естѣ. Da će to biti ista priča, kao ova napried
štampana, lako je pogoditi po naslovu, gdje pustinjaк želi znati
„кому подобемъ естѣ“. Potanje dakako ne možemo o njoj govoriti, dok
nemamo van puki naslov od nje. Nema ipak sumnje, da se negdje u
грѣкомъ тексту (u kakova crkvenog oца) krije njihov izvor.

Priedjimo sada s istoka na zapad, i gle ista priča samo s druga-
čijim imenima izlazi nam na suprot u našega staroga Marka Maru-
lića, u prikazanju „historije svetoga Panucija, kako moli boga da mu
očituje komu biše takmen na zemlji“. Što je tamo Makarije,
to je ovdje Panuci (Pafnucije); što je tamo Filimon „свиральникъ“, to
je ovdje bezimeni свирац. Već je u izdanju pjesama M Marulića uka-
zano na italijanskoga pjesnika Belkara kao na izvor prikazanja Maru-
lićeva; a Belkari crpaše za cielo iz kakova legendarnoga zbornika. U
poznatom zborniku Jacobi a Voragine legenda aurea (ed. Graesse,
1860) čita se na ime Pafnucijevo posvѣ što drugo, nego li je u nas.

3.

Priča kako žena obrati мужа на вјеру крѣсѣанску.

Ovo je priča na l. 94 zbornika berlinskoga pod ovim naslovom:
Слоко ѿ крѣстинициѣи жѣнѣ еже прѣкрати мѣжи своего
Ѣлиѣна на вѣрѣ крѣстиниѣскѣи ѿтъуе вѣлгослови.

Бѣше жѣна крѣстинициѣи мѣжи мѣжи Ѣлиѣна, богатыствоу его не въ
коньца и глагола жѣна къ мѣжи своемоу Ѣлиѣнѣ: по что не похизаши бога
машего? и понди и вѣлѣзи къ цркви (peterb. rukopis dodaje: и понди
къ цркви). И показа емоу ѿвѣрѣ господень и слава сѣлѣхъ его, и
вѣрѣка богоу вѣрѣжъ великожъ, и милостнѣи въстѣ на вѣрѣжъ, и дѣлаше
злато свое нициѣи. И милостнѣи иже доуши своен, и за .г. лѣта из-
дѣлѣхъ емоу кѣтнѣе свое и милостнѣи (tako u peterb, berl. латинскѣи)
нициѣи и не имѣи иносѣже къ домоу своему разѣхъ златнѣи единѣи. И
въстѣжи мѣжъ къ жѣнѣ своен и реуе ен: жѣно мои егда не вѣхъ по-
хизахъ бога твоего, прѣметѣи имѣхъ мноу къ домоу моему и златоу
моему не въ унсла. Да иже похизахъ бога твоего, ѿсѣдѣхъ домъ мои ѿтъ

збожни и нима не нимах цитесоже разет единж златицъ. И реуе жена къ мжжоу своемоу въскъж тжжитъ? иж хвалекъ бога илшего и не погыбнемъ. иж възми златицъ еже ти ѿста и ти ж разъмыи и раздди ницимъ, толнко рѣжъ себъ коупи ѿбъдоу. Реуе еи мжжъ жено а кеуеръ ѿ? Жена же реуе мжжоу а ѿ кеуеръ кестъ богъ. ѿнь же въземъ златицъ и разддъ ж ницимъ, толнко рѣжъ единж коупиень принеса жемъ своен. ѿнь же прѣредакъ рѣжъ и ѿбръта къ мен каменъ бисерь бесцъшныи, емоу же не бѣше цѣни. И дикаласта са ѿ красотъ его. И реуе жена мжжъ своемоу неси на тръгъ, еже ти дадътъ възми на немъ. ѿнь же неса его на тръгъ и продаваше коупицоу коупецъ же видѣкъ яко драгы каменъ есть и дакаше емоу .е. сѣтъ златицъ. Елинь же къ себъ реуе, яко исмъетъ ми са, толнко златицъ дае много. Коупецъ же къ себъ помисльмъ реуе, яко мало даж емоу златицъ, сего ради не хощетъ его дати, и приложилъ нмъхъ еше .е. сѣтъ златицъ и дасть емоу тысѣцъж златицъ. И въземъ елинь злато и иде радоуе са къ своен жемъ крѣтити и реуе еи .з. (peterbg. .г.) мы златицъ даше на каменн томъ. Жена же реуе къ немоу мжжоу, великъ есть богъ крѣстильскыи. И зиножи богъ богатство ихъ, .з. уести боле прѣваго богатства. И радокаста са и хваласта бога створъшаго нма таковамъ уюдеса.

4.

Kakav bješe stas i oblik Marije i Isusa?

O tome se pripovjeda u berlinskom zborniku, koji je sprieda opisan, pod naslovom Epifanija „mniha i prozvitera“. Pita se, koji je to Epifanije? Peignot u svojoj knjizi „Recherches sur la personne de Jésus-Christ et sur celle de Marie“ Dijon 1829, a za njime i Migne u Dictionnaire des Apocryphes II, 537 doznaše o tiem pripovjedkama preko Nikifora a Epifanija drže za poznatoga svetoga Epifanija, koji življaše u IV. vieku poslije Isukrsta. Ali oni se u tome varaju. Sv. Epifanije, kako se ja sam uvjerih preko pomno izradjenieh kazala k njegoviem djelima (Patrologiae Cursus Completus, ed. Migne, t. XLI XLIII), nema nigdje ništa tomu slična; a i slovinski prevodilac ovieh pripovjedaka ne bi nikako zvao sv. Epifanija prosto „mnihom i prozviterom“. Na protiv izmedju množine imenjaka sv. Epifanija pominje Fabricius (Bibliotheca Graeca, t. VIII ed. Harles, p. 258) nekoga „mniha i prozvitera“, koji življaše po prilici u 12. vieku poslije Isukrsta (po računuu Mingarelja, l. l.) te pisa medju ostaliem život bogorodice Marije; a Harles dodaje k tomu, da se u knjižnici bodlejanskoj nalazi upravo od istoga Epifanija posebice još članak „character B. Virginis et Domini nostri“, pisan jezikom grčkim, a prve su mu rieči: οὗ ἀφορισμένοι τέκνοι. Da je to bio izvor slovinskoga teksta, o tome se ne može sumnjati, čim poredimo prve rieči našega rukopisa: **бѣше збо ѿтажыено мѣсто**. Grčki tekst već je štapan, ali meni nije dostupno izdanje Dressela; sr. takodjer djelo: Amadutii Anecdota litteraria (tom. III, Romae 1773). Iz Epifanija izvadi obje pričice bizantijski crkveni historik Nikifor te su i tako štampane više puti.

Епифаниа мниха и прозкытера ѿ знаменыхъ прака, ѡбразѡ же и възрѡста прѣсвятыхъ владыицие наше богородице.

Бѣше збо ѡтлжучено мѣсто къ храмѣ господин, близи лѣвые страни жрьтвѣнника, нѣдже стоицѣхъ тѣмко дѣкын единиж. Нишѣ же збо дѣкы по сконбуаиѣи пѣниѣ и по ѡшьстѣын уловѣхъ вѣсе ѡхождѣхъ въ своемъ си, Мариѣ же ѡстаише и прѣбываише владыици црквиѣ и жрьтвѣнника и слоужещи ерѣѡмъ. Нѣракъ же ежъ сицѣ бѣ тѣхѣ, по все мало глаголыиша, скоропослоушаниѣ, благопрѣвѣтаниѣ, стиданиѣ къ всакомуу уловѣкѡу, несмѣхликиѣ, несмѣхрениѣ, негитѣваниѣ, поуѣстикиѣ, поунѣажиѣи и покляниѣши сѣ всемъ. Възрѡстомъ срадинимъ, итѣиѣи же рѣше болыи пѣче среднѣго възрѡстѣ имѣциѣи, сѣмѣгла лицевѣмъ, роуѣси власни, роуѣси ѡунъ благолѣпниѣ, урѣиѣ брѣкын, носѣ похыль, рѣцѣ дѣлѣхъ, прѣсты дѣлѣкын, дѣлѣго лице, благодѣти божиѣ исплѣны, не боуѣва, не велѣуака ризамыѣ, благошѣмѣа, сѣмѣрениѣ по прѣмногуу имѣциѣи. ризы ѡтѣ самородныиѣ, вѣлѣны имѣциѣи и носациѣи и любациѣи, шѣкѣже вѣлѣна сама вѣдѣте лицевѣмъ, а не цѣвѣтѣмъ и хытростѣмъ ѡблѣгени или ѡсиениѣ, икоже свѣдѣтельствоуѣте и свѣты нежъ ѡмофорѣ, рѣкѣше мѣлѣтѣа. Сѣунѣахѣтъ сѣ лѣтѣ саможъ прѣсвятыхъ владыицие нашѣхъ богородиѣа сицѣ. .г. лѣтѣ сѣциѣи принесоста жъ родиѣла ежъ господени, и стѡрни къ црквиѣи .г, лѣтѣ и .з. мѣсацѣ, въ домоу Нѡсифѡкѣ .з, мѣсацѣ и благолѣщенѣи прижѣ къ .еі. лѣтѣ, и сѣ сыномъ сконмѣ и господниомъ богомъ сѣтвори лѣтѣ .лг., и лѣтѣже имѣани .ми. лѣтѣ. И по възнесении господынъ въ домоу Іѡана богослѡвѣца прѣбывѣстѣ .кд. лѣтѣ, домѣдеже прѣстави сѣ, вѣстѣхъ лѣтѣ .ок.

Знаменне господѣа нашего Іѡсуѣа - Христа.

Може христѡсь и богѣ еѣ ѡбразомъ красенъ зѣло, възрѡстомъ же, рѣкѣше высѡтожъ тѣлѣса .г. стѡнѣ сѣ врѣшь-сѣкѣрѣшѣнныѣ, нароуѣсиѣи власни и не велѣмѣ гѣсти, пѣче же збо къ вѣи прѣклошѣын, брѣкы же урѣиѣ и не зѣло посоуѣмѣиѣ, ѡунъ марѣсѣ, радѡстѣиѣ и благолѣпѣиѣ, носѣ похыль. нароуѣсѣ брѣде, дѣлѣгоу имѣ и гѣстоу, нѣо николиже брѣтѣла не възыде на главѣжъ его ни рѣжа уловѣтѣсѣаа сѣкѣиѣ матери егѡ егда бѣ мѣдѣ, мало наклонѣиѣ вѣежъ, икоже не зѣло проста и простажена имѣтѣи възрѡста тѣлѣсѣмѣаго. сѣмѣгло и не кроуѣгло имѣциѣа лице, ижъ икоже матери егѡ, малыи сходаѣиѣ, рѣмено же малы икоже, самѡнитѡе же и разоуѣмѣиѡе, ѡбытанъ кротѡе и ѡтижѣ безъгѣтѣиѡе и икоже малѡмъ прѣжде сѣго матери егѡ слоко мѣниѣа. по всемоу бо тоиѣи прѣѡбещѣдетѣ сѣ и подокуѣтѣ сѣ.

Никѡкъ же братѣ божиѣи по възнесении жить лѣтѣ .ки. Сѣ Никѡкъ рѣдѣиѣ страни апѡстѡломъ и зѣвѣца комоужѡо нѣхъ, да икоже къ коѣиѣи страдѣиѣи зѣунѣтѣ, послѣахѣтѣ къ немѣиѣ на всако лѣтѡ писаниѣмъ, еже и сѣтворѣише всѣи, да не разѣмѣстѡуѣте ижъ да сѣгласѡуѣте проповѣдѣ Хриѣстоѣа. Сне же мѣниѣа Епифаниѣ мнихѣ прозѣкытерѣ слово сѣтворѣиѣи ѡ свѣтѣиѣ богородиѣи. Нѡсифѣ же ѡбрѣуѣиѣи старѣ велѣмѣ и змрѣ живѣ лѣтѣ .рї.. Нѡакѣмъ ѡтѣцѣ сѣжѣтѣхъ богородиѣа змрѣтѣ живѣ лѣтѣ .п., мати же ежъ Анна жить лѣтѣ .оѡ.

K onomu što rekoh sprieda dodat ću još, da su i ovi brojevi o godinama života djevice Marije i njezinih rodjaka izvadjeni iz istoga Epifanija, kako to svjedoči naslov: *Sermo de vita sanctissimae deiparae et de ipsius annis*. O tome slovu pominje i naš tekst. (Sr. S. Epiphanii opera ed. Migne I. pag. III. nota a).

U zborniku peterb. knjižnice, iz zbirke giljferdingovieh rukopisa br. 53 čita se takodjer članak: *Синѳаніа Іеромонаха ѿбитаи Кадмстратоки о житіи и ѿ воспитаніи и летнаго тѣмностнаго показаніа прѣтвистыи и прѣвлагословеніе владычице нашеи вогородице и присно дѣки Маріе*.

Još mi je na pokou spomenuti, da slovenski tekst dolazi vrlo često u raznim zbornicima, kao n. pr. u sinodalnom trebniku (srpskom) XV. vieka, sr. *Описаніе III. 1. 198*; za tiem u zbornicima iste biblioteke, o kojima se govori u „*Описанію*“ II, 2. 650 i II. 3, 580, 581. Najposlije u rukopisu kolekcije Giljferdingske, što je u Peterburgu, br. 39 l. 223, itd. Jedan njemački tekst iz XV. vieka naštampan je u Germaniji XII. 103.

5.

Protiv zlieh žena. — Tragovi simeunovskoga izbornika srpske recenzije.

Žensko pitanje nije tek od jučer na svietu. I sredovječne literature, toli zapadne koli istočne Europe, zanimahu se bez prestanka raspravljanjem o ženama. Dakako svako vrieme ima svoje breme. Ako se danas smatra najsvetijom zadaćom prosviećenoga svieta utirati put ženskomu obrazovanju, da bi sve blagodati obrazovanosti i ženskoj glavi pristupne bile, to nekoć pisa stara knjiga o ženama ovako: *Апостолъ рече: женѣ не велѣ зунты. Сего ради рече: женѣ не велѣ зунты, Сѣлжини ко зунени Адамъ послушавѣ не породе изъгнани бысть нагоукѣ. Тако и нынѣ не подобаетъ жены слоушати ни женѣ зунты аще и ската естъ. Никто же скати Сѣлгы вѣдѣтъ. Нтјело би се знати, а то би и било najznatnije, kakav je odziv nahodila takova nauka u samom životu naroda? Osta li ovako pripoviedanje samo glas vapijućega sa propoviednice ili ono odjeknu ne samo po starim rukopisnim zbornicima nego i po selima i gradovima? S te ruke nijesu u nas, na slovinskom jugu, još ni odpočeta iztraživanja, kamo li da bismo se mogli pohvaliti već gotoviem rezultatima. Za to mora svaki i najmanji prilog kao gradja za to pitanje pomno pribran biti.*

U staroj ruskoj književnosti, gdje ima mnogo zbornika raznolika sadržaja, možete prečesto naći raspravu o zlim ženama. Ona je čas duža čas kraća, dolazi čas pod općim naslovom „*ѿ жемѣхъ*“, čas na po se kao „*слово*“ ili „*сказаніе*“ Joana Zlatoustoga. I zbilja medju djelima, koja se bez razloga prisvajaju tomu svetomu ocu (spuria), nahodi se takodjer besjeda na odsjećenje glavъ preteče Joana i protiv Irodiade. Jedan je takav slovenski tekst naporedo s grčkim štampao

g. 1855 prof. Suhomlinov u „извѣстіяхъ“ IV. 126, iz zbornika „Zlatostruja“ XVI. vieka (O starini „zlatostruja“ sravni moju hist. knjiž. 72)*. U sinodolnoj biblioteci moskovskoj, u zbornicima „пчела“ br. 312. i 314 (Opisanie II. 3, 538—565) ima takodjer govor o zliem ženama, a što je važno Suhomlinov i Gorski i Nevostrujev dokazaše još, da je već Danil zatočnik, staroruski pisac XII—XIII vieka, poznavao istu priču; ona je, kako Buslajev misli (sr. Истоп. Христ. 288, 637) iz zbornikâ „Пчела“ nazvanih i došla do znanja pomenutoga Danila. To lako može biti. Ipak je vrijedno spomenuti, da već poznati „izbornik Svjatoslavov“ znade za priču o zloj ženi. On nam na obširno izlaže „уъсо рѣди рече Апостола оувити жена не велю“ a pod naslovom: „о Нродимѣдѣ“ čita krupnu lekciju zliem ženama. (Oboje je prevedeno iz Anastasija Sinaite Quaestio LIX, štampano u Sreznevskoga Древние пам. русск. письма 138—142). Znajući, da je prava domovina Svjatoslavova izbornika u Bugarskoj (sr. moju historiju knjiž. 70—72), smijemo ovako i prvo pojavljenje priče o zliem ženama u slovenskoj književnosti prenieti sa sjevera na jug. Ali da i ne bude toga izbornika, ima još jedan dokaz, da je priča o zloj ženi poznata te rado i jednako prepisavana bila toli na slovinskom jugu onako koli na slovinskom sjeveru. Taj su dokaz — južnoslovinski rukopisi. Do sele, što se ja opominjem, nadjoh jeduu pripoviedku o zlosti žena u glagolskom rukopisu 15. vieka u knjižnici jugoslav. akademije br. 351; drugu u cir. zborniku. o kojem govorah u književniku III, 130. Treći, puno stariji tekst ima u berlinskom zborniku (= peterburâskom) na l. 10. Ovaj potonji tekst može se smatrati prototipom mnogih ruskih izvoda i priepisa iste priče; s toga je vrijedan da bude naštanpan. A i jezik ove slovenske redakcije pun je neobične živosti te se čita ugodno kao malo koji. Najposlije medju dragocjenim odlomcima profesora Grigoroviča ima srpski tekst prve česti ove priče na listu od kože (XIII—XIV viek), odakle ću umetnuti znatnije razlikosti.

Сказаниѣ о зломорьникыхъ женахъ.

Въслихъ възрѣтымъ рече на женахъ множе похотѣти си уже прѣлюбодѣти с нехъ въ сръдцихъ своихъ. По истинѣ страшная заповѣдъ! великое грѣхъ грѣхънство. Уто бо есть жена? сѣтъ зтворена, златоцѣпни (прѣльцѣи grig.) улозкыи въ сладостехъ, сѣтлоу въ лицехъ и високоу кыже и оуниа помизѣи, ланитама съкласѣи са и жыкомъ вохѣи и гласомъ скерѣици (grig. dodaje: и словеси уароуѣици) и ризи поклауѣи и ногамъ играѣици (grig. dodaje: и дѣлны оуемѣици). Многы бо, рече, възрѣкыи погоуѣи (grig. dodaje: и се-уисла соуѣи иже погоуѣи). Тамъ же глаголетъ къ допроте женьсѣи мнозы прѣльцѣи са и от тохъ любыи иже оуи възгарасть са. Уто бо есть (grig. dru-

* I u ruskim zbornicima „измарагдъ“ i „домострой“ dolaze refleksi priče o zlim ženama, sr. J. Nekrasova „о происхожденіи Домостроя“ str. 122, 156.

гадіе: что есть на землі жемъ подобно)* жема на земли подобно? Источники злоба, скроче неистота, смрътоносная въседа, оуима повальзине, доушамъ пагоуба, срьдцоу лоуца (bolje grig. лоуца = λόγχη), юнъмъ погыблѣа, хороугька адоваа, спадасное желанне. Уто есть жема? скатынмъ ѡбложинца, поконице зьминно, днаволиі зьтѣ, без оукята болзнь, подгыщажини влада (grig. скрада = χάμινος), съпасеміинмъ съблазнь, бѣзь нцвлениа злоба, днмьлаа бладь (grig. бледь = λείχη), гостиньинца неспасемаа, коупинца неспасьмаа, коупинца въсовская. Уто есть жема? любви злаа, стоудьні (grig. безьстоудьини) зьтѣр, не удръжимое встрыленне, не въѡхьастама уста (grig. не въсхлѣ-щеніама оузда), тинямъ ѡбануенне, тьмѣ (σχοτία, grig. тьмьмъ) вождь, грѣхомъ зунтельинца, пища злаа, меснтаа похоть, мѣцѣа въуьмѣи пода-тельинца (grig. подавльинца). Уто есть жема? земьмьла мысль, мжжоу лтность снѣцнаа спеее неударьжине, въстлѣцна (grig. съвѣстаюцна = συνεγειρομένη) пецлѣа, зькльшемаа ехьдьмам, самохотила рѣть (μάχη, grig. смръть), днмьлаа тьфета, домоу взра (grig. воури), мжжоу потопь, некротынн зьтѣр, любоджель прѣвѣвалище (grig. прѣвѣжине, κατὰ γώγιον), ѡржине днаволе, похотьное неистовьстене, всемирнма смръть. Въ подобжъ збо глаголаше мждринъ мала еса злоба протикъ злоба жемьсцѣи. Ты же аще хоуеши такоаго (grig. такоаго) зьтѣрмъ зьзлѣти, послушан притьуьинна глаголащѣа ѡуи ти прѣмь да глѣдѣта (прѣдѣ да зрѣта grig.), въжди же твои да помаѣта правѣднѣи и да не ѡдолѣѣти ти добротила похоть, ни злокельмъ въди сконнѣа ѡуима ни впадан се ѡть ѡмож въждь жема бо мжжь уьстьмыннхъ доуше злакельтѣ. Нимѣ збо сьмоу мон послушан мене и вьнинман словеса уста (grig. оустьмѣ) монхъ, да не зьклонит са къ пѣти еж срьдце твое и не прѣль-щан са къ стегнахъ пѣти еж. многы бо зьзѣкьльмѣи низложн и бе-уисла сѣтъ еже погоубьн. Н не ѡтпри своего ѡуесе нѣ ѡтскоуи и не зьмѣди (зѣнсьни grig.). Егда збо видиши жемѣ краснѣ (grig. красотоу) снѣ-жцоу, нмжцоу (гкр. нмжци, grig. нмоуцоу) ѡко свѣтло, блистлѣци са (grig. блисклѣюци се) ламнтаа, израдьюоу (гкр. израдма) нѣкакоу красѣи нослѣци (ἀμύχανόν τινα ὄραν φέρουσαν, grig. изредмоу нѣкакоу красноу соуцоу) на лицѣ, зѣпалажци твож помислѣи и похоть растѣцоу, разоу-мѣи ммо жема есть уюднмое, ммо пецель поджизлен и прѣстанѣт не-истовоуцци доушл. Ѳткрѣи еи кожоу лнчьмѣж и тогда узрѣши красоти еи хьдоть инуесоже (инуесого бо grig.) ниого не ѡбръщѣши, нж кости и (grig. ти) жили и (grig. ты) смрадѣ. Помислѣ же ж пакы слѣрѣжцоу са, прѣменлѣжцоу са, и зьмнражцоу, всемоу ѡтходацоу цѣтцоу томоу. Помислѣ, земоу се уюдншь, и постидѣи са разоумомъ сконнѣи, и постидѣи се покан са.

Нимѣи же збо зьтѣр тьуемъ жемѣ злѣ и жьуьнѣ. Уто бо есть льва люте въ ветвороножнмъ (izb. dodaje: уьто ли боуимъ зьмѣмъ (въ) пѣ-жштннхъ? нѣ инуьто же тѣхъ) разѣвъ зди жемѣи. Ммо же льва (гкр. лѣвъ) и зьмнѣи хоужде есть въ злѣ; свѣдѣтельствоуѣтѣ мждринъ глаголе:

* Grčki bliže bugarskomu: τί γυνή; Επὶ γῆς ναυάγιον. Možda bi valjalo čitati u tekstu потопляеміиѣ mjesto подобно?

оуитъ есть жити съ львомъ и съ зымиими, неже съ женомъ зломъ. Неко ни (t. j. небомъ и) лъвы Длинна въ ровъ усамитше са, Назфеа же Незавель збы. Кытъ же Нѡмъ въ жтробѣ съхрани, Длинда же Самъфона ѡстригши иноплеменикомъ прода. Зымие же и аспиды и рогатици (izb. рогатици) Ёола въ поустниѣ въстрѣпеташе, Нродна же на ѡвѣдѣ (rkr. ѡвѣдѣ) и усъкиж и. Врлин Нлж въ поустини пражрымише, Незавель же по благости дъждьнги гонѣше и на збон. и збожъ се бѣжа въ поустниѣ пѣтъ .м. дѣни и уставъ прошаше умрѣти, рекъ господски боже довлѣть, нмыъ збо земли (t. j. възми, izb. нзыми) доушж мож, како не юнѣи (t. j. оуити *χρῆσσων*, izb. оуини) есъмъ оуѣцъ монхъ. — Оухъ мнѣ, пророкъ збожъ се (rkr. збожъ се) женыи, иже всего миръ дъждъ въ жѣцѣ носеме иже ѡгнь съ некесе слокомъ съде и молиткож мрътвѣца въскрѣси, зды жени збоа са. Ннедина бо злоба не тѣуна жемъ злѣ. Свѣдѣтельствоуѣтъ ми словомъ мждрн, рекинъ итѣтъ глѣкы выше глѣкы зымиими и итѣтъ злобы выше за(об)и жемъскыж. О злое днѣволе (и dodaje izb.) ѡстрое ѡржне! Женомъ бо ис прѣка Адамъ въ породѣ потопа, женомъ Нѡсифа затворише въ темьници, женомъ Длинфа на Зрѣнно збынство възвѣси, женомъ прѣмъдраго Соломона (на) прѣстѣплеие развѣратыи, женомъ Самъфона ѡслѣпи, женомъ Нлж прогьла, и прѣдѣтежъ Христова усъкиж, женомъ все потезаеъ. Жена бо вѣстоудна ннуесоже сажинт са ни пророка стыдит са ни св(ати)т(е)ла сраинт са, ни стѣнии уѣтеть. О зло зла зла злѣ жема злѣ! Аще збо и оубога есть, то злокож богата есть. аще ли и богатство имать, злоба еи помогажѣ сжгоубо зло. Нестрѣпнии жикоть, менѣлажѣи неджгъ, неукротыиин зѣтъ. Ажъ бо выдѣхъ и аспиди кротниж и зкрати (valjda: зкратити) са, и лъвы, и тигры и рнси ласкаеи кротае са жема же зла кротыма выснт са а быема выснт са (izb. корина выснт са и квоуина выснт са, bliže grěkomu). Аще и мжжа нмытъ инага, то иощъ и дѣмъ словеси повуажици (izbornik bolje: пооуѣажици) на збѣнство ѡстритъ акы Нродова Нродна. Аще ли имат мжжа збога, на гнѣкы (izb. po grěkom dodaje: и на которы) подѣвизаеъ. Аще ли въдова есть, сама совожъ все коритъ, все потезаеъ, страхомъ божиимъ не въѡхльцаетъ си жзыкъ, ни на бѣдѣе сажнише възмрадетъ мни къ богу възводитъ ѡнуи, ни любовнаго вѣстъ закона хрании. Ннуѣтоже бо есть жемъ злѣ прѣдати мжжа своего на смърть, небомъ и праведнаго Нѡлѣ скѡмъ жема на смърть прѣдамше режѣи: рѣкъ итѣто слово къ богу и оуирыи. О изволенни злѣа, ѡ разоума не прѣнодобна! не помнѡва видѣи своего мжжа жтробѣ ѡт възгаражѣи са принѣи акыи на зглѣхъ лежѣиоу и все пѣти его урѣкыи извѣдемо. Не прѣклои са на млѡсть видѣи всауѣскы стѣмѣица и тжжѣица и уасто изъ бокоу знои испоуѣажѣица. Не оуклои са на млѡсть, видѣи нмытъ на гьнонѣи лежѣица иага и гнѣица, иже бѣ некогда въ царьскѣи багрѣици. Не помѣижъ бывшѣа прѣвѣе къ немѡу любѣе и ѡбыуаи и елико бо его дѣкыма велика бѣ и славыи. О благодѣи жемъска, ѡ утѣшение болѣзнемъ, о любѣе спрѣга! То не довлѣаше ли емѣ малогоднаго болѣзнь, иж вѣуымъж емоу подаише хоули дѣлѣ мжж. — Хоѣшѣи ли и дроуѣжъ вѣдѣти злѣе сѣжъ сѣпрѣжъжъ жемъ? Сьмотри ми Длинди, како своего

мжжа ѡстригыша и ссзавьши иноплеменьникомъ прѣда, свои чдѣ, своего мжжа, егоже грѣшише и егоже ласкааше, егоже ѡблобызаше и егоже пауе себя любаше лицемероваше. Его же вьуера любаше, даньшѣ прѣлѣщаше; егоже вьуера грѣшаше любашаи. То еда не бѣ красенъ? то кто бѣ его красити? Иже .ѣ. пѣтиць на главахъ носѣше, седьмероскѣтливни благо-дѣти ѡбразъ носа. Ега не бѣ добръ? то кто его бѣ добренъ? Иже и льва единъ срѣтъ на ижти и чьбын, і единож уелюстнѣ ѡслѣзъ тыскѣше иноплеменьныкъ побыви. Иж и тольма бѣше скѣтъ, икоже въждедальшоу емоу древле въ ѡскаждѣни водни помолати са и ѡт дръжннѣ въ рѣцѣ уалюсти мрътеъ ж истоуводити и ѡт тѣдоу поурьпаты. И таже таконого красна, таконого долѣе, таконого свѣта своимъ жена ико рѣчннѣ ссзавьши иноплеменьникомъ прѣда! Егда же ѡслѣпнѣше ижежъ ты игрише, емоуже ни львы иі иноплеменьныци протнѣити са можажъ: сего своимъ жена погоубыи! Ѳт иждоу же то възможе стѣкорѣти? ѡтъ мжжѣе благошѣ. танижъ бо силы его иощнѣ лѣстнѣ зирадъши акън илга заклаа. Сего дѣлѣ запрѣщаше ты пророкъ речннѣ ѡтъ ложа своего сьхраи са повѣдати чѣтѣ. Къи чѣо, повѣждѣ ми, зѣврь на своего мжжа възглагола? какъ ли зьмна тако своего сьпрѣга погоубыти хоцетъ? какъ ли 'львнѣ мжжа на заклоение прѣдасть? Да, въ истинѣхъ иесть злобы пауе злобы женьскыжъ. Да иже чѣо зѣжъ жемжъ иильтъ кто, да кътѣ уже бездкомныи своимъ прѣмле са маздын. Рече бо мѣдрннѣ жена лѣкѣ мжжу грѣшнѣоу дасть са.

Tko htjedne porediti ovaj tekst s oniem u izboruiku Svjatoslavljevu, naći će da se od rieči *никимъ же чѣо зѣврь* pak sve do konca potpunoma slažu i da nema sumnje, da je to jedan te isti prievod. Samo je u berlinsko-peterburškom zborniku drugi namještaj teksta. Što je ovdje početak, to sliedi u izborniku 1073 (i u Grigorovičevim odlomcima) istom na koncu. Tako je i u grčkom tekstu Anastasija sinaitškoga, gdje kao *Ἐρώτησις .vθ. (Quaestio LIX)* ima najprije pod naslovom: *„Διὸς φησὶν ὁ Ἀπόστολος „οὐκ ἐπιτρέπειν γυναῖκα διδάσκειν“* onaj tekst što je iz izbornika naštampan pod istim naslovom u Sreznovskoga, str. 138—140; za tim se nastavlja druga čest naše priče *εἰς τὴν Ἡρωδιάδα*, u Sreznovskoga pod naslovom: *тогожде отъ того же о Иродиадѣ* (znade se, da je to u Anastasija uzajmljeno iz Joana Zlatoustoga) na strani 140. i napokon za ovim dolazi prva čest naše priče, u grčkom izdanju pod naslovom: *Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ „πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα!“*; ovomu naslovu odgovara vjerno u Grigorovičevu odlomku: *тогожде ѡт тогожде иже въсь възрѣвннѣ ма жемю*. I u izborniku bit će jamačno isto takav naslov, ali te česti nije jošter nitko naštampano. Tek iz kratke opaske u Buslajeva (*Истор. очерки I 587, 2*) može se razabrati, da i ta prva (po našem zborniku) ili posljednja (po tekstu Anastazijevu) čest ciele rasprave o ženama dolazi zbilja i u izborniku na istom mjestu, kao u izvorniku grčkom.

Kako dodje berlinski (i peterburški) zbornik do toga, da je obje česti priče premjestio (a početak ciele kvestije Anastasijeve posve izostavio) — toga ja ne umijem riešiti. Da nije slovenski prievod tako

riječ po riječ jednak s oniem što je u izborniku, moglo bi se pomišljati, da je možda berlinskomu zborniku služio drugi kakav grčki tekst za izvor. Ali jednakost slovenskoga teksta protivi se takoj domisli. Ne može dakle biti drugačije, nego da je berlinski zbornik ili njegov sastavljač, učiniv izvod iz izbornika, našao za dobro da obje česti premjesti te im dade samostalan naslov „о злоторъничныхъ женахъ“. Ovako i zbilja izidje ta filipika puna jačom i s većim efektom.

Ako je sastavljač berlinskoga zbornika zbilja crpao iz izbornika, kako ja mislim, to bješe za cijelo ne iz Svjatoslavljeva izbornika, koji stoji već pod uplivom ruskim (sr. Востокова Описание румянц. музея 9, 506), nego is nekoga bugarskoga izbornika. Da je takovieh u staro doba po više bilo na slovinskom jugu, dokazuju priepisi ruski.

Profesor Grigorovič bješe toli ljubazan te mi pokaza svoje odlomke iste priče o zlim ženama, odakle napomenuh u tekstu razlikosti čitanja. Ali njegovi odlomci, žalibog samo dva lista na koži, još su i po tome znameniti, što izravno svjedoče, da je Simeunov izbornik bio preveden takodjer na srpsku recenziju. Dakle i naša stara književnost imadjaše svoj tekst Simeunova izbornika, i to kako svjedoče odlomci Grigorovičevi, još u XIV. vieku, ali nezdoga vremena kako uništi nebrojeno drugo blago slovinskoga juga, ne poštedi žalibog ni našega izbornika. Tek znamenitomu putniku i štovatelju slovinskih drevnosti podje za rukom spasti — dva lista.

Nikako nema sumnje, da su pomenuta dva lista ostatak nekošnjega izbornika: to svjedoči njihov sadržaj, koji se može potvrditi tekstom izbornika Svjatoslavova, kako ga opisaše Gorski i Nevostrujev II, 2, no. 161.

Na 1-om listu ima odlomak iz XVII. pitanja Anastasijeva i to od rieči: соупостатын и поставлю лице своегъ надъ камн и падете предъ крагы камини. Grčki (po izdanju Migne-a Patrologiae Cursus completus t LXXXIX p. 490) glasi to ovako: και επιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐφ' ὑμᾶς και πεσεῖσθε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν; a dovršuje se riečima: и тамъ же рече слышавшюу мѣнѣ: идѣте въ слѣдъ мене въ градъ и сѣ . . grčki (ib. str. 494) και τούτοις εἶπεν, ἀκούοντός μου πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν και κόπτετε . . . U svjatoslavskom izborniku dolazi taj tekst na l. 98 b—106 b.

Na drugom listu ima svršetak naše priče o zlim ženama, počamši od rieči: възглагола кам ли зминя своего соупроуга погоуєвити хоцеть тако, grčki u Migne-a (ib. str. 635): ποία δράκαινα τὸν ἴδιον ἐμάζουον ἀπολέσθαι θέλει. — Za tim sledi, kako sprieda vidjesmo, prva polovica priče o zlim ženama — i time svršuje 59-o pitanje Anastasijevo. Mjesto što bi za 59-im sledilo pitanje 60-o, kako je u grčkom tekstu pitanjâ i odgovorâ Anastasijevih, slaže se Grigorovičev odlomak vjerno sa Svjatoslavskim izbornikom i u tome, što sada nastavlja pitanjem 142-im: како глаголетъ апостоль ѿкогда глаголетъ не боудете несмыслыни, ѿкогдаждѣ не боудете

μοῦδρῶν ἐν σεβῶ (grčki u Mig-nea 793): πῶς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ποτὲ μὲν „μὴ γίνεσθε ἄφρονες“, ποτὲ δὲ „μὴ γίνεσθε φρόνιμοι καθ' ἑαυτούς“. To je u svjatoslavskom izborniku na l. 175.

Ovaj drugi list dovršuje se riečima: ἀποστολοῦ γλαγομιθοῦ· ѡкоже ѡ адлаиѣ вси оумирають, такоже ѡ христа всп ѡживет' се: по уѣо ѡ адлаиѣ оумирающе ѡтѣць приимемъ соудъ, ѡ христи же ѡтѣць мон ѡжплемьнъ и ѡцѣстнѣкъ скон грѣхъ не подѣ мы и сконже нечнстотын. To je pitanje 143 o, (sr. Migne 795) samo što nije u tom odlomku pisano kao obični zaglavci crvenilom, nego je na prosto nadovezano na odgovor 142 i.

I tak mi vidimo, da su oba lista Grigorovičeva ostanci južnoslovenskoga (Simeunovskoga) izbornika srpske recenzije, na jednome je, što u Svjatoslavskom na l. 98—106; na drugome što u svjatoslavskom na l. 175. Tko bi znao, kuda se djede što bijaše u sredini izmedju njih!

Da se vratimo k priči o zliem ženama. Ne znam, tko se počе upravo prvi domišljati, da je pričanje o zlim ženama djelo bogomilsko. Tu domisao ponavljaju Golubinski (очеркъ историі правосл. црквей 164) i Nekrasov (о происхожденіи домостроя 173). Ali naš tekst kako bješe sastavina Simeunovskoga izbornika, ni malo ne potvrđuje one domisli. Pak i ne treba svakamo uplitati bogomile. Ta o zlim ženama pisaše i pjevaše u srednjem vieku i ondje, gdje nigda ne bijaše bogomila.

VII.

Novi prilozi za literaturu biblijskih apokrifa.

1.

Biblijska pitanja i odgovori.

Pitanja takih ima vrlo mnogo u raznom obliku. Bez imena tko pita tko li odgovara čita se u berl. zborniku na l. 70 ovaj članak: А се протлѣкъ еуангелъскы ѿ прѣуахъ. Оуподоби са царство небесное: жена имѣ .і. мѣръ и единыѣ ѿтъ мѣхъ погоузы и ѿскрѣтъ ѿ мен. Уто есть жена? Ѡтвѣтъ: прѣмѣдрость божи; драгѣма: Адамъ, аггелы и архангелы. Уто есть .б. таланты? Ѡтвѣтъ: апостолами. А въземь дѣва: еуангелнѣтъ, а въземь единыѣ: Нюда. Уто ест новое кнѣно? Ѡтвѣтъ: благодѣтъ. А кѣтъси мѣси сѣтъ жидове, а новы мѣси христинѣ. Уто есть градъ? Ѡтвѣтъ: цркъовь, а сѣждѣвѣнны крѣщенне, а уловѣкъ Іѡванъ, а горница царство небесное, а корень крѣра, а дрѣво вси уловѣци, а сѣкѣра кошыниа. Реуе господь земан: кы есте соль. Земля есть уловѣци а соль крѣра. Уто есть етерь? Весь мирь, а ѿсле: жидове, а ждрѣве: крѣсть.

Управо оваке „priče“ t. j. alegorijsko tumačenje evanđeoskih priča dolaze na drugome mjestu istoga rukopisa pod naslovom Joana Zlatoustoga. Na l. 76 čita se ovo:

Приуе Іѡана златѡустаго ѿ протлѣковѣкыи. Реуе господь: уловѣкъ икто изиде изъ Ероусланиа въ Ерихонъ и разбѡници нападоше на нь и сѣлакъше и и рѣни възложише на тѣло его и ѡставише его елѣжѣка. Кто есть уловѣкъ? Адамъ. А Ероусланиа? рѣн. А Ерихонъ? Весь мирь. А разбѡници? дѣшѡлни. Рѣни: грѣси. Кто есть попь? Моисѣ. Уто есть аллѣгѣа? свѣтителъ (грѣк. стѣл). Кто есть самарѣниа? Христось. Уто есть надежда? Цркъовь. Уто есть кнѣно? крѣкъ господѣ нашего Ісоу-христа. Въпрѡсь. Уловѣкъ икто изиде иаети дѣлателне кынограда своего. Кто есть уловѣкъ? Ѡтвѣтъ: самъ Христось. А кыноградъ? весь мирь. Кто сѣтъ илѣминици? апостоли. Кто есть еже въ .ѡ. уась приде? Мѣтен приуе са въ .бѣ. апостолами. Въпрѡсь: Уловѣкъ икто богаты изиде въ землѣ си, гѡворе въ змѣ си, да разорѣ жѣтѣницъ своѣхъ и большѣ сѣтворѣ? Ѡтвѣтъ: уловѣкъ Нюда скарѣѡтъскыи, еже реуе Давидъ: реуе безѡумѣнь въ срьдѣци своємъ: иастъ бога. Въ-

прось. Реуе ндѣта въ мѣсто и ѡбрѣцѣта ѡслѣ и ждрѣе. Уто есть мѣсто? Ѡтвѣтъ: весь мирь, а ѡслѣ жидове и ждрѣе крѣстниче. Кто завезоуѣтъ и раздрѣшоуѣтъ законь? ѡтвѣтъ: Христосъ. Приѣта. Реуе господь сконнь оууеникомь, апостоломь: въ есте свѣтъ всемоу мироу яко и сльмьце. Реуе господь ндѣта къ Дни и рѣцѣта емоу: зунтель ти глаголетъ: время мое приближи са, ѡ тебѣ сътвориѣ паска съ зуетники сконмыи. Ѡтвѣтъ: уто есть Дниа? Адамь; а паска? мѣуенне христоко. Реуе господь сконнь зуетникомь: въ есте соль землин. Земла есть уловѣци, а соль вѣтра. Вьпрось: сѣкыра лѣжитъ дрѣвоу при коренѣ и всако дрѣко не творѣще плода посѣклет са и въ ѡгнь кытѣет са. Уто есть корень? Ѡтвѣтъ: вѣтра. А дрѣво? уловѣци. сѣкыра колыуна. Реуе господь: уловѣкъ създа себѣ храмниѣ на камени и кытѣвише вѣтри и не ѡборише. Ѡтвѣтъ: уловѣкъ въ христосъ, а камень Петръ, а храмниа вѣра, а вѣтрѣ днѣкоуль. А на песѣцѣ кто създа храмниѣ? Нюдѣ. Вьпрось: ризѣ метькамѣа и вода не урѣпаема? Ѡтвѣтъ: ризѣ метькамѣам соу класи, а вода неусьурѣпаема блѣдинѣа сльзыи. Вьпрось: уѣи гласъ слыша са ѡтъ вьстока до запада? Реуе: Свѣжень, егда роди Каина. Вьпрось: кто зырѣ и погрѣе са въ бабьѣхъ урѣе? Ѡтвѣтъ: Авель. Уто есть: .к. тетѣста а .л. стоѣта? Реуе: стоѣтъ него и земла, сльмьце и мѣсець теуѣта. Рѣци ми: кто роди са сынъ божиѣ? Реуе: Адамь, и създанъ бысть ѡтъ ѡсѣмь уастѣ: ѡтъ земле, .б. ѡтъ мора, .г. ѡтъ сльмьца, .д. ѡтъ ѡблаки, .е. ѡтъ вѣтра, .с. ѡтъ . . . istrto pavlaš . . . Да еже ест ѡтъ земле, тѣло его; а еже есть ѡтъ сльмьца, то есть лѣнота его; а еже ѡтъ ѡблаки, мислы его; а еже ѡтъ камене, то сѣтъ кости его; а еже ѡтъ доуха, то есть доухъ его; а еже ѡтъ всего свѣта, то сѣтъ ѡуи его. И тако глаголетъ, яко Адамь .р. лѣтъ допрѣ, ѡслоушании сътвориѣ ест въ рѣи. Въ лѣто же .ф.-сѣтное и .д.-тносъ вьсе Адамь, къ тон сльмь дѣнь прѣстѣпленни, и въ землѣ ѡтъ нежже кытѣтъ бысть, и ѡтиде, и ѡставѣлъ мѣжьска полоу синовь .л. и .г.: и дѣщери .и. и .з.-тъ, владька есемь родомь удоуѣтѣскимь. Погрѣвѣни же его бысть въ землѣ ероуслѣмь сѣци, якоже Нѡсифъ пишеть, яко Адамь прѣкыи уловѣкъ имѣше мѣрѣ възраста весь съ главож его стоѣтъ .с., еже есть прѣстоу .с. .с., стоѣта же нилѣ прѣстоу (broj je istrto).

U drugoj samo formi, na ime kao neka vrst apokalipse, očitovanja Avgamova, dolaze pitanja Joana bogoslovca nakon uzašaća Isukrstova s eleonske gore na nebo. Dva je ovaka teksta štampao Tihonravov II. 197—210, oba po ruskim rukopisima XVI. vieka. I u „памятникахъ старинной русской литературы“ вып. III. ima isto taki tekst, po rukopisu XVII. vieka naštampan našim članom A. Pipinom. Tko je voljan baviti se historijom crkvenoslovenske literature pravcem u istinu historijskim, bit će mu drago slušati, da i tomu pričanju „o živih i mrtvih“ najraniji izvor bješe zbilja na slovinskom jugu te da je u slovenskom prievodu, učinjenom negdje u X—XI vieku, sve to u svoje vrijeme prešlo s juga na sjever. Takav dakle tekst, kao što je pomenuti u Tihonravova i Pipina, dolazi već u bugarskom zborniku na l. 59 pod naslovom: Слово о Адама Іоана богословца. Očekivali bismo prije „о Авраама“, jer

on u tekstu s Jovanom razgovor vodi; ili „Адамъ и ѿ Авраамъ“, као што се чита u nekom rukopisu bivše knjižnice Kukuljevićeve.

Ja ću ovdje, držeći se teksta naštampanoga u Tihonravova str. 204—210, dodati glavnije razlikosti:

Tihonr. II 204 red. 3. u nas ovako: и еже сѧ были въ мавехъ съ нимъ. — 205 г. 1 u nas: иже са крѣщеннмъ ѿтвѣржс и сватыхъ кнннѣ и сна же сказа вса господь и възыде на небеса. И зирѣ Адамъ и Авраамъ и иже възхъ съ нимъ въ мавехъ были и въ прѣисподнемъ адѣ и все множество уловкъ. И възнесемъ бысть itd. — red. 6 mjesto лавакима, како је i u Pipina, u nas: давида. — г. 18: позмаваѣце лавъхъж и веселаѣце сѧ. — г. 20: то кмо се ще ѣтантн вражесннкъ, дължннкъ или любодѧн. — г. 21: друѣгъ друѣгъ закалаѣце . . . прикодаѣце крѣвнжтн въ себе мѣсто врага своѣго. — 206 г. 4: уадо сицѣжде быти нѧ безъ славын. — г. 5: уадо познаѧ сѧ кмо и мы здѣ. Къпросн его, да еже здѣ млaddenнчн ирѣж, помнѣть ли сѧ тамо. Уадо кмо нмы здѣ было на земан растн и смыслати, тако доуша тамо расте и смыслати. — г. 12: не приходнть ннколиже въ прѣсть доуша. — г. 17 interesan umetak: ни кѧваса крѣмѧ на кнма ннже (u ruskim rukopisima nema spomena: varenomu kvasu). — 207, г. 2—3: уадо реуе богъ аще попираета и ѿтноцраета уловккомъ сѧгрѣшеннѧ аще ли не брѣжета, то и азъ небрѣжъ. Того дѣла богъ попа порѣжн старннннѧ уловккомъ, да аще добрѣ твореть . . . г. 11: што Tihonravov nalazi da je propušteno nešto, неће valjda бити, јер i наш tekst i Pipinov jednako nastavljaju bez onoga umetka, koji је Tihonravov pod tekstom umetnuo. — 208 г. 19—20: е ли грѣхъ мѧжеки аще жена сткорнть грѣхъ ѿт мѧжѧ. — 209 г. 7: уадо не слыша ли Давида глаголаѣща: кѣзератет сѧ грѣшннчн въ адѣ и вси жыцн забываѣце бога. уадо кѣзерашѧ азъ доушѧ грѣшннѧж и дрѣжѧ ж ѣ себе ѿ дѧнн нек ли кто въ молнтвахъ помѣ(не)ть ж. аще ли не бѧдетъ поменѣтн ен, то .м. дѧнн дрѣжѧ ж ѣ себе, глаголе неклн кого бѧде наснтнлѧ или прѣодѣлѧ или ношѣ ж въ молнтвахъ поменѣжѧ. И изыдоше .м. дѧнн, да еже тн нѣсть молнтвы ндн къ мѧжѧ. Sada је нешто umetnuto u našem zborniku, што има u Pipina а нема u Tihonravova: Къпросъ доколе ен въ мѧжахъ быти? Уадо ѿт патнкости до великаго уетвѣрѣтѧ, а въ свѣте прѣбылнть ѿт паскы до петнкости. Къпросъ: умнѣ доуше праведннѧ пнѧжѧт сѧ? Уадо не слыша ли Давида глаголаѣща: хлѣбъ аггелскын нѣсть уловекъ и ннѣжѧ пнѧет сѧ небеснож. Уадо, грѣшнн егда въ свѣта бѧждѣть, въ днн патнкостннн, тожде ннѣжѧ пнѧжѧт сѧ (съ) праведннчн. Къпросъ а иже свѣще възннѧжѧ (ovdje nastavlja tekst i u Tihonravova) и памѧть свѧтымъ творѧть или мрѣтвнмы что естѣ ѣ бога тоѡ? Уадо, великѣ даръ и велика богомола и велико здоушнѣ и велико веселнѣ доушамъ и тѣломъ, кмо богъ Адамѧ поменѧ . . . тако и та доуше радоуѧт сѧ памѧтн и веселет сѧ радостнѧ. Sada se nastavlja, као i u Pipina ovako: Къпросъ. а еже дѣца млдѧ ирѣжѧ, друѣзѧ и голѧнн, что естѣ ѿтѣуе? Уадо, дѧннн естѣ въ лѣтѣ и въ зымѣ .т. м. е. и сѧ дѧннѧ и междѧ уаснн уаснѧ. Да еже родн сѧ въ самѣ уасѣ дѣтнщѧ, лнѣо ношѣ лнѣо дѣмъ, то състарѣѧ се зирѣть а

друзы е уасъ хоужди, да нже родикъ са въ-нь, то къ средокъту змрътъ. Въпросъ а нже къ валькованню идеть, къ валькамъ идеть, богатство съмыреть отъ нихъ, отъуе уто бжде тамъ? Уадо не слыша ли Давида глаголюща бжди двора ихъ поустъ и къ селѣхъ ихъ не бжди житела. пакы глаголетъ пограбеть са грѣшници отъ земле и память ихъ, и клетка его къ домоу его бждеть и самъ да погмнетъ въ вѣкы. Въпросъ а нже погани сать отъуе? есж жзкы навуи бога славити, тькмо жидове отъаргоше се и погыбжтъ въ вѣкы. Уадо, отъ жидовъ ти се то расплодише. Въпросъ и уесо ради дано бытъ уловкъомъ богатство на земли, е ли то на хотрѣж доушамъ или изъсть? Уадо, не слыша ли Давида глаголюща шко богатство мимо ходитъ, не приаганта срьдѣца, ни кыи бо апостола ни пророкъ ни мжуеникъ ни сватитель къ богатствъ не прѣыше, нж оставыише и ницныи раздаше, и шбретоме на небесахъ. Уадо, къ богатствъ еже живеть на земли и корѣи збогаго и велнуает са нмъ, а доуши его пагоуба. Въпросъ еже збожаетъ уловкъ итд. sr. Tihonravova II. 209 г. 21. — 209 г. 23: уадо, мзда велнка, за не страдалецъ естъ и Павелъ . . 210 г. 1 poslije rieči даеть емоу прѣдъ уловкы поставлѣа се овако: Въпросъ а еже старшии творит са и вѣнецъ сж приели прѣжде и друзыи вѣнецъ приеше послѣдни, кыше наужт са творитыи? Уто естъ -тебъ уадо? Давидъ глаголетъ сего съмъраеть а сего възноситъ, и Лоука еуангелнсть глаголетъ есликъ възносен са съмърает са а съмърае са възноситъ са. Въпросъ а нже уловкы крѣшени си, къ крѣстнишии родик са и лоуунт са емоу къ поганимъ оумрѣти итд. 210 г. 1—3; г. 4: събереть — здикытъ. Za tim nastavlja naš tekst овако: Въпросъ ели нмѣтыи уловкыи милостъ грѣхы творашимъ, крѣстнишомъ сжцимъ, съ уловкы ходашимъ и бога молешимъ? Уадо, ш томъ Давидъ глаголетъ егда вѣстжшии, отъ вѣдъ ихъ избавитъ та господа. пакы аще сьгрѣши, изъсть нмъ милосты нмѣтѣ грѣхы твораше вѣторое. аще ли грѣха не творитъ, то нмѣтъ милостъ прѣдъ богомъ велнка и отпоусте са грѣси нмъ. Въпросъ а еже уловкы грѣхы свож испоквѣсть поповыи и задѣжде емоу попь постъ — ово је dalje овако као и Tihonravova II, 201 г. 11—16; за tim prema 201 red. 16 овако: съ нзбранныими нзбранныи бждеши, (съ) сьтрьпѣтникомъ развратнии са. еже на земли живѣтъ отъ того си разоумѣи како отъ отъца сынъ иде и краде, то не сьлжжтъ ли отъца съ сыномъ и ѡба тата бждета и платита . . itd. sve po tekstu, 201 do konca strane; na str. 202 г. 1 овако: все лѣто, тѣи дѣмъи .м. велнкаго поста отпоустет са емоу грѣси, постн бо са прѣко Моиси и самъ богъ постн са с ними не нмѣте грѣха. Уадо отпоустет са грѣсыи, аще унсто постите са . . sr. dalje г. 202 3—4, а као odgovor dolaze ова мѣста iz Davida: благо естъ исповѣдати са господѣи и пѣти имени твоемоу вышнемъ. пакы тѣжде глаголетъ надѣжше са на нь еко гора Сиѡноу и не подвжнт са къ вѣкы и жнкы къ Ероуслимъ. Пакы тѣжде глаголетъ не мрътвыи (sr. 202, 4) вьсхвалеть господа ни еси съходаше къ адъ, нж ми жнкыи вьсхвалнии господа отъ селѣ и до вѣка, sr. dalje 202, 5—7. U odgovoru red. 9 ima: уадо архименископоу за епископи, а епископоу . . . Dalje kao 202 г. 9—11, а novo

pitanje ovako: Вопросъ. а еже епископи, игоумени и попоке и урмо-ризыци и бляцини, не сътворени въ жизни своен сажихъ, што нмы тамо бжде прѣдъ богомъ. У odgovoru sledi ovo: уловѣна дѣла кындоста помолити са въ црковь, едина итд.; red. 15 mjesto Нюда, има в под-пуним smislom: ико да.

Na pokon mjesto onoga, što je 202 red. 16 i dalje, ima naš tekst ovako: а Давидъ глаголетъ: ижъ встать не исправит са на земани ижъ неправедна зло оулоитъ въ истыни. а нмы ѿтѣе доуше и дое ли иждъ, еже хдъ мржъ, помнет ли што тамо или виде грѣхъ свохъ? Уадо, Давидъ глаголетъ: аще възыдъ на небо, тоу еси ты: аще сиидъ въ адъ, тоу еси тын. Уадо, доуше вѣде, еже створише на земани или зло или добро, еже на земани видѣвши повѣда ѿмамо да и те доуше вѣдетъ што сажъ створише на земани злѣ, како Адамъ въ прѣисподиимъ адѣ съ ниеми всеми слышаше ѿтъ приходацихъ къ нему ѿтъ Семеоиа богопримьца и ѿтъ Іоана крѣстителя дѣла, иже на земани твораше, глаголаста: се иде изъкести ни. ѿбралока са Адамъ и еже кѣхъ съ нимъ. Вопросъ: како е стати уловѣкомъ на въскрѣсенне, а бжде дѣца мрѣла а друзми старѣи, ели тѣмъ тацѣмъ стати? То не ѿ томъ ли рече Давидъ, и апостоа глаголетъ: вси успемъ, всемъ изъмынити са на въскрѣсенне и стати всемъ уловѣкомъ ико врѣста въ л. лѣтъ въ лице Адама и въ лице Сѣжиино и въ едина ѿлиуне и въ ѿдеждѣ не-тацѣмъ ѿблѣци са. Вопросъ: си вса сказа ми ѿтѣе, ижъ како е мрѣвынмъ встати, како се хота телеса съставити а изъгннла сажъ? ели тѣмъ встати и тацѣмъжде быти? Уадо, Давида послушан глаго-лѣци: послешы доухъ скон и съзжджъ са, ѿмыкыши лице земани. Уадо, траба потрабѣты позыоши и телеса въ гробѣхъ (ѿ)сновѣтъ са, ико паунина здодет са. Накыи трѣба въ(стр)бытъ прѣдъ коурати и телеса съзжджъ са и не тацѣмъ бжде. Тоже доуша кындетъ кждо въ свое сии тело. И третневы вѣстржытъ трѣба прѣдъ зорамн и мрѣ-вын въскрѣснжъ ѿ хрѣстѣ прѣжде и потежъ по земани радощамн по-знаважѣ са. Вопросъ: како бжде тогда на въскрѣсенне? ико медъ рѣжѣешн, тако бждетъ праведнымъ уадо, рѣскожъ пишежъ питажъ са. Тогда епископи и попоке и днѣци и игоумени кждо въ своемъ униоу стажъ, старъ и юнъ. Тогда жидоке еже проводоше господѣ, стажъ ѿ шѣжъ стражъ стѣдомъ велнемъ, ико рѣше: крѣвь его на насъ и на уадежъ нашихъ. Тогда тын пондъ въ ѿсѣжденне съ днѣкомомъ, погмеметъ паматъ ихъ съ шоумомъ и въ домоу давидокѣ бждетъ въскрѣсенне мрѣвынмъ, въ неделѣ паскы. Тако въскрѣсенне бждетъ въ слажъ ѿтѣца и сына и свѣтаго доуха и нмы и присно и въ вѣкыи вѣкомъ, аминъ.

Ovo poredjivanje dokazuje, da se s našim tekstom najbliže podudara onaj, koji je naštampan u „памятникахъ старинной русской литературы“ вып. 3., ma da ih i rastavlja vrijeme od kakieh 400 godina! Onomu za volju, koji bi htio danas sutra izdati kritičan slovinski codex apocryphus, napomenut ću, da ista ova priča ima još u rukopisu knjižnice jugoslav. akademije br. 707 na ll. 177—185 pod naslovom: Протѣкыокамѣ ѿ адаме и ѿ акраме и кыпрошениѣ Іоана богословѣца.

2.

Apokrifna Apokalipsa Joana bogoslovca.

Apostolu Ivanu pripisuje se mnogo apokrifnih djela, medju njima i jedna Laži-Apokalipsa, u kojoj uz mnoge druge pominju Fabricius Codex Apocryphus N. T. t. II. p. 953, A Birch Auctuarium Cod. apocryph. N. T. (Hafniae 1804) p. 145 i Grabe Spicilegium Patrum, t. I p. 375. Migne (Dictionnaire des Apocryphes II. 326) dodaje još spomen o nekim rukopisima grčkim, gdje se ona nalazi, naročito u bečkoj, pariškoj i vatikanskoj biblioteci. Kako je bogata starobugarska književnost takim djelima, mogosmo već u napried domišljat se, da će se ista apokalipsa naći i u slovenskom prievodu. I zbilja Tihonravov naštaampa, nazad 10 godina, u svom zborniku „Памятники отреченной русской литературы“ dva teksta Ivanove laži-apokalipse, ali pod naslovom koji nije lako napominjao ono djelo, na ime: „Вопросы Иоана Богослова господу на горѣ Фаворской“ (II 174—192. Osim toga oba su rukopisa, po kojima je tekst štampan u Tihonravovu iz dosta kasna vremena, XV i XVI vieka, a domovina im Rusija. To znači, da Tihonravovu donle ne podje za rukom dokopati se južnoslovenskih prototipa. Po tome ne mogaše se jamačno reći, kada upravo i gdje bješe taj apokrif grčki preveden na slovenski jezik. Bugarskoga roda tekst štampan je prvi put u Sreznevskoga Древние слав. памятники юсваго письма str. 406, po rkp. XIV. vieka. Berlinski zbornik, koji kako znamo nije mlađji od XIII. vieka, ima prototip za tri do četiri stotine godina stariji od tekstova u Tihonravova štampanieh, a tekstom Sreznevskoga istoga je po prilici vremena i istoga karaktera u jeziku. Kad se oba u tekstu poredе, liepo se jedan drugiem popunjuje.

Сказание Іоана богословца о пришествіи господьни, како хоцеть приити на землѣ господи благословы о ть уе.

По възнесеніи господа нашего Ісусу-христа се азъ Іоанъ възшедшюу ми на горѣ фаворскѣ, на менже прѣнстое божество показа мѣмъ, и не могахомъ зрѣти нѣ падахомъ ниць на землѣ, и възшедъ на мѣсто и възрѣхъ на него, рѣчь възденгъ помолихъ са къ богу и рѣхъ: господи услыши гласъ мой и илючи ма о пришествьни твоємъ, егда хоцешн ирѣити на землѣ, что хоцеть быти тогда на землѣ? въ времена таа небо и землѣ, слънце и луна и звѣзды что хоцеть быти? Въдѣ збо, яко послышашн раба своего. И сътворихъ .з. дъни моле са и по семь оублакъ свѣтелъ възхити ма и постави ма прѣдъ лицемъ божьственнымъ и слышяхъ гласъ глаголющн ми: възры рабе божи Іоане. И разоумѣвъ видѣхъ отърѣсто небо и вода аромати благоуханна многа зело, видѣни свѣтъ лица свѣтлѣе слънца. И пакын слышяхъ гласъ глаголющн ми: възри праведни Іоане! Възрѣхъ и видѣхъ оуниа монма книги лежѣщѣ, яко мнѣти ми са .з. горѣ толнака бѣ тлѣстота нѣхъ и дългота нѣхъ, еже змѣ уловѣуьскын не можетъ израши, и нмахоу .з. пѣвати. И рѣхъ: господи, услыши гласъ раба твоего и откѣри ми, что есть писано въ кнѣигахъ сихъ. И слышяхъ гласъ глаголющн: слыши праведны Іоане, сиѣ книги еже видѣши то есть писано, еже на землѣ и въ прѣнстод-

мыхъ, всякъ сѣдъ праведныхъ. И рэхъ господи, когда бѣдетъ время? И слышахъ гласъ глаголющій слышани праведни Іоване, коже быти въ врѣшма таа обьяне пшенице и вина, еже мѣсть было на земли, тогда поустити класъ къбелъ пшенице а ложа створити .р. гроздовъ, а гроздь поустити мѣрж вина. А въ послѣднѣхъ лѣто на лице всехъ земле не ѡбръщетъ са ни къбелъ пшенице ни съ мѣрж вина. И пакын рэхъ господи, а по томъ что хощеть быти? Слыши уадо Іоване, тогда мѣнтъ са ѡтметиникъ изъгнѣтаны въ тѣмж, галголемыи дѣтихрѣсть. И пакын рэхъ ѡблунемъ какокъ есть? Слыши праведни Іоване, видѣние лица его мрѣуно есть и власъ мѣсто .х. ѡнашѣи, и вѣжди емоу яко и днѣшкѡу, ѡко емоу десное яко и звѣзда а лѣвое яко львоко, оуста емоу лавить а рѣкъ емоу пади, прѣсти емоу яко и сръпи и пѣсикъ емоу лавить, а на лицѣ его пишеть са дѣтихрѣсть. До небесъ възноситъ са и до ада низидеть, теора лѣсприедѣниа. Тогда сѣтвориъ небо мѣдено, да ни роса падеть на землѣж и скрѣнеть ѡблѣкы въ прѣисподныхъ земли, да не росе по земли. И рэхъ господи, за колико лѣтъ бѣдетъ врѣмене того и ли сѣтвориши на лице всен земли? Слыши праведни Іоване, .г. лѣта бѣдѣтъ врѣмене того, и створиъ .г. лѣта яко .г. мѣсѣце, и .г. мѣсѣце яко .г. недеде, а .г. недеде яко .г. дѣни, а .г.-е дѣни яко .г. уаси, а .г. уаси яко .г. урѣте, якоже реуе пророкъ Давидъ прѣстоль его поирѣже на земли, оумалѣ врѣмена его и ѡблѣнѣ еси его стоудомъ. Тогда послажъ (гкр. послать) ѡноха и Нилѣ на ѡблуневне его, покажетѣ его ажда сѣща прѣлѣстинѣа. Тогда его збыеть на жрѣтъвинѣци, якоже реуе пророкъ Давидъ тогда възложитъ са на ѡлтарь твои телець. И пакын рэхъ а по томъ что бѣдетъ? Слыши праведни Іоване, тогда послажъ аггели можъ и възмѣтъ рогъ ѡвены лежѣщѣ на ѡблѣцѣхъ небесныхъ, низидѣтъ въмѣждоу и вѣстрѣбѣтъ Миханѣлъ (и) Глурѣлъ въ рогъ ѡвены, якоже реуе пророкъ Давидъ гласъ трѣбѣ рожанѣж услышитъ са до конѣца късеселениѣ, ѡтъ гласѣ же того потрясетъ са всѣа землѣа, якоже реуе апостоль Павелъ въ послѣднѣхъ трѣбленне вѣстрѣбѣтъ трѣба и мрѣтѣмъ вѣстѣаждѣ неистѣльнѣны ѡтъ вѣка до нынѣ зырѣшихъ прѣжде а дроузы прѣжде конѣуинныи? И слышахъ гласъ глаголющій слышаниа уловѣуьска въ врѣма въскрѣсениа и пакын рэхъ мѣжъскын поль и жемьскын змерьшин, ѡвы юны ѡвы старыи а дроузыи младѣнѣци до въскрѣсениа кацѣ бѣдѣтъ господи? Слыши праведни Іоване, якоже видѣши пѣуели, мѣсть люаа дроуѣга дроуѣгын, пѣ вси нѣмѣтъ едниѣ ѡбразѣ, тако и на въскрѣсение господѣне бѣдѣтъ. Тогда мѣсть пѣавѡсти ни урѣности ни разлунныхъ лицѣ, нѣ вси въ едниѣ възрѣсть, и всѣа едина плѣтъ уловѣуа въскрѣсениа радѣ, якоже прѣжде рэхъ (въ) въскрѣсение не тѣнтъ се ни посягѣтъ нѣ сѣтъ аггели кожѣи. И рэхъ господи, тѣжде ли въскрѣсѣтъ грѣшнѣци? и пакын рэхъ господи, е-ли змерьшинѣхъ познати дроуѣгъ дроуѣга или братѣ брата или ѡтѣць уадо или мати познати и помышленне ѡ домѣхъ сконѣхъ или ѡ виноградѣхъ сконѣхъ? Слыши праведни Іоване, якоже реуе пророкъ Давидъ поменѣтъ яко ирѣсть есьмъ, уловекъ, яко трава дѣнь его, яко цвѣтъ селѣни тако ѡтцѣвететь, яко доуѣхъ прондѣтъ въ немъ, и не познати к томоу мѣста своѣго възвратити въ землѣж скож. Въ тои дѣнь погѣмѣтъ всѣа помышленѣна ихъ. А по томъ что хощеши сѣтвориши? Слыши

праведни Іоване, тогда послж аггелн мож на лице всеж земле и възь-
 мжть вся сквщениа и уьстныж кннгын и уьстныи крьсть и сквщениа
 црьковина и праведныхъ тлеса възнесжть на перя. Повлж възнести
 уьстни крьсть, на немже ржцъ скон иростржхъ, и вси уьны аггелсьци по-
 кланяхъ са емоу. Тогда възнесжт са праведници на облацхъ, иже
 реуе апостолъ Павель и кзпью съ нимъ възсхытны са на облацхъ въ
 срзтение господьне на перя. Тогда изыдетъ весь доухъ ажквыи, иже въ
 безднахъ, иже на земли ѿть востока слыицоу до запада и прихвпат са
 кнзцоу евоемъ Двйтхрьстоу и ѿсждет са въ ѿгнь вьтвыи. И пакы
 рхъ господи а по томъ что хоцешн сьтворити? Слыши праведни Іоване,
 тогда послж аггелн мож на лице всеж земле и изгоритъ земля .з. ты-
 сщцъ лакотъ и .м. и горі великыж игторать и бждеть шко и прахъ. из-
 горать вса дръва и скоты и гади и вси хвэри, и всакъ гадъ земльскыи
 и пьтице парашее то нероу и не бждеть движжцаго са инуесоже на
 лицн всеж земле, и бждеть вса земля не движима. И пакын рхъ господи
 а по сема что хоцешн сьтворити? Слыши праведни Іоване, тогда по-
 велж .д.-мъ вьтромъ изыити и развжжть весь прахъ на лицн всеж земле
 и взелит са земля шко и ситъ, и бждеть вса земля шко и харьтна, не
 и нмжци скверныи ни хльма ни горн ни крзменіа; и бждеть вса земля
 ѿть востока до запада равьма шко и трьпеда и бьла шко ситъ. И разв-
 горит са срьдце всеж земле и възпнетъ земля къ господоу господи
 джекож есьмь прядъ тобож и итеть на мьнъ грѣха, иже пророкы реуе
 вса гора и хльмь сьмзрит са и бждеть стрьптьма въ праваи и тріпжты
 въ гладькыи и взритъ всака плать спасение божне. И пакын рхъ
 господи а по томъ что хоцешн сьтворити? Слыши праведни Іов(в)ане,
 тогда ѿишт са вса земля ѿть грѣха и испльнит са благожханиа, шко
 пріити хоца на иж. Тогда изыдетъ ѿть небесе уьстни крьсть носимъ
 аггелн тыщца тыщцями и прядъ нимъ иджее шже пряде рхъ.
 По томъ да мьнт са знаменне сына уловцьска съ славож многож.
 Тогда непраедни длателне съ слоугами своими вьскрѣуетъ велми,
 повзгити мыслаще, тогда невидимож силож дръжнми бждеть и не мож
 възхати, тогда вьскрне глаголаще емоу где есть сила твоа и слава
 твоа, еже мы прьльстна еси тыи, да ѿтыдохомъ и ѿтпадохомъ ѿть
 славы и ѿть скьтлосты ѿтѣа еже нмъхомъ? Се градеть сждиты намъ
 и всакон плати уловцьскон и люте намъ бждеть, шко въ тьмъ кромъ-
 шьнж послеть ни. И рхъ господи а по томъ что створиши? Слыши
 праведныи Іоване, тогда послж аггелн невидимж, да възпнж велнемъ
 гласомъ глаголаще слыши земле и крзпн са, глаголе господь ее к тебе
 градъ (гкр. градеть). И вслышит са гласъ аггела того ѿть востока до
 запада и до послдныхъ. Тогда подвигнжть са всж силн небесныж ѿть
 наутатка небеса и до коньца нхъ, и аггелн многоуесты, и бждеть звоиъ
 велии въ небесехъ и подвигнетъ .з.-мъ ѿпомъ небесныхъ и бждеть страхъ
 въ небесехъ и въ аггелыхъ. Тогда раздроушитъ небеса ѿть востока слыицоу
 до запада и спндеть на земли множество аггелъ и шпальнит са лице
 земляное кон аггелськыхъ, и тогда развзвзрат са скрокуца небеснаа и
 снесжть всеуьстнжж вонж благожханиа, вышныи ероусланыи, шко нектжж
 зрашеннжж, и снесжть вса на земляж и прядъ ма прйдеть тьмыи аггелъ

(и) архангелъ носаше престола съвати, съвати, съвати господь Савлаоъ, испилъ небо и земля славы своа. Тогда изиди (гкр. изидати) съ силою и славою многою и възрети на всако колѣно градца на облацяхъ. Тогда поклонеть са ми (гкр. емоу) небесныхъ и земныхъ и пресподнихъ якоже и на нерь. Тогда съберуть всако плать уловуьскихъ и всако доухъ джквы съ дьтихристомъ, стамать вси назы, ѿвѣременни. И пакыи рѣхъ господи, что хотеть небеса быти, яко тыца ѿставишь сльмьце и луна и звѣзди? И слышашъ гласъ глаголющии ми възри праведни Іѡване. И възрѣхъ и видѣхъ агьмьць уетуръ рогы нмьца. Тогда повелѣ смити книги еже кидѣ прежде агьнца и положи ж прѣдъ нимъ и разгьметъ книги и реуеть ми въ множество аггелъ моихъ, и дадеть са книги агьнцоу томоу и разгьметъ ж и ѿверзат са .а. неуать и снадзть звѣзди, и ѿверзат са .б. неуать и снадеть луна и не бждеть къ томоу, и ѿверзат са .г. неуать и разорит са сльмьцунимъ вьмьць и къ томоу не бждеть сльмьца, и ѿверзат са .д. неуать и разорат са небеса и бждеть нерь не зкрашени, якоже реуе апостолъ Павель дѣла рѣкоу твою съти небеса и та погьмьши, ты же прѣбываеши въ вькыи. Егда ѿверзат са .е. неуать, и ѿткрѣт са вса мѣста ѿсждѣние мжк на лице всеа земли, и ѿверзат са .с. неуать и пѣуина морьская ѿткрѣт са, и ѿверзат са .з. неуать и ѿтмст са адъ. И рѣхъ господи, котори хоте прѣко въпрошени быти и прѣтн сждь? Слыши праведни Іѡване, доуси неустн съ дьтихристомъ осждет са, тогда нимъ повѣлѣ ити въ тьмъ кромѣшижъ, идѣже есть скрѣтитъ хзсомъ, якоже прѣжде рѣхъ символе царьствени изгьнами бждеть въ тьмъ кромѣшижъ. И рѣхъ господи, где есть тьма кромѣшица? Слыши праведни Іѡване, якоже можеть юиомъ .а. дѣтъ камень дьнгьжти и поуститъ въ безднѣ и дѣтитъ за .г. дѣта и едеа дама дондеть, и тоу есть мжк кромѣшица, якоже реуе пророкъ Давидъ положи тьмъ за кровь его. И рѣхъ господи, а по томъ кон хзуйкъ въпрошени бждеть? Слыши праведни Іѡване, въпрошени бждѣт хзуйци елннѣстни, еже въроваше въ сльмьце и въ мѣсаци и въ звѣзди, еже ервнскихъ свѣта върѣ ѿскервнише и не въроваше въ ѿтца и сына и свѣтаго доуха. И тогда послочъ ж въ адъ, якоже прѣжде реуе пророкъ Давидъ възвратет са грѣшници въ адъ и вси хзуйци хзывающе бога. и пакыи реуе Давидъ яко ѡвьце въ адъ положени сътъ и смьреть зпасеть ж. И рѣхъ господи, а по томъ ныи хзуйкы въпрошени бждеть? Слыши праведни Іѡване, родъ ервенскы въпрошени бждеть, еже яко злобѣла ма на крѣстѣ пригьздише. И рѣхъ господи, сн въ тьмъ ли идѣтъ или въ кое мѣсто, яко таковамъ тебѣ сътворѣше? Слыши праведни Іѡване, бждѣтъ въ прѣсподнѣмъ адъ, якоже реуе пророкъ Давидъ възвѣлаше, не въ спасахъ ихъ; и пакыи Павель реуе елико беззаконно сътворѣше, да въ беззаконнѣ осждет са. И пакыи рѣхъ господи еже крѣщение прише, что нимъ есть? Ѻтвѣтъ. Слыши праведни Іѡване, повѣлѣ тогда аггеломъ моимъ и съберуть праведнижъ ѿ грѣшникъ и поставеть ѿ деснжъ мене и просвѣтет са яко и сльмьце, а грѣшници бждѣтъ тьмини. И пакыи рѣхъ господи, вси ли крѣщени въ еднижъ мжк градѣтъ, царе и патриарси и князы и богатыи и збоузи? Слыши праведни Іѡване, якоже реуе пророкъ Давидъ трѣпѣние ѡубогахъ не по-

гнѣветъ до коньца, а патрархъ си и князи и збожи и богатѣи погнѣвѣтъ яко и скотъ и въсплауѣтъ са яко и младенци и раздѣлет са въ з-мозсти младенецъ, а друзы въ урькы не зсплзены, и въ та мжкы раздѣлет са. Н рѣхъ господи, а праведници где са хота въдкорити? Слыши праведни Іо(в)ане, ѡткрѣет са ран и бѣдѣтъ праведници въ ран съ аггелы всеж земле, еже прѣжде реуе доухъ сватыи пророкомъ Давидомъ праведници наслѣдетъ землж и възвеселет (!) са въ вѣкы на вен. Н павыи рѣхъ господи колико есть аггелъ, колико ли рода уловѣта? Слыши праведни Іоане, колико рода уловѣта, толкожде и аггелъ, якоже реуе пророкъ Давидъ постави прѣдѣль жзкомъ по числз аггелъ божиихъ. Н рѣхъ господи по томъ что хоцешѣи сѣтворити? Слыши праведни Іоане, ѡт толъ не бѣдетъ болѣзны ни неулаи житенскыи ни болѣзны родителекы ни братонемлрдиннѣ ни злыхъ помншлемыи ни доуха лжжакымадо ни смъртныи, ни збога ни богата, нж вси единопастыино, якоже прѣжде рѣхъ яко (н)е имамъ ѡвѣце еже (не)сжтъ ѡтъ двора сего да и тиж ми подобаетъ привести и гласъ мой услышѣтъ и бѣдетъ едино стадо и единъ пастыръ. Н павы слышахъ гласъ глаголющѣи ми слыши праведни Іоане, сие прѣдан вѣрныи: уловѣкомъ а нека не вѣрныи, да не просплж высера моего прѣдъ свыиами. Н се слышахъ гласъ сын и възе ма ѡблжж и постави ма на горѣ Фаворьсчѣи. блгословенъ домъ тыи, въ немъже лежеть кнжгы снж, якоже прѣжде реуе господи, яко уловѣкоюу быѣ мое слово съблюде, яко господоу Ісоусоу христоу слава и поклананне ѡтцоу и сыноу и сватомоу доухоу, аминъ.

Ako nas već naš tekst iz Rusije odveo na slovinski jug, a ono ima još jedan svjedok, da se davno prije, no po Rusiji, ova poetska priča o koncu svijeta čitala i prepisavala ne samo među Bugarima nego i među Srbima. A. Popov iznio je na svijet srpski tekst ovog istog apokrifa u „Описаниѣ рукописей библиотеки А. И. Хлудова“ (Москва 1872) по рукопису br. 162, писаном на кожи u XIV. vieku, koji бјеше u нас на jugu али га пок. Giljferding donie u Rusiju te sada s mnogiem drugima stoji u knjižnici bogatoga moskovskoga trgovca Hludova (Sr. na str. 339—344). Tekst srpski najbliži je onomu, koji Sreznevski naštamпа g. 1868, ali na nekoliko mjesta podudara se jače s našim. Da je svima trima bio jedan osnov, jedan prievod starobugarski — o tome se ne može sumnjati. I ona apokalipsa, koju g. P. Srečković pominje u glasniku, knj. XXV str. 94, spada ovamo. Napokon isti apokrif nadjoh još u rukopisu knjižnice jugoslavenske akademije br. 707 na ll. 205—215. Tekst grčki štampan je u Tischendorfa Apocalypses Apocryphae (Lipsiae 1866) 70—94.

Kao paralelu k ovome pojavu trojakoga teksta jedne te iste priče navest ću još drugi primjer: Tihonravov naštamпа u svom zborniku I 284—297 „повѣсть святаго и великогѡ пророка Іеремїа ѡ преселенїи и ѡ прогнанїи іероусалимьли“, apokrif malo poznat (Migne ne govori o njemu ništa iz bliže, samo u općem priegledu, bez potanjih izvora, napominje više apokrifa spajanih s imenom Jeremije). Tekst, štampan u Tihonravova, pisan je u Rusiji te se po samome njem ne mogaše vjerno naznačiti, kada bi prvi put taj apokrif preveden. Nu

zbornik biblioteke Hludova br. 195 (rukopis na koži pisan u XIV. vijeku) ima već puno raniji južnoslovenski (srpski) prototip istoga djela; a da bude znanje naše o tome predmetu potpunije, slučaj htjede te se isti tekst (bar odlomak) našao još u mnogo starijem (t. j. razmjerno najstarijem) bugarskom obliku, koji je Sreznevski našampao u spomenicima „юсоваго писъма“ str. 185—186. Ovako dopriesmo i tu u duboku, južnoslovensku, starobugarsku drevnost.

3.

Apokrifi bogomila popa Jeremije.

Govoreći o Jeremiji, popu bogomilu, u historiji književnosti na str. 82—83, rekoh da mu pogodinski Nomokanon XIV. vijeka i kada se poredi s njim još nekoja mjesta iz drugih rukopisa pripisuju ove apokrifne: „o drevě krstьněmь“, „izvěštenie svętyjě troice“, „o gospodi našemь Isusě Hristě kako vь popy stavlenь“, „čto Hristosъ plugomь oralь“, vьprosy i otvěty čto otъ kolika čestij sьtvorenъ bystь Adamъ“, i „čto Proвъ carь drugomь Hrista nazvalь“. U isto vrieme našampah u „Prilozima“ na str. 28—40 po glagolskom rukopisu hrvatske familije XV. vijeka čitav ciklus priča, biblijskih apokrifa, upravo ob istim predmetima, o kojima bio bi imao pisati pop Jeremija. Ali kako onaj rukopis nije jako star, a pomenute priče dosta se razlikuju od tekstova, štampanih u Tihonravova (sr. o tome u Prilozima str. 34, 35, 38, 39), ne smjeh reći, da je upravo onaj u Prilozima štampani tekst djelo Jeremije. Ja stavih samo pitanje (u Prilozima str. 33), koje i dr. Rački ponovio (u Radu, knjizi X. 247), kao dokaz našega dvoumljenja, jesu li zbilja oni slovenski tekstovi, što ih mi danas imamo, djelo popa Jeremije, o kojem govore nomokanoni gdje je rieč o lažnim knjigama.

Poslije mene imadjahu prilike i povoda govoriti o apokrifima dr. Fr. Rački, E. Golubinski i A. Veselovski; prva dvojica s gledišta historijskoga, posljednji sa čisto literaturne strane. Ne bih mogao reći, da je njima pošlo za rukom što više kazati o književnoj radnji popa Jeremije, no što ja rekoh: i tako pitanje osta jednako ne riešeno. Ja se ne bih iz nova laćao toga pitanja, da ne mislim da se sada već može nešto pozitivnije o njemu govoriti.

Svatko će priznati, da je već u napredak jako podobno istini, kada imamo na jednoj strani svjedočanstva o tome što je pisao (ili preveo ili sastavio) pop Jeremija a na drugoj upravo takove tekstove, koji proizidjoše iz njegove domovine, kakovi se njemu pripisuju u onim svjedočanstvima, da to dvoje sastavimo u jedno te da rečemo: ovi tekstovi i jesu djelo popa Jeremije. To je mišljenje toli prirodno, da bismo svakako trebali na kakovih vanjskih ili nutarnjih razloga, za što da se tiem zaključkom ne poslužimo. Vanjskih nema; utarnjim mogao bi se možda smatrati taj, što u pomenutim apokrifima nema ništa bogomilskoga i što su oni gotovo svi prijevodi s grčkoga jezika.

Ali taj prividni razlog već je suzbio dr. Rački (Rad X, 241 i slied.), navedavši nekoliko primjera, gdje su bogomili osobito cienili apokrifne, kojima se nahodi trag u crkvenoj istoriji davno prije bogomila*. Isto tako mogaše biti pop Jeremija smatran začetnikom apokrifa, kojih nije sam izmislio, nego može biti samo preveo ili dao im u svojoj nauci kakovo god značenje

Ova kombinacija postaje tim sigurnijom sada; pošto ja nadjoh u berlinskom zborniku (s dodatcima onoga, čega ondje nedostaje, iz peterburškoga rukopisa) drugi, puno stariji i opet južnoslovinski pače bugarski tekst svih Jeremiji pripisanih priča apokrifnih upravo u onakovoј redakciji, kako je tekst štampani u Prilozima, samo mjestimice punije. Sada se dakle zna: da oni tekstovi, što su u Tihonravova, Kostomarova, i Pipina, štampani iz raznih rukopisa pod posebnim naslovima kao samostalne priče, na koliko su djelo Jeremije, bjehu nekoč sastavljeni u cielost, kojoj se trag još i do danas sačuvao bar u tri rukopisa: zagrebačkom, berlinskom i peterburškom. Kako berlinski rukopis svjedoči, koji je iz 13. vieka, ovaj je oblik stariji, a ono što se nahodi po raznim rukopisima ruskim, samo su odlomci, kad god preradjeni i razšireni, izvadjeni iz te cielosti. A može biti se upravo u tome i sastojala radnja Jeremijina, što je one die love, koji zbilja nijesu ni malo zavisni jedan o drugome, ujedinio u cielost. Da je ta cielost hotimična a nije slučajna, pokazuje ovo mjesto u priči, koje čini prielaz sa pripoviedke o krstnom drievu na Adamovu glavu: *зѣкажемъ же ннѣ дѣ, како роди сѣ гонодѣ и како младеньчи изъмени быше его ради и како племени (може бити повелѣние) и како писанъ бы Нѣсифъ сѣ богородицею Маріею, обрѣченѣ емоу и како печалень ет за нь* (Sr. u Prilozima 34). Iz ovieh se rieči vidi, da je sastavitelj kompilacije imao na umu još kakav apokrif, kao na pr. jevangjelje Jakova i Tome, gdje se govori o rodjenju i mladosti Hristovoj, ali to ostavi navlaš za drugi put. U zbirci hludovskoj ima apokrif: *утѣнне дѣтства Ісоу-Христова*, sr. str. 162). Kada se dakle ovie mjestom može dokazati, da je oblik iliti redakcija ovieh priča postala hotimice po volji kompilatora, to i podudaranje njena sadržaja s oniem svjedočanstvima o djelima popa Jeremije nije jamačno stvar slučajna; već proishodi odatle, što mi upravo u toј redakciji imamo ona djela Jeremijina.

* Takav je primjer apokrif *Ἐρασις Ἠσαίου*, o kojem se zna (gl. Rački, Rad X, 239, 241—244) da je bio u veliku ugledu kod grčkih bogomila. Sada je iz zbirke rukopisa Hludovljevih odkrio A. Popov srpski tekst: *Видѣние свѣтаго пророка Ісана* (sr. Описание 414), koji se gotovo rieč po rieč podudara s latinskim prievodom štampaniem g. 1522 u Mletcima, u francuskom prievodu kod Migne (Dictionnaire des Apocryphes I, 697). Naš, južnoslovinski prievod moći će mnogo objasniti onaj latinski tekst, a mnienje da je ono prevedeno s grčkoga postaje sada još izvjestnijim. Ali za nas je još važnije to, što sada pozitivno znamo, da su i slovinski bogomili poštovali onu viziju.

Ali ima još jedan dokaz, da se u toj redakciji sačuvalo upravo djelo Jeremijino. U krmčiji XV. vieka rumjancovskoga muzeja (sr. Описание Vostokova str. 283) čita se na l. 210 članak nekakova Afanasija mniha jerusalimskoga, upravljen „к Панкови“, gdje ga kori što krivu nauku propovieda. Panko bijaše jamačno nekakav Bugarin, valjda pop bugarski; ime Panko to svjedoči. Braća Miladinovci pominju kao narodna bugarska imena: Pako, Pano, Ponko i Penčo (sr. takodjer naročito s posljednjim imenom boljarina bugarskoga Pinčija, o kojem dr. Rački govori u Radu VII, 11). Gotovo smio bih pitati, nije li onaj Pinčio i ovaj Panko jedna te ista osoba? Što mu Afanasij predbacuje? Najprije ga pobija (повѣдаше ны ивѣнѣ), što uči da se Adam nije ogriješio jelom već pilom, naročito v i n o m. Poznato je, da su se bogomili uzdržavali od vina, kao tvari djavoljske (sr. Dr. Rački: Rad X, 214, u opazci 2-oj): меса велеть не мсти, кнма не пнти . . . ико кнмо и жена отъ дѣвола нестал, govori se u jednom starom rukopisu, koji je u V. Grigoroviča.* Za tim ga kori, što griešniem smatra rasplodjenje po zakonu prirodnom: законъ бо телеснымъ велеть бракоу красноу быти. аще какъ дѣвнца, варнѣша годиноу брачноу, дастъ са на блудъ, неослабѣноу моукоу прѣнметъ отъ закона, не ико утѣ страшноу нестѣствомъ, лише проуихъ дѣлѣ прѣнмши, но кромя закона власти отъѣе дакши са грѣхоу за прѣстоупленіе моуныма . . . Kako su o tome bogomili vjerovali, vidi u Račkoga: Rad X, 209. — Koritelj nastavlja ovako: и пакы глаголетши ты на томъ дрекѣ христось раснать са, утѣ Моѣси кѣ Меррѣ воды оусладн . . . и се слышахомъ: теорнши Христа поставлена попомъ, плѣгѣомъ и дѣлма колома ораше . . . Ovdje je jasno označen sadržaj upravo naše redakcije lažnih priča Jeremijinih. Jer nigdje u tekstovima, štampaniem kod Tihonravova, nema spomena o Merri, samo naš glagolski tekst (sr. u Prilozima 28) govori izrikom: и прѣнаде к Мерѣ, а još vjernije čita se u berlinskom zborniku: и прѣведе ихъ к Мерѣ. Kako zapopiše Hrista, poznato je već iz „Priloga“ 38, da dolazi takodjer u našoj redakciji. A što je još više spomena vriedno, pričanje u oranju plugom i volovima nije opeta ni s koje druge strane poznato, van u našoj redakciji što se nalazi. Vidi se dakle, da je bugarin Panko uz ostalu nauku bogomilsku, kao osudjivanje vina i prirodnoga rasploda, jošte se i našim apokrifom posluživao u svojem naučanju. A da ne bude nikakve sumnje, da je on kako ostalu krivovjernu nauku tako i to pričanje uzajmio upravo iz knjiga Jeremijinih, dodaje Afanasij ove znamenite rieči: Дѣлнмъ немы, брате Панко, пытати истиннаго писаннѣ . . . а нже то поучель еси слово Бремѣи прозкнтера, еже ѿ дрекѣ устнѣмъ и ѿ нзѣщеніе скатыа тронце, отъ негоже пакыкѣ зѣкажешн, то баснѣ лѣжнѣма уель еси. Dakle Afa-

* Ima i apokrifa protiv vina sr. Описание Синод. библ. II, 3, 752 gdje se pripovieda, kako je dok su anđjeli zasadjivali raj drvećem, Satanail kradomice posadio i vinovu lozu, od koje kuša Adam i bi osudjen. Takova šta propoviedaše jamačno i Panko.

nasij govori kao o nečem, što se već samo kaže, da je Panko o tim pričama čitao „слово“ popa Jeremije „о древа устыгъи и извѣщеніе святаго тронца“: toli poznato bijaše djelo Jeremijino!

Dodat ću još rječ i o naslovu toga „slova“. Nama se dakako nigdje uz tekst ne sačuva ime autora; za što ne, lako je dokučiti. Ali u berlinskom zborniku (i njegovu peterburškom duplikatu) ima još cijeli ciklus priča opći naslov: Слово, k čemu se po običaju dodaje još oznaka samoga početka: Похваление Моисево о извѣстии древа неггы и кендръ и купарисъ. Ne mislim, da je Jeremija tako nazvao svoje „slovo“; ta već u glagolskom rukopisu ima drugačiji naslov (устане от синовъ изранковихъ). Sva je prilika, da je pravi naslov glasio: Слово о древа устыгъи или о древа крстыгъи, kako se u Nomokanonima pominje. Da lako može biti, da u našoj redakciji nema ni pravoga početka, prem da je znamenito, što tri rukopisa jednako počinaju. Ja se tako domišljam s toga, što spomenuta tri drieva u naslovu: неггы, кендръ и купарисъ imaju svoju dugačku historiju prije onoga momenta, kada ih nadje Mojsija u Meri (sr. u Tihonravova I str. 9, 303, 305, 308), a ovdje ostaše bez motivacije. Ali ima još i sprieda spomenutoj opomeni Afanasija „k Panku“ dolaze umah iza krstnoga drieva u naslovu ove rieči: извѣštenie svetye troice. Rado priznajem, da pišući historiju književnosti nijesam razumio, što ove rieči znače; ali već onda ne htjedoh onako izrazito kao Pipin (Обзоръ исторіи славянскихъ литературъ 72) izreći, da je to bio kakav posebni apokrif „o svetoj troici“. Istina i u nekim nomokanonima i kod više napomenutoga Afanasija ima veznik и medju древа крстыгъи i riečju извѣщення; ali to tek dokazuje, da ni oni nijesu pravo razumjeli, što znači taj dodatak „извѣщення тронце“. Ja mislim, da sada razumijem smisao ovieh rieči, i to tako: Rieči извѣщення тронце ne znače nikakova apokrifna, nego one tri vrsti drieva: неггы, кендръ и купарисъ simbolički predstavljaju svetu trojicu, tako da se cijeli naslov ima ovako od prilike čitati: о древа крстыгъи еже и извѣщення св. тронце. Iz medju svih do sele poznatih tekstova ima samo u najstarijem t. j. u berlinskom (= peterburškom) naročito spomen o tom simbolizmu. Ondje se umah na početku veli: и створи Моисъ икоже повеле емоу аггелъ и възвѣ г. древа и силета ико плиннѣж и възвѣдн прѣ исходниши водь, и рече аггелъ господень: се образъ сватыхъ тронцъ . . . Ako je istina, da našoj redakciji ne dostaje pravi početak, to može biti, da je ondje još više bilo pominjanja o svetoj trojici. Zapadnoevropejske legende ističu jako taj simbolizam. Mussafia (Sulla leggenda del legno della Croce: Sitzb. d. kais. Wiener Akademie der Wissenschaften, LXIII, 176) pominjući o trima drevima: cipresso, cedro, pino (to su upravo: купарисъ, кендръ, неггы) dodaje: questa (tradizione) doveva ottenere tanto maggior favore, inquantochè simboleggiava la Trinità. I zbilja u njegoviem tekstovima ima više prmjera tomu, kao na pr. ovo: Dedit ei (Seth) angelus tria grana pomi arboris illius, de qua mandacaverat pater eius . . . haec grana infra os eius pones, de quibus surgent tres arbores: una vero arbor

est cedrus, altera cypressus, tertia pinus. In cedro intelligimus patrem, in cypresso filium, in pino spiritum sanctum . . . vere istae tres virgulae trinitatem sanctam figurant. Nema dakle sumnje, da se pominjano u naslovima **ИЗЪЩЕНІЕ СВ. ТРОИЦЕ** протеже на simboličko značenje onieh triju vrsti drevia, što poslužiše u svoje doba kao krst, na kojem propeše Isusa.*

Nadam se, da je meni pošlo za rukom ovim redcima dokazati, da mi bar za jedno djelo bugarskoga popa Jeremije prilično vjerno možemo reći, kakovo ono bijaše, pače da ga mi još i sada imamo. Sam tekst glasi ovako:

Слово. Похваленіе Монсево ѿ изъщени дръва пеггы и кедръ и кипарисъ. господи благословни.

Пошъ Монси сымы изранлевы ѿ мора урымнаго и пръведе ихъ въ Мерьѣ. море же не можахъ пити ѿ множества води, за не бѣ горька зѣло. Възъи же Монси къ господоу глаголе и помоли са ѿ людехъ и приде аггелъ къ нему и показа ему .г. дръва невьгни, кедръ и кипарисъ. И створи Монси, якоже повеле ему аггелъ и възъ .г. дръва и сплета яко плъниѣ и въсади прѣ. нсходници водъ, и рече аггелъ господьмъ се образъ скатыѣ троицѣ, се дръво бѣде спасению, се дръво жизни мироу. на семь дръве оубо хотеть живове распити господи, и свѣтъ истиньныи възнесет са ѿ вѣка живущиѣхъ свѣщеникы и ѿсѣдет его старѣшнници живовьсци хотащаго сѣдяти всемоу мироу, живымъ и мрътвымъ. — Се слово прорече Монси ѿ христе, якоже илюченъ бысть ѿ аггела. И ѿ того часа ѿсладише са водыи въ красотѣ и въ веселіи народомъ и скотомъ, и птицамъ небеснымъ и звѣремъ земьнымъ. И слышаше сынове изранлевы ѿ дръве еже рече Монси: придетъ ли когда, ѿ немьже глаголаше, яко ѿсѣдет тогда, и пророчьствока Монси всѣ глаголы еже събыше са.

Многомъ же летомъ минувшимъ и приде Монси къ людехъ въ землѣ хоривьскѣ. И бѣше мѣсто подобно людехъ пастни въ ѿурьцахъ ихъ, и бѣше мѣсто зокомъ Монолвыи, и то пусто, за не не бѣ прѣходящаго тоуде ѿ множества гада змийнаго сѣща зла зѣло. И науѣше людие Монсеовы видѣти погыбати въ ѿурьцахъ его. Ѿскрьбъ са Монси ѿ людехъ своихъ и възъи къ господоу богоу своему, и слыша господъ и посланъ бысть аггелъ ѿть бога, дръже въ рѣцѣ кръстное знаменіе . . . и идонятаго гада ѿ мѣди иронжы по среде и

* Da bude simbolizam potpun, trebalo je da priča uz trojstvo istakne i jedinstvo. Tomu ima primjera ne samo u raznim varijacijama zapadnih legenda (sr. u Mussafia str. 177) nego i u slovinskim tekstovima, o kojima dakako Mussafia ništa ne zna, ma da je i prilike imao ako i gdje to u Beču doznati o njima. Kako ona tri drieva: nevgi, keдръ и кипарисъ, premda bjehu usadjena po tri lakta daleko jedno od drugoga ipak sratose u jedno, o tome se pripovieda u zborniku Sinod. bibl. Nro. 318, Opisanie II, 3, 594. I u zagrebačkoj knjižnici jugoslovenske akademije rkp. br. 707, ima apokrif takova sadržaja; ali ja još nijesam dospio uzeti ga na um.

створи якоже видиши въ рацѣ мои. И древо еже садн при водѣ, что бѣде ѿ немь, и кто бѣдетъ ѿбылаемн на немь! А се рекъ аггелъ къ Монсеѡви ѡтнде ѡт него. И зрѣши Монси и скока ѡт мѣди зымнх и възвѣхши на копне и поставы по средѣ люди сконхъ и глагола виддеимнъ: аще комоу бѣдетъ болѣзнь, азъ же дадемъ бѣдѣ, бѣдетъ же видѣти знаменне поставленое и да възвѣшетъ глаголе: боже Монсеѡва знаменни помнлоуи ма. И пахеше люди виддеи исцѣляти и не вѣдѣшимъ нимъ, яко крѣстное знаменне есть, ѡни же клѣмаж са копню и мѣди и уѣтехъ вышнѣаго хотѣшаго быти и прити на спасенне всемоу мироу. — По сѣхъ же сказаши Монси людемъ: вса сѣн якоже выи нынѣ видаше спасемы есте тькмо зрѣнимъ, тако бѣдетъ. по сѣхъ лѣтахъ придеши вышнми всесъздавыи прѣкосъздамаго уловѣка Адама и Еугѣ, иже бѣдѣтъ злоушннн жизньъ вѣвѣжж, патриарси, пророци, всн иже кровь свою пролишше хрѣста ради, тѣхъ ради придеши, иже въ нѣа его жизньъ сконь-уаше. Рѣше же емоу ѡт сыновъ израилевъ: рѣчи нѣмъ извѣстно что бѣдетъ се? ѡни же сказа нмъ (гкр. емоу), якоже реуе емоу аггелъ: что древо еже (гкр. иже) садн при водѣ, при Мерьрѣ, се древо бѣдетъ готово на распатне, иже родит са ѡт колѣна Нюдова, ѡт дѣвы Марне нзыде и бѣде ѡт колѣна Давида, Ауралмова вьмоука и ѡт Еска прѣведнѣаго изыдеши дѣваи прѣчунстанъ, ѡт дѣвы родит са сынъ вышнѣаго, и сего распнѣтъ съ дѣвѣма развѡнннкома. Семоу домъ зыждетъ са за .м. и .з. лѣтъ. Тогда постѣжѣтъ древо спасьное, иж не бѣде тогда из-волѣнне вышнѣемоу принты и родити се на земли. И постѣжѣтъ древо на .д. тысячъ лѣтъ и болѣшее.

Снѣекаи глаголюшоу Монсеѡвы и послѣшаж сынове Израилевн ѡ глаголемыхъ сѣхъ и вышнѣахъ и полагаж на срьдци своемъ, глаголюще: когда бѣдетъ, и възыраж на вышнѣаго, молеще са емоу на щеднне нхъ. И симъ всемъ пришедшимъ родомъ многомъ и бѣжхъ хрѣстѣ древо то и блюдеши ѡт тоужднхъ. Пауе же и слышаж, яко съ дѣвѣма развѡнннкома хошетъ распетъ быти.

И въ тоже время ѡбратѣ са развѡнннн нмемемъ Афроситъ (ptrb. Кафроситъ), и тын пришеди глагола: како могоу гонѣзѣнѣти ѡт множества грѣховъ монхъ? И рѣше же емѣ скѣтинци Монсеѡвы: нзыди въ Мерьрѣ и съблюди древо ѡтѣ страннѣыхъ, еда кто пришедеши ѡт Ероусалима и постѣжѣтъ (peterb. постѣжнеть) е повзлениемъ кесарекомъ. И по поушннн нди с нми, и аще узриши бываемѣа вса, то и ти распнн са съ хотѣннмъ сѣдннн всемѣ мироу. И пришедоу Афросиоу въ Мерьрѣ на съблюденне дрѣва и прѣбывшоу тоудѣ .о. и .е. лѣт и коньуавѣшю животь скон и здрѣунѣтъ тѣло свое постомъ и молнтвож и коньуавѣ лѣта своимъ ѡтнде къ господоу.

И тако изытише са стрѣжѣще древо до .з. .з. доухомъ проповѣдаемн пророци дроугѣ къ дроугоу проповѣдающе и сказающе иже хотеть быти ѡ дрѣве. И тако взрѡкахъ и прѣкламаж са дрѣвоу глаголюще проповѣданне Монсеѡво спасенне. И тако сконьуавѣж лѣта своимъ.

Прѣмнннѣвышннмъ же лѣтомъ многомъ но оумрѣтѣвн Монсеѡвѣ и проумнн пророкомъ, нхъ же нмемѣ сѣтъ въ бытенскыхъ книгѣхъ знаяема,

възвѣнжж'шз же са прьвоемоу царьствоу на земли Сьлѣканоу сыноу его и томоу ѡбновеньшю царьскы вѣнецъ, томоу же възвѣнжж'шю Давидовы зать себя (гкр. бѣ). * То же Давидъ испавни са доуха свѣтато и прорече глаголе: прїидеть господь ѡтъ вышнѣлго и не замочудитъ (peterb. не замаситъ) и бждеть слава его велика и царьствоу его нѣсть коньца. Тон же рече: мндость и истина срѣтоста са, правьда и мирь ѡблбь-заста са, истина ѡт земли всьна и правьда с небесе принице: истина бо есть Слнсквѣѡ, ѡт неже роди са Юлия (peterb. Юванъ) крѣститель, а прав(д)а и мирь (peterb. правьда и мирь) скатад богородица, ѡт неже роди са христось богъ нашъ. Се бо Давидъ нмѣ сыны многы, за не бо бѣ Сарѡнїстѣннн ѡко нного (гкр. ѡ коного) грѣха кромѣ заповѣды пророуьскыѣ, ꙗкоже пророкъ рече: приведъть са цдроу дѣвы по нем. Слжешъ же и ѡ Ъри къ царьскыѣ книгахъ како погочѣлмь бысть жени ради ѡтъ Давида цара, егоже ѡблнун Нафанъ пророкъ аггелокъмъ повѣ-леннемъ. Се Давидоу царьствовавъшоу .м.в. лѣтъ и роди Соломонъ ѡт Ъри и на томъ поуїн доухъ благодѣти. И при семьже Давидъ царь ѡбръте са уловѣнн имемь Ъсроумъ и тып пришедъ повѣда дѣла свои и весь разбон, татѣын, ѡбыдин. И томоу ѡткѣраше свѣтннцн Дави-докн: слышнмъ въ Мерьѣ есть дрѣво саждено, зоветь же са дрѣво то спасенне, то дрѣво ѡтпоущенню, то дрѣво застѣпленню жыиын. Да възьди тамо и тын, пауе же въздоемець зовешн се, лѣпо ти есть възьти, и еже оузырншн тамо ѡт сѣннхъ тоу, оузырншн дрѣво и спасеннн са. Самн же старьншннн никакоже не повѣдаше емоу ѡ распетїи, еда како оустрашнт са его и кратнт са на прѣднѣмъ дѣла своа зламъ. Онъ же слышавъ глаголаше ѡ дрѣве, пауе же и ѡтпоущенне грѣховъ, томъ уасъ теулаше къ дрѣвоу радоуе са Егда же прїиде, въпроснше и тоу сѣнн люднѣ: что есть лѣтъ твои, егоже ради пришедъ еси семо? Сказа нмъ, како поученъ бысть ѡт цара, се възшедъ. Слышавъше же тоу жнжншн и сказаше емоу ѡ дрѣве, что бжде, и како хошетъ богъ распнн са съ дѣвѣмъ разбонннкома. Лѣмь радѣн бывъ, падѣмше бо са, ꙗко нѣколи прїдетъ нли скорѣе бждеть се, ждаше бо когда прїдетъ нощьнн дрѣво. Снще моллаше са глаголе: възхошетъ ли богъ прїитн на землѣ? И тако моле са покланаше са дрѣвоу днь и нощь и на всѣ уасын.

Семоу же Ъсромоу сткорнвъшоу .о. лѣтъ ѡ дрѣве спасеннн и не тыца бысть божиа благодѣтъ, ꙗко възьпнншн емоу, снще глаголатн: се дрѣво спасенне късемоу мироу, се дрѣво всемъ надеждамъ, се дрѣво застѣп-ленню покланѣжннмъ са богоу, се дрѣво въроушннмъ въ нь нзбавленне, се свѣтннн, се дрѣво украшеннн, се дрѣво помощь всакой доушн прѣ-ковѣрннн.

Исплннвѣннмъ же са .л.-лѣтомъ Давидъ царь въ ужастъ вннѣ величъ и въ болѣзны люте быкъ ꙗко възхьщенъ быти доушн его ѡтъ аггела и показа емоу ѡбразъ црьковнн въ небесехъ и глаголаше емоу глаголь: снще да бждеть домъ боговн въ Ъроуслнннѣ. И сїн рекъ аггелъ възьде на небеса. Давидъ же царь науат пѣтн. коль възлюблена сѣла твоа господн

* Ovo je cijelo mjesto razumljivije u glagolskom rukopisu štampanom u „Prilozima“ 30.

силь. желаетъ и сконуаетъ са доуша моя въ дьвори господна. И прореуе жалыма того. Рассмотривъ же что видѣ и какоуж красотѣ, шкоже заповѣдано бысть емоу създати храмъ богоу и дьме призва Соломоуна и сказа емоу все еже видѣ и еже слыша. Соломоуноу же възвпнвшоу сице како възмоуж азъ домъ богоу оуготовити? Въ вышнихъ бо и нержкотворанихъ живеть. И сице глаголашюу Соломоуноу и отрицашюу са, шко не моуж азъ толникъ красотѣ сьтворити, и реуе Давидъ слыши Соломуне и не ослушан отыца твоего. Азъ же ти сьтвори црькы въ нѣже ообразъ видѣхъ, и тын тькымо дръзан и не отверзы наказаниа моего. Азъ бо разоумѣхъ, шко ты искоушиши бога въ хытрости ржкоу своею и въ змѣ своею. И повѣле Давидъ царь оустрокомъ своимъ принести по .р. свѣщъ комоуждо ихъ. И егда бысть повеление цареву и приемъ Давидъ все свѣще и сьтвори црьковъ малѣ и показа Соломоу и реуе: видѣ како стани, како стьпи, како гради, како врьхъ, како основанне ежъ, како камари и како скрьшенне ежъ. И бысть тогда Соломонъ въ ужасѣ и въ тжзѣ величѣ и възпн къ господоу глаголе и реуе: о владыко вседръжителю всен тварыи, възможеш ли принти и пожити въ ржкотворенѣхъ домоу? За не азъ рльбъ твою есьмъ, како моуж оукрасити домъ твою. И се рекышоу Соломоуноу и приде поклонити са отыцоу своему. И въземъ ообразъ црьковын и носаше шможе колнждо хождаше. И бѣше тогда Соломоуноу змѣ на небеси, уде помощи и зтшениа шже и быст емоу. Давидъ проводившоу лѣта своимъ въ старости и много же скрьбѣ помешоу от юности своеж и се сына своего шви Соломона .о.г. лѣт, и тако сконуавъ животь свои Давидъ, Соломоуноу же приемшоу царство отыца своего Давида, бѣше храмъ ообразъ црькы уде пришествниа аггелова явленниа. Вънезапнж же прѣдставъ аггелъ показаше знаменне и вьдас(ть) емоу въ ржвж деснжж, шмте писание страшное. аггелъ же зтаемъ выс(ть).

Соломоуноу же едномоу вѣдшюу шкоже навуенъ выс(ть) от аггела, еже бѣ написано въ прьстенихъ томъ, навуемшоу же Соломоуноу творити домъ божи и бѣше множество много люди троуждашнихъ са тѣ, едниы о каменѣи, дроувыи о стьпѣихъ. шмыи каменне и плании жегжше, шни же о дрьвѣхъ, шнижъ о песчѣ. и просто реши тѣ бѣ все царство его и видѣти бѣ все движжше са. Пауе же еда слышахъ шко домъ божи творит са, вса вселенна съ радостнж теуаше. глаголахъ бо еда коли богъ къ намъ придетъ и живеть съ нами.

Соломоуноу же създавшюу .и.-ю лѣт а пристѣпнше къ нему шжне етери и насоуише на дрьво спасное, помеже завнстнж одржнимо бѣ, за не от странъ тѣхъ вѣхоу шерскихъ и не можахъ зрѣти славы и вывеземыхъ от дрьва спаснааго. и тоу бо бѣ извѣиас са все царское слово, от разбонникъ не мало, от болашнихъ недѣжы лютеи, и въ славу величѣ бѣше дрьво тѣ. Ослышавъ же Соломонъ царь о дрьве спасивыи, шко красно ес(ть) извѣтнемъ и добро въ црькви, и разоумѣвъ же Соломонъ и възвѣде сыгледати хота дрьво въ Меррѣ и видѣти красотѣ его, и повелѣ постѣи е. И дьме слышавъ Есромъ пророкъ шко повѣленне естъ цареву постѣи дрьво и приемъ доухъ възпн въплемъ горкомъ и съ плауемъ глаголе сице: о Соломоуне царь, не постѣян, ошани са дрьва

спасению, остави са дрѣва застѣпленію, остави са дрѣва жизни, остави са свѣта всемоу мироу, хотяща просвѣтити весь мирь! что творили Соломоуше? не посѣщали дрѣва ѡсажденію, не уже роди са Бсти праведнии, ѡт негоже родит се третни вѣнчала Адамла, мати дрѣва. По что посѣщали дрѣво ѡсажденію? остави се Соломоуше, не уже дрѣвца роди са, да по что посѣщали дрѣво ѡсажденію?

Сѣи таковак слышавъ Соломонъ дѣлалаше са вѣседѣ его и поминшаше, что бѣждѣ глаголаи Сѣи. Соломоушоу прѣдставишоу ѡтроки скож постѣщи дрѣво и глаголаше, како хочеть быти пристроеноу дрѣвоу къ Броусалниѣ, и ѡшедѣ и абые повѣлаи нмъ глаголе, да не лѣзеть дрѣво на земли никакоже, иж да бѣждѣ на ѡброуехъ желѣзныхъ прѣковани, ѡт конца дѣ конца. Млѣкы же Бромовы въспремь Соломонъ и поминшаше глаголе: что збо бѣждѣ еже реуе не посѣщали дрѣва ѡсажденію. И быс(ть) же тогда погманне коваемъ и хытримъ крѣпимъ на покованне дрѣвоу спасномоу, и тѣ бо бѣ видѣти хытрце въсе. Сѣи бо роудѣ дмѣхъ а друузы прѣсть ковахоу ѡт земли, нии пѣськы инѣхъ, нии сѣканиахъ и друузы покочахъ. И бѣ тага люта тоу коваемъ, ико ѡтрицати са нмъ хытрости свож, по неже бѣше збо мѣсто то люто зѣло, ико не бѣ моцно повѣсти ни како повести на рѣмѣхъ, иж все вѣзущимъ вѣзши, и все и на улѣхъ поѡброуено. Тоу бѣ видѣти хытрость всѣж, како хытростиѣхъ прилагахъ многыхъ рѣкыи, и тако тежеше и проводилше .з. лѣт и едка принесоме дрѣво то съ многымъ троудомъ, по неже збо не бѣ пришло крѣпа ѡсажденію. И егда привѣзкоме ж и положити ж хотѣхъ на видѣние всемъ уловѣкомъ къ црѣкыи уюдесе ради, да видѣть вси уюждоуещи приходеше на покломение къ домъ божи, за не бѣ красно зѣло изѣкитнеше се же уюдо створи са ѡт самож истини; ико мѣрахъ хытри въ мѣрѣ идѣже положити ж и егда хотѣхъ положити ж и быкаше крѣпо, искѣсише ж и дващи и трицини и не згодно быс(ть) и оставилше ж и ино положилше къ того мѣсто. Се же быс(ть) уюдиле, ико положено быти емоу на сѣданне многымъ, и на лѣта же многла быс(ть) лѣже вѣшъ црѣкве .с. ии. лѣт, и Броом же приде къ Броусалниѣ къ слѣдѣ снаснаго дрѣва и створи лѣт .д. стрѣгѣше дрѣво и прѣдасть доушѣ свож богоу. И нокѣдлше проуѣимъ, ико на семь трѣнѣ ѡсаждѣть жидово хрѣста, и тако сконуавахъ жизнь свож къ домоу божию, постѣ са крѣпко.

Соломоушоу же сконуавшию црѣковь божиѣ за .м. .s. лѣт и глагола же Соломонъ: възможетъ ли богъ походити зде ногама сконма, и реуе: никакоже господи да не прогнѣвает са на ма десница твоѣ и аще искоушѣ та владыко, придѣши ли когда на землѣ, нии без-оумѣ троудихъ са. Тогда Соломоушь въземь ѡт дрѣва и ѡтъ желѣза и ѡт мѣдди и ѡт сребра и золота и створи два грипсосо, подобна Херокиноу и серафимоу и постави ж прѣдъ собож и въздѣни глаголе: боже нрѡповѣдаеми пророкы и апостолыи, аще еси изволевъ нрѣити на землѣ, сътвори да птица снѣ доухъ приметѣ и бѣдетѣ ми на утѣшенне и разоумѣж, ико ти придѣши на землѣ. И абые сиидѣ доухъ и въздѣвизастѣ са ѡрѣла крила и покривастѣ са друугъ друуга. И тогда Соломоушь прослави бога и зкрѣпни люди свож глаголе: къ истинѣхъ придет богъ на землѣ.

И царствова же Соломоуны царь .о. .в. лѣтъ и зирати и прѣзети царство его Самаритѣи, иже съвькоуни цркви вса хота съжещи оугомь. И въиздаша приде сила халдѣискаа и пѣтинше землѣ его и самого зъмыше и кож его расхытише, по неже глагола да потрѣбет са вси крѣоужщи въ пришествие христоко. Царствова же Самаритѣи царь .г. лѣта. При том же прѣзети Иакима и тыи царствова .л. лѣтъ. И тако изытии са цареви .к. и .д. до Прода цара, егда же бѣше тѣмъ сна мѣлена всемоу миру, свѣтъ бо приде въ уловѣкыи съ страни ерихонскыи.

Бѣше же етера мѣжь Насомь, иже въинде въ Ероусалимь помолити са въ домоу божии и съ женомъ своємъ Нарож, непрадна быхши роди сыма и нарече има емоу Спѣтиникъ. Вселѣста же са родитѣла его въ Ероусалимь близъ домоу божии. Бѣше же създаль Соломоуны мѣсто странишыхъ ради. Близъ бѣ ино мѣсто пакы, и дѣже съдѣхъ въждо ихъ дѣнь и ноць стрѣгащи древо осажденню, еже зоветь са до сель разбонце. аще въиндѣше тоу добръ или зль, то научѣхъ звати разбонникъ. Се же Насомь мало познѣвъ тоу и пороуи сымоу своему Спѣтиникоу и рече емоу блуди уадо древо лежѣщее, яко на семь дрѣве распеть хошеть быти Христось ѿт жидовъ; да аще придетъ когда, и ты уадо распни са съ нимъ и весь родъ нашъ свободити ѿт мѣкы.

И сицеваа глаголашюу Асомоу сыму своему, и се жена етера прѣтеуе гонима бѣсомъ и сѣдши на дрѣве научать глаголати, яко ма ослѣте * нежели клдо помеси мѣ въ царство небесное. И се рекши абые аггелъ господьмъ здари женѣ, иже стрѣжаше древо то, и абые непришдѣмъ ѿтѣже ѿт неж. жена же исцѣлевши ѿт-того уаса не ѿтнде ѿт цркви, мѣ шедши въинде въ мѣсто зовимое разбонце, и тоу слоужащи коньца лѣта своимъ.

Въ Продаво же царство изволи родити сѣ господь богъ нашъ Исоусъ Христось. Окажемъ же индѣ како роди сѣ господь и како младенци изыдеии выше его ради и како пѣлены и како писанъ бы Иосифъ са богородницею Мариею, ѿвѣруемоу емоу, и како нечеленъ бѣ зѣмь (valjda нѣ) оно нареуенне ѿт Августа кесара изнд(е), слово еже написати са въсемь. Фамидѣ же дѣщерь еднижъ нѣтше и тѣ же съ многомъ молениемъ едѣа давше за мѣжь ѿт полаты его, и та рада быс(тъ) написати сѣ д(ѣ)ва въ Тарси.

Исоусоу же бышоу .л. лѣтъ, въ еднижъ жѣ дѣнь шедшоу емоу съ дружиноу на Ерданоу и ѿбрѣ тѣ глакѣ Адамомъ Исоусъ и рече сѣ дѣло ржноу моеу, и писаше прѣстомъ по иен: Адамъ Адамомъ главаа. Бѣше бо Адамъ зырьль и положенъ прѣмо раю. Въ тон же дѣнь, егда роди се господь, повеле наводити сѣ Ерданоу, и хлѣтити сѣ до гроба его и разнести кости его на уетны ужсти землѣ, ѿт иждоу же бѣ и създанъ, и крѣстити сѣ костемъ его, прѣво Ерданоу а второе моремъ, третне господиномъ илшнимъ Исоу-Христомъ. И вънесѣтъ быхши глакѣ его въ Ероусалимь и томоу уюдоу быхши теухѣ на видѣние глаки и

* Od ove rieči napried po peterb. rukopisu, pošto u berlinskom izmedju l. 88 i 89 sav taj komad ispade.

маади и величин и диваахъ са величустоу прѣдѣа своего глава, вѣше бо яко сѣдети .т. мажи въ нем. Бѣста же два князѣ, имень ихъ Мардарѣи и Тоурасъ, иже глаголаста и прѣста сѣ. Мардарѣи же глаголаше, да погрѣбеть сѣ, Тоурасъ же глаголаше, да естъ въ домоу моемъ, но неже въ малыши нитѣхъ и глаголаше мнѣ достонѣ прѣсты прѣдѣа своего глава. И егда змолкъ прѣхъ. И вѣнеси къ домоу свои глава Адамокъ и създа при братѣхъ красно мѣсто и положи ж. Исходашоу емоу и входаше ниш ѿт страшихъ на видѣние и диваахъ. Торасоу же пожильшоу мало лѣт и зѣршоу глава прѣдѣа своего глаголаше яко да положеть мѣ къ главу и тако погрѣбеть мѣ. И якоже змрътъ, Ісоусъ же вѣзбраше, вѣдѣше бо, и повѣламо бы(сть) вѣзхти жъ князѣ града, къ мѣстѣ зономъ Голгоѣа, и положише же ю. И въ ниж мѣстѣ томоу краинско мѣсто, яко на немъ хотѣше владыка и господь богъ свѣаши нашъ Ісоусъ Христосъ смрътъ вѣскисити и крѣстити сѣ крѣвно своеж ѿт ребрь скатихъ и прѣунстихъ. Се же быс(ть) по .з. лѣтахъ погрѣбение глава Адамокын.

Ісоусъ быкъ .н. лѣт егда прѣтвори воду въ вино въ Кана-Галилеи прѣдѣ архытыклиномъ, старѣишихъ вѣишоу, Авьгоустоко же царство сѣи, въ мансати вѣск вѣселеню. И въ тоуга велика въ лѣтахъ ѿ писани томъ, вѣши бо не мало работи въ лоудѣхъ вѣзднигилъ сѣмъ гради теорж а сѣмъ его пяти зѣжде, ѿт града въ градъ по вѣсен земли тон, яко тогда не вѣше никто без-работи. Въ то врѣмѣ яко і сѣмъ владыка прии томъ царѣ тежателъ вѣ. Въ единъ же дѣнь идеше Ісоусъ въ Кнѣтѣ-ѿмъ и (ѿ)вѣрте улозѣкъ ѿрѣца и на единоу странѣ землѣ влагающа и ѿвѣходоуца зсѣлж. И видѣ господь, яко данъ проваждаетъ (!), и приеми рало въ рѣцѣ свои и встроинѣ .г. бразды и прогнакъ дѣс(ть) емоу и труе сѣ богомъ тежи брате. (ѿ)ле дикное уюдо, како пришедъ господь не минж своихъ лѣди, иж тегар миш сѣ! (ѿ) блаженое дръко, еже господь прѣхъ въ рѣцѣ свои! ѿ блаженое рало и блаженни ѿстень! ѿ блаженни колы, иже походниста прѣдѣ господемъ! ѿ блаженни земля, еже господь ѿра! ѿ блаженое сѣме иже вѣскѣ господь рѣкою своеж! ѿ блаженни ниш, ѿ блаженни пѣтъ, по немоуже господь приде! ѿ блаженни та земля, по неже господь походи ногама своимъ! ѿ блаженое то стадо, ѿт иждѣже быста воли тни, с-имниже господь ѿра! ѿ блаженни рѣтаи тѣ, негоже господь ѿвѣрѣж и быс(ть) иждѣиши богоу. Реуемъ же и ѿ земли тон и како вѣдетъ же господь ѿра.

Авьгустъ же оумерши быс(ть) въ того мѣсто-Селѣкын, тѣже Селѣкынъ вѣ благоверень, уде бога видѣти. И хождаше чество въ чрьковѣ божиж и молаше сѣ яко въ домоу своемъ иколи узрѣти бога. Въ единъ же дѣнь быс(ть) вѣишнѣ емоу въ .ѿ. уль поклонити сѣ емоу и вѣзѣже спати и ѿтрокомъ еже ѿдръ зготовати въ прѣтворѣ Соломоуни, и вѣзѣгоу же емоу хотѣ ждати врѣмене ѿвѣда и вѣнезалажъ отицѣ вѣкон прѣлетающѣ поустѣи прѣходѣ свои и вѣлоуни сѣ вѣласти въ ѿуи его. И быс(ть) емоу тѣга велика и вѣлозѣи яко не иждѣити сѣ емоу живота своего, яко мнѣще истекши зѣици его. ѿт ироуицѣхъ никакоже не вѣзѣдѣше вѣлозѣи царевы, зѣ не боише сѣ вѣкора ради люди своихъ и ѿт князѣ своихъ боише сѣ. Семоу же Сѣлеккиноу змислѣишоу сицѣ да

събреть днѣ ѿ ннхъ и люди земли тож ѿ проуихъ и сннокытнхъ дроугъ. и аще нждежтъ мж, реуе, вѣдетъ ми къ слѣвоте моен истї. Н прнзкѣ же сына своего Прокѣ и посла по всен земли своен и по всен ѡбласти своен и реуе емоу да ѿт ѡтрокѣ (гр. ѡтроть) своихъ не помешн нн едннго, да не како зкѣдѣн вѣдетъ слѣпота моѣ. Нскодѣноу же Прокѣу сыноу царевоу и се на нхтн взрѣ юношѣ стоюща .н.-лѣтѣнн и абые прнглѣсн и реуе емѣ ѿт конхъ странѣ ты еси? Ісоусъ же реуе емоу ѿт вышнхъ странѣ есамъ. Мнѣше же Прокѣ, нко ѿт вышнхъ странѣ мнѣтъ сж, Ісоусъ же повѣдаше ѿт небесе. Н реуе на немоу Прокѣ сѣясн ли нхтѣ хмѣркѣ вышнхъ тѣмъ землямъ, на градн и села? Н реуе Ісоусъ ѿт тждѣн прндохъ здѣ мнѣ, да како не вѣдѣ! Н реуе емоу Прокѣ дѣло мѣ ес(ть) до вышнхъ тѣ(хъ) сель; сего ради вѣпрашаю тѣ да аще вѣсн нхтѣ то повѣдѣшн мж тамо. Ісоусъ же реуе того ради прндохъ сѣмо вѣзѣкѣстн тѣ къ домѣ ѡтѣца твоего. Прокѣ же не разоумѣ словеса Ісоусова, и похѣтъ съ собож на слоуженїе себѣ. Того ради самъ (гр. самъ) Ісоусъ реуе не прндохъ да послѣужѣтъ мн, мж да послѣужа мнѣ.

Вѣшедшоу же Прокѣу съ Ісоусомъ въ Ернхонскѣхъ странѣхъ и вышнхъ люди, мало прнемешю Прокѣ и н Ісоусѣу въ странѣ Ернхонскѣн не мало данн прнемешю и глаголаше Ісоусъ да вѣзѣдѣдѣтѣ богоу божна а кесарѣу кесарѣва. Н сѣбравшнхъ мнѣ по всен ѡбласти его достоннхъ дарѣ и прншедшнхъ мнѣ на рѣкѣхъ нменемъ Кожста и ставшнхъ же нн въ прнстаннцн и плакѣжнхъ мнѣ самѣмъ и скотомъ нхъ, вѣлѣзше же етери ѡтрокѣ юнхъ докытн рыбѣхъ и коупатн са н самъ Прокѣ вѣлѣза и реуе Ісоусовѣ вѣлѣзы н ты братѣ. Ісоусъ же разоумѣ нко любѣтъ Прокѣ ѿт всего срдѣца, за не згодѣн вѣхъ словеса Ісоусова Прокѣу, и прнѣдѣ Ісоусъ и вѣлѣзѣхъ коупатн сж н етъ рыбѣ Ісоусъ и показа Прокѣу дрѣже н въ лѣкѣн рѣкѣн десннцнѣу крѣстѣше. Н глагола Ісоусъ вѣсн ли Прокѣ что ес(ть) рыба снѣ? ѡн же реуе братѣ не вѣмѣ, не вѣде что ес(ть) рыба снѣ? Н реуе Ісоусъ что е(сть) въ рыбѣ сен? ѡн же реуе рѣкѣ-тн братѣ моѣ, не вѣдѣ. ѡле днѣное уюдо, како Прокѣ братѣ богоу прозѣа сж, за не любѣвѣнн вѣхъ словеса Ісоусова Прокѣу. Того ради добро е братнннн сж уловѣкомъ, нко любѣкѣ добро ес(ть), еже реуе къ Прокѣу снѣ рыба, вѣрѣхъ еж на снѣдѣннѣ, а жлѣу еж на нсѣдѣннѣ ѡннѣ, а утробѣ еж на нзѣгнѣннѣ вѣсомъ. Н даста ю Прокѣу и реуе сѣхрани снѣхъ рыбѣхъ. Егда же слыша Прокѣ словеса снѣ, помѣнѣхъ плѣе ѡннѣ болѣзнн и за нзѣгнѣннѣ вѣса н ѡ доушахъ уловѣускнхъ, абые радѣ вѣс(ть), скоро нзнѣтъ ѿт воды н вѣзрадова стѣ вѣлѣнн. Прокѣ же на умѣ сн положншоу и на срдѣцн своемъ за ѡннѣхъ болѣзнѣ, и прнемѣ рыбоу и нземѣ ѿт неж жлѣу ѿт рнѣхъ, хота прннесѣтъ ѡтѣноу своемъ вѣ бо Селѣвѣкѣнн слѣпѣ ѡтѣцѣ (гр. ѡца) его н жена его на ноѣхъ мѣсѣцѣхъ вѣсновакѣше са, такожде н сынѣ его не здравѣ бывѣше. Н егда слыша (гр. слышахъ) словеса снѣ, скоро повѣле ѡтрокомъ ѡсѣдѣлатн конѣхъ и еже бѣ златѣ сѣбрѣлѣхъ вѣзѣтъ е съ собож, а (ѡ) нротнхъ градѣхъ не ннѣше пѣгалн. Се бо радѣстнѣе вѣс(ть) емоу, нко ѡтпоустн къ скорѣу и ускорнѣхъ и прнде на ѡтѣноу своемъ къ домѣ своѣн, Ісоусъ же ѡстѣкѣншоу съ ѡтрокн на пѣтн н съ даннѣхъ царевожъ н съ людьми.

И слышавъ Селъкыи царь приходъ сына своего и прискрибень бис(ть) и реуе емоу: что се уедо скоро придѣ? еда вкѣдена бис(ть) славога мою и изыгнаше тѣ, сыноу мой? И реуе: нѣ, оубоуе мой, иж слышии и повѣмъ ти, иже слышахъ и видѣхъ, и тако снажъ ти. И каземъ жалуе и помаза оуби чѣреки, оубоуа своего. И дѣше прозрѣ въ томъ уасѣ и покеле прикестн женѣ и сынъ скон и земь жтровоу и помадитъ ж и дѣше здрака бис(ть) жена и сынъ его. И тако наутъ казати емѣ, како оубрѣтохъ юшоуж .вѣ.-лѣтнѣ и поехъ са собож а оуб оуброукъ не поехъ ни единого, икоже ми ты повѣде; оного же поехъ и створыхъ себѣ брата а тебѣ сына. И сказаше оубз своемуу вса словеса его, и слышавъ Селъкыи та словеса и реуе Провоу: како си нѣжъ повѣдаше? И реуе Прокъ: Исоусъ нарицаше сѣ. Тогда Селъкыи разоумѣ и реуе: еда тои ес(ть) богъ, егоже уасемъ, хоташа мѣнтн сѣ, егоже идѣдем сѣжъ выти бога. И пристрашенъ же бывъ Селъкыи царь и реуе:ть: можетъ ли подати богъ миъ здравне и спасѣ моеи и поубе:тоу моему. Помыноукъ же Прокъ глаголы Исоусовы, ико реуе Исоусъ: на то бо приходъ, да не послужитъ ми нѣжъ да послужитъ ми: сего ради и приходъ възвѣстити та въ домъ оубоуа твоего, и сказаше емоу вса словеса его, иже слыша на патн. Вса бо словеса Исоусова полагаше Прокъ на срѣдци своемъ и како реуе: възвѣддате богоу божию а кесароу кесарова.

И сицема глаголашамъ миъ и се приспѣше товари оубъ вышнихъ люди. Реуе же Прокъ оубоуоу своемуу: се оуброци брата моего, егоже ти рѣхъ. И реуе Селъкыи: уждо, скоро изыди въ срѣтение емоу и привѣди его семо и створж его жинжъ себѣ и са людини кѣсара. Егдаже истень Прокъ противѣж оуброкомъ страсти хота Исоуса, Исоусъ же зиломи са и не выстѣ тоу. Въпроси же Прокъ о Исоусѣ и рѣше емоу: оуб ютра итс(ть) его са мѣни. И възврати сѣжъ Прокъ къ оубоуоу своемуу скръзѣмъ зѣло и глаголе оубоуоу: повѣдаше ми, ико оуб ютра итс(ть) его. Егда же слышавъ Селъкыи ико зиломи са и реуе: въ истинѣ то ес(ть) богъ егоже уасемъ видѣти. Оубъ того уаса наутъ вѣрвати богоу и вѣсъ домъ его, и въсемъ людемъ повѣде вѣрвати и уамти иже лѣтнѣ Христа.

Ва та же лѣта въ килѣ, има емѣ дѣвгарь, и сен нѣтше оуброка въ домъ своемъ, именовъ Лоука, коупца хытра сѣща. Семоу же приходещоу въ Ероусалимъ и оубрѣта уловека именовъ Нѣста (грк. нѣста), тако-важде коупца. и тѣ прѣбываше. Бис(ть) же Исоусъ въ .л. лѣтѣ, конууавъ и крѣстн сѣжъ и ижилъ свое кожанѣство, и уже въсе иже творѣше. Прѣжде бо крѣщеннѣ, аще бо знаменнѣ творѣше, то зкланаше сѣжъ. И слышавъ се Лоука еже о христѣ дѣла многа и уюдеса и възврати сѣжъ въ землѣ соурскажъ въ единъ градъ, идѣже бѣ дѣвгарь. Бѣ же патъ его .о. днѣ и .е. а недель .и. И прилоуи сѣжъ Лоуцѣ невѣзвратити сѣжъ въ Ероусалимъ за .з. лѣт, вуннѣше Исоуса ерене на архидиаконѣство. Егда же даше емѣ кнѣгы Ислае пророка унсти въ людѣхъ и бѣ написано: се икоже оубце на законенне ведень бис(ть), ико агнѣцъ прѣмо стрѣж-цоуоу безгласенъ. Онъ же разоумѣвъ о миъ сице реуе пророкъ, сѣдѣ сказаше людемъ и послѣшахъ въ сладость словеса его. И повѣдаше Лоука дѣвгароу килзоу, еже слыша о Исоусѣ, ико ижежъ силень ес(ть) въ

Ероусланимъ, славиж просвѣцзеть. прокажениж ѡуицзаетъ. Н слышашъ же то Авгаръ и вѣрова, яко то есть богъ, егоже проповѣдаше пророци. Написа же епистолию и поустн ка Ісоусовы моле сж, да придетъ и спасеть люди его и да видить его*. Авцъ же въдасть епистолиж и реуе смъ: възми се ѡброуся, да аще не хоцеть прѣити семо, то напиши ѡбразъ его и принѣси ми и азъ цѣлаж его и боудеть ка спасение градъ моемоу и къ застѣявение.

Прѣилоути же сж къ то време зирети пону цркъове божиж ѡт кнѣроса, ниж سموу Маркела. нише бо всталак та цркъовъ не теорити мѣзгарыге дондеже не събереть сж .м. поповъ, и бѣху нехальшии .л.ѡ., кого поставеть попа. Се же имена нмъ .л. Лексерѣи, .л. Маркелниъ, .г. Ъсть, .д. Зыѡтъ, .е. Кондрать, .з. Валериѡвъ, .з. Роуфинъ, .и. Терен'ти; ** .ѡ. Езекиль, .и. Ѡсѣи, .ли. Хазы, .ли. Аѣфимъ, .ли. Меронитниъ, .ли. Салоуиѡн, .ли. Валериѡвъ, .ли. Дороди, .ли. Принар'хъ, .ли. Аглатоник', .ѡи. Мар'симъ, .и. Хрисогонъ, .и. Аглатоникъ, .кв. Доротниъ, .лг. Сикѡтъ, .лд. Теронте, .ке. Малехъ, .кз. Касторъ, .кз. Саворѡвъ, .ки. Минигы, .кѡ. Парнасонъ, .л. Кырѡвъ, .ла. Хрѣсигъ, .лк. Валерикимъ, .лг. Амось, .лд. Салимоль, .ле. Моси, .лз. Дронѡвъ, .лз. Ауѡкъѡвъ, .ли. Аѣрикомъ, .лѡ. Аѣсимъ, .м. Ісоуся бис(тъ).

Сни-же тако стажажнимъ са, которимъ именемъ напальнн са писмо и бѣдетъ .м., бѣшс бо мьба велика въ мьхъ, ѡвмъ сего глаголахъ, ниш же ѡт санокутнхъ, вси же ѡтрицахъ са старѣшнныи ихъ ѡт Ёскрен' сын непостижень ес(тъ) и ѡбыданъ есть, а сѣи пннмица, а сѣи хышникъ, а сѣи клаветникъ, а сѣи непотрѣбень, а сѣи влѣдникъ, а сѣи мездракъ ес(тъ) въ винѣ. Слышита збо уто свидѣтел'ствоужьт кингы: яко къ встѣхъ двою или .г.-ѡхъ ѡстанеть вьсажъ глаголь (грк. гле). Поздѣ же ит-когда приде уловекъ именемъ Ъсть и рассмотрнвъ бѣседж ихъ, яко не изѡбръстни уловѣка такокаго, тон же помоужденъ бис(тъ) доухомъ скатымъ и вставъ приде къ Ёскрѡмъ: кого хоцета поставити рекж вамъ и напальнитъ са вамъ уисло поповьское. Ѡни же рѣше: рѣни. Н реуе нмъ: поставита Ісоуса Марѣнна. Н призваше Марнж нерѣти и глаголахъ ен: Марне, вѣмы яко сынъ твои кинжень ес(тъ) и добрѣ зунтъ люди и кажеть, иж ѡтца не имать. Тогда въпрашахъ Марнж глаголаше: не вѣси ли Марне, како законъ имать снн цркъовъ не теорити лнтоуѣ-гнж, дондеже съберет са поповъ .м. Се зже въ единю мѣсто хоцемъ Ісоуса поставити въ уисло, ты же рѣн намъ, како напишемъ кингыи, въ кое лѣто и въ кон мѣсець и въ кон день ѡсвацзает са Ісоуся; ты же

* Pripoviest „pismo Avgara na Isusa“ dolazi vrlo često u grčkim i slovin-skim spomenicima. U prolozima biva o tome spomen na 16 avgusta. Takav ima jedan prolog iz 14. vieka knjižnica južnoslov. akademije, gdje se na l. 279 čita: *Паметь нероукоткоткоренаго ѡбраза ѡт ІѤдеса града господа бога и спаса нашего Ісоу-Христа. Ја ѡу тај текст при-гоdice наштапати.*

** Ovdje se povraćamo k berlinskom tekstu, jer odavle dalje nastavlja se ondje isto, što u peterburškom.

рци намъ уни ес(ть) сынъ? Реуе же Мариа не имать оуца на земли ни по земли, нъ ѿ небесе повѣдаш ми ес(ть) и на небеси оуца имать. Аще ли здѣ нрета, не ѡбръцета его николиже. Сн рекши Мариа, гдѣхъ са яко реуе на небеси оуца имать, абы изъгнаше ж изъ събора глаголюще что видѣ и коли бога пришедша къ нем. Оуцаше же етери ѿ нихъ глаголюще и рше нрс(ть) на него никтоже глаголаа ѿ ближнихъ сѣсѣдъ и ѿ дальнихъ и ѿ встѣхъ здѣ сѣдѣшихъ нрсте слышали илкетн множе; тогда бѣдет истинна реуемое ѿ неж. И повѣлаше пакы привести Мариа и рше еи рци намъ истинное слово, что слыша ѿ повѣдающаго тебе такоуж радѡсть? Шл же сназа, еже реуе еи архггелъ Гауриа. Они же послушахъ и въ сладость, ѡмы (же) гдѣхъ са и рше не ѡблудает истинно, и рше еи ѡ Мариа, нмнхъ ли змѣши лгати? Оуца Мариа истинна ес(ть) реуема множ, яко мноасть и истинна срѣте са, по что не имѣта вѣрнх? Изъгнаше же Мариа пакыи вѣмъ, и вѣхъ въ нихъ клнѣ велне и мнозы не хотѣхъ слышати ѿ небесъ оуца его. И пакы призваше Мариа и рше еи до колѣ съ тобож стездем са, ты же едино слово не изъмѣни глаголеши! Нж мѣ мнѣ изъѡбръцѣмъ, по что не реуеши намъ истинн. И абы повѣлаше привести бабыи на испитанне девствѣа еи. Испиташе же бабыи и видѣше врѣнстое рождѣство. Дыклахъ са глаголюще не тѣунж двѣнѣ нж и прѣнстаа и не скерннѣа ест. И тогда абы жше вѣрж и вѣписаше Ісоусъ въ канросннхъ книгын. (Ѡ) великое уюдо, слышмн въ небесехъ аггели, архггели, властѣмы и господѣстѣын, прѣстоломъ Херокомн и Серафимн и науали; здѣ же ржкамн скещениуьскымн слышмн ест. (Ѡ) великое уюдо, егоже слакитъ есакое диханне, и теарь, тогоже скещеници прикрѣлѣтъ феломомъ, покрѣкающаго небеса ѡкланн. (Ѡ) дикное уюдо, дѣлѣаго властъ всемоу диханню, томоу повѣлабѣтъ людн зунти. Снцѣклѣ рекнннхъ нмъ абы изъде Ісоусъ и видѣвъ сѣтннкъ Логмыи носѣаи ѡдеждъ ерѣнскѣхъ и реуе сѣмъ въ истинн нрс(ть) подобель ходити по земли. Тогда смѣтъ зѣрѣвъ свои съ главы свои и постаа по пѣти и по немъ вѣдѣше Ісоусъ. ннѣше бо зѣроуьс .о. лѣтнн. и слакѣ теорѣше хрстоу богоу. (Ѡ) великое уюдо, прѣстерѣато небо кино и кожж, семоу Логмыи зѣроуьс прѣстирѣтъ.

Видѣшен се Снжт'ннкъ еже сѣдѣше сѣмъ въ рахѡмѣнн и видѣ такж слакѣ ѡ немъ и реуе въ истинн сѣмъ хоцѣтъ быти богъ, ѡ немъ же мы оуць злиовѣдаше. И помышлѣше въ себѣ глаголе: когда бѣдет и самомоу господоу сѣдѣщюу на дрѣве томъ. Множици глаголаше се дрѣво ѡсжѣденню бѣдет. (Ѡ) великое уюдо что видѣвъ еже оуць (? гкр. ѡ') стажанино своемоу зѣроуьс прѣстирѣтъ, что воле хоцѣши видѣти нже дѣщерѣ дрѡугаго клѣа.*

Снмъ же выкажннхъ прѣюдѣнннхъ многахъ уюдесъ, по .з.-ннхъ лѣтѣхъ вѣхрѣати са Лоукѣ ѿ Едеса носѣа зѣроуьс и епнстолаж и приде въ Ероуьсалимъ и слыша ѡ Ісоусѣ днкнннша уюдеса прѣвѣхъ и хотѣше кн-

* Ovo je mjesto tako iskvareno, da mu se ni smisao ne raznmije. Rekao bih, da je nešto izostavljeno. Ali se za čudo slažu berlinski i peterburški tekst riječ po riječ.

дѣти Ісоуса и можаше видѣти его ѿ множества люди. Ісоусъ же възгласи великомъ гласомъ зовымъ Лука Аггарекъ! Слышавъ же Лоука едка приде народомъ, не могъ како прѣити. И рече емоу Ісоусъ: при-неси еже вѣдас(ть) ти Аггарь. Онъ-же вѣдас(ть) емоу еписистолижъ. И утѣшоу же Ісоусомъ зрѣше Лука привлещи на Ісоуса и помышляше како написати Ісоуса. Ісоусъ же вѣдаше помышлениа его и рече: неси еже носити. Онъ-же ужасе са и рече: не имамъ нищо. И дивигъ емоу рѣцъ и дѣше: снаде зброусъ и възвемъ Ісоусъ и приложн къ лицоу своему и прѣгнѣвъ и дас(ть) Лоуцъ. И ѿписа Ісоусъ павы глаголе: блаженн видѣше ма и вѣровакше; трѣблаженн же не видѣшс ма и вѣровакше. И мнозы вѣ-роваше. И по томъ ѿпоустн Лоукж, Лоука же шедъ и ѿбрѣта Ъста и рече емоу: по что не вѣрзета Ісоусомъ, шко истиненъ ес(ть)? Онъ же рече емоу: вѣроуемн иж не мѣхъ, за не Нюден есъ са илаин, аще са кто ѿбръщеть вѣроуе къ Ісоуса, да вѣдетъ ѿтакуень на смърть. И сказахше, како написаше его въ книги црковныхъ, и ѿ того часа въз-врати са Лоука къ Аггароу и ѿбрѣта ѿбразъ на зброусъ икомж гос-подиж, иже и до днѣшняго дѣне ес(ть) въ полатѣ царевѣ. И ѿставивъ Лоука Аггара и хождаше съ Ісоусомъ и вмс(ть) емоу егаггелисть и апостола.

И ѿ томъ жидоке иуахше ковь творити на Ісоуса, шко да збывъть. Егда конуа Ісоусъ .x. (!) лѣтъ, съвршише са ѿ немъ вса, иже быше писана въ всѣхъ пророцѣхъ. И ѿ того часа искахше Нюда подокиа вѣрмене да и прѣдасъть. Въ Пилатово же царство владыка Христось распат са колеж и Пилатоу звинишоу рѣцъ и прѣдас(ть) его на рас-патне. И еише и възвудаше тръинемъ. И тогда прѣтрѣше древо Мон-сеѡко на трое и створише еже ѿть коръне крсть Ісоусомъ, икоже рече: азъ есмь и моуъ мон ѿ коръне дрѣвѣ. Срдни же Спжтинкоу сѣтко-рише, .г. сѣтворише дроугомоу раззонникоу. И тако сконуаше са еса реуеманъ съ беззаконикома приуте са, приутель вмс(ть). Бѣше же сѣтиннъ .о. лѣтъ сконуалъ, егда распат са съ Ісоусомъ, вѣ бо родилъ са прѣжде I лѣтъ, створи же въ рѣкомъхъ раззонци .о. лѣтъ. И тако прѣдасъть доушж свож съ многомъ троудомъ. Се же все вмс(ть) Адамла ради прѣстѣпленнѣ. Того ради сииде възплѣтити са господь и пригвозди са п прободоше ребра его, п изыде крвь и вода, да крстьнт са Адамъ. И того ради жалъвъ въкоуси да сладки грѣхъ ѿгнѣанъ вѣдетъ, и ѡцта пити, да га подас(ть) ѿставленне родоу уловзую, еда не зиаше ѡцѣта и жалъун исти и гжбын.

Комъ земля възрасти тръине, кое ли море изнеса тѣхъ гжѣж, жже Христа напоише? кое ли стадо вмс(ть) ѿ негоже изеше жалъвъ; кое ли мѣсто роди тѣхъ трѣсть? которн ли хытрѣци сконваше тѣхъ гвоздѣн, нише пригвоздише Христа бога небесы и земли? кое ли мѣсто роди тонъ внио, ѿ негоже роди са ѡцеть? О великое уудо! Самъ вѣ да-ровавъ земанъ вса благамъ и повлае всемоу радостъ: то како еса зламъ приемлеть ѿ свожъ тварынъ? О великое уудо! Онъ приде ѿ лѣсти избавити родъ уловзую и навуение дншволе: то како пострадати хота въ своихъ си!

Слава владыко милосрдію ти, слава Христе пришестію ти, иже и с нами земьными иже и въ адѣ съхожденію ти, да ижедеши все скръсе въ адѣ пророки съ патриархи, имже и масъ подобн съ разсонинномъ царсткію твоемоу. Режемъ же и ѿ нынѣ еже господь ѿраа како ежде, и ижекто ѿт сильныхъ ѿта мѣсто твоѣ и створи скотоу величїе, иже есть и до сего днѣ, въ вѣки, аминъ.

5.

Djela svetoga apostola Tome.

Medju drugim apokrifima novoga zavjeta pomijne crkvena historija takodjer djela sv. Tome. Grčki tekst izdan je posebice u raspravi I. C. Thilo: Acta s. Thomae Apostoli Lipsiae 1823 i u Tischendorfa: Acta Apostolorum apocrypha, Lipsiae 1851. Oba izdanja osnovana su na istim gotovo rukopisima, samo što si Tischendorf prisvaja zaslugu, da je mjestimice tekst ispravio te ka glavnomu sadržaju: Πράξεις τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ dodao još po prvi put: Ἡ τελευτήσις Θωμᾶ τοῦ ἀποστόλου. Slovenski prievod ovoga apokrifa nije meni poznat. Ali već godine 1867-e obznanio sam u „Prilozima“ na str. 18, da ima u rukopisu akademičke knjižnice u Zagrebu pod br. 542. l. 28—32 priča o putovanju sv. Tome u Indiju, koja ako i jest dotjerana na narodni jezik, opet nema sumnje da je potekla sa crkvenoslovenskoga izvora; kao još neke druge rasprave istoga rukopisa. I tako već od ono doba mogasmo znati, da je crkvenoslovenska književnost i taj spomenik brojila nekoč medju svoje; samo što onda još ne bijaše, bar meni, poznato, da onaj crkvenoslovenski tekst zbilja još i danas imamo. Da li je tko drugi za nj znao, to meni nije poznato. Ja sam istom dobrotom visoko poštovanog profesora slovinskih jezika, Viktora Ivanoviča Grigoroviča dobio do ruku jedan dragocjeni odlomak od šest listova, pisanieh na koži, u malome folio, jezikom slovenskim srpske recenzije, gdje medju drugom sadržinom nadjoh onaj isti tekst srpskoslovenski pričē o apostolu Tomi, kojega narodnu redakciju obznanih na ročenome mjestu u Prilozima. Dozvolom vlasnika istieh listova ja ću taj tekst ovdje objelodaniti; a da bi se vidjelo, gdje on dolazi, pominjem evo i ostalu sadržinu onieh šest listova na koži:

Na početku odlomka ima ostatak, 26 redaka teksta, koji se puno podudara s oniem, što je štampano u Miklošića Codex Supraslensis p. 374.

Za tiem: С(к)с(т)а(г)о Іѡ(а)на златоустаго архїєпископа Костантина града Слоко на скетоу Паскоу, на ѿпоустоу. Роѣтак: Єлико гокзми христѡлюбѣи, придите, насладите се . . .

Sada ide apokrif o sv. Tomi.

Za njim: В ѹе(твръ)к г. мед(ялїе) скетаго Іѡана златоустаго архїєпископа Костантина града Слоко на възнесєнїе господнїе Роѣтак: Святло ми се цр'ковное прозрїнїе . . . Za ovїем: В мед(ялїю) скетаго доуха Іѡана архїєпископа Костантина

града Слово на скестою Пентниостию. Početak: Доуховъиъи благодати съ небесе дньсь намъ проскыте . . . Za tiem: Въ тьже днь Скетаго ѿтъца нашере Прокла архиепископа царя града Слово на скестою Пентниос(тню). Početak: Дньсь кратнѣ нанде скетаго доуха благодать наущающн се ѿтъ дншннмо д'нѣ . . .

Najposlije Hже въ скетынхъ ѿтъца нашере Григорна архиепископа Костантинна града и богослова на насхоу и на ѿпожданнѣ. Слово л. Na tom odlomak prekida.

Oдавле се види, да је циел рукопис имао бити зборник homilija на nedjelje i praznike. Takovieh spomenika nahodimo mnogo u crkvenoslovenskoj književnosti.

Ako svi znaci ne varaju, naš odlomak spada u drugu polovicu četrnaestoga vieka; mladji neće biti nikako, ako nije možda još raniji.

Spomena је вриедно, šta ova redakcija priče o sv. Tomi ne stoji ni u kakovoj svezi s oniem grčkim tekstom, koji је štampан u gori pomenutim izdanjima Thila i Tischendorfa. Ona predpostavlja posve drugačiji tekst grčki, o kojem istina Tischendorf ne spominje ni rieči (Thilova knjiga nije mi žalibog dostupna), ali ја mislim, da će to бити onaj tekst, koji navodi stari Fabricius u Bibliotheca Graeca ed. anni 1737. tom. IX p. 150 s ovием početkom: 'Εγγέτεо κατά τὸ ἀναστήναι τὸν κυρίον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, συνήθροισε, što се rieč po rieč podudara s našiem: Бмсть по въскр'сении госнода нашере Ісоу-Христа ѿтъ мрътвхъ, събра . . Fabricius u pomonutom izdanju не govori ništa iz bližega o том grčkom tekstu, tek da mu је auctor incertus.

Za narodnu redakciju priče iz pomenutoga rukopisa akademičke knjižnice, koj је pisan g. 1520 u Dubrovniku, postarao се dr. Fr. Rački, da се ovomu tekstu priloži; на čemu mu се iskreno zahvaljujem. Narodna redakcija naštampana је izpod stare sadanjom cirilicom lagljega pregleda radi. Ona је od crkveno-slovenske kraća.

Мед(злм) л. по нас(цз). Дзшннн се(е)т(а)го ли(о)с(то)ла
 Өомы.

Бмс(тъ) по въскр'сении госнода нашере Ісоу-Христа ѿтъ мрътвхъ събра .кѣ. зученнка свож и глагола нмъ гредате здоке мон крзпцѣн, наррех во км вратню и наследннкын, нко възлюбнхъ км и елнко навнкохъ ѿтъ ѿтъца монере пона(зл)хъ вамъ. Прндате зво, мещате жрвене въ себе и створите въсь мнрѣ на .кѣ. уестнн, да зунтъ кьждо кьсь прилоуышою се кедноу страноу. и шьдше проповзданте въ ннх' егнлгелнне мон, да съберет се късь мнрѣ въ взроу кашоу. Не бонте се зво нхъ, многы во троудын и изгоннннн хощете принети за нме мон, нъ сътрпнте домдзше ѿнмете льсть идольскою ѿтъ ннхъ и обратнте се въ богоразоуынне поменте еанко троудъ сътрпнхъ нзбавленнѣ ради доушь нх'. — Ѡтезцае же Өома апостоъ глагола Ісоусовн госноди, се нспаде мнх жрвѣнн да ндоу въ страноу нндїскою. Како възмогоу съ ннннн? слышях во нко моужи ти подобнн соуѣ дннннмъ зкзремъ землне,

трудоу бо есте да прѣнмоутъ евангелїи твою, господи. — Отвѣщае же Ісусъ глагола емоу: не кон се Фома, израишїице мои, азъ пошамъ с' тобою Петра апостола моего и Матфея брата твоего въ землю твою.¹

По сихъ же отпоустн Ісусъ когождо ити въ страну приключующую се емоу, и глагола Петроу и Матфеюки: идѣте съ Фомою до Индію, и азъ же идоу съ вами, доидеже дамъ его въ землю твою, и тогда и ка идѣте въ страну твою. — Вывѣдше же идоше въ страну индїискоу и внидоше зунти словоу божию. И сядоше срьдъ града, по немже не обрѣтоше мѣста обитати тоу. Тьгда глагола Фома къ Петру: отъче Петре, съ есте прѣвы градъ въ н'же внидохомъ проповѣдати въ немъ слово божию, неманъ къгда възможемъ избавити доуща ихъ. Тако ко назунхомъ се отъ спаса глаголюща: из'бавиши многы доуща отъ идола, съ есте болий въ царствѣи моимъ.²

Сїи же нмъ глаголющимъ, се можъ коупецъ Кондифора цара индїискиа мнмоходе стьгмаи и видѣкъ апостола сядещеи въ стьгмахъ, страшии соущи, и глагола нмъ: братїи, отъ коудоу есте? Глагола емоу светымъ Петру: ѿ чемъ пытаешн? Глагола емоу коупецъ: ншоу расъ коупити и хошоу оуѣдѣти отъ васъ, или расѣи есте или свободъ. Глагола емоу Петру: расѣи исмы трне идиномоу господниоу глаголюмоу Ісусоу: да посѣди збо мало, доидеже прѣидеть господннъ изшь, и негоже хоцети отъ васъ съчїннтъ ти владыка нашъ. — И се нмъ глаголющимъ мнн се нмъ отан и глагола нмъ евреиски: радоуи се епископе мои Петре, радоуи

1. Почине чтение светога томе.

¹ У онои врїеме избра исусъ дванаиште апостола у галилеи: петра, и павла, и андрїю, и иована, и якоба, филипа, бартоломию, и тому, и матѣя, и тадиа, симона изилоту ($\delta \zeta \eta \lambda \omega \tau \eta \varsigma$); и рече нмъ: миръ вамъ, я несамъ посреди васъ. томе не би туй, и послїе прїде тома, и рекоше апостола: томо, узварнуо не господннъ нашъ од мартвїехъ, и яви се намъ. рече тома: не вїерую томуи. и по томъ яви се исусъ избраниемъ апостоломъ и рече: миръ вамъ; я несамъ посреди васъ, вїеруете ли семуи? и рече тома: я не вїерую. яви на ребрїехъ и такни рукомъ свономъ. и рече исусъ: томо, буди вїеранъ а не невїеранъ; блаженн невїдїевше вїеровавше; а ти ли хоѣшъ видїевъ вїеровати; томо, буди вїеранъ а не невїераиъ; приступи сїемо и принеси парсте твои, и познаи ме аю не имамъ пути ни кости; постави, тома, руку у ребра моя, аю и видїшь. рече: господннъ мои и богъ мой, и за невїерование. рече исусъ: меїите сви апостола ждрїеби; поїи хоѣе неданъ од васъ у ивїнску землу уставдати луди од идоли. и меташе ждрїеби, и скочн томи, и рече тома: господнне, ова ждрїебъ искочи менїе, усїоно ми е к онимїемъ лудемъ поїи, подобни су звїерю. рече исусъ: томо, избраниче мои, небои се; пошду с тобомъ петра и матѣя до царвога града.

² И пошоше и прїшоше у неданъ градъ и сїедоше по сриеди града тоган.

се Ома, вторы христе, радуи се Матѣю, ислѣдникъ мой устыи! не вонте се, итси³ во далеуе ѿть вась. И сѣи рекшоу Ісоусоу къ нимъ, не поустѣи коупца вѣдѣти што глагола нѣмъ, нъ ѡшьдъ далеуе ѿть нихъ сѣде подь приткоромъ на камени велицѣхъ. И глагола Петра къ коупцекъ се владыка нашъ сѣдитъ подь приткоромъ, глаголи ямоу и игоже хоцешѣи ѿть насъ сьцвѣнитъ ти. Шьдъ же коупць глагола Ісоусоу радуи се моужоу устыимъи, продаждъ ми единого ѿть рабъ твоихъ. Глагола ямоу Ісоусъ игоже хоцешѣи ѿть ѡбою юною, сьцвѣнѣи твѣхъ, старца же не продаю, яко домагудецъ ми исть и не могуу продати его. Сьгледак же коупць Омоу и Матѣя глагола Ісоусоу колико хоцешѣи на Ома? Глагола ямоу Ісоусъ цѣна его три літра сребриникъ исть. И ивѣстивъ се коупць глагола Ісоусоу глаголе: понди къ законънику и напѣши ми продаице его. Глагола ямоу Ісоусъ не трѣбоуемъ законника, нъ азъ илѣпшоу ти своєю роукою продаице его. И приеиъ Ісоусъ хартию на-писѣ ямоу продаице Овиноу илѣюще сице: продахъ Олѣаноу коупцоу комдіфора цара индиксѣа раба сего иишѣмъ Омоу сѣкѣне всакоуе кнѣи. И комууавъ продаице его дастъ коупцоу и вѣзѣтъ три літра сребриникъ ѿть него. — И поиѣтъ Ісоусъ Омоу ѡтан и глагола ямоу: вьзми цѣноу скою и даждъ ю вьдовѣдамъ и сѣротамъ въ странѣхъ и може идеши, по ижеже продахъ те на трехъ літрахъ сребриникъ въ ише скѣтыѣ тронцѣ, рабъ во иси светѣ тронци. Дажъ же единогоу въ ише ѡтъца моего, ѡліиоу же дроугоую въ ише дѣдаскала си, яко азъ исмъ, и дроугоую въ ише светлаго доуха. Глагола Ома къ Ісоусоу: милость твою да постигнетъ ме, владыко. Се же ямоу рекшоу вьзнесе се ѿть него Ісоусъ. Тьгда глагола Ома къ Петроу: ѡтъче Петре, гредѣте цѣлоуиимъ дроугъ дроуга, яко по цѣловани семъ не имамъ видѣти дроугъ дроуга въ вѣцѣхъ семъ, до скончанѣи вѣкоу, егда съберетъ ны господь въ вышѣи Иероусалимъ. Цѣловакше же дроугъ дроуга просльзѣише се ѡуеса ихъ и разоуцѣише се дроугъ ѿть дроуга.³

³ И хоѣаше туи таржаць иованъ кондопора цара, ивѣинскога господина, слуга, и наѣе се туи сѣдеѣи у граду, и рече имъ таржаць иованъ: од куда ви иесте, братио? рече петарь: що питашь насъ? рече иованъ: питаемъ васъ, раби ли ви иесте али сте слободни луди? рече петарь: раби ми иесмо, иедному христу молимо се. рече таржаць: продайте ми иеднога од васъ да куплу. рече петарь купцу: почекаи; приде господинъ нашъ, аще кога ти триебуиѣ од насъ купити. и яви се нимъ иусъ: не боите се петре, томо изабраниче мои, ииесамъ далеко од васъ. и сѣде на каменю господинъ. и рече петарь тарговцу: тои господинъ нашъ сѣде, кога триебуиѣ ти од насъ купити? и приде иованъ таржаць ка иусу и рече: радуи се, частни мужу, продаи ми иеднога од раба твоиехъ да куплу. рече господинъ: кога хоѣешъ продамъ ти, петра ти не продаю, домаѣдацъ ми е, посленивъ исть, кога хоѣешъ од овнѣхъ? и рече таржацъ: хоѣу тому купити; колико хоѣу дати? рече господинъ: циѣпа га исть три литре сребра. да таржаць три литре сребра господину. рече таржаць: пошли ка законикомъ,

Шестующую же Омиа въ слязь коуица, въпроси коуица глаголю: немъ есть хитрость твою, юже еси добра? Глагола емуоу Омиа: хдатель ксма и држеодель и згоденъ крауь. Зданне же мое се есть: езде хдати цръкки и полты царьскы прѣкрасны, езде же и творити корабле великыи въ деахъ моихъ древодѣлать и сподыи праведныи и рала слати земле на ископанне вьлѣца и трынни и жеса* добрымъ и истинаа држема. Кралуьскимъ же момъ хитрость цѣлти кслакоу езоу соуфроую въ пьлти уловяуща безъмызды. — Слышаа' же словеса сѣи оуъ еста Омиа коуица, възрадова се зело и глагола емуоу: истинною такоуо хоудожника иреть царь господинь мой.⁴

Шестокашника же има мало днѣи вьидосте въ градъ иудѣиски. Вьшаа же коуица въ Кондѣфороу царю възвѣсти емуоу о Омиа, показа же емуоу и продаише написанно оуъ Ісоуса. И видѣвъ царь днѣи се писанню томоу и глагола коуицоу: истинною писанне сие сьма царева еста. Показа же коуица и хитрость его царю и възрадова се царь оу коупли его. Оуѣзцак же царь глагола коуицоу: понми раба и кеди и Лев'илю кннезоу иудѣискоу и земле тоу.⁵

И вьс(ть) по малыхъ' давехъ посла царь писанне къ Лев'илю кннезоу, да идетъ къ немюу. И проуетъ писанне приглеси Арсению женоу свою и съ рьбьми его и запрети си глаголю: вьлюди раба сего Омиа да не поустыши работати въ домоу твоёмъ, нъ да дѣлаеть хитрость свою, доидже възираюу се оуъ цара. И по устроики дома своего Лев'илю и зуниникъ единаго кождо домашникъ своихъ надъ богатствомъ своимъ, и иде къ царю, и посла и на кѣнскоу.⁶

книгоу пиши. говоре исоусъ: не трибуе ти законника, принеси ми хартию и мастило. и писа днсть исусъ говоре: я продаю тому новану таржцу, продаю ти безъ сваке вино. и призва исусъ томоу и пода му циену неговоу, и рече: понеси овуи циену собомъ у туи страну, у ку идешь, и разднели нимциемъ, снеротамъ и удовицамъ. и расташе се в(с)а петровнеми и са матиевнеми. и узнесе се исусъ на небо од нихъ.

* И преднеше тома за терговцемъ. и дочека га тарговацъ и рече: томо, повнѣи ми, кою хитрость наиболю умнesh? и рече тома: зиднтель несамъ полачамъ, и праведннемъ спуди створити, и рала на ископанне тарня вучца од земле. и рече тарговацъ: у истину такогаи хитарца искахъ господину монему кондопуру царю. обеседи се о немъ и о хитрости негови.

⁵ И приведе га ка царю, и рече: ово песамъ привео мешра царквямъ и полачамъ. и обеседи се царь о немъ и о хитрости негови и рече царь кондопорь: зовите ми левгита вьеза. и призваше тому, и прида га левгиту вьезу и рече: поведи га у домъ твой да ти днела хитрости у дому твоиему, зацо умие ти. и прида му левгитъ имание свое.

⁶ И призва кондопорь царь левгита вьеза и посла га на далеко поћи у ину землу.

* и жеса odgovara grĉkomu καὶ ζουός, od nominativa иго, genetiv ижесе.

Тыгда апостоль христовъ Оома вънхъ къ земѣ князѣ възвѣсти ен евангеліе божіе и словеса пророуьская и глаголаше ен' ѿ Арсеніе владычце индїиска, вждоу те въ ѡславлєнни соушоу и вадеше ндоли и златые же и сребрыые, соущєе въ жилищи твоємъ, и глаголаши, яко возїи соутъ. Нисоутъ божи, яко не могуутъ спасти себе, не едетъ то ни пнють, не глаголють, не смысляютъ, ни слышетъ то ни поденжетъ се земля подь ими, и аще падоутъ на лицихъ своихъ, не могуутъ встати. Ѡ Арсеніе, аще и глаголаши яко возїи соутъ; възвѣсти нмашн нына свое еже нызаше. Тыгда апостоль христовъ Оома видѣвъ ндоли въ жилищехъ, възвѣвъ роуцѣ помолє се глаголає тако' господи Ісоу-христе, сыне невидимаго бога, разгомен всоу силоу демонскоюу, ѡбратни в'сакоу доушоу прѣвращєнныє въ богоразоуміє! Ты бо єси пастырь добрын владыко, тебе бо славословитъ все єстьство, ты бо владыко посла ме въ страмоу сню, да ѡбратеть се к' тебе доуше их. Єи владыко, призираєи на земли и творє ю трєсти се, те славитъ ликъ аггєлскыи, те поють хєроукии и покланяютъ се сєрафимн. Сътвори збо владыко злємєнни и уиудєса въ странѣ сєн, да прославитъ се нмє твоє въ вѣкы вѣкомъ, амнь.

Конувєшоу же ємоу моалтвоу подєнзашє се ѡснованиа землєи и надѡше в'сн ндолин ѡтъ мѣсть ихъ и сѣрьше се и быше акы прахъ прѣдъ людми града и исхождахоу доусім неустн живоущєн въ ндолахъ вѣпнюще и глаголюще: ѡ горе намъ, възет бо се дръзновлєннє намє възвѣшоу Оомѣ въ домъ нашъ. Іудинь богъ Ісоусъ сынъ бога вышнмаго. Видѣвши же Арсеніи вышєе ѡ ндолахъ єє, зѡмѣ се зѣло и вєстрєпєта тѣло єє ѡтъ страха ихъ и повьргши се на ногоу апостола христова Оомы молаше и глаголющи (гкр. глєщи): рабє бога живааго, молю ти се, аще уловѣкѣ єси земнын, рѣци ми, по нєже владыко пришѣдоу ти въ домъ мой възет се лѣсть ндольская ѡтъ срьдѣца моего. Ѡтвѣщав же Оома глагола ен' ѿ Арсеніи възыщи бога, юже нѣст бо далєе ѡтъ тебе. Тако бо прорєчє Аикакоумъ пророкъ глаголає: приближите се къ мнѣ и нѣсьм далєе ѡтъ васъ. И пакы глаголаєтъ: ѡбратите се в'сн троуждающєн се и азъ покою вын. Пакы възовєте къ мнѣ и услышоу вы. — Слышавши же сїн Арсеніи ѡтъ апостола христова Оомы вѣрова (гкр. вѣровакѣ) съ всьмъ домоу своимъ и възвѣдши въ ложницоу свою и затвори дѣвры свою, сѣвлѣе се красотын ѡдежде своеє и нзисєє в'се єлїко сѣтєжа въ животъ своемъ злато и сєвро и ризын и раздѣлѣ отан в'са, тькмо єдина соушїи въ ризници своєи и простєрши роуцѣ на нєко молаше се глаголющи: господи боже благын, владыко скєтаго Оомы и нєгоже проповѣдаєтъ Ісоу-Христа, вѣроую къ те, ты бо єси пристанище ми, владыко христе, възми ѡтъ мєнє лѣсть соушоую въ срьдѣци моємъ и смоуцїающе змь мон. — И ѡбращѣ се къ Оомѣ глагола ємоу: уловѣе божи, встани, кр'сти ме въ нмє Ісоу-христа, нєгоже проповѣдаєши. И снн слышавъ апостоль христовъ ѡтъ вєст Арсеніи възрадова се зѣло ѡ вѣрѣ єє и глагола єн' сьрадоуи ми се, ѡ Арсеніе, яко постнже те помощь божн. — И радъ бывъ апостоль възва гласомъ велиємъ и рєчє: хвалю те господи Ісоу-христе, ѡбращаєи срьдѣцѣ прѣвщєнныыхъ ѡвѣцъ.

И по семь крсти ю въ нме ѿтца и сына и светаго доуха. и мнози крвокаше и крстнише се съ ниею. кр'шьшемы же се нмъ дасть нмъ в'се нмъ-ниие свое ниц'им'. Тьгда приимъ хлѣбъ и чашоу, похваликъ и светиль (гкр. стиль) подасть нмъ и створи же причестинны скетых' тинь и ма-зун ихъ жаломъ ѿтца изшего Давида и зтверди ихъ да молат' се въ чистотѣ. И принесоме кмоу все зло нмоушею и исц'или ихъ, и мнози в'сими изгна ѿт уловки. Дароваше же хромымъ ходити, сл'пнымъ про-зрѣниие, глуохымъ слышати, прокаженныи оунисти, гоугниныи глаголати творилише. И съдѣше ил в'сакъ днь въ стьгнахъ зче и глаголе: гредѣте къ мнѣ болѣщии и азъ исц'елю вы безъ мзды. И приходяще все градъ къ домъ Ар'свини (гкр. ар'свинию) и зчалше ихъ словеси божию и кни-гамь и величимъ господиимъ, иже сътвори искоми. И крвокаше кмоу късь градъ ѿт мала до велика ихъ знамени ради глаголемыхъ ѿт апостола христока Фомы.⁷

И по мнозыхъ днехъ се Левк'и кнезь града приде ѿт ц'ра Конд'и-Фора. Въигда же въиде къ врата града по трех' лѣтэхъ ѿшестви-его и изыде все множество въ срѣтениие кмоу и въсь домъ его и съ женою его Ар'свинию. Видѣ же Левк'и кнезь домашниие свое съ женою его стоище и видѣхъ ризы ии скерныи и не ѿбл'кшоу се къ кра-сотоу своєю, съмете се мнѣхъ погыбши домъ его. И пригласиъ единого ѿт домашниих' си глагола кмоу: како естъ домъ нашъ? Ѹтвѣщав' же рече кмоу: по ниеже и ѿнде, добръ есмы и вса твоа въ двоиноу быше. — Си слышавъ възрадова се и иде къ домъ скон. Измык же се, въ-зыскавъ Ар'свинию женоу своєю и въиде к кмоу въ ложницоу. Дръжаше же е збо быти съ ниею. Възд'хнувши же гласомъ величимъ рече къ кмоу:

⁷ И видие тома вверу нихъ. и улнзе к арнисими госпоѣи, и рече арнисими: повиеѣ ми, кога бога вверуешъ? госпоѣа арнисимиа рече: вверуемъ апостола ираклита, и злате боге, и сребарне, и камене, и дриевне, и миедене. и рече тома: топ бози ваши ниесу, ако тии ваши бози паду се лицемъ у као, не могу се опеть двигнути, такои и вась немогу спасти. и рече госпоѣа арнисимиа: томо, апостоде исукарстовъ, скажи ми твога бога слово, да вверую у бога твога, кога и ти вверуиешъ. и рече тома: о госпоѣе ар-нисимие, приближи се к мому богу, ние богъ мой далеко од тебе. и поче приповиедати ванѣдие, и сказа истину, и госпоѣа вверова у тому. и уведе га у царкву, и сказа нему нихъ боге злате, сребарне, и миедене. и рече госпоѣа: томо, помидуи ме; вверую у бога твога, кога и ти вверуиешъ. изиде тома изъ цареве моде се: госиодине оче, ти ме ниеси послао, одними неверование од идо-дне, и пошли зламение да вверую тебе. и приде триескъ с небеса, и триещи царкву нихъ.

Изби падоше прахомъ на землю. и рече тома: госпоѣе, видие ли свое боге? како се падоше, такои би и вась спасли. и рече го-споѣа: томо апостоде исукарстовъ, помидуи ме, вверую у бога твога кога и ти вверуиешъ. и покарсти ю тома са свиимъ домомъ. и колико има ризице, раздѣли, у единой оста.

владыко, отържи отъ себе печаль и похоть къка сего, не имоуще милости. То же и соубога мечь богоу и спасоу нашему Ісоу-христу. Аще же сътвориши себе нечиста въ соубогу, до конца будещи не разоумѣеши късегда. — Прогнѣвая же се моуж' ѣже, рече къ мнѣ съ гнѣвомъ велиему глаголю: отъ коудоу соуть словеса сѣи? яко нисоуть отъ прелого обмыта наю. ѿ горе мнѣ, Арсѣине, яко прѣльсти се отъ раба, якоже поустихъ ти зде, мнѣ яко врау мечь. — И по сем' въздвигши гласъ свои Арсѣини (гкр. арсѣини) глагола имоу: по убо владыка мов глаголетъ лоукваина сѣи словеса на раба божина? вси бо братесе прилагють улоуквомъ врауства непоспѣшиа, ракъ же кожѣи Фома врау мечь великъ, доушоу бо и тѣло цѣлать безъ-мъзды. То уже владыко не глагола на нь здала словеса лоукваина, еда како промѣнетъ те и порази те боги ѣго? нь молю те владыко мов, да просиши отъ уст ѣго словеса сладкѣ на успѣхъ доуши и тѣлоу твоюмоу. Слышакъ же словеса сѣи Левкѣи кимѣхъ отъ устъ жены скоже, въниде дѣлаюль къ срьдѣце ѣго и самете и глагола съ простию и гнѣвомъ: аще врау мечь, да изъавитъ се отъ моуки, ѣже хоцоу извести на нь.⁸

И послѣкъ къ тѣ уасъ приведе Фоמוу сжезаниа и глагола имоу: гдѣ соуть цркви и полаты, ѣже рече царекѣ яко съжиждоу ти? гдѣ соуть корѣлѣи и сподоке и рѣла исковакающѣи рѣжѣи и трѣиши? — Отвѣщѣакъ же Фома глагола имоу: прѣжде даже мене не моушиши, глаголю ти истинноу. Се бо не разоумѣеши вси до нынѣ. Цркви бо и полаты доуше соуть, ѣже покааше се, и зправихъ ихъ къ небесномуу царю: рѣла же ѣже сътворихъ словеса евангелска соуть, исковакающѣи лоукваина помышлѣниа отъ срьдѣць улоуквѣскѣ, искоуцихъ бога отъ всего срьдѣца. И врауѣвскаѣи же мов хытрость светыхъ тѣлѣи книгъ кожѣи мечь, оуищающѣао вѣзды срьдѣчѣи искоуцихъ всауѣскѣи унстоты и житѣи добра, искоуцихъ бога. Се соуть хытрости добрыѣ, ѣже накомъ отъ дѣдаскала моего Ісоу-христа. — Разгнѣвая же се Левкѣи глагола имоу: ѿ рабе лоукваин, унѣ соуть притѣе сѣе, ѣже глаголаши ми? Тыгда послѣкъ вѣонны и събра все скотоѣвѣице и прѣдасть имъ Фоמוу глаголю: поимѣте и одертѣе кожоу ѣго и не нѣмѣте доушоу ѣго, доидѣте моую ѣго, якоже хоцоу. Тыгда скотоѣвѣице глаголахоу: ѿ горе намъ, убо имамы створити праведномуу семоу моужоу, цѣлѣщомоу вслѣкъ недоуѣгъ безъ-мъзды! Аще бо възложѣиши на нь роуки наше, прогнѣваетъ се боги ѣго на ны и послѣтъ огнь съ небесе и изгоуѣнтъ ны. И накомъ аще не ѿдерешъ ѣго, збѣмѣтъ кимѣхъ насъ нечѣстѣиши. Тыгда

⁸ И послѣе приде левгитѣ у домъ свои, и не изиде къ нему госпоѣа арнисимѣи парвѣемъ обичаемъ. и видѣе домъ левгитѣ свои сарчанъ, и призва отрока домаѣнега и рече: що се не дому моему учинило, да не погибѣао? и рече отрокъ: они мещарѣ дѣлао сади о насъ. и пошадъ левгитѣ избана се, и посла госпоѣи арнисимѣи парвѣемъ обичаемъ. и посла къ нему госпоѣа арнисимѣи глуциемъ словомъ: слѣатко пошли слѣатко слово къ томи апостоуду исуварстову, да моли бога свога да те твои бози не уведу у погибѣио вѣчноу, и данасѣ не створи у суботу нечисту, и да вазда нечистѣ будещѣ.

апостола христовъ Ома глагола нмь: встанеш створите покланниомъ нмь ѿтъ кннзѣвашего.⁹

Тгда встанешъ въспрннше кожоу яго ѿтъ него. Тгда апостола христовъ Ома въздѣтъ роуцѣ на небо молнше се къ богоу глаголю: господи Ісоу-христе вслыши ме въ съ уась и помени ме владыкъ, яко странннъ ясмь къ земли сен днншь. — И слышашн Арстннн бншшен апостолау христову и тешии скозѣ храмы домоу скомого, сарже се съ горы и змрѣтъ. Видѣ же яе Леккнн кннзѣ глагола Ома: се тебе ради змрѣтъ жена моя, зынъ рабе. Нь да сътворию все силы мое, доиджже внде все дѣла твои.

Слышашке же родителе Арстннне и рожденикъ яе, яко змрѣтъ, потщашке се и видѣше яе на земли мртвоу, заплакаше се яе плауемъ величемъ. Прндоу же къ скетомуу Ома и глаголахоу яемоу рабе вознн Ома, теке ради змрѣтъ. Отвѣщав же апостола христовъ глагола нмь: не жаднте снн, ни плаунте. Аще бо мене ради змрѣтъ, азъ въздемнгоу ю въ нше господи моего Ісоу-христа. Отвѣщав же Леккнн моужь яе глагола Ома: что глаголаешн, зынъ рабе и кльнне! не мнн, яко ѿслабѣтъ ти моужьн, еже (гкр. юже) ти хошоу нанести.

Тгда покелн конномъ глаголю: принесте ми оцѣтъ тренъ лѣтъ и соль и въздѣнте на тѣлоу кльнн сегѣ. Тгда створнше покланниомъ нмь. Апостола же христовъ Ома, възрѣвъ на небо рече: господи Ісоу-христе, боже, помоди ми въ уась снн, яко внндоше моужьн снн къ кннотрннн мои и къ срдѣу костнн моихъ. Ъслыши ме владыко и змнлосрди се на раба твоего и възми ѿта мене моужоу сню. Помени владыко, яко тоуждѣ ясмь уловѣкъ, ннкто же бо помагает ми, тѣкмо ты спасе. Ты бо яси послалъ ме въ градъ съ. Възвнелнндѣхъ бо всею свою и ндохъ къ сѣдѣ тебе и послалъ ме яси въ градъ снн, да ѿбращоу ихъ въ богоразоумнне. И видѣкъ, владыко, еже моужьн нанесе на ме незаконннн Леккнн, кннзѣ града сего, и не въздастъ яемоу. Аще бо владыко нмашн мнннне ѿ мнѣ, нь готовъ ясмь всеакою моужоу пртратнн, радоуе се. Помени владыко, егда яки се ученикомъ си, встанѣ нз мртвнхъ и не бѣхъ азъ съ пннн, и кшьдшоу ми къ ннмъ рекоше ми. видѣхомъ господи. По еже владыко ты яси рекънн нмь, яко мнознн

⁹ И разгнева се девгить, и посла по тому и приведоше тому, и поче га питати: томо, повннѣ ми, гди несу полаче и гди несу паркве? и рече тома: сатворнхъ. и рече девгить: и гди несу спуди праведнн и рала? и рече тома: проповндннхъ рнечъ праведну, тои соу полаче; и обратнхъ душе у покои заблудоше, тои соу царкве; проповндннхъ ванѣднне, тои су рала; ако хоѣшъ изкопавати вучацѣ од сарца свога, тои соу рала. и рече девгить: зовите ми скотоубннце. и дозваше скотоубннце и рече: ухнтите ми тому, и одрите му кожу, и не нзнманте ми душе из нега, хоѣу га мучннн мукомъ горкомъ. и рекоше скотоубннце: що учнннсмо? ако одремо га, тои господинъ неговъ опалнтн ѣе насъ; ако не одремо тои кннзѣ нашъ убнне нас. и рече тома: братню, чннтите заповннѣдъ господнннна вашега.

прїидоуť на камь къ нмѣ моеу, и сего рѣди рѣхъ братни мои, яко прѣ не виждоу нѣкъ гнохднннхъ въ роуноу яго, не имоу взрѣ. И се възеше кожоу мою ѿть мене. Аки ми се самъ на помощь мою. Вѣде бо, владико, яко нѣси далеуе ѿть мене. — И се имоу рекшоу, възлосрѣднѣ се господь иже се имоу глаголюе: моужан се и крѣни се Оома, избранинѣ мои, ѿть всѣхъ троудѣ твоихъ. Аминь бо глаголю тебѣ, елико хочете прїети за нмѣ мою ѿть рода улокута, нѣсоутъ достѣннн цѣлокамнѣ, иже хоцоу цѣловати васъ, егда сѣдете на .лѣ. престолю въ царствѣ моемъ. И рѣхъ бо те близнѣца, но иже въторы хрїстоуе Оома иси, яко мѣзда твоѣ келии нѣсть прѣдѣ ѿтъцемъ моннхъ небесннхъ. Покажи збо уюдеса въ градѣ семь имени моннхъ рѣди и по семь нѣзди ѿть яго и нди въ Кен'тиран'тѣ градѣ, съ нѣсть ѿть вѣстома ти, да нѣзблнши доуше нхъ, яко дарованнѣ ѿтъца моннго постнже въ късь мнрѣ нрѣве монѣ рѣди нѣзлѣтыѣ за мнрѣ въ спасеннѣ доушѣ нхъ.

Сн же имоу рек'шоу, цѣловекъ яго, възет се на небеса. Вѣстан же Оома и нде въ Арскнн, женѣ князѣ змрѣшн, и покрѣже кожоу свою на ннн глаголюе: вѣстанн нз мрѣткыхъ змрѣшнн за взроу госнода нашѣго Ісоу-хрїста яко жнкоу' поднѣтъ вѣстнхъ взроующнхъ къ нь. И акѣе въ тѣ ульсѣ ѿтвѣрзе ѿунь скон и нѣдѣвши апостола хрїстова Оомоу стоужа надъ нкю и акѣе покрѣже се на ногоу яго глаголющн: разоумѣхъ слноу твою, апостоле хрїстоу сыноу божноу.

Внѣтъ же Левкнн князѣ женоу свою, яко вѣскрѣси ю апостола хрїстова нз мрѣткыхъ и дрѣжѣшоу ноуѣ яго, нѣдѣтъ же и радѣ бысть. Вѣстанъ покрѣже се на ногоу яго глаголюе: истнною нѣсть бога дроугалго, нъ тѣмъ богу имоужѣ се поклоннѣшн, прости ме рабе божнн, елико здала ннѣсѣхъ на те къ нечнстотѣ сы. Апостола же хрїстова Оома, нѣдѣтъ взроу яго, яко ѿбрати се въ богоразоумнѣ, нѣмъ и роукоу въздѣнже и глаголюе: вѣстанн зже, яко богъ не тѣворнть здала взроующнхъ имоу, нъ ѿтноушаеѣтъ грѣхы нхъ. И въ тѣ ульсѣ крѣстї и н постлннн попа и дѣлконн и амагнѣсты, и нѣзун нхъ скеткн алафорѣ и вѣстнхъ танннхъ свѣтнхъ икофолннѣ и апосткльскнхъ црѣкве. ¹⁰

¹⁰ И почеше га дерати и одрѣше га. и поведоше ка в левгиту везу, и рече: принесите ми оцта тролнѣтнега. и доннеше му оцта, и рече: огребѣнаите ми месо о немъ, и узлите оцта на нь. и узднхну тома, и рече: господинѣ, прнѣде муза до душе моеѣ. и яви се в нему господинъ и рече: томо, нзабраннѣ мон, нестраши се, ннѣсамъ далеко од тебе. и внѣднѣ госпоѣа арннсимнѣ одарта тому, и скочн с внсоке полачѣ и уби се. и повнѣднѣше левгнту: уби се госпоѣа арннсимнѣ. и рече левгнть: тои се не мужа цнѣѣъ убнла.

И уста тома, и узѣ кожу свою, и поставн ю подакъ главе арннсимннѣ. и доѣоше два роднѣтѣла нее, и нсплакаста, и рекоше: ако не кѣнн наша умарла, ако бнсмо реклн човнѣѣа цнѣѣъ умарла не, то не нсукарста цнѣѣъ умарла. и уста госпоѣа од мартвнѣхъ.

И внѣднѣше граѣанн зламѣннѣ велнко, що учннн тома; и доѣоше ка везу левгнту, и повнѣднѣше: уста госпоѣа арннсимнѣ од мартвнѣхъ. и слнша левгнть, и прнѣде ка томи и рече: томо,

И наученъ е и възвѣсть кождоу свою оуди отъ тоудоу и иде къ Нем'тиран'тъ градъ, ижеже повелѣи йому господь нашъ Ісоу-христосъ. И выходоу йому въ градъ, срѣте и моужь старь илауен къ мѣлодоушнъ смъ, глава же его пѣла сметы, и ризы его раздраниши. Приближъ же се и писмоу апостоль христовъ глагола йому: по что сътвориши мси коужакоу дѣло сие? ижемогахъ бо за те, яко къ селницъ сирѣви мси. Глагола йому старецъ: отиди отъ мене, брате; дождетъ бо ми жалость моя. Глагола йому Фома: молю те, отъе, повѣждь ми что имашн, некли отиметъ господь неугла отъ сръдця твоего. Отвѣщавъ же старецъ глагола йому: имѣхъ сыновъ .x. и оероуиныхъ старшииномуу дщери князѣа своего. яко же зготовахъ створити йому бракъ, рече ми сынъ мой, яко не пѣи се: привести ми жени: оурекхъ бо се соумстваго житна сего и пѣхотѣи его. И ижегоуехъ бо еса мой, дамъ же и Тѣа множанша пѣе моужь, да скон'уаю бракъ свое. и что ты высть уедо, рѣчи ми отъцоу своему. Отвѣщавъ же сынъ мой, рече ми: тако ми еладныи христа, аще поудши ме помти женоу, не видниши лица моего къ еки. Рѣхъ же къ писмоу: что видѣлъ мси? И рече ми: слыши отъе, что видѣхъ къ сѣзъ въ ноцѣ сию. Прииде къ мнѣ юноша прѣкрасиль, яко ни идиномуу же отъ уловкъ быти подобноу йому: кони же благоухании исхождааше изъ усть его, иыташе же и екицъ на главу своемъ и пошлаше палицоу златоу въ деснѣи роуцѣ, яко сынъ царекъ. Видѣхъ же и, отъ страха его въстрѣпетахъ и повергохъ се на ногоу его и обеломызахъ ноуа его, и глагола ми: тебѣ глаголю, юноше, не слыши отъца своего и помни женоу и оскерни тѣло свое, нь съхрани се самъ къ унстѣтѣ, да коудеши ми съпрѣстолиникъ на земли и боуди глава шадъ прѣлюбною моею. Се бо Фома апостоль мой гредеть къ градъ снъ и тѣ те научунъ змѣненню тѣла и крѣке мое, яко когъ исьмъ и въ-уловѣтунъ се есъ ради. Но простѣрь роукоу свою на крѣкъ мой благослови ми и възвѣде на небеси. То юже, отъе, молю те, бою се да не зыроу. И се слышавъ отъ усть сына моего, змѣлуахъ и рѣхъ: тѣо пѣиши богъ града сего мнѣ се сымоу моемоу. И молихъ ветрныи моуже отъ града сего и сие послахъ къ отъцоу невесты, яко снѣе глаголетъ сынъ мой. Слышавъ же снъ къста съ иростню и гивкомъ и иде къ царю, и дасть йому власть и зѣи всѣхъ шесть сыновъ моихъ. Сего ради прихѣждоу по все днѣи на гробъ плакати, и по семь прихѣждоу къ домъ мой и оскрѣтлю земинны дакъшею ми злата зготовленню брака прѣдъ дверьми мѣннии сѣдеще, и оскрѣблютъ ме на старость мою и не оскрѣцоу что дати имъ: не бо ми поустн помѣи единого жнка отъ сыновъ моихъ беззаконныи ови, иже бы дѣлалъ и испѣлнѣлъ дѣлгын. зѣи бо сыны мое и пище брауныи расхити.

И еса йому повѣдаешоу, глагола йому Фома: крѣни се отъе а не плауи, слышши бо богъ плауѣ тѣон. Азъ бо исьмъ Фома, апостоль христовъ. Покажи ми зѣо отъе, гдѣ соуть сынове тѣон и повѣлаимъ Ісоу-

апостоде исукарстов, помилуй ме, вieroу у бога твоего, кога и ти вieroуешь. и вярсти га тома; и ини се мнози вярстише у граду томуи.

христа сына бога живалго азъ въздвигноу их'. — Иде же старць прядъ Омою и приближише се къ гробу. Бѣ же и многъ народъ отъ града, моужь и женыи къ слэдъ идоуше, хотеше видѣти утѣ мысать сътеориты апостоль Ома. Тѣгда яко приближише се къ гробу, глагола апостоль христовъ Ома къ народу: възмите кожю мою и шьдше на грѣбъ положите ю на грѣбѣ сыновъ сирѣниааго стар'ца глаголюше: въ ние господа Ісоу-христа, сына божиа, възкръснѣте отъ мртвыихъ, едѣ къгда идоу азъ и въздвигноу ихъ и рекоут', яко възхъ вѣсть. Тѣгда шьдше моужь си кожю възидоше къ гробу и положише кожю его врьхоу сыновъ стар'ца. Бахоу же исподъ нѣхъ .х. мртвѣць дрекѣи зыръшихъ, кетси же. И косноу'ши се ихъ кожоу Оминѣ, и акымъ сожише .сѣ. но смѣтрению кожю. И шьдшеї же къ слэдъ народа прѣидоше къ апостолю христову Ому и падше држахоу се хѣ коуъ его глаголюше: молни ти се, апостоле христовъ, даждь намъ еже ѿ христа знамение. вѣсть бѣ много бога, тѣмъ Ісоусъ-христосъ апостола Омы, ѿгнѣкѣи вѣсть идольскою отъ насъ. Идѣмъ в'си, възвѣстимъ архiereю всѣ быкша отъ роукоу апостола Омы. ¹¹

И шьдше вси къ цркѣ идольскою ѡвратоше нереа идѣща идолы, и възвѣстѣше комоу всѣ бы'шлѣ. нереа же слышавъ еже о Ісоусѣ, растрѣдѣ ризы свои и рече: ѿ гѣре мнѣ, яко съ Ома възхъды къ граду нашъ отъ дѣа на десетѣ вѣсть възхъды и шьдшихъ отъ Іоудѣи и ходѣшихъ' по всемоу мироу и прѣвѣщавшихъ все вѣроующе къ нь. ние послѣда-

¹¹ Исхоѣаше тома ш нимъ изъ града тогаи, и молаху га: прибуди у насъ, да створишь велика знамена на насъ. и рече тома: ни е ми речено у иедномъ граду благовѣстити. в онимнемъ градомъ носѣи кожу свою на шапу, и приближи се ка граду ка другому; и заста мужа плачоуѣ у граду и рече тома: що плачешъ, мужу? и рече: плачу се, жалос ми е одоидѣла, отиди од мене, брате. и рече тома: повиеѣь ми, не каиеш се. и рече старецъ: господине, имао самъ седамъ синова, и седми е био заручно кѣрь архибискоупа, и у снѣ му се яви иуноша: ако се веѣе поменешъ о жени тонзи, да не имашъ веѣе мене видѣти у вици снемъ. и виезь разсарди се, изби све шесть синова; велико биехъ заимао злато и сребро и да изпону бракъ мой, и не имаю часа и звратити даржавнику, и хоѣу на гроб синова моиехъ плачуѣ.

И рече тома: не плачи се; а що су тога цѣѣь синове твои умарли; и ниесу ти умарли, живи соу. и рече тома: старче, поведи ме ка гробу синова твоиехъ. и поведе га, и приде тома ка гробу нѣхъ и положи кожю свою кон главе синова старчевиехъ, и въздихнувъ движе роуке и помоди се господину богу. и усташе из гроба синове старчеви; и мнози вси биеху умарли прие седамъ лиета, и ти усташе од мртвиехъ. и видѣе тои знамение народъ велико; и мнози вѣрвоваше и карстише се од нега, и по немъ идѣеху мнози и молаху га говореѣи: томо, апостоле исукарстовъ, прибуди у насъ. и рече тома: ни е ми речено иедному граду благовѣстити.

ствѣкаше великому клькѣу глаголющѣмоу Ісоусу, ижеже ради и Платъ, слышавъ иже ѿ немъ, распеть и. Встанѣше же друѣзи ѿтѣ народа, льжѣу свидѣтелствѣкляше глаголюще, иже вѣста ѿтѣ мрътвхъ. Встанѣши зѣо и идѣти к ѿмоу, иже да покажѣтѣ намъ немѣши ижего. И встанѣ архіерен цркви и ижеде въ стѣны града, гонѣ ижего, и видѣше Ѧмоу ижедеише вѣсын ѿтѣ друѣгалаѣ уловѣти и ижедеише народѣ соѣщи ѿвръстѣ ижего. Прогнѣвакше се: архіерен глагола ижемоу: утѣ теорѣши хѣдѣ, прѣльстѣишѣе уловѣтѣсны, ѿблѣкыи вѣсхъ? не докни ли ти иса Галілеа, иже кынде и кѣ градѣ нашѣ! Аже кѣ Ісоусъ богъ ижесть, по утѣ же распеше ижего Іоуден, и ижедѣше ижего проповѣдѣте кѣ ширѣ глаголюще, ижего вѣста ѿтѣ мрътвхъ? иже свобѣдѣ соѣтѣ моужѣи града сего и вѣдѣнныи ие.

Тѣгда иже въ сѣврѣ града слышѣкше слышѣса сѣи прѣклонѣше се на землю вѣхети каменни, иже да побиютѣ апостола хрѣстока, глаголюще, ижего аже не зѣнѣишѣ ижего, ижеже прѣльстѣти иже въ градѣ до кѣвера. По смѣтрѣннѣю же бога вѣсѣдржитѣла ии ижедѣи же ѿтѣ ииже не ижеже вѣсклѣонѣти се ѿтѣ землѣ, ии ижедѣи же доѣша ѿтѣ народа. И вѣдоѣнныи ие си людѣи ижедѣишѣи глаголюще: моли ти се, рабе кѣжѣи, по-милѣиши насъ, и аже ижедѣиши хрѣты нашѣ, вѣроѣишѣи хрѣстоу теѣомѣу. разоѣмѣхѣмъ бо, ижего и ижесть ииже богъ, ижеже богъ теѣомъ: не сѣтѣори намъ по ижедѣиши нашѣмоу.

Видѣк же вѣроу иже апостола хрѣстока, помоли се кѣ господѣу глаголюе: господи Ісоу-хрѣсте, не вѣсхѣтѣишѣеи люди сѣи ѿвратѣти се кѣ богоразѣоѣннѣи (valjalo bi dopuniti glagolom: помилѣиши): молю ти се, господи Ісоу-хрѣсте, вѣдѣкыи вѣсхъ, да сѣинѣдѣтѣ ижедѣи силѣ ѿтѣ небѣсъ кѣ уасѣ сѣи и ѿвѣси беззаконнаѣо ижедеи ижедѣишѣи на вѣздоѣсѣ стрѣмоглавѣ. и кѣ тѣ уасѣ ѿвѣси се на вѣздоѣсѣ стрѣмоглавѣ прѣдѣ вѣсѣиши народѣомъ, и вѣзѣла глаголюе: ижепоѣдѣю те, господи Ісоу-хрѣсте, вѣдѣкыи вѣсхъ вѣроѣишии кѣ те. ижедѣи кѣ ижеже се ижедѣиши, дѣла роѣкъ уловѣтѣ соѣтѣ. Иѣ ты ие си вѣдѣиши ижедѣи теѣори, сѣишѣдѣи сѣ небѣсе ижедѣиши роѣда уловѣтѣ ѿтѣ лѣсти ижедѣишѣи. Ты вѣдѣиши ижедѣиши ми, ты ие си крѣишѣеи моѣ, ты ие си ижедѣиши прѣдѣдѣишѣи, ты ие си ижедѣиши прѣдѣдѣишѣиши теѣомъ вѣскрѣсѣннѣи.

Сѣи же ижемоу молющѣоу се, вѣсѣщѣоу на вѣздоѣсѣ стрѣмоглавѣ прѣдѣ народѣомъ и ижедѣиши града, ижедѣиши же се господѣу намъ (ili moŕda na ѣ) сѣишѣишѣи и ѿтѣ вѣздоѣха. Тѣгда текѣ кѣ ижедѣиши апостола хрѣстока Ѧмомъ глаголюе: молю ти се, рабе кѣжѣи Ѧома, крѣсти ме и дѣждѣ ми хрѣстока знаменнѣи. И ажеме радѣ быкѣ апостола хрѣстока Ѧома крѣсти и и кѣсе же людѣи кѣ иже ѿтѣца и сына и скѣтѣла доѣха, кѣ вѣара. И ижедѣи кѣ цркви сѣишѣиши вѣсе ижедѣиши иже сѣишѣиши цркви жилище теѣомъ иже и ижедѣиши кѣ ижедѣиши скѣтѣоѣю амѣфорѣу и ижедѣиши се кѣ си скѣтѣиши тѣлѣ и крѣиши хрѣстока, и постаки ииже ижедѣиши еписѣопа, и стѣори ииже прѣдѣишѣиши и дѣлѣиши и ижедѣиши и скѣтѣи амѣфорѣ. И сѣиши же старѣца сѣишѣиши крѣишѣиши, и сѣишѣиши ижедѣиши и прѣдѣстѣиши сѣ соѣдѣиши црквиши и ижедѣиши иже кѣ вѣрѣ хрѣстока и ижедѣиши ѿтѣ ииже по трихъ лѣтѣхъ, радѣоу се и ижедѣиши.

И ижедѣиши се ижемоу господѣу и глагола ижемоу моужѣи се и крѣпѣиши Ѧома, ижедѣишиши моѣ, ѿтѣ вѣсхъ троѣдѣ теѣомъ. Вѣзѣиши кожоѣ ижего господѣу

ѡбложи ю ѡ тѣхъ него, глаголю: прииди се тѣхъ Ѧомиитъ, икоже и прѣжде. и прииде икоже еъ и прѣжде. и ѡблочи и глагола икоуѣ къзиди съ мною на ѡблочи мѡи, да къзидоу те къ братни теомѡи, да ѡблочиши ихъ къ миру. Тѣгда къзеть и ѡблочи и несе и къ злостоломъ и ѡврте ихъ събраши и Павла же съ ними. Бѣше бо тоу Марна, мати господѡ нашего Исоу-христа. И ѡблочи е'сѣхъ Ѧома стѣ по срдѣ ихъ. И повѣздоу вси, къждо ихъ, приклоушала се имъ. И прославише вси бога, икоуѣ слава къ вѣки вѣкомъ, аминь.¹²

Za paleografiju. Odlomak rukopisa, na kojemu se nadje ovaj tekst, ima nekih spomena vriednih osobina za slovensku paleografiju. Taj rukopis spadaše u red onieh, gdje kao u bugarskom zborniku kraljevske berlinske biblioteke, osobito rado bješe upotrebljavan akcentat. Taj znak dolazi ovdje gotovo na svakoj rieči, barem pretežitо vlada po cielom tekstu. Stavljjen je a) u jednosložnih rieči nad vokalom kao: жѣ, три, тѡ, дѣ, вѣ, тѣ, вѣсѣ; b) u jednosložnih rieči, nad posljednjim slovom, kao: рѣвѣ, насѣ, азѣ, вратѣ, ихѣ, имѣ, вѣсѣ; kad što stoji taj znak kao u zamjenu poluvokala: ихѣ, моужѣ, идѡхѣ, монхѣ, твоихѣ, мртвѡхѣ; c) u višesložnih rieči najradije na posljednjem slogu: Ѧомиѣ, идѡу, моуѡ, тѣгда, марѡдѣ, людѣ, вѣхѣвѣ, идѡльскѣ, не-вѣсхотѣвшеѣ; ali i na drugim slogovima: ѡблочи, дроуѣгѡ, пѣлатѣ, прѣлѣцѡуѣихѣ; d) u višesložnih rieči kad i kad čak po dva puta, kao: иидѣискѣ, законѣикоуѣ, лѣтрахѣ, пѣслиѣ, неустѣикѣи.

Riedko prema spomenutomu znaku upotrebljuje se ', dolazi ipak i na jednosložniem i na višesložniem riečima: сѣ, имѣ, сѣзѣню, ѣго, коуѣцоу, слышѣже, видѣши.

Inieh znakova, kao točke · ili ' ili ` , ne upotrebljuje, van kad što ` za oznaku poluvokala, kao: м'тѣвѣ, в'славоу itd.

¹² И поѣ ка иному граду, к архибискоуноу. изиде архибискупъ супроѣ томи и ш нѣмѣ двѣ воиводе, и рече: томо, ти ли се наричешѣ утори христовѣ, не христа ли ми распесмо и каменѣемъ побѣсмо? не би ли ти до воле у своѣ галелиѣ, да си пришао снѣмо насѣ мучити? и рече архибискупъ воиводамъ и воиникомъ: узмите ми каменѣе, и побите тому.

И приклонѣше се по каменѣе, и немогѣше се опет издвигнути; и дажаху по землѣ упѣиѣ тому говореѣи: апостоде исукарстовѣ, помѣдуи насѣ; вѣеруѣнемо у бога твога, кога и тѣи вѣеруешѣ. и помилова ихъ. амень. —

Izpravak. U ovom prilogu ostala je nepopravljena pogriješka na str. 96, r. 35 *свож мј. свои.*

Gradja

mojih razprava u „Radu“.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 30. lipnja 1872*

PRAVI ČLAN PROF. M. MESIĆ.

Moje dosadanje razprave u „Radu“ osnovane su ponajvećom stranom na gradji o prije nepoznatoj ili bar neupotrijebljenoj. Što sam od toga ja sâm u arkivih i knjižnicah našao i prepisao, to priobćujem ovdje u „Starinah“, dodajući k tomu još nješto samo od tudjega truda.

Moja je gradja sastavljena skoro od samih listina, jer osim njih priobćujem još samo nješto izvadaka iz Sanudovih Diara, da se tim putem što izpravi što pako znatno i bitno popuni izdanje istih Diara u „Arkivu“.

Gradju sam svoju sakupio ponajvećom stranom u arkivih, nalazećih se u našem glavnom gradu; nješto je ima iz mletačkih arkiva i knjižnica, odakle sam ju stranom sâm izvadio, a stranom dobio od vriednoga svoga prijatelja, akademika S. Ljubića; napokon sam je prilično mnogo uzeo iz rukopisa knjižnice zagreb. prvostolne crkve (br. 44—1), komu je naslov: Monumenta diplomatica Batthyanaiana ad notitiam status et juris publici Hungariae facientia, ex archivo Kõrmendiensi illustrissimae familiae permissu celsissimi principis Philippi et ipsius stirpis de Batthyan selegit, desumsit et vulgavit Martinus Georgius Kovachich Senqviensis.

O načinu, kako sam postupao za tisak priredjujući svoje gradivo, ovo je poglavito, što reći imam. Njeke komade, koji su mi se činili osobito vriedni, dajem ciele, kako sam ih našao u izvorih, druge pako skraćujem i dajem ih u slici regesta, u koja sam medjutim posvuda sve ono uzimao, što ima ikoliko ciene za narodnu poviest, za zemljopis, za pojedine obitelji ili mjesta, za pravnu poviest itd. U ostalom sâm tekst priredjujući sledio sam ona pravila, koja se u tom danas obćenito drže, naročito glede pravopisa, interpunkcija itd. — Gdje mećem u skraćenih komadnih uzporeda po više točaka (. . .), to znaći, da je tu nješto izpušteno; a gdje se takove točke nalaze inače u tekstu, reći će one toliko, da se koje pisme nije moglo pročitati ili da je izvornik na takovu mjestu inako oštećen. Pismena u zaporci () izpisao sam sâm po svojoj domisli.

Pod svakim je komadom naznačen izvor, odakle je uzet. U tu svrhu upotrijebljene kratice lahko se mogu razumjeti (Regni archivium jest mi naš tako zvani zemaljski arkiv; medju njegovimi odjeli jesu Neo registrata acta, koja ja bilježim sa N. R. A.; ostali su odjeli dosta razgovietno označeni. Tako je isto i s oznakom za arkiv zagrebačkoga prvostolnoga kaptola i za arkiv zagrebačkoga nadbiskupa. Pod listinami, uzetim iz spomenutoga Kovachicheva rukopisa, pišem: Kovachich ex archivio Kõrmend., te dodajem još broj, pod kojim je dotična listina u Kovachichevu rukopisu. Kod miesta iz Sanudovih Diara bilježim broj svezka Sanudova izvornika i dan, ka kojemu je Sanudo dotično mjesto upisao).

I. 1387.

Nicolai et Joannis de Gara in quosdam possessiones statutio, de qua Sigismundus rex has dedit literas: „Quamvis pridem magister Nicolaus Trentul de Nywna et Nicolaus filius Stephani de Grabarya, item Matheus filius Michaelis et Stephanus filius alterius Michaelis de Banha quosdam possessiones Pauli episcopi, Joannis et Ladislai, filiorum Petri de Horvati, Nostrorum scilicet infidelium, Orehouch et Banha vocatas, in Pasaga et Bachiensi comitatibus existentes, cum ipsarum universis pertinenciis ipsis Nostris infidelibus eo tunc ad ulcionem regni Nostri in regno Nostro Sclavonie latitantibus, non ex Nostra permissione, sed motu proprio pro se occupaverunt; — tandem quia de novo eedem possessiones, videlicet post perniciosam discessionem et alienacionem memoratorum infidelium Nostrorum de regno Nostro factam, per pretaxatam eorundem infidelitatem contra Nos diucius temerarie per ipsos comissorum legitime juxta regni Nostri ritum aprobatum ad manus Nostras regias fuerint devolute, et de ipsis magnifico viro Nicolao de Gara, bano machoviensi, et Joanni fratri ejusdem, mediantibus aliis literis Nostris fecerimus provisionem et collacionem perhempnalem, idemque dominus Nicolaus banus et Joannes frater suus, dum juxta premissam Nostram provisionem se in dominium earundem legitime statui facere voluissent, tum prefati Nicolaus Trentul et alter Nicolaus, item Matheus et Stephanus — eisdem contradictionis velamine obviassent^u. Sigismundus iterato mandat, ut Gara homine regio et bosnensis capituli testimonio praesente statuatur, quod ed factum est.

In archivio regni. Transsum. doc. mix. 543.

II. 1422.

Possessionaria reambulatio et metarum demonstratio pro Benedicto episcopo bosnensi, actore, et Catharina, consorte Petri Cheh de Lewa, filia Nicolai Trentul de Newna, in causam attracta. Quibus hoc opus mandatam erat, retulerunt: „In festo beati Michaelis Archangeli proxime preterito, ad quem (sic!) scilicet festum possessionaria reambulatio ac metarum demonstratio

inter prescriptas partes . . . extitisset prorogata, aliisque diebus ad id aptis ad facies possessionum Belezna, ipsius domini episcopi ac Thomicz et Newna vocatarum . . . ipsius scilicet domine Katherine . . . accessissent. Primo prefatam possessionem Belezna a parte jam fatarum possessionum Thomycza et Newna vocatarum . . . secundum demonstracionem . . . procuratoris ipsius domini episcopi per metas et cursus metales in literis domini Bele regis contentas et conscriptos . . . hoc ordine reambulassent: quod primo incepissent in portu fluvii Zawe in uno sicco alveo, dum ipsa aqua Zawe inundaretur per ipsum alveum aqua efflueret, ubi fluvium Bygh oriri dixisset, procuratorque dicte domine contradicendo asseruisset, quod dictus fluvius Bygh non ibi sed alias oriretur dictumque alveum provincia(?) ob metum Turcorum fodisset, et id per attestaciones vicinorum et commetaneorum ac nobilium comitatum de Walko et de Posega eadem domina comprobare valeret, — ubi signum fecissent terreum. Inde versus aquilonem procedendo . . . ubi signum fecissent. Abinde ipsa plaga servata per terras arabiles Inde transeuntes unum alveum parvum Inde ad eandem plagam per terras arabiles Exinde . . . versus eandem plagam eundo in bono spacio pervenissent ad unum alveum, quem Grubetech vocari, procuratorque dicte domine non Grubetech sed siccum pathak vocari asseruisset exivissent silva de eadem, in margine ejusdem in prato locum Elenoa greda esse dixisset, idem procurator dicte domine contradicendo non Elenoa greda sed pratum ville Verbafalna esse dixisset. Abinde per terras arabiles intrassent in dictam villam Verba falua, ubi prope unum puteum metam fuisse . . . dixisset, ubi signum fecissent. Et abhinc ipsa plaga servata asseruisset idem procurator episcopalis, quod a prescripto loco Elena greda vocato usque eandem metam semper ille locus Elenoa greda vocatus extitisset, in cujus facie silva magna fuisset, quam extirpassent et in ejusdem facie dictam villam Verba falua locassent Abhinc ad eandem plagam tendendo ascendissent unum montem Inde ascendissent dictum montem et pervenissent (in commetaneit?)atem terre possessionis Jalsawyk nobilium de Grabarya, nepotum condam Borych Bani, ubi metam fuisse dixisset, que non apparuisset, — ibique deseruisset cometaneitatem terre possessionis Thomycza; prefatus procurator dicte domine hujusmodi reambilacioni contradixisset Exinde per terras dictorum nepotum dicti Borych Bani per longum spacium per montes et valles absque qualibet consignacione progredientes intrassent in Barazda unus ex dictis nepotibus dicti Borych Bani Ladislaus nomine in sua et cunctorum (frat)rum suorum personis inibi adherendo hujusmodi possessionarie reambulacioni dicti procuratoris ipsius episcopi contradixisset, asserendo, ut quia ipsa Barazda meta principalis omnium possessionum et terrarum eorum in commetaneitate terre Belezna adiacentium usque metas dicte possessionis Newna existeret, ob hoc ipsam reambulacionem fieri non admitterent; dictus autem procurator episcopalis retulisset, quod hoc verum esset, ut dicta Barazda meta ipsorum nobilium a

parte dicte possessionis Belezna esset, et super hoc ipsa ecclesia cum eisdem concordiam haberet, nam(?) ipse eandem peragracionem per dictam terram ipsorum nobilium non pro eo faceret, ut aliquam partem de eadem ipsi ecclesie appropriaret, sed ut juxta tenorem litere metalis ipsius ecclesie plagas in eadem continentes debito modo observare et in eandem Barazdam incidere possit. Deinde in ipsa Barazda montem ascendendo pervenissent ad commetaneitatem terre dicte possessionis Neuna ad quatuor metas, quarum una dicte terre Belezna, secunda dictis nepotibus ipsius Borych Bani, tertia autem possessioni Paka regalis(?) ac quarta dicte possessioni Newna separarent, ubi eodem partes concordantes fuissent. Inde in eodem monte dividendo eundem versus orientem procedentes metam terream apparentem attigissent. Inde plagam ad eandem in eodem monte euntes . . . signum crucis fecissent. Dehinc versus aquilonem, ipso procuratore dicte domine contradicente, descendissent de monte in unam magnam vallem . . . et per eandem vallem, in qua scilicet valle unus parvus rivulus flueret, per longum spacium versus eandem plagam procedendo pertransivissent quasdam sessiones jobagionales valle in eadem existentes, unam arborem salicis in medio ipsius parvi rivuli existentem, . . . ubi signum fecissent, prefatus procurator dicte domine contradicendo allegasset, quod dictus procurator episcopalis non debito modo procederet ipsamque vallem Boryoch vocari asseruisset. Exinde valle in eadem ipsa plaga servata pertransivissent unum parvum gurgitem, effluentem ibidem prope de monte . . . et pertransito ipso gurgite in eadem valle per unam viam in latere montis . . . Abinde ascendissent ipsum montem magnum, et in ipso monte . . . pervenissent ad aciem unius vallis, ubi ipsum montem idem procurator dividere . . . xisset . . . et ibi in acie ipsius vallis signum fecissent. Inde ad sinistram partem ejusdem montis versus orientem in vertice ejusdem dividendo ipsum montem parvum procedentes descendissent de eodem monte in villam Hythuanowch ipsius domine, ubi in medio ipsius ville signum fecissent. Inde pertransito fluvio, prope ipsam villam fluente, quem idem procurator ipsius domine Zabadfalua pathaka vocari dixisset, et exinde per viam in plana terra versus orientem in bono spacio eundo pertransivissent per medium ville Zabadfalua vocate, et de ipsa villa accessissent ad aliam villam Zenthgyurgh vocatam Exinde pervenissent ad montem magnum supra castrum Newna existentem et ascendissent ipsum montem processissentque in eodem versus orientem, ubi in vertice ejusdem metam terream sub arbore castanearum fuisse dixisset . . . Exinde de eodem monte plagam ad eandem descendendo pervenissent ad aquam Breznycze, in cujus littore a parte occidentis signum fecissent; ibique idem procurator episcopalis dictam terram Newna deseruisse et ipsa aqua pertransita intrasse in Zelcham retulissent Exinde penes unam viam prope descensum montis circa villam Lusancz metam exitisse, que non apparuisset, recitasset . . . Deinde descendissent de dicto monte et intrassent in dictam villam Lusancz, et pertransita ipsa villa ascendissent in montem Abinde

ad orientem per terras arabiles in villam Zelche Exinde pervenissent ad fluvium Kaznola, in cuius littore signum fecissent, ibique idem procurator episcopalis suam finivisset reambulacionem, asserendo, quod prescripta Zelche propter ipsa signa metalia, per ipsum ostensa, divideretur, dictusque procurator ipsius domine ejusmodi reambulacioni et consignacioni contradicendo asseruisset Demum autem prefatas possessiones Thomycza et Newna pertinenciasque earundem a parte jam fate possessionis Belezna secundum demonstracionem dicti procuratoris annotate domine per prescriptas metas et cursum metales, in pretactis literis annotati Bele regis contentas et conscriptas, hoc modo reambulassent: Quod inceperunt infra prescriptam demonstracionem dicti procuratoris annotati episcopi in competenti spacio penes dictum fluvium Zaue in uno loco . . . cavernoso, in quo scilicet loco idem procurator dicte domine asseruisset oriri dictum fluvium Bygh, ubi nullus meatus aque eis apparuisset, sed vidissent, quod abinde ad jactum sagitte in recto itinere ipsius loci, dum ipsa aqua Zawa inundaretur, aqua efflueret; prefatus procurator dicti episcopi contradicendo dixisset, quod dictus fluvius Bygh non ibi, sed ubi ipse audivisset(?), oriretur, — ubi signum fecissent. Inde versus aquilonem in fine ville Bebrene dicti episcopi processissent; intrassent in silvam magnam, et in eadem procedendo in unam magnam arborem ilicis, pro meta ostendisset, quam consignassent. Exinde silva in eadem in competenti spacio euntes quasdam arbores keures(?) et iliceas pro loco Zwybnyk demonstrasset, ubi in . . . arbore keures signum crucis fecissent; dictus procurator episcopi contradicendo, ipsum locum non Zwybnyk, sed dum aqua Bygh flueret, inibi cursum faceret. Abinde in eadem silva versus orientem procedentes in quinque arboribus ilicis pro metis ostensis . . . signa metalia fecissent. Exinde ad dictam plagam aquilonis tendendo pervenissent ad meatum fluvii sicci, quem idem procurator Grubetech vocari, prefatusque procurator dicti episcopi non Grubetech, sed venam dicti fluvii Bygh esse dixisset, — ubi in arbore ilicis signum fecissent. Deinde in eadem silva modicum versus aquilonem processissent, ubi prefatus procurator dicte domine locum Elenoa greda esse, dictus procurator episcopalis non Elenoa greda, sed planam terram Zaua erdeye esse dixisset, — ubi signum fecissent in arbore ilicis. Inde versus orientem estualem processissent, intrassent in Barazdam, et in ipsa Barazda versus aquilonem, primo in eadem silva in longo spacio, et tandem de ipsa exeundo similiter in bono spacio progredientes venissent, ubi quidam rivulus ipsam Barazdam pertransiret, ubi idem procurator episcopalis asseruisset, quod usque dum juxta tenorem dicte litere metalis in dictam Barazdam nullum rivulum pertransire deberet, prefatus procurator dicte domine intrare . . . Exinde semper in eadem Barazda ipsa plaga servata processissent usque metas dictorum nobilium, nepotum condam Borych Bani, — ibique procurator ipsius domine commetaneitatem dicte possessionis Thomycza cum dicta possessione Belezna conterminari asseruisset. Et abhinc semper in ipsa Barazda

ascendissent ad dictas quatuor metas, que dictas possessiones Newna et Belezna et Paka regalis nec non Jalsawycza ab invicem separarent, — ubi ipse partes concordas extitissent. Et dehinc usque dictum locum, ubi prefatus procurator episcopalis dictum truncum combustum arboris fagi pro meta fuisse demonstrasset, processissent, usque quem scilicet locum ipse partes concordas fuissent, — ubi prefatus procurator dicte domine respondisset, quod quamvis dictus procurator ipsius domini episcopi prescriptum truncum fagi pro fago cruce signato pro meta in dictis literis privilegialibus contenta demonstraverit et usque ipsum locum ipse partes concordas extiterint, tamen illa arbor fagus, quam dictum privilegium denotat, non ibi sed ulterius existeret. Et exinde in ipso monte per longum spacium fere ad secundum didimium miliare, quam ad orientem estualem, quam autem ad autumpnalem, aliquantum vero ad meridiem descendentes in quinque aut sex locis vallem et ascendentes montem semperque verticem montis servando, duodecim metas bene apparentes post sese positas vidissent, quas prefatus procurator dicti domini episcopi tempore condam domini Petri episcopi ipsius ecclesie Boznensis, qui scilicet episcopus sororem suam condam Nicolao Treutul matrimonialiter tradidisset in consortem, ex annuenciam ipsius Petri episcopi creatas fuisse recitasset, processissent, venissentque tandem ad unam metam terream bene apparentem, in qua arbores ilicis et gyurthyen existere conspexissent, . . . ubi signum fecissent. Abinde versus aquilonem descendissent de monte, in quo scilicet descensu quasdam parvas valliculas per pluviam factas pro ruina terre demonstrasset . . . , et pervenissent ad unum puteum in littore unius rivuli, . . . ibique signum fecissent in arbore ihar; et ipsam aquam ibidem pertransivissent, dictusque procurator dicti domini episcopi ipsam aquam Zwerzyche vocari dixisset. Abinde versus prescriptam plagam aquilonis ascendissent montem in silva, et in ipso monte modicum procedendo venissent ad unam metam terream, bene apparentem, ubi prefatus procurator dicte domine secundum tenorem dicte litere metalis montem dividere asseruisset, ubi nulla divisio eis apparuisset, sed vidissent, quod ille mons in longo spacio jaceret et ab illa meta seu loco una pars ipsius montis ad occidentem, alia autem ad orientem protenderetur . . . Et ab ipsa meta per ramum ipsius montis, qui tenderet ad orientem, processissent per viam ac silvam , descendissent in aquam Breznycza, in cuius littore metam . . . reperissent; et pertransita ipsa aqua idem procurator ipsius domine asseruisset, quod inibi deseruisset terram Newna et intrasset in terram Zelche, vidissentque ibidem, quod prescripte mete a dictis quatuor metis, ubi ipse partes concordas extitissent, usque dictam aquam Breznycze terras ipsarum possessionum Belezna et Newna, ubi eodem, in quarum dominio eodem partes ad presens pacifice persisterent, mediarent et dividerent, ubi ex alia parte ipsius aque similiter metam bene apparentem reperissent, — ubi signum fecissent. Exinde ipsa plaga servata processissent usque magnam silvam . . . , ubi signum fecissent, quam scilicet silvam Zelche erdeye nominasset. Exinde semper in giro seu margine ejusdem silve magne et eandem

per Newnam(?) per metas terreas . . . pervenissent ad dictam aquam Kaznola, — ibique dictus procurator dicte domine suam finivisset reambulacionem, asserendo, quod prescripte mete, per ipsum a dicto fluvio Breznychze usque dictam aquam Kaznula ostense, dictam Zelcham condiderent, et a parte dextera esset terra dicte ecclesie et per consequens capituli loci ejusdem, a parte vero sinistra ipsius domine, in hunc signum, ut prescriptus episcopus in dicta Zelche eidem domine non commetanearetur nisi dictum capitulum, et quod porcio ipsius capituli, in cujus dominio idem capitulum ad presens pacifice haberetur, a parte dextera dictam metam adjacens medietas puta dicte terre Zelche, per condam dominum Posam episcopum in divisione eidem capitulo data extitisset, literas ejusdem capituli, tenorem literarum dicti Pose episcopi in se continentes, eidem exhibuisset; adjecisset . . . dictus procurator annotate domine, quod ab illo loco, ubi dictam aquam Kaznula attigisset, nec prescriptus episcopus, nec idem capitulum ejusdem domine esset commetaneus, sed nobiles de Rusyncz zenth Myklos, nepotes condam Adryani prefatusque procurator dicti domini episcopi premisse reambulacioni ubique contradicendo allegasset, quod prescripte mete, per ipsum procuratorem ostense, tempore prescripti Petri episcopi fuissent erecte, — in qua quidem reambulacione apparuisset eis, quod prefatus procurator dicte domine primo in eo, quod ubi videlicet et in quo loco dictum fluvium Bygh oriri demonstrasset, non ibi sed ubi annotatus procurator dicti domini episcopi audisset(?), oriretur; secundo ubi ad aquilonem in dictam Barazdam Datum quindecimo die reambulacionis . . . Anno Domini Millesimo quadringentesimo vicesimo secundo.“

Sigillum. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 1727, 4.

III. 1432. 17. Junii.

„Petrus Cheh de Lewa, banus Machoviensis, et Ladislaus filius ejusdem“ fatentur: „Quod licet alias — domine Katherina consors ipsius Petri et Barbara, — filie condam Nicolai Trewtwl de Newna, duo castra ipsarum, utputa Newna predicta in Walko et Oryawa vocata in Posega comitatibus habita, — ipsis fassionaliter tradidissent; tamen iidem — considerantes, quod si Deo volente eedem domine proles generaverint, extunc liberi earum devenirent ad ignobilitatem: ob hoc ipsi eadem castra — eidem — dominabus remisissent et relaxassent. — Datum feria tertia prox. ante festum nativitatis b. Joannis Baptiste Anno Domini Millesimo quadringentesimo trigesimo secundo.“

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. 557, 9.

IV. 1442. 24. Augusti.

Helena „filia condam Muchyni de Lyppowch“ castrum suum Lyppowch ac opidum Jaztrebarzka, in comitatu zagrab., simul cum ca-

*

stellis Kozthanycha et Komogoyna, „in comitatu de Dwbicza“, marito suo comiti Martino de Frangepanibus ejusque heredibus dat. „Datum in festo b. Bartholomei apost. Anno Domini Millesimo quadringentesimo quadragesimo secundo.“

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. 559, 23.

V. 1443.¹

„Nicolaus Threwthel, filius Nicolo de Florencia ex — Barbara, filia Nicolai Trewtel de Newna“ suo et „Katherine relictę condam Petri Cheh de Lewa“ nomine interponit protestationem et inhibitionem contra Ladislaum filium Petri Cheh de Lewa, qui castra Newna et Oryawawar et possessiones Thomicza, Kaczanocz et Hrusticza, in comitatu Posega, Joanni de Korogh, „comiti de Castellis et bano Mochoviensi“ vendidit.²

Orig. chart. Ibid. 1559, 72.

VI. 1448. 31. Martii.

Ladislaus filius Petri Cheh de Lewa „olim waywode Transsilvan.“ — „possessiones suas Tomicza, Bukoya, Garasdafalwa, Breczkoucz, Rupacha, Wranoucz, Werba, Kopriua, Poreche, Hrustyca, aliam Hru-

¹ Annus 1443 legitur in elencho regni archivii, non autem in mutila originali charta.

² Anno 1445, qui annus nunc tantum in elencho legitur, Ladislaus filius cond. Petri Cheh „waywode de Lewa“ castra sua „Newna“ et „Oryawawar“, „item possessiones Thomyca, Koczonowcz ac Felsew Ruschicza, Kezepsow Ruhschycza et Alsow Ruhschycza — Johanni de Korogh, bano Machoviensi ac de Orbaz et Posega comitatum comiti — et Elizabeth consorti, nec non Gaspar filio suis, pro decem milibus flor. — quinque milibus hungaricalibus et aliis quinque milibus venetensibus“ oppignoravit. (In Archivio Reg. N. R. A. 1552, 111).

A. 1446 dictus Nicolaus Trewthwl prohibet fassionalem traditionem a matre sua ejusque sorore factam — (In Archivio Reg. N. R. A. 1559, 72.)

A. 1450 Ladislaus Cheh filius Petri „waywode de Lewa“ ejusque filius Petrus coram capitulo ecclesie b. Petri de Posega faciunt protestationem et inhibitionem: quia Catharina vidua Petri Cheh, „noverca ejusdem Ladislai, ac Nicolaus filius quondam Nicolo Ithalici — contra certas condiciones et dispositiones se ipsos — in dominium castri et oppidi Oryawawar — ac possessionum Odolya, Owar, Thekygh, Hrusowa, Zalathnok, Boroschyan, Kochanouch, Mygaloucz, Hwalkoucz, Mihenowcz“ (et aliarum superius nominatarum) introduci procurarunt aut procurare nituntur. — Ibid. 796, 19.

A. 1454 superius ad ann. 1445 notata oppignoratio ultro prorogatur. — Ibid. 1553, 72.

stycza, Myhenoucz, nec non Koczanowcz, Hwalkoucz et Mygalowcz —, in comitatu de Posega“, Ladislao et Barnabae filiis Clementis „Tomiczay dictis, civibus de Gara, ac magistro Paulo, arcium facultatis magistro, fratri ipsorum carnali“, pro 400 „hungaricalibus“ et 300 „venetensibus flor. auri“ pignori dedit. „Datum die dominica octavo videlicet die festi resurrectionis Domini Anno Ejusdem Millesimo quadringentesimo quadragesimo octavo.“¹

Sigill. Orig. chart. Ibid. 796, 15.

VII. 1459. 29. Julii.

Fassio Ladislai filii Petri Cheh de Lewa et Pauli „Herczeg de Zekchew“. Quia Paulus Herczegh filiam suam Ursulam Nicolao filio cond. Mykolo de Florencia in uxorem dedit, „idemque Nicolaus — una cum Katherina, relicta dicti condam Petri Cheh, noverca scil. ipsius Ladislai, universa castra, oppida, possessiones — eorum eidem Paulo Herczegh ac Philpus fratri suo carnali — fassi“ sunt: ideo Ladislaus Cheh huic fassioni et inscriptioni suum consensum praebet. „Datum die dominico prox. post festum b. Jacobi apost. Anno Dom. Millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono.“

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. 649, 17.

VIII. 1464. 5. Aprilis. Albae Regiae.

Mathias rex „in Alba Regali feria quinta proxima post festum pasce Domini Anno Ejusdem Millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto“ has dedit literas: „Cum Nos cum ex eo, quod fidelis Noster — Martinus de Frangepanibus — castrum Kruppa vocatum, — quod ipse alias a manibus quorundam Theothonicorum redemisset, quodque ex post Nos eidem pro certa summa pecuniarum inscripseramus, Nobis sine omni solucione reddidit et resignavit, voluitque et disposuit, prout coram Nobis ac fidei Nostro magnifico Michaelae Orzag de Gwth, palatino, — et aliis prelati et baronibus Nostris fassus est, ut castra sua Kostanycza, Sthenychnyak et Lypowecz . . . post mortem suam directe ad Nostram Majestatem ac sacram regni Nostrae coronam devolvantur“: ideo Mathias rex „castra Scrad, Bwsin, Kladwsa, Ostervicza vocata, et castella Gradecz et Komogoyna appellata, preterea eciam prefata castra Kostanycza, Stenychnyak et Lypowecz, — preterea possessiones Kreschych, Pernya et Molmya appellatas et oppidum Lyppa“ Martino de Frangepanibus novae donationis titulo confert et zagrabiensi capitulo mandat, ut statutio peragatur.²

Orig. chart. in archivio zagrab. capituli: F. 87, 5.

¹ A. 1450 notata summa soluta possessiones restituta. (Ibid.)

² Elenchus archivii reg. habet: 1478. Mathias rex Kostanycza castrum sibi per comitem Martinum de Frangepani cum castro Okych cum certis

IX. 1464.

„Nicolaus Desew, Johannes Berizlo et Martinus —, filii cond. Benedicti de Grabarya“, in dominium possessionum „Owar, Thekygh, Weliky, Cheznyk, Swsnewczy, Zytharow dool, Zathnycza, Pryplachye, Also Zthynyncz, Thrwthlewcz, alia Zathnycza, Zlobothnycza, Klosthooor, Welyka Bryschanna, Brachoyevo zelo, Rawan, Zawrathachya, Chayzlawegh dool, Braghyewygh dool, Rybnyaczy, Czabragowczy, Podworczy, generaliter Hrwsowa vocatarum, in comitatu de Posega existencium“ titulo pignoris introducuntur. „Anno millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto.“

Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 1554, 55.

X. 1470. 10. Augusti.

„Nicolaus Desew de Grabarya, Johannes Beryzlo et Martinus de eadem Grabarya, fratres uterini, nec non Franciscus filius dicti Johannis Beryzlo, ab una, parte vero ex altera — Georgius Bekesy de Welike, predictus Martinus Johannis filii et aliorum fratrum suorum — onera et quelibet gravamina — super se assumendo“ — coram capitulo bosnensi mutuam inter se successionem stipulantur alterutra parte absque haeredibus decedente. Possessiones Georgii Bekesy hae sunt: „Welike, Bokole, Kenye, Czeglen, Pethnewar, Golgowa, Werhowyna, Zahomya, Pozyagan et Kezew —, in comitatu de Posega“; possessiones vero nobilium de Grabarya, „perpetuo et alio quovis jure eosdem concernentes“, sunt: „Brod, Thomycza, Doboehacz, Kopas, Ozonychky, Moznchky, Dobor, Boroschyan, Darnocz, Komoricza, Owar, Zwyna, Hrwsewa, Paka, Zalathnok, Dobowyk, Hrwsthycza, Libuguschy, Zenth Laczlo, Herman, Lyzko, Zarwas et

conditionibus traditum Joanni Bewenyewd 1500 flor. auri cum clausula in hypothecat. (N. R. A. 574, 30). — A. 1478 Mathias rex „nobili Johanni Bewenywd de Oztrazin, castellano castri Nostrj Kozthanycza, possessiones Lypowcz et Dedin — in comitatu zagrabiensi“ sitas ob merita novae donationis titulo donat. (Archiv. zagrab. capit. : B. 84, 5); anno vero 1480. Mathias rex has zagrab. capitulo dedit literas: „Cum Nos egregio Johanni Bewenyewd pro relaxatione illorum mille quingentorum flor. auri, quos Nos eidem alias rationabilibus ex causis super castro Nostro Kozthanycza inscripseramus, et eciam pro concambio castrorum Therzath et Zkrad vocatorum, nec non castelli Ozthrosyn, in comitatu zagrabiensi, — castrum Nostrum Kozthanycza prefatum, quod videlicet tam ex vi certarum inscripcionum quondam — Martini comitis de Frangepanibus, Majestati Nostre factarum, quam eciam alias per mortem et defectum seminis ejusdem ad Nos — devolutum existit, — memorato Johanni Bewenyewd et pereum Thome et Nicolao, fratribus suis patruelibus, ipsorumque heredibus — contulerimus“ : ideo mandat, ut statutio peragatur. [Ibid. B. 93, 5].

Petrocz, in de Walko et Posega comitatibus aliisque“, — „Datum in festo b. Laurentii mart. Anno Domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo.“¹

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. 571, 10.

XI. 1471. 2. Julii. In Steničnjak.

Comes Martinus de Frangepanibus Joanni „Bewenywd de Oztrosyn“ castrum suum „Koztanycza“ 4000 flor. auri locat et inscribit propter fidelitatem, demonstratam „signanter cum dominus comes Hans, fratruelis noster, nos in persona propria ac certos fideles familiares nostros in oppido suo Brynye fraudulenter et inique captivaverat, ubi prefatus Johannes . . fuit durissime et atrocissime vinctus et ferratus, qui eciam in subsidium eliberacionis nostre de captivitate prefati comitis Hans castrum suum Zkrad — ad nostram requisicionem manibus prefati comitis Hans assignavit“. — „Datum in castro nostro Zthenychnyak in festo visitacionis gloriose virginis Marie Anno Dom. Millesimo quadringentesimo septuagesimo primo.“

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. 644, 20.

XII. 1472.

„Nicolaus Desew de Grabarya et Johannes Beryzlo ac Martinus de eadem Grabarya“ erga mandatum Nicolai de Wylak, „waywode Transsilvan. ac Machoviensis et regni Sclavonie bani“, in dominium possessionum „Azoffalwa, — Zarwas, Nemethy et Zwlwske, — in comitatu de Walko, — ipsos perpetuo juris titulo concernen.“, introducuntur. Vicini nominantur: „Andreas de Waradka, — Gregor. de Thard, Mich. de Darno, — Georg. de Boroba.“

Sigill. Orig. chart. Ibid. 648, 1.

XIII. 1473. 9. Junii.

„Johannes filius condam Petri de Graboria, nec non Martinus filius condam Benedicti de eadem Graboria, idem Johannes onera — Nicolai Desew de eadem Graboria et Johannis Berizlo, filiorum dicti condam Benedicti, nec non Emerici, filii prefati Petri, ac Osvaldi, filii Johannis Borich de prefata Graboria, in se ipsum assumendo“, coram capitulo Bachiensi confessi sunt: „quod — Anna relicta prefati cond. Petri ac Barbara filia ejusdem — literas et literalia instrumenta — supra nominatorum — restituissent. — Datum feria quarta prox. post festum penthecostes Anno Dom. Millesimo quadringentesimo septuagesimo tercio.“

Sigill. Orig. chart. Ibid. 1601, 39.

¹ A. 1489 Mathias rex huic conventioni suum praebuit consensum (N. R. A. 649, 14).

XIV. 1475.

Mathias rex in literis conventui Péchváradiensi datis scribit: „Dicitur Nobis in persona fidelis Nostri magnifici Job de Gara, quomodo circa festum epiphaniarum Domini proxime transactum egregius Nicolaus Desew de Graborya ex induccione et voluntate venerabilis Bartholomei, electi prioris Aurane, nec non Martini et Berizlo fratrum ejusdem Nicolai Desew, transmissis Georgio de Thordafalwa, Ladislao de Aracha et Sebastiano, castellanis suis de Crasso, nec non Petro Horwath, Paulo Kenez, Andrea de Waradka et Demetrio, castellano de Brad, Georgio Kopaz et Nicolao de Were, castellanis suis de Zenth Lazlo, nec non Gregorio Thardy, Nicolao Okos, Johanne Ruchy, Georgio de Kesse et Petro de Draska, familiaribus ipsorum, armatis et potenciaris manibus ac predonico more ad possessionem prefati exponentis Zenth Lewryncz appellatam in comitatu Bachiensi adjacentem, eandemque universis rebus mobilibus — et bonis penitus depredari fecisset; in quibus premissis plus quam ducentorum florenorum auri dampna eidem exponenti intulisset potencia mediante“. Hanc ob rem conventus suum testimonium mittere jubetur, quo praesente inquisitio servetur. „Datum Bude feria secunda proxima post dominicam Oculi Anno Domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, regni Nostri anno decimo octavo, coronacionis vero undecimo“. De inquisitione „secunda et tertia feriis post dominicam Ramis palmarum“ peracta conventus regem edocet „sexto die diei hujusmodi inquisitionis prenotate Anno Domini supra dicto.“¹

In archivio regni, Transsum. doc. mix. 422.

XV. 1478. I. Junii. Budae.

Vuk, Rasciae despota, ut ab omnibus suis in zagrab. dioecesi habitis bonis zagrab. episcopo decimae dentur, permittit et spondet.

Nos Wok, Rascie despotus etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis: Quod (licet) istis annis preteritis inter reverendum in Cristo patrem, dominum Osvaldum, episcopum ecclesie zagrabiensis, et Nos certe diffirencie fuerant exorte racione decimarum de pertinenciis castris Nostri Feyerkew et Thethewsewyna ac aliis bonis et possessionibus Nostri illius dyocesis, que (plerumque) dicari debito tempore et etiam aliquando dicite exigi non sunt permisse, pro eo presertim, quia castellani Nostri et alii officiales quasdam marcas denariorum sub Feywkew et sedecim denarios in possessione Nostra Thethewsewyna a decimatoribus dicti domini episcopi aliqua . . . pretensa exposcere solebant. Nos itaque intellectis et consideratis juribus dicte ecclesie, volentes etiam Nos

¹ In alio ejusdem anni documento de alia ab iisdem personis in possessionibus „Lovazy et Polgary — in comitatu de Valko“ peracta violentia narratur. (Transsum. doc. mix. 424).

in solucione ipsarum decimarum ceteris regnicolis conformare, qui juxta jura et privilegia ipsius ecclesie decimas solvere sunt obligati et de facto solvunt, cum prefato domino episcopo per medium reverendissimi in Cristo patris domini Georgii, archiepiscopi colocensis, et reverendorum dominorum Dominici, prepositi ecclesie albensis, Ladislai veteris budensis, Gaspar scepusiensis ac magnifici Johannis . . . concordavimus tali modo: quod amodo semper et deinceps singulis annis omnes et singulas decimas, mense episcopali provenientes, de universis et singulis bonis et possessionibus Nostris sub illa dyocesi habitis et existentibus, juxta jura et privilegia ecclesie zagrabiensis, juxta que ceteri regnicole regni Slavonie dicantur et solvunt, semper in futurum libere, quiete et pacifice permittemus dicari . . . tempore . . . et solvi facere, . . . ne decetero castellani Nostri aliquas marcas sub pertinentiis Feyerkew et sedecim denarios in Thethewsewyna aut aliquid aliud pro se possint et valeant accipere, aut a decimatoribus dicti domini episcopi aliquid exposcere et rogare, harum Nostrarum testimonio literarum mediante, quas sigilli Nostri munimine jussimus communiri. Datum Bude feria secunda prox. post octavam corporis Christi Anno Domini millesimo quadringentesimo LXXmo octavo.

Sigill. Orig. chart. in archivio zagrab. archiep.: Decim. 35, 2.

XVI. 1481.

„Johannes Cheh de Lewa — prohibet — Johannem Beryzlo de Grabarya — ab ulteriori potenciarum detencione — opidi Owar ac tributis in eodem exigi soliti, nec non possessionum Thomycza, Hrwsowa, Cheznek et Borostyan ac Borosthyanowcz —, item villarum Thekych, ad dictum opidum Owar, ac Bokolya, Zalathnok, Zathnycza, Wechkowcz, Rwpacha, Kys Rwpacha, Radwancz, Wranowcz, Werba Falwa, Kopywna, Porycha, ad dictum Thomycza, preterea Rawna, Zawratheza, Chazlawycz dol, Brechowy dol, Zabragowczy et Rybnyczy —, ad dictam Hrwsowa pertinentium, item possessionum sive villarum Rwsnycza vocatarum — in comitatu de Posega“. Johannes Beryzlo offert de hac re sua litalia instrumenta. „Datum Bude — Millesimo quadringentesimo octuagesimo primo“.

Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 1557, 54.

XVII. 1482. 14. Aprills. Albae regiae.

Mathias rex Joannis Frajlehović castella Komogojna et Gradisa nonnullasque alias possessiones Rasciae despotaе Vuk donat.

Nos Mathias Dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc. memorie commendamus —: Quod Nos attentis — meritis fidelis Nostri, illustris Wok despota Rascie —, castella Komogoyno et Gradisky appellata, item oppidum similiter Komogoyno cum tributo, nec non possessiones Gradyzza, Ozelzko, Brebrowncza, Gradya, Oresya, ac porciones

possessionarias in possessionibus Zelce et Ztermina vocatis, in comitatu zagrabiensi existentibus habitis, universaque alia bona, possessiones porcionesque et quolibet jura possessionaria nobilis Joannis Fraylikowyth, in quibuscunq[ue] dicti regni Nostri comitatibus habita, que ex eo quod idem Johannes Fraylikowyth quendam Georgium Dezkowyth, nobilem regni Nostri, ¹ animo deliberato et ex preconcepta malicia in libera ejusdem via crudeliter occidisse dicitur, ad sacram coronam regni Nostri — devoluta fore feruntur, — memorato Wok despoto suisque heredibus — tum pro prefatis suis serviciis, tum vero pro recompensa illorum dampnorum, que memoratus Johannes Fraylikowyth ex predictis castellis eidem despoto temere et indebite intulisse perhibetur, de consensu et beneplacita voluntate illustrissime domine Beatricis regine — dedimus². — Datum in Alba regali in dominica Quasi modo Anno Domini Millesimo quadringentesimo octogesimo secundo, regnorum Nostrorum anno Hungarie etc. vigesimo quinto, Bohemie vero quarto decimo.

Ad relacionem Thome de Erdewd, prepositi Tituliensis.

A tergo: *Домашня на комогонно њрѣ. пѣзрѣшшѣ.*

Orig. membr. Ibid. 571, 21.

XVIII. 1482. 3. Maji.

Rasciae despota Vuk conjugi suae Barbarae plura bona inscribit. — „Castrum suum Feyerkew (voc)atum, in comitatu crisiensi habitum, ac oppidum similiter Feyerkew appellatum, nec non possessiones Pwdwrchy, Mathewsewcy, Pernyakowcz, Dolacz, Jakopelczy(?), Kondanwcz, Jazercze, Jezero, Casthelysche, Pawowczy, Cernoslawczy, Wyrosewcy, Chyagladol, Tholyanowczy, Zwetha Katherina, Klokochowacz, Zwdcze zelo, Gwdczane(?), Potherczal, Bercze zelo, Chakanowczy, Greda, Bwgyany, Blagay, Radekowczy, Lachkowczy, Dwkopenda, Topolye, Lwblyana, Pethkow Kwth, Zwetha Maria, Cerkwenyca, drwgye Podworczy, Jandrewczy, Malczorowczy, drwgye Wyrosewcy, Petkowl werh, Grobble, Mylyesyno zelo, Ores, Hrwsthyewye, Dworyschye, Cernyk, drwgy Dolacz, Znegawynczy, Zecha, Henschawcz, Gerganowczy, Klacharewcy, Therzolowczy, Momczyłowacz, Belanowacz, Kobowyne, Zenth Myhal, Pwsynacz, Jablancy, Imen, Prysawye, Castelysche, Bwczyno, Kwnowczy, Lwthowo, et Petra wesnyka zelo, in eodem crisiensi, item similiter quasdam alias suas possessiones: Blynya, Hrasthye, Oresye, Zelce, Podgradie, Gorycza, Iwsyncz, Gleboko, Hom, Obres, Chethertek, Sernowo, Oztrovohka zela, Zona, Kakolesyca,

¹ In instrumento a. 1483. 8. maji nominatur hic Georgius „frater generationalis“ Joannis Fraylihowych (Archiv. Reg. N. R. A. 649, 12.)

² A. 1483. 8. maji. Vuk despota „misericordia et pietate motus — castellum Gradycza — Johanni Fraylehowych usque vite sue exterminium more predii pro serviciis ejusdem possidere — consensit“: ideo Fraylehowych donationi Mathiae regis suum praebuit assensum (Ibid. 649, 12).

Trybozyl, Serme, Bezthercz, Lethonya, Othok, Wokosewa zela, Pwztha Gradycza, Gozthya, Chygowcz, Kratheczko, Prewlaka, Schwchye, Prekolochoye, Wzthylomye, Zredoy, Bwkowsko, Preloy, Rozohachecz, Also Bwdowsewo, Felsew Bwdowsewo, et Chernescz vocatas, in prescripto crisiensi et zagrabiensi comitatibus —, que videlicet possessiones alias condam dominorum de Thetheos prefuissent, — Barbare consorti sue infra totam ejusdem vitam“ dedit et inscripsit. „Datum in festo invencionis s. crucis Anno Dom. Millesimo quadingentesimo octuagesimo secundo“.

A tergo: КОЛОВАНЯ . . НА БІЛІХ СТЕНІХ І ТІНЦІСЬКІНІХ.

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. 629, 11.

XIX. 1483. 8. Junii.

„Bernaldinus filius cond. Pauli Herczegh de Zekchew“ suo ac fratris sui Ladislai nomine fatetur: „quod — possessiones Thomycza, Bwkowye, Koprywna, Werba, Wranowcz, Winkowacz, Breczkowcz, Podbrazdya, Felsew et Also Hrwschycza ac Myhynowcz, — ipsos certo juris titulo concernentes aliasque per cond. — Gasparem, filium olim magnif. Johannis bani de Korogh, — Johanni Beryzlo, filio Benedicti de Grabarya, ac condam Nicolao Desew et Martino, filiis ejusdem Benedicti, — pignoris titulo obligatas nuncque aput manus ejusdem Johannis Beryzlo habitas, — memorato Johanni Beryzlo — ac Francisco ejusdem Johannis Beryzlo nec non Johanni et Nicolao prefati cond. Martini item Stephano ipsius Francisci de eadem Grabarya filiis ipsorumque heredibus — pro illa sumpma pecuniarum, pro qua eedem possessiones per annotatum cond. Gasparem — ipsis reimpignorate forent, ac insuper pro centum flor. puri auri — dedissent, vendidissent. Datum die dominico prox. ante festum b. Barnabe apost. Ann. Dom. Millesimo quadingentesimo octuagesimo tercio“. ¹

Sigill. Orig. chart. Ibid. 571, 4.

¹ Similis fassio pro iisdem personis a. 1483 celebrata de possessionibus: Mygalowcz, Hwalkowcz, Kochanowcz et Zalathnok (N. R. A. 604, 35); item: Owar et Thekygh. Hae duae posteriores possessiones nobilibus de Grabarya „per cond. Nicolaum Trethwl filium Mykolo de Florencia — pignoris titulo“ obligatae erant (N. R. A. 1558, 11).

A. 1484 nobiles de Grabarya in dominium suarum diversarum possessionum introducuntur. Inter vicinos nominantur: Georg. Bekesy de Velyke, Marc. de Dedyňa Reka, Demetr. Ban de Zdencz, Petr. de Podwynnya, Emeric. Therewk de Grabaria, Stephan. Gylethffy de Zthwpnok, Petr. de Gerenda, Nicol. Gleson de Wrathna, Andr. Chewethasy de Gnoynycza, Mich. de Berchyn, Georg. de Sthynnywcz, Stephan. de Podgorya, Georg. Sysak de Syskowcz, Petr. Dyakfy de Trepthwsa etc. (N. R. A. 555, 25; 571, 5; 604, 36; 630, 16).

XX. 1483.

„Georgius filius cond. Petri Kwpsa de Orbowa ex — Clara filia cond. Gregorii filii Martini Zwik de Zwlkowcz et — Katherina filia Stephani de Dedina Reka — ex Dorothea filia cond. Ladislai filii dicti Gregorii filii Martini de eadem Zwlkowcz, in dominium — possessionum — Zwlkowcz, Kamarycza, Kuhynnyk, Chyglynyk et Pethowalcz —, in comitatu de Posega, statuuntur“. Huic statuti contraxit „Emericus de Kamarycza, jobagio — Margarethe, socrus, ac Francisci filii egr. Johannis Beryzlo de Grabarya, generi, et dom. Katherine, filie ejusdem Margarethe consortis vero ejusdem Francisci“.

In literis palatin. a. 1519. Orig. chart. Ibid. 1558, 11.

XXI. 1483. Budae.

„Michaeli Orzagh palatino“ a. 1483 „in personis egregiorum Johannis Beryzlo, filii condam Benedicti de Grabarya, et Francisci filii ejusdem Beryzlo“ haec exposita fuerunt: Anno circiter 1450 „Ladislau filius Petri Cheh de Lewa —, missis et destinatis Petro de Pelcz et Georgio filio Georgii de Symony, tunc castellanis castri sui Newawara, — ad domum prefati quondam Benedicti de Grabarya — in possessione sua Brod vocata, in comitatu de Posega, — eandem domum penitus et in toto distrahi et in fluvium Zawe projici fecisset“. — „Datum Bude — Millesimo quadringentesimo octuagesimo tercio“. — Hanc ob rem inquisitione demandata „Johannes filius prefati quondam Ladislai filii Petri Cheh de Lewa“ evocatus fuit.

Orig. chart. Ibid. 1035, 50.

XXII. 1485. 19. Augusti. Viennae.

Mathias rex Barbarae, Vuk despotae viduae, castellum Komogojna inscribit.

Commisio propria domini regis.

Nos Mathias Dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis: Quod Nos, cum ad grata preclare fidelitatis obsequia fidelis Nostri illustris condam Wok despoti Rascie, Nobis et regno Nostro exhibita et impensa, debitum (ut decet) respectum habentes, tum vero propter certam dispositionem, quam Nos cum generosa domina Barbara, relicta prefati condam Wok despoti, de et super juribus suis, que in castro Berekzo et Kozthanycza vocatis vigore cujusdam fassionis et inscripcionis, quam scilicet idem quondam despotus eidem domine Barbare fecerat, habere pretendebat, fecimus, et potissimum, ne ipsa sub tectis cogatur morari alienis sicque magis opprimatur et afflicte major addatur affliccio, castellum Nostrum Komogoyno vocatum, in

comitatu zagradiensi habitum, simul cum universis oppidis, villis, possessionibus¹, — cum quibus prefatus condam despotus idem castellum tenuit, ac pariter cum cunctis suis utilitatibus et pertinenciis — memorate domine Barbare vita sibi comite dedimus, donavimus. — Datum in castro Nostro Viennensi feria sexta prox. ante festum b. Stephani regis Anno Dom. Millesimo quadringentesimo octogesimo quinto, regnorum Nostrorum anno Hungarie etc. vigesimo octavo, Bohemie vero decimo septimo.

A tergo: **МАТІАСЪ ВЕВЪРЪ КЪ ІМПЕРАТОРЕВЪ СЪВЪРАЖЪ СЪНЪ ПЪСЛОУЮЩЪ.**

Sigill. Orig. membr. Ibid. N. R. A. 649, 11.

XXIII. 1486. 29. Julii. Viennae.

Mathias rex castellum „Komogoyno“ una cum castello „Gradycza“ et possessionibus sub Nr. XVII. nominatis Barbarae Vuk despotaee viduae „suisque heredibus et posteritatibus universis“ donat. „Datum in castro Nostro Viennensi sabbato prox. post festum b. Jacobi apost. Anno Dom. Millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto.“²

A tergo: **МАТІАСЪ ВЕВЪРЪ КЪ ІМПЕРАТОРЕВЪ.**

Sigill. Orig. membr. Ibid. N. R. A. 649, 13.

¹ In transumpto ad preces „Barbare consortis Francisci Berizlo de Grabarya, bani de Jaycza, a. 1499 — a Stephano-nato Donati de Bradna, clerico zagrab. diocesis, sacra imperiali auctoritate notario publico“ facto, hoc sequitur: „videlicet Gradyza, Ozelzko, Brebrownycza, Grandya, Oresya ac porciones — in Zelcze et Ztremena“ (N. R. A. 649, 19).

² Mathias rex omnes „lites et causas“ circa donata castella in favorem Barbarae in se suosque successores assumit a. 1486. 29. Julii (N. R. A. 648, 4). A tergo: **СЪНЪ ПЪСЛОУЮЩЪ ІМПЕРАТОРЕВЪ СЪВЪРАЖЪ СЪНЪ ПЪСЛОУЮЩЪ.**

A. 1486 Barbara in donata castella introducitur. Vicini nominantur: Johan. Lowasky de Also Zwynnycza, Nicol. Bogawchych de Petryna in persona abbatis de Thopozka, Georg. Plawichewzky, Georg. de Strysich, Johan. Dezkowyh in sua et magnif. Petri de Zrynio“ persona etc. (N. R. A. 649, 13). A tergo: **МАТІАСЪ ВЕВЪРЪ КЪ ІМПЕРАТОРЕВЪ СЪВЪРАЖЪ СЪНЪ ПЪСЛОУЮЩЪ.**

A. 1494. 11. Januarii. Johannes Fraylehowych de Komogoyno a lite cum Barbara habita „et in presencia regni Slavonie bani ventilata ac tandem per eundem banum in curiam regiam — transmissa“ decedit donationique Mathiae regis „suum consensum benivolum“ praebet: ideo castellum Gradyza Barbara annuente „more predii“ porro quoque retinet (N. R. A. 649, 15). A tergo: **МАТІАСЪ ВЕВЪРЪ КЪ ІМПЕРАТОРЕВЪ СЪВЪРАЖЪ СЪНЪ ПЪСЛОУЮЩЪ.**

A. 1497. „Georgius filius cond. Johannis Fraylehowych de Gradyza“ suo et fratrum suorum nomine idem facit (N. R. A. 649, 16). A tergo: **МАТІАСЪ ВЕВЪРЪ КЪ ІМПЕРАТОРЕВЪ СЪВЪРАЖЪ СЪНЪ ПЪСЛОУЮЩЪ.**

A. 1499. „Frayleowych, predialis — Barbare consortis Francisci Beryzlo, — bani de Jaycza —, et consequenter ejusdem Francisci, se una cum castello Gradyza et possessione Brebrownycza“ — dicioni Joannis Corvini subjecit, quapropter hic a Vladislao rege monetur (N. R. A. 1559, 99).

XXVII. 1491. 22. Augusti.

Nicolaus de Bwcha, canonicus zagrabiensis, nomine „Johannis Bewenywd“ de Zkrad ac Thome et Nicolai fratrum suorum patruelium — per modum „protestacionis et inhibicionis“ coram capitulo zagrabiensi edixit: „Quod serenissimus princeps quondam dominus Mathias — rex — eundem Johannem Bewenywd in judicio generali Zagrabie videlicet circa festum purificationis beate Marie virginis novissime celebrato, nullis demeritis suis exigentibus, captivari et vinculari captumque et vinculatum tamdiu in carceribus conservari fecisset, donec et quousque ab eodem Johane Bewenywd castrum ejusdem Kozthanycza vocatum, in comitatu zagrabiensi habitum, extorsisset et abstulisset, quod postea nove donacionis titulo quondam Wok dezpotho Rascie, ac tandem post decessum ejusdem dezpothy Georgio et Jowan similiter dezpothis donasset. — Datum feria secunda in octava assumptionis Virginis gloriosissime. Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo primo.“

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 1558, 62,

XXVIII. 1491. 18. Octobris.

„Nicolaus Mladenych et Stephanus Beryzlawych de Werh Reka — sese mutuo in fratres adoptivos et condivisionales universorumque bonorum ipsorum tam mobilium quam immobilium, presencium et futurorum, acquisitorum et acquirendorum participes“ assumunt, „eademque bona — vita sibi comite absque subterfugio et renitencia aliquali invicem participare“ promittunt. „Datum in festo b. Luce evang. Anno Dom. Millesimo quadringentesimo nonagesimo primo.“

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 136, 36.

XXIX. 1492. 22. Augusti.

„Johannes Bewenywd de Zkrad ac Thomas et Nicolaus, fratres patruales ejusdem, — castrum ipsorum Kozthanycza simul cum oppido similiter Kozthanycza appellato — ac villis, possessionibus — videlicet Dobryno, Polanycza, Gergin, alter Gergin, Gorycza, Monychy, Erth, Rakythowecz, Nowaky, Brebrokowa zela, Bwkowye, Lazy, et alteri Lazy, Zamlachye, Podwranje, Lyzkowecz, Brezye, Podwersye, Dolacz, Werhowcze, Horesye, Lypye, Bobowacz, Poddabal, Thawya, Bezdye, Cerncha zela, Sthermina, Scleschewye et Therche. — Ladislao de Egerwara, regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie bano, ac Stephano filio ejusdem pro octo millibus florenorum auri“ vendiderunt. „Datum feria quarta in octava festi assumptionis Virginis gloriose Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo.“

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. N. R. A. 644, 21.

XXX. 1492. 24. Augusti.

„Margaretha, filia condam Marci Zthrelec nuncupati de Lwsey alias de Cheh, — porciones suas possessionarias in dicta possessione Cheh, — que olim dicti quondam Marci Zthrelec — prefuissent, ac tandem post decessum ejusdem ad ipsam — pleno jure condescendissent, — Stephano Beryzlawych de Werh Reka et Nicolao Mladenych de Wranozhac pro centum florenis auri puri“ vendidit. „Datum feria sexta in festo b. Bartholomei apostoli. Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo.“

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. N. R. A. 138, 3.

XXXI. 1492. 3. Septembris. In Lukavec.

Stephanus „Berizlawlych de Werh Reka et Nicolaus Mladenych“ portionem possessionariam in „Lusan“ emunt. „Thomas de Peker Zerdael, castellanus in Lukavecz et comes campi zagrabiensis, et Paulus dictus Maychnych de Inferiore Lomppnycza, comes terrestres ejusdem campi“, suos mittunt homines statutionis perfectiendae causa. „Datum feria secunda prox. ante festum nativitatis beate Virginis Anno Dom. Millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo.“¹

Sigilla duo pend. Orig. membr. Ibid. N. R. A. 138, 4.

XXXII. 1493. 21. Novembris.

„Nicolaus Mihalewych de Odra Zenth Gergh“ Stephanum Beryzlawych adoptat. „Senciens se jam senio preventum ac heredibus masculini sexus, in quos scilicet bona sua possessionaria post mortem suam condescenderent, destitutum, non habensque in quem hujusmodi bona sua reflecteret et se inclinaret, potissimum cum jam senio preventus propter heredum viriumque defectum de porcionibus suis possessionariis infrascriptis bellare et alia servicia consveta exercere non posset et nec valeret, spem tamen firmam et fiduciam perfectam in Stephano Beryzlawych appellato de Werh Reka, nunc castel-

¹ De eadem re agunt literae: N. R. A. 137, 9; 137, 2: quae posteriores, a. 1494 datae, a tergo habent: *СВЯТЫМЪ КЪ МОНАХЪМЪ КТОМУ СЪМЪ МОНАХЪМЪ КЪ МОНАХЪМЪ МОНАХЪМЪ.*

A. 1494 Stephanus Berizlawich et Nicolaus Mladenich in dominium bonorum Kis Mlaka donationis reg. titulo introducuntur (Arch. zagrab. capit.: B. 558, 28).

A. 1495. 4. Martii in castro Gywla Johannes Corvinus — dux — et — banus, attentis meritis fidelium suorum Stephani Beryzlawych et Nicolai Mladenych „fassioni, qua mediante certas possessiones seu porciones possession. in Lwse, Markosew werh et Chehy — a Margaretha filia cond. Marka Zthrelcza“ emerunt, suum „benivolum dedit et prebuit consensum“ (N. R. A. 136, 33. et Archiv. zagrab. capit.: B. 554, 28).

lano de Lwkawecz, haberet, — jam fatum Stephanum Beryzlowych in filium suum adoptivum“ assummit „sibique directam et equalem medietatem totalium porcionum suarum possessionariarum in possessionibus Odra Zenth Gergh predicta, Lwchylncza et Mersewcz, — in comitatu zagrabiensi,“ dat, „reliquam vero directam et equalem medietatem Barbare filie sue“ relinquit, „hoc tamen expresso: quod si temporum in successu prefatam Barbaram — absque heredum solacio ab hac luce decedere contingeret, extunc et reliqua medietas — ad memoratum Stephanum Beryzlowych heredesque et posteritates suos universos — devolvi condescendique et reflecti possit et valeat. — Datum feria quinta proxima ante festum b. Cecilie virginis. Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tercio.“

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. N. R. A. 138, 5.

XXXIII. 1493.

Inquisitio propter varias violentias a Vladislao rege ordinata.

„Exponitur Nostre Majestati in personis Ladislai de Gereb, episcopi ecclesie Albensis Transylvan., ac magnifici Petri similiter Gereb de Vyngarth: Quomodo in anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo transacto Johannes Kyshorwath de Hlapchych, Laurentius Banfy de Gara, Franciscus et Johannes Beryzlo de Graborya, assumptis secum David de Dombó, Petro Amprolich (?), Georgio de Ztrezeniky et Wok Nyakowych cum ceteris familiaribus magnifico Bartholomei prioris Aurane, armatis et potenciariis manibus ac apparatus et ingeniis bellicis, more hostili ad oppidum ipsorum exponencium Iwanka zenth Giergh vocatum, in comitatu de Valko adiacens castellumque ibidem habitum, ipsumque castellum expugnari fecissent, ibique ex hominibus et familiaribus eorundem diris verberibus et vulneribus affecissent, alios vero quam plures nece miserabili interemissent, ipsumque oppidum universis rebus et bonis expoliari et depredari fecissent, nonnullos eciam ex eorum jobagionibus captivassent et pactative pro magna pecunia omisissent, in ipso quoque oppido quamplures domos igne succendi et comburi fecissent, — in quibus premissis eisdem exponentibus tria millia flor. auri dampna intulissent, potencia mediante. Preterea hijs non contenti tribus diebus elapsis iidem Johannes Kyshorwath et Laurentius Banfy et ceteri eorum complices assumptis secum Michael Peckkey et ceteris suis amicis et complicitibus ad oppidum ipsorum exponencium Zombathel vocatum et castellum ibidem situatum, in comitatu de Baranya adiacens, ibique plurimos ex eorum populis et jobagionibus ac familiaribus nece miserabili interemissent. — Demum circa festum beati regis Stephani tunc elapsum memorati Johannes Kyshorwath, Laurentius Banfy, Franciscus et Johannes Beryzlo, Michael Pethkey et Wok, una cum prenomnatis eorum complicitibus ad oppidum eorundem exponencium Athya vocatum et castellum ibidem habitum, ipsoque impugnato more hostili cum ingeniis bellicis idem oppidum depredassent et desolassent

atque ex jobagionibus et familiaribus ipsorum ultra quadraginta personas nece miserabili interemissent, honestas eciam mulieres diris verberibus et vulneribus affectas omnibus rebus et vestimentis exoliassent, et insuper portas et ostia claustrum fratrum minorum beati Francisci in ipso oppido habiti confregissent, et multos populos et jobagiones eorum in ipso claustrum occidissent et vulneribus affecissent, ultimo vero dictum oppidum igne succendi et concremari fecissent, — in quibus eisdem exponentibus plus quam decem millia flor. auri dampna irrogassent. — Item hijs non contenti iidem Johannes Kyshorwath, Franciscus et Johannes Berizlo et Georgius despotus, assumptis secum antefatis David de Dombo, Elcz wayda, Petro Ampwlich et ceteris prenominitis eorum complicibus modo simili cum ingenijs bellicis et bombardis ad oppidum et castellum ipsorum exponencium Ezek vocatum, in comitatu de Valko habita, ibique ipsum castellum impugnando multos ex eorum hominibus et familiaribus interemissent. — Datum Bude feria secunda prox. post festum nativitatis beate Marię virginis anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo tercio. In inquisitione „in festo beati Mathei apost. et evang. — et die sequenti in dictis comitatibus, in de Valko et de Baranya“, peracta, omnia haec probata fuisse Vladislaum regem conventus monasterii Péchváradiensis „sexto die diei execucionis prenotate, anno Domini supra dicto“ edocet.

Ibid. Transsum. doc. mixt. 430.

XXXIV. 1494.

Stephanus Berizlawich de Verh Reka et Nicolaus Mladenich „ut actores —, Petrus Domagowych in sua et in personis fratrum suorum generacionalium —, ut in causam attractus“, in sua lite „disposicionem, ordinationem et compositionem sex proborum virorum, pacem parcium zelancium, per ipsas partes ad hoc eligendorum“ assumunt.¹

In literis capituli zagrab. a. 1495. Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 136, 20.

XXXV. 1495.

Tempore „diete sive congregacionis generalis — in civitate Budensi — celebrate“ homines regii in lite Clarae, sororis quond. Stephani de Rozgon et consortis Ladislai de Egerwara, contra Franciscum Beryzlo de Grabarya, „a nobilibus comitatus de Posega, ad ipsam congregacionem confluentibus“ intellexerunt: „quod — Franciscus Beryzlo de Grabaria — oppidum Thomicza —, alias — eidem exponenti

¹ „Nicolaus Zekel et Georgius de Schitario, castellani in Lukawecz et comites campi zagrabiensis, ac Thomas de Mlaka, comes terrestris campi predicti“ a. 1494 in eadem lite agunt, ansam iis dante Stephano „Berizlawlicz de Lusan“ (N. R. A. 137, 13).

— adjudicatum — pro se ipso occupasset. — Datum Bude — Anno Dom. Millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.“

Orig. chart. Ibid. N. R. A. 1559, 24.

XXXVI. 1496. 25. Octobris. Zagrabiae.

Joannes Corvinus possessiones Stephani Berislavić et Nicolai Mladenčić a jurisdictione castris Medved et castelli Lukavec eximit.

Nos Johannes Corvinus, Oppavie Liphovieque dux, nec non regnorum Croacie et Slavonie banus etc., significamus tenore presencium quibus expedit universis. Quod nos possessiones porcionesque et jura possessionaria Babchw, Bwssewche, Nowak, Markwssew werh, Lwssye, Chehy, Ordre, Bwzyn et Lucheniche vocatas, in comitatu zagradiensi habitas et existentes, Stephanum Beryzlawych et Nicolaum Mladenchych, fideles nostros dilectos, partim serenissimi quondam principis domini Mathie — Regis —, partim vero nostre donacionum et empcionis titulis — concernentes et tangentes, ab omni onere jugoque et jurisdictione castris Nostri Medwe et castelli Lwkawecz sequestrando pro eisdem — eorumque heredibus et posteritatibus universis duximus eximendas, — nullum jus nullamque juris ac domini proprietatem Nobis aut heredibus Nostris — reservando. — Datum in civitate Nostra Montisgrecensi feria tertia proxima ante festum b. Demetrii martiris Anno Dom. Millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto.

Johannes Corvinus dux, manu propria.

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 136, 34.

XXXVII. 1497. 17. Maji in Krupa.

Joannes Corvinus, dux et banus, Stephanum Berislavić in protectionem et specialem tutelam suscipit.

Nos Johannes Corvinus, Oppavie Lyphovieque dux ac regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie banus, vobis egregiis Baltasario de Alap et Marchynkony, vicebanis Nostris regni Sclavonie, salutem... Quia Nos nobilem Stephanum Byryzlawych iz Werhowych tam in persona, quam in rebus et singulis possessionibus suis in comitatu zagradiensi existentibus et habitis, in Nostram protectionem et tutelam specialem accepimus, quia quemadmodum ceteros nobiles regnicolarum, ita et ipsum contra quoslibet impeditores et ipsius turbatores protegere et defendere volumus: ideo committimus et vobis firmiter mandamus... a modo deinceps prefatum Stephanum Byryzlawych contra quoslibet impeditores et turbatores... signanter contra capitaneos, tam presentes quam futuros, Nostra in persona, vobis in hac parte attributa, semper protegere debeatis — Datum in

*

Crwppa feria quarta proxima post festum penthecostes Anno Dom. 1497.¹

Johannes Corvinus dux manu propria.

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 136, 6.

XXXVIII. 1497. 20. Octobris. Budae.

Vladislaus rex „Johannem et Nicolaum Bewenywd de Zkrad — ab omnibus illis oneribus et serviciis, que iidem ratione predii ipsorum Oztrosyn vocati, ad prioratum Aurane pertinentis, — prioribus — subire et facere deberent“, eximit. „Bude feria sexta proxima ante festum undecim mille virginum Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo“.²

Transsum. A. 1499 in archivio zagrab. capit.: B. 406, 21.

XXXIX. 1497.

„Cristophorus Kozthybol de Cheh — porcionem suam possessionariam in prefata Cheh et comitatu zagrabiensi existentem — Stephano Beryzlawych de Werh Reka et Nicolao Mladenchych de Zdrawnyan pro sexaginta florenis auri puri“ vendidit. „Datum feria quinta proxima post festum b. Ambrosii episcopi et doctoris. Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo“.

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. N. R. A. 138, 2.

XL. 1498. 27. Januarii.

„Matheus de Adoryan — castellum suum Maykocz — in comitatu crisiensi — Francisco Beryzlo pro mille et ducentis fl. auri puri“ vendit. „Datum sabbatho prox. post festum conversionis b. Pauli Apost. Anno Dom. Millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo“.³

Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648, 11.

¹ Literis 1499. 14. Junii „Byhyczii“ datis „Beatrix conthoralis illustris domini domini Johannis Corvini — ducis ac bani — Stephanum Beryzlowych heredesque suos“ — in suam „proteccionem et tutelam specialem“ suscipit. N. R. A. 136, 27.

² A. 1504. Joannes Bornemisza donatione Vladislai regis ob defectum seminis Joannis et Nicolai Bewenywd in dominium castri Zkrad et castelli Oztrosyn introducitur. (Archiv. zagrab. capit.: B. 120, 6).

³ „Matheus de Adoryan, frater reverendissimi Collocensis“ jam 22. octobris 1497 Francisco Beryzlo promiserat: „quatinus statim postquam ascendemus Budam, ubi omnia nostra privilegia et jura causa tucioris conservacionis reposita tenemus, — omnia privilegia et jura castelli nostri Maykocz — ad manus vestras dabimus.“ (N. R. A. 648, 11).

XLI. 1498. 20. Maji. In Lukavec.

Johannes Corvinus, dux et banus, omnes et singulos provocat, ut nobilibus de Werhryka de genere Subranych in suis literalibus instrumentis perquirendis opem praestent. „Dicitur Nobis pro parte et impersona nobilium Stephani Beryzlawycz, Symonis Lwkachycz, Nicolai et Mathie Klarycz, Johannis Wladawych, Iwath Jwrchyuycz, Georgii Myhalycz de Werhryka de genere Subranych, fratrumque et consanguineorum ipsorum condivisionalium personis: qualiter superioribus annis quidam Paulus nec non Georgius Chwbrethycz, fratres predictorum nobilium condivisionales, certas literas juraque possessionaria ab eisdem quoquo modo receperant tenenda; nunc autem defunctis predicto Paulo et Georgio literalia illa instrumenta et jura possessionaria supra dicti nobiles, ubi inveniri possent, super bonam victimam rehabere vellent, — pro quibus quidem literalibus instrumentis perquirendis supra dicti nobiles deputarunt in personis ipsorum hos: nobilem Stephanum Beryzlawych et religiosum fratrem Michaelē ordinis sancti Francisci de observancia, de genere Chwbranych, — pro quibus rogamus amicitias vestras. — Datum in castro Nostro Lwkawecz in dominica rogacionum Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo“.

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 136, 37.

XLII. 1498. 28. Maji. Budae.

Vladislaus rex Franciscum Berislav et conjugem ejus Barbaram in gratiam recipit.

Nos Wladislaus, Dei gracia rex Hungariae et Bohemiae etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis: Quod quamvis Nos superioribus temporibus contra fidelem Nostrum egregium Franciscum Berizlo de Grabarya et generosam dominam Barbaram, consortem ejusdem, propter plurimas querelas, que coram Nobis per regnicolas Nostros contra et adversus ipsos frequenter deponerantur, gravem animum conceperamus, proptereaque idem Franciscus Berizlo et domina consors sua, metu perculti, ut se et capita sua a periculo, in quo illa posita videbantur, tutari et salvare possent, usque ad castra et munitiones ipsorum, quas infra fluvium Zawy habent, sese personaliter transtulerant, et ad majestatem curiamque Nostram venire non audebant, tamenque ipsi Franciscus cum domina consorte sua, impetrata medio tempore a Nobis et per nuncios suos et per interpositas personas potestate Majestatem Nostram accedendi et se super premissis expurgandi, idem Franciscus Nostram veniendo in presenciam se super hujusmodi querelis sufficienter excusavit et se ac dominam consortem suam multis probabilibus documentis penitus immunes esse docuit et demonstravit Nobisque et sacre corone deinceps quoque fideliter servire promisit. Eam ob rem Nos attendendo sufficientem eorum excusacionem, considerando etiam fidelia

illa servicia, que non modo ipse Franciscus Berizlo et dicta domina consors sua, sed etiam, que progenitores et predecessores eorum Nobis, sacre corone et huic regno constantissime exhibuerunt, omnem indignationem Nostram et gravem animum, quem, ut prefertur, ex huiusmodi querelis contra ipsos Franciscum et consortem suam conceperamus, ab eodem et domina consorte sua removimus et eosdem in Nostram gratiam et benivolenciam recepimus. Et ob id omnes etiam literas Nostras donacionales et alias fassionales, sentencionales ac ommissionales, atque eciam juramentales et causales quascunque, si que sub quacunque forma verborum contra ipsos Franciscum Berizlo et dominam consortem suam per quoscunque et coram quibuscunque iudicibus, capitulis, conventibus, medio tempore, hoc est a die, quo Nostra indignatione territus ad curiam Nostram regiam pro defensione cause sue vel domine consortis sue venire et in iudiciis regni Nostri comparere formidavit, tam super factis iurium possessionariorum, quam etiam aliorum quorumcunque negociorum confectas et emanatas, de plenitudine Nostre regie potestatis et gracia speciali, ac de consilio et matura deliberacione dictorum prelatorum et baronum huius regni annullandas duximus et cassandas presencium per vigorem. Quocirca vobis, fidelibus Nostri, reverendo in Christo patri, domino Dominico, episcopo ecclesie waradiensis ac personalis presencie Nostre locumtenti, nec non spectabili ac magnificis Stephano de Zapolya, comiti perpetuo Scepusiensi et regni Nostri Hungarie palatino, nec non Petro Gereb de Wyngarth, iudici curie Nostre, vestrisque in iudicatu vicegerentibus, item banis vel vicebanis regni Nostri Sclavonie, ac egregiis magistris prothonotariis curie et sedis Nostre regie assessoribus, cunctis etiam aliis regni Nostri iudicibus et iusticiariis, ecclesiasticis videlicet et secularibus, presentibus et futuris, presencium noticiam habituris, serie presencium strictissime precipiendo mandamus, quatinus a modo in posterum prefatum Franciscum Berizlo et dominam consortem ejusdem heredesque eorundem racione premissorum, vigoribus prescriptarum literarum contra ipsos a tempore pretacto premissa ex causa sub quacunque forma verborum emanatarum, ad nullius instanciam iudicare vel vero stare iudicatu compellere, aut ipsos vel eorum alterum in personis, possessionibus rebusque et bonis ipsorum quibusvis impedire, turbare, inquietare seu quovis modo dampnificare nusquam et nequaquam presumat. . . . Datum Bude feria secunda proxima post festum beati Urbani pape. Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo.

In instrumento A. 1501. in archivio regni N. R. A. 648, 7.

XLIII. 1498. 21. Junii.

Johannes Corvinus, dux et banus, „nobiles Paulum Busanych et Stephanum Berizlavich — super resignacione castri Medwe cum castellis Rokonok et Lukawcz —, per eos hactenus fideliter conservatis, — quittos per omnia“ reddit. „Datum feria quinta proxima

ante festum b. Johannis Bapt Anno Dom. Millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo“.

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 136, 3.

XLIV. 1498. 6. Decembris. Budae.

Vladislaus rex „castrum Owar ac oppidum similiter Owar, nec non possessiones Thekych, Boroschyan, Zlobodnycza, Hrwsewa, Rwschycza, Mygalowcz, Hwalkowcz, Kochanowcz, Thomycza, Bwkowya, Warba, Pobrazgye, Kopprywna et Wranowcz, — in comitatu de Posega —, Francisco Beryzlo de Graborya ac Johanni et Nicolao, filiiis condam Martini similiter Beryzlo, fratribus videlicet suis patruelibus, — item totum et omne jus — regium — nove donacionis titulo“ donat. „Datum Bude in festo b. Nicolai ep. et confess. Anno Dom. Millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo“.¹

Sigillum. Orig. membr. Ibid. N. R. A. 555, 20.

XLV. 1499. 6. Maji. Budae.

Statorium Vladislai regis mandatum pro „Francisco Beryzlo de Graborya, bano de Jaycza“, cui idem rex „totales porciones possessionarias in possessionibus Thardafalwa, Andrasfalwa et Doman, in comitatu de Walko, Blasii de eadem Thardafalwa, . . . que ex eo, quod idem Blasius cum quodam Gregorio de Petherfalwa in sede comitatus de Walko ad rixas et jurgia deveniens, maleficia ejusdem Gregorii eidem Blasio diu et aperte cognita per multa tempora celasse et occultasse, et ob hoc per universitatem nobilium dicti comitatus de Walko tanquam celator hujusmodi maleficiorum in sede judiciaria ejusdem comitatus proscriptus et extradatus esse dicitur, ad Nos, consequenterque collacionem Nostram regiam — devolute esse perhibentur“, donavit. „Datum Bude feria secunda proxima ante festum ascensionis Domini Anno Ejusdem Millesimo quadringentesimo nonagesimo nono“. Statutio A. 1500 celebrata, protestatione interposita.

Orig. chart. Ibid. N. R. A. 1560, 3.

XLVI. 1501. Crisii.

„Johannes Corvinus, Oppavie et Liptovie dux ac regnorum Dalmaeciae, Croaciae et Slavoniae banus, — in octavis festi epiphaniarum Domini (1521) una cum vicebanis, magistris prothonotariis, judicium

¹ Statutio a. 1499 peracta. Vicini nominantur: „Barthol. Ziharyakowych de Egydowcz, Paul. deak de Lukach, Pet. Chawlakowych de eadem, Ladisl. Bagolych de Zalathnak, Georg. Chwechygh de Gnoynycza, Blas de Berchyn, Radan, Paul. de Oreheycz et Petr. deak de Kyspaka, nobiles item Ozthoya de Dakowacz, jobagio Radan, Georg. de Podwynya, jobagio Ladislai de eadem —.“

et regni nobilibus, juratis scilicet Nostris assessoribus, in sede Nostra judiciaria constitutis, in causa „egregii Balthasar de Bacchian“ contra „Barbaram alias relictam quondam Wk dezpothi, nunc vero consortem egregii Francisci Berizlo de Grabarya, — racione occupationis certorum jobagionum in pertinentiis Thythesewyna adiacencium“ judicat.

Idem banus „Crisii vigesimo quinto die octavarum festi b. Jacobi apostoli — Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto“ eadem in causa has dedit literas transmissionales: „Cum“ in dicta causa „hic in regno Sclavonie in sede crisiensi mota ac per communem inquisitionem attestacionemque vicinorum et commetaneorum ac nobilium comprovincialium terminata“ Barbara „responcionem nobilis Emerici de Reahe, legitimi sui procuratoris, tempore discussionis cause prenotate, sed et communis inquisitionis ante dicte, tanquam absque voluntate et informacione dicte domine factam — revocasset, et de onere hujusmodi revocacionis Nobis tanquam judici satisfecit, porcionem eciam partis adverse, scilicet Balthasar ante dicti, coram Nobis deponere, causa in eadem de novo respondere et novam responcionem facere voluisset: — Nicolaus Orros de Orrossowcz, — in persona memorati Balthasar allegavit eo modo: Quomodo prenominata domina Barbara causa in premissa procuratorem suum revocare minime posset, pro eo videlicet, quia jam ipsa causa vigore attestacionis vicinorum et commetaneorum nobiliumque comprovincialium finaliter terminata ac per capitulum ecclesie chasmensis dicto Balthasar de Bacchian vigore certe adjudicacionis restatuta fuisset, in cuius eciam pacifico dominio prefatus Balthasar, de Bacchian per certos dies extitisset, tandemque prefata domina Barbara, relicta condam Wok dezpothi, eundem Balthasar, actorem, de dominyo ejusdem possessionis indebite exclusisset et eandem possessionem minus juste a prefato actore pro se ipsa reoccupari fecisset, — ob quam quidem occupationem prefatus Balthasar ipsam dominam Barbaram de novo Nostram in presenciam evocari fecisset in sedem crisiensem. In cuius contrarium Nicolaus de Peschenyk, legitimus procurator anotate domine Barbare, subjunxit in hunc modum: Quod prelibata domina Barbara premissam responcionem predicti sui procuratoris — juxta hujus regni consuetudinem revocare et superinde novam responcionem facere posset et valeret, et in eo causam premissam in curiam regiam judicisque curie ejusdem in presenciam per Nos transmitti postulavit. Unde Nos consuetudine et libertate hujus regni Sclavonie requirente deliberacionem premissorum in dictam curiam regiam — ad octavas festi b. Michaelis archangeli nunc venturi — duximus transmittendam, comittendo partibus ut seriem hujusmodi deliberacionis in literis dicti judicis curie ad octavas epiphaniarum Domini nunc venturarum reportare debeant et teneantur in sedem crisiensem. Presentes autem sigillis egregiorum Bernaldi de Thwrocz et Johannis de Gywla, vicebanorum et comitum Nostrorum crisiensium, fecimus consignari“.

His transmissionalibus literis in curia regia coram Petro Gereb de Wyngarth, iudice ejusdem curiae, „in octavis festi b. Georgii — Anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto“ productis, procurator Nicolaus Orros — „subjunxit in hunc modum: Quomodo prefata domina Barbara premissam responsionem dicti sui procuratoris absque regia gracia, ex eo videlicet, quod causa ipsa partes inter easdem per celebrationem communis inquisitionis dudum ante revocationem responsionis dicti procuratoris determinata fuisset, revocare minime valuisset; prefata domina Barbara, per eundem procuratorem dicti Balthasar in persona ejusdem congruis diebus ipsarum octavarum coram Nobis expectata, discussionem cause premissae receptura, Nostram in presenciam non venit neque misit, se mediantibus aliis literis Nostris judicialibus exinde confectis in iudicio aggravari permittens, postulando idem magister Nicolaus Orros — . . eidem causa in premissa discussionem et deliberacionem elargiri“. — Quibus verbis curia regia innixa iudicavit: „responsionem prefati procuratoris — sine gracia regia ipsam dominam Barbaram revocare minime potuisse“, ideoque iudex curiae regiae „causam prenotatam pro habenda finali conclusionem ejusdem in presenciam dicti regni Sclavonie bani ad octavas festi b. Jacobi apostoli — in sedem crisiensem“ suis literis remissionalibus remittit.

His remissionalibus literis in sede crisiensi in octavis festi epiphaniarum a. 1501 coram Johanne Corvino a Nicolao Orros productis, idem Nicolaus „in premissis iudicium et iusticiam ac finalem conclusionem — postulavit; — Nicolaus de Zalnathacz“, procurator Barbarae, „respondit ex adverso: „Quomodo prescripte litere dicti domini Petri Gereb, alias iudicis curie regie, nunc vero dicti regni Hungariae palatini, remissionales, invigorese haberentur et ob hoc causa in premissa nulla deliberacio et finalis conclusio fieri deberet, ex eo videlicet, quia eodem tempore remissionales eo tempore, quo videlicet prefatus Franciscus Berizlo regiam indignacionem expavescendo, ad curiam regiam pro defensione cause sue et dicte domine Barbarae, consortis sue, ire et in iudiciis comparere formidasset, emanate extitissent. Cum tamen prelibatus dominus noster rex de plenitudine sue regie potestatis et gracia speciali — omnes literas — contra Franciscum Berizlo et dominam consortem — medio tempore — emanatas — annullasset —,“ quo dicto produxit literas Wladislai regis gratiosas (V. Nr. XLII). „Quarum quidem literarum exhibicionibus factis —, cum Nos causa in premissa eo quod dato, ut si prefatus Franciscus Berizlo per se vel procuratorem dicte domine Barbarae, consortis sue, coram prefato domino Petro Gereb, pro tunc iudice curie regie, tempore discussionis et remissionis cause ejusdem comparuisset, non tamen aliquid amplius quam ea, que in prescriptis aliis literis Nostris transmissionalibus contenta fuerunt, in sublevamen iurium suorum allegare valuisset, ex quo iudex curie Regietatis in causis, ad sedem iudiciariam hujus regni Sclavonie per banum pro tempore constitutum in presenciam ejusdem transmissis, de iure et consuetudine, in talibus ab antiquo observari

solita, ea duntaxat discutere habet, que in literis banalibus transmissionalibus inseruntur, allegacionibus procuratorum parcium, quas idem in sublevamen jurium parcium de novo facere vellent, penitus exclusis, juxta vigores et contenta prescriptarum literarum anotati domini Petri Gereb remissionalium, in superioribus verbaliter insertarum, judicium et justiciam ac finalem conclusionem facere volluissemus: mox prefatus Nicolaus de Zalnathacz, procurator dicte domine Barbare, in causam attracte, superinde non contentus, sed ut vigore prescriptarum literarum anotati domini nostri regis graciosarum antelate litere dicti domini Petri Gereb invalidate et invigorese habeantur, replicando, et in eo causam premissam in curiam regiam judicisque curie ejusdem in presenciam per Nos transmitti postulavit. Unde Nos consvetudine et libertate hujus regni Sclavonie requirente, tum eciam propter arduitate cause, deliberacionem premissorum in dictam curiam regiam judicisque curie ejusdem in presenciam ad octavas festi b. Georgii martiris nunc venturi legitime perdurandas, duximus transmittendam, committendo partibus, ut seriem hujusmodi deliberacionis in literis dicti judicis curie regie ad octavas festi epiphaniarum Domini nunc venturarum reportare debeant et teneantur in sedem crisiensem. Presentes sigillis egregiorum Petri Bochkaj de Razyna et Balthasaris de Alap, vicebanorum et comitum Nostrorum crisiensium, fecimus consignari. Datum Crisii vigesimo . . . die octavarum festi epiphaniarum Domini predictarum anno Ejusdem millesimo quingentesimo primo⁴.

Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648, 7.

XLVII. 1501. 28. Octobris. Budae.

„Johannes Bornemyza, regius thesaurarius“ — „Franciscum Beryzlo de Graboria, banum de Jaycza“, requirit: „quatinus inter nobiles comitatus de Posega velit eam diligenciam — adhibere, ut dicatores Sue Majestatis ad dicandum statim emittantur“, quod ad usque non erant emissi. „Buda in festo beator. Simonis et Jude apost. Anno 1501“.

Orig. chart. Ibid. N. R. A. 1560, 25.

XLVIII. 1501. Budae.

Vladislaus rex comitatu Albensi scribit: „Ex quo Nos banatum Nostrum de Jaycza fidei Nostro egregio Balthasar de Bathyan contulimus, ideo omnes illas gentes suas, quas ipse juxta ordinationem regnicolarum ratione bonorum suorum, in illo comitatu habitorum, pro regni defensione tenere et alere habet, et ratione quorum idem in medium illius comitatus de suis jobagionibus pecunias exercitiales hactenus dedit, eidem Balthasari bano Nostro pro custodia et defensione ac titulo dicti castris Nostri Jaycza ad idem castrum Nostrum deputavimus, ipsique ratione eorundem bonorum suorum gentes tenere

et conservare commisimus. — Datum Budae in festo b. Thomae mart. Anno Domini Millesimo quingentesimo primo“.

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nr. XIII. Orig. chart. Sigill.

XLIX. 1502. 28. Februarii. Budae.

Petrus Gereb, palatinus, Balthasarem de Batthyan monet, ut castro Jajce de necessariis rebus provideat et castellum Levač reaedificari curet.

Egregie frater et amice nobis honorande. Qualem ordinationem Dominatio Vestra cum regia majestate habet (sic), misimus igitur pro conservatione castrum Jaycza pedites et victualia; scripsimus etiam illustri domino Corvino, duci et bano, ac aliis dominis illo circum existentibus, ut pro impositione victualium et peditum cum omnibus ipsorum gentibus adesse debeant, atque in reddito ipsorum castellum et oppidum Levach de novo reaedificare et erigere faciant. Hortamur igitur D. V. et nihilominus etiam autoritate regia committimus, quatenus habitis praesentibus, prout D. V. cum regia majestate ordinationem habet, ad castrum ipsum Jaycza intrare et illud occupare atque ipsos pedites et victualia imponi facere, praefatum etiam oppidum et castellum reaedificari et praeparari facere velit et debeat, nec secus, in quantum periculum hujus regni evitare D. V. optat, facere praesumat. Ex Buda feria secunda proxima post dominicam Oculi. Anno Domini 1502.

Petrus Gereb de Wyngarth, regni Hungariae palatinus m. p.

A tergo: Egregio Balthasar de Batthyan, bano de Jaycza, fratri et amico nobis honorando.

Ibid. Nr. XV. Orig. chart. Sigill.

L. 1502. 17. Martii. Pragae.

Vladislaus rex Balthasari de Batthyan mandat, ut banatum castrum Jajce quo ocyus capessat.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Egregie fidelis Nobis dilecte. Accepimus, nondum te banatum illum de Jaycza occupasse neque castrum Jaycza intrasse adhuc, quod certe molestissime audivimus, nec, cur tantum tardas et moraris, intelligere possumus. Certi enim sumus, quod, prout tecum conventionem habemus, thesaurarius Noster tibi ad plenum satisfecit. Non fugit autem te, quanta damna et quantam depopulationem Thurci his diebus in districtu Orbaz ac aliorum nonnullorum vicinorum fortalitorum impune et nemine prorsus obstante commiserunt, quod ita et sub tanta ignorantia et silentio facere non potuissent, si ex castro Jaycza, prout semper esse debet, explorationes fuissent: sed ille banus, dum te jam ad occupandum banatum expectat, ejusmodi exploratores tenere non

curat, tu vero intrare non curas, et sic castrum illud ac universae illae partes propter vos in extremum positae sunt periculum. Fidelitati igitur tuae firmissime et sub gravissimae indignationis Nostrae poena mandamus: quatenus, si nondum Jayczam intrasti, statim visis praesentibus intrare et ipsum banatum occupare, talesque exploratores habere, et taliter illud atque partes ipsas custodire debeas, ne illud vel illae aliquod detrimentum seu damnum patiantur. Quod si quid ulterius tibi opus erit, modo Nobis significes, bene tibi postea, quantum possibile erit, providebimus modo quamprimum intrare cures; nam alias certus esto, quod te propterea requiremus et in te graviter etiam animadvertete volumus. Aliud igitur nulla ratione facere praesumas. Datum Pragae feria quinta proxima ante Palmarum (sic) Anno Domini 1502.

A tergo: Egregio Balthasari de Batthyan, bano castri Nostri Jaycza, fidei Nobis dilecto.

Ibid. Nr. XIV. Orig. chart. Sigill.

LI. 1503. 15. Maji. Budae.

Vladislaus rex modum persolvendae Francisco Berislav propter administratum banatum castri Jayce debitae pecuniae determinat.

Nos Wladislaus, Dei gracia rex Hungariae et Bohemiae etc., recognoscimus per presentes: Quod Nos posita debita et integra ratione cum fidei Nostro egregio Francisco Beryzlo de Grabaria, bano Nostro de Jaycza, ratione conservacionis ipsius banatus et consequenter ejusdem castri Jaycza usque ad festum beati Procopii, nunc proxime futurum, in pecuniis duodecim milibus octingentis nonaginta sex florenis, in salibus vero tribus milibus ducentis et octoaginta octo florenis debitores remansimus. Ex qua quidem summa idem Franciscus Beryzlo, banus Noster, videns Nos multis aliis et quidem variis necessitatibus et negociis involutos esse et in dies obrui, ultro et benivole Nobis sex milia florenorum remisit et relaxavit. Nos vero eidem ex nunc ad rationem exolucionis residue summe, puta decem milium centum et octoaginta quatuor florenorum centum et octoaginta florenos in parata pecunia per thesaurarium Nostrum dari fecimus, in salibus vero quatuor milia florenorum in camera Nostra Zegediensi dari deputavimus . . . De exolucione autem et restitutione relique summe, videlicet sex milium florenorum, taliter cum eodem concordavimus, quod videlicet ad festum beati Jacobi apostoli, nunc proxime affuturum, ad quod idem Franciscus Beryzlo banatum et castra illa Nobis restituere debebit, duo milia florenorum in parata pecunia dare tenebimur. Ad illos autem quatuor milia florenos, qui adhuc per Nos solvendi restarent, ex nunc literas Nostras obligatorias eidem Francisco Beryzlo similiter dedimus, quod et illos de proximo futuro subsidio hujus regni Nostri sive lucro camere Nostre plenarie et sine defectu persolvi faciemus. Preterea ex quo a festo b. Procopii usque ad festum b. Jacobi apo-

stoli, in quo banatus et castra illa per eum resignari et restitui debebunt, intercedunt tres septimane, ad quas eidem in paratis pecuniis sexingentos et nonaginta duos florenos et denarios LXXVIII, in salibus vero centum et quindecim florenos ac denarios XXXVIII dare tenebimur . . . Datum Bude in festo beate Sophie vidue. Anno Domini Millesimo quingentesimo tercio.¹

Wladislaus Rex manu propria subscripsit.

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648, 9.

LII. 1503. 13. Julii. Budae.

Expeditoriae Vladislai regis literae Francisco Beryzlo de Grabarya de castro et banatu de Jaycza „ad manus — Stephani Gorbownoky et Clementis Zemere, aulicorum“, — restituta datae. — „Datum Bude in festo beate Margarethe virg. Anno Dom. Millesimo quingentesimo tercio“.

Orig. chart. Ibid. N. R. A. 1560, 43.

LIII. 1503. 16. Augusti. Budae.

Vladislaus rex Francisco Berislav de Grabarje pro castello Majkovec aliud bonum promittit.

Nos Wladislaus, Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., recognoscimus per presentes: Quod quia Nos castellum Maykocz vocatum, in regno Nostro Slavonie habitum, fidei Nostro agili Hadar wayvode, qui derelicta illa detestanda secta Machometica ad fidem veram cristianam exiit, fidelique servicia Nobis et huic regno exhibuit, et deinceps quoque exhibere debebit, imperpetuum per alias literas Nostras contulimus, et quia illud idem castellum fuit fidelis Nostri, egregii Francisci Beryzlo de Graborya, bani Nostri de Jaycza: ob hoc Nos, volentes eundem Franciscum de valore ejusdem castelli certum reddere, assecuramus eundem, ut dum et quando temporis in successu aliqua bona ad Nos et sacram coronam consequenterque collationem Nostram devolventur, eidem Francisco pro prefato castello equivalencia bona dabimus. — Datum Bude secundo die festi assumptionis beate Marie Virginis Anno Domini Millesimo quingentesimo tercio.

In instrumento a. 1524. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648. 11.

LIV. 1503.

„Bernardus Thwroej de Ludbreg et Balthasar de Alap, vicebani et comites ac judium comitatus crisiensis“, ad preces „Georgii Castel-

¹ Obligatoriae Vladislai regis literae, manu ejus propria subscriptae ddo. 15. Maji 1503 (N. R. A. 648, 10.) — Aliae ejusdem regis oblig. literae ddo. 16. Augusti 1503 (N. R. A. 648, 8).

lanphi de Zenthlelek“ contra „Franciscum Berizlo de Grabarya et banum de Jaycha et — dominam Barbaram, relictam quondam Wk dezpothy, nunc vero consortem ejusdem Francisci“, ob violentias, in possessione Hrwsewa factas, inquisitionem instituunt.

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

LV. 1504. 27. Februarii.

Johannes Corvinus, dux et banus, „totum et omne jus ac domini proprietatem, quod et quam in castro Feyerkew ac villis nec non possessionibus et pertinentiis ejusdem, utputa oppido similiter Feyerkew, et villis videlicet Belanowcz, Kobowyna, Pozwethachye, Czyrquenycza, Dworysycha, Oresya, Klokochwycz, Zenth Katherina, Thopolya, Kasthelschye, Polesnyschye, Prykraye et Pryzawya, ac vadum Bwczyn, et aliud vadum Imenzky Brod vocatis, item possessionibus Thothwsewyna appellatis, suisque pertinentiis, videlicet castello Razohathecz ac oppido ibidem habito, et villis Pryloy, Chernacz, Felsew Bwdosewo et Also Bwdosewo, nec non Gwschya, Priwlaka, Wzthylonya, Schwchye, Bwdowzko, Blyna, Jwsyncz, castello Wywar, ac villis Oresya, Zelcze, Chetherthak, Sernow et Brebrownycza nuncupatis, et similiter castello Komogoyna vocato oppidoque ejusdem et pertinentiis universis, item modo simili castello Gradyza dicto et oppido et pertinentiis suis universis, — idem dominus Johannes Corvinus, dux, per generosam dominam Barbaram, alias relictam quondam Wok dezpothy Rascie, nunc vero consortem Francisci Beryzlo, haberet, eidem Francisco Beryzlo et Johanni filio ejusdem ipsorumque heredibus universis“ — donat. „Datum feria tertia post festum b. Mathie apostoli. Anno Domini millesimo quingentesimo quarto“.¹

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. N. R. A. 630, 8.

LVI. 1504. 22. Julii. In Krapina.

Joannes Corvinus, dux et banus, Francisco Berislav de Grabarje pro parata pecunia, quam eidem debebat, castrum Lobor dat.

Nos Johannes Corvinus, Liptovie dux ac regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie banus, onera et quevis gravamina illustris domine Beatricis,

¹ Vladislaus rex superiores literas a. 1506 confirmavit snumque regium jus Francisco Beryzlo dedit (N. R. A. 630, 8). Statutio a. 1506 peracta praesentibus vicinis et commetaneis: „nobilibus Mathia Ewthwes de Beledowyna. Petro Horwathynowych, Michaelae Kerhen, Fabiano de Oresya, Georgio de dicta Boledowyna, Nicolao de Zelnathacz, Johanne Omohay et Ladislao Kerhen, ac providis Emerico wayda de Werholcz, Thoma de Zenth Demeter, Stephano Lak de eadem et Andrea Kowach de Zenth Lazlo, — nobilibus Johanne Kerlewaczky, Georgio Popowych de Zlobodnycza, Petro Horwath de Wynodol, castellano castri Domboro, Cristoforo Perney, ac providis Nicolao zwadacz de Wynodol predicta, Antonio Kowach de eadem, altero Anthonio zwadacz de Brenych . . . et Urbano Pyzkothycz de Zyrach“ (Ibid. 630, 7.).

consortis Nostre carissime, nec non Christoferi filii et Elizabeth puelle filie nostris, in Nosmet ipsos assumpendo, memorie commendamus per presentes: quod quia magnificus Franciscus Beryzlo de Grabarya, fidelis familiaris Noster, cum apparatu ducentorum equitum infra revolucionem duorum annorum integrorum, jam transactorum, cum suis propriis sumptibus . . . Nobis fidelia exhibuit servicia, volentes itaque eundem de hujusmodi suis serviciis contentum reddere, posita atque cum eodem vera et justa ratione, pro conservacione ipsorum ducentorum equitum in sex millibus florenorum auri eidem domino Francisco Beryzlo debitores permausimus. Quos quidem sex mille florenos non habentes ad presens sibi unde exolvere, castrum Nostrum Lobor vocatum, in comitatu warasdiensi existens habitum, cum cunctis suis utilitatibus et pertinenciis quibuslibet . . . memorato domino Francisco Beryzlo suisque heredibus et posteritatibus univiersis pro prescriptis sex milibus florenorum auri dedimus, vendidimus et ascripsimus. Datum in castro Nostro Krapyna in festo b. Marie Magdalene Anno Domini Millesimo quingentesimo quarto.¹

Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648, 11.

LVII. 1505. 7. Octobris. In Szegszárd.

*Vladislaus rex Balthasari de Bathyan mandat, ut capitaneatum castrum
Jayce Georgio de Kanisa et Joanni Bebek tradat.*

Wladislaus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Egregie fidelis Nobis dilecte. Accepimus maxima animi Nostri perturbatione, qualiter tu capitaneatum illius castrum Nostri Jaycza, consequenterque castrum ipsum, cum aliis castris Nostris finitimis, fidelibus Nostris magnificis Ladislao de Kanisa et Johanni Bebek, prout coram tibi commiseramus, adhuc non restituisti, neque restituere intendis, et sic iidem capitanei Nostri, jacentes in Bela, graves expensas facere coguntur in gravissimum damnum Nostrum atque etiam periculum hujus regni non modicum. Eam ob rem rursus et iterum tibi strictissime committimus et mandamus, aliud nulla ratione habere volentes, quatenus statim acceptis praesentibus praedictum castrum Jaycza, cum aliis omnibus castris finitimis, ad illud pertinentibus et adhuc apud te habitis, dictis capitaneis Nostris, aut hominibus eorundem, praesentium scilicet ostensoribus, jam tandem absque ulla mora et quaesita occasione seu excusatione reddere et reddi facere, manusque tuas et hominum tuorum de eis penitus excipere et excipi facere modis omnibus

¹ Homines deputati a. 1504 „ad facies castrum Lobor — ac possessionum Thewrg, Zlathar, Persawcz, Welyka, Wyolacz et Golwbaucz“ accedentes Franciscum Beryzlo in dominium introduxerunt (N. R. A. 648, 11).

A. 1506 Vladislaus rex „Francisco Beryzlo et per eum Johanni filio ejusdem“ consensum suum regium et mandatum statutarium quoad castrum Lobor dedit (N. R. A. 558, 11; 1561, 3).

debeas et tenearis, ne iidem posteriores et quidem innanes expensas in damnum Nostrum ibi facere cogantur. Nam aliter certus esto, quod omne illud damnum et omnes etiam tales expensas super te requirere volumus. Aliud igitur, iterum atque iterum tibi committimus, in hoc nulla ratione facere praesumas, praesentes pro tua superinde reservando expeditione. Datum in Zaxardia sub annulari secreto sigillo Nostro feria tertia proxima post festum beati Francisci confessoris. Anno Domini 1505.

Wladislaus rex m. p.

A tergo: Egregio Balth. de Batthyan etc., capitaneo Nostro de Jaycza, fidei Nobis dilecto.

Kovachich ex archivio Körmend. Nr. XVI. Orig. chart. Sigill.

LVIII. 1506. 14. Septembris.

Wladislaus rex „Andree Both de Bayna et Marco Horwath de Kamychacz, regnorum — Dalmacie, Croacie et Sclavonie banis“, mandat, ut „Stephanum Beryzawych, — in proteccionem et tutelam specialem“ susceptum, protegant. „Datum — in festo exaltacionis sancte crucis Anno Dom. Millesimo quingentesimo sexto“.

Sigill Orig. chart. Ibid. N. R. A. 136, 26.

LIX. 1507. 25. Septembris. Budae.

Wladislaus rex Balthasari de Batthyan mandat, ut Slavoniae regnum quantocyus dicetur subsidiumque ab eodem exigatur.

Comissio propria domini regis.

Wladislaus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Egregie fidelis Nobis dilecte. Cum nuper fideles Nostri universitas nobilium illius regni Nostri Sclavoniae ad varia negotia et necessitates hujus regni Nostri sublevanda Nobis de bonis eorum certum subsidium obtulissent, ad ejusdem dicationem et connumerationem te una cum fidele Nostro egregio Michaeli Thompa medio fidelis Nostri magnifici Benedicti de Batthyan, thesaurarii Nostri, fratris scilicet tui, te deputasse recolimus. Itaque volumus, et fidelitati tuae harum serie firmissime mandamus, ut, si nondum regnum illud Sclavoniae per vos dicatum extitit, cures cum ipso Michaeli sine omni mora et quam primum dicationem ipsam exequi subsidiumque ipsum citius et tempestivius qua fieri poterit exigere. Aliud nullo modo facturum. Datum Budae sabatho proximo ante festum beatorum Cosmae et Damiani martyrum. Anno Domini 1507.

A tergo: Egregio Balth. de Batthyan, dicatori praesentis contributionis regni Nostri Sclavoniae, fidei Nobis dilecto.

Kovachich ex archivio Körmend Nr. XVIII. Orig. chart. Sigill.

LX. 1507.

Quindecim Benedicti de Batthyan, thesaurarii regii, literae ad Balthasarem de Batthyan et Michaelem Thompa, regni Slavoniae dicatores, datae, quibus nonnullorum regni baronum et regis servitorum salaria e contributione regni Slavoniae solvere, aliis eandem contributionem relaxare, ab aliis vero exigere jubentur.

„De praesenti contributione in regno Sclavoniae“ relaxantur bona „Joannis Gyulay — in sortem pecuniarum suarum ad factum regiae majestatis mutuatarum“. „Marthae relictæ condam Nicolai Borneyza de Crisio pro certis debitis ejusdem mariti sui, quibus Sua Majestas eidem obligatur“ solvendi sunt 20 floreni. Vigore privilegiorum a contributione relaxantur bona „fratrum Heremitarum ordinis s. Pauli primi Heremitaë in claustro de Lepaglava“. „Illustri Petro Balsa duci s. Sabae, aulae Suae Majestatis familiari, ad rationem servitorum suorum“ 290 flor. deputantur. „Thomae cardinali, archiepiscopo Strigoniensi, pro pecuniis suis, per eum ad castra finitima Majestatis Suae mutuatis“ 1300 flor. deputantur; „pro suis servitiis — vero — et expensis, quae fecit hic Budae, apud Suam Majestatem diutius stando, universa bona sua“ a contributione relaxantur. A bonis „Petri Symonfi de Zenth Gyergh“ contributio non est exigenda „demptis illis decem denariis, quos regnicolae ad necessitates finium regni ordinaverunt“. Bona „Benedicti et Ladislai Rathkay“ a contributione relaxantur. „Rex venerabili et magnifico Domino Bartholomaeo priori Auranae, bano de Jaycza, ad rationem sallarii sui hujusmodi banatus in praesenti contributione illius regni Sclavoniae duo millia flor. dari deputavit“. „Francisco Keczer — in oppido suo Razyna — sexaginta portae“ relaxantur. „Magistro Nicolao Gorycza, notario majoris cancellariae Suae Majestatis, pro servitiis suis, quae fecit „in scribendis litteris — quindecim portae seu jobagiones ejusdem“ a contributione relaxantur. „Lucae, episcopo ecclesiae zagrabiensis, pro peccuniis suis ad facta Regiae Majestatis et solutionem in castris finitimis fiendam mutuatis“ 3000 flor. dari deputantur. „Georgio Kerechen, coassessori sedis judicariae Suae Majestatis, ad rationem sallarii sui ratione hujusmodi assessoratus“ 200 flor. deputantur. „Gregorio comiti de Blaga ad conservationem castrorum suorum in confinibus Thurcorum“ 200 flor. deputantur.

Ibid. Nro. XIX. Orig. chart.

LXI. 1507.

Qui non solverunt contributionem a. 1507.

Item qui non solverunt taxam regiae Majestati 1507:

Egregius dominus Bernardus de Thurocz, comes varasdinensis, in Zagr. comit. Egregius dominus Franciscus de Hassagh, magister et (sic) prothonot. regni Slavoniae. Fratres de claustro varasdinensi: habent litteras dom. thesaurarii. Blasius literatus de Zbilio. Leonardus et

Petrus de Zavhodol. Gregorius de Zaverszya, vicecomes. Oppidum Topliaka cum pertinentiis dominorum capituli Zagrabiensis. Joannes Jolecz de Zothelska. Egregius Franciscus Kaczyr. Egregius Benedictus Rathkay. Egregius d. Joannes Gyulay. Magnificus d. Franciscus Beryzlo. Egregius Geczew frater Marthyakonis. Egregius Ladislaus Pethew. Fratres Heremitaee de Lepaglava: habent litteras d. thesaurarii. Illustris domina ducissa de castro Crapynensi et ejus provincia. Andreas Dudych de Verbowcz et aliis suis pertinentiis. Relictae Nicolai Gothal. Georgius Sunyrukythel. Ladislaus Zabo de Varasd. Andreas et Joannes de Myrkowcz. Relicta magnifici Waysprocher de castro Coztol. Joannes Balthazarych de Zabok. Colomanus de Zabok, vicejudium. Item quatuor judium de suis possessionibus. Iidem etiam receperunt pro se unusquisque per flor. 6.

Ibid. Nro. XXVIII. 52.

LXII. 1508. 4. Januarii. Budae.

Vladislaus rex banis mandat, ut nobiles ad solvendum subsidium compellant.

Comissio propria domini regis.

Wladislaus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus Nostris magnificis Joanni Ernulth (sic) de Chaktornya et Georgio de Kanysa, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae banis, ac egregiis vicebanis eorundem salutem et gratiam. Cum nuper intellexissemus, nobiles illius regni Nostri Slavoniae in extradando et exolvendo praesenti subsidio Nostro de eorum bonis varias hinc inde facere difficultates et subterfugia, nec illud de bonis eorum exsolvere velle, mandasse vobis per alias Nostras recolimus, et subsidium ipsum de bonis eorum per omnia onera et alia quaevis opportuna remedia administrare, et eos ad exsolvendum illud compellere deberetis; tamen, sicuti intelligimus, vos mandata hujusmodi Nostra, nescitur quibus respectibus, exequi nondum curassetis, id quod certe graviter in vobis ferimus. Et quia Nos subsidio ipso in praesentiarum incredibilibus pene Nostris et regni Nostri necessitatibus, maxime vero extrema penuria castrorum Nostrorum finitimorum sic exigente, carere nulla ratione possumus: propterea volumus et fidelitati vestrae rursus harum serie firmissime committimus et mandamus, quatenus praefatos nobiles ad exolutionem et extraditionem praescripti subsidii Nostri de bonis ipsorum et eorum medio per omnia onera et alia quaevis opportuna remedia cogere et compellere modis omnibus debeatis et teneamini, auctoritate Nostra praesentibus vobis in hac parte concessa mediante. Praesentes tandem pro vestra superinde expeditione reservando. Datum Budae feria tertia proxima post festum circumcisionis Domini Anno Ejusdem 1508.

Ibid. Nro. XXIII. Orig. chart. Sigill.

LXIII. 1508. 26. Januarii. Budae.

Vladislaus rex Balthasari de Batthyan et Michaeli Tompa, dicatōribus regni Slavoniae, mandat, ut Georgio Kanisay bano sallarium exsolvant: „Quia Nos fideli Nostro magnifico Georgio Kanisay, illorum regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bano, ad occupationem banatus eorundem regnorum Nostrorum, ad quam jam illum cum plena informatione et facultate Nostra misimus, pecunias trium mensium, quae insimul computatae faciunt mille ac ducentos et quinquaginta florenos, de taxa sive contributione Nostra praesenti, Nobis de illo regno Nostro Sclavoniae proveniente, per vos dandas duximus“. — „Datum Budae feria quarta proxima post festum conversionis b. Pauli apost. Anno Domini 1508“.

Ibid. Nro. XXII. Orig. chart. Sigill.

LXIV. 1508. 5. Junii. In Lovászberény.

Vladislaus rex „castrum Feyerkew cum oppido similiter Feyerkew ac possessiones Belanowacz, Jablancz cum vado, nec non Zenth Myhal, Zenth Katheryna, ac castellum Dworyschya, cum thelonio, item possessiones Cerquinyeza, Pozwethacze, Polesnycze, Imenczke cum vado ibidem exigi solito, Thothossowyna, castellum Razwachacz, oppidum similiter Razwachacz, ac possessiones Charnacz pariter cum vado, Goschya, Prelaka, Sthwche, Wzthylonya cum vado, Bwkolczko, Felsew Bodoswa, Also Bodoswa, item castrum Wywar, cum oppido Blynya ac possessione Orysse, item castellum Gradyza cum oppido similiter Gradyza, ac possessiones Brebronyeza, Zelcze, castellum Komogoyno cum oppido similiter Komogoyno, et possessionem Podgrage, omnino in comitatu crisiensi, — in quarum pacifico dominio Franciscus Beryzlo se et generosam quondam dominam Barbaram, consortem suam, alias videlicet relictam illustris Wok de zpoti regni Rascie, filiam utputa magnifici quondam Sigismundi Groff, perstitisse seque ipsum persistere asserit etiam de presenti, item totum et omne jus Nostrum regium, si quod in dictis — qualitercunque haberemus —, memorato Francisco Beryzlo de Grabaria et Johanni filio ejusdem ipsorumque heredibus et posteritatibus universis nove — donacionis titulo“ donat. „Datum in Lowazberyn feria secunda proxima post festum ascensionis Domini Anno Ejusdem millesimo quingentesimo octavo, regnorum Nostrorum Hungarie anno decimo octavo, Bohemie vero tricesimo octavo“.¹

Sigill. Orig. membr. in archivio reg. N. R. A. 630, 9.

¹ Introductoriae et statutoriae literae a Vladislao rege a. 1508 capitulo ecclesiae bosnensis datae. In relatoriis hujus capituli literis praeter possessiones in donationalibus literis occurrentes sequentes nominantur: „Bwchy dolecz, Pernakowycza zela, Matheocz, alterius Matheocz, Cherna-koczy, Dolacz, et alterius Dolacz, Jakopolch, Jezerow, Kandanoch, Castellicza, Pawocz, Swkolcz, Prekanecz, Tholanocz, Chernelk, alterius

LXV. 1508. 17. Augusti.

„Fratr Anthonius Magni de Segwsdino, ordinis Minorum et sacre theologie professor provincieque regni Hungarie minister — ex consensu et determinatione — fratrum — in capitulo warasdiensi — congregatorum totalem porcionem possessionariam ipsius conventus sive claustru de Werewcze, puta unum molendinum duarum rotarum in fluvio Werewcze wyze vocato decurrens ac tredecim sessiones jobagionales — in oppido Wercze vocato in comitatu de Werewcze, — item totale thelonium — Johanni Banffy de Alsolyndwa, pincernarum regalium magistro“ dedit. „Datum in octava s. Laurencii mart. Anno Dom. Millesimo quingentesimo octavo.“

Sigill. pend. Orig. membr. Ibid. N. R. A. 590, 23.

LXVI. 1508.

Relatoriae literae capituli čazmensis de statutione Thomae Erdōdi ejusque fratrum in pluribus bonis, quam ob rem Vladislaus rex eidem capitulo has dederat literas: „Dicitur Nobis in personis fidelium Nostrorum reverendissimi in Cristo patris domini Thome, tituli sancti Martini in montibus sancte Romane Ecclesie presbiteri cardinalis strigoniensis etc. ac egregiorum Petri, Pauli, Johannis et Valentini Erdewdy, fratrum ejusdem domini cardinalis, quomodo ipsi in dominium castri Feyerkew, in crisiensi, ac districtus Thethosawyna, nec non castellorum Komogoyna in zagradiensi, et Dolaczky vocatorum in de Oborgaz comitatibus existencium, nec non oppidorum, possessionum, villarum, prediorum porcionumque et jurium possessionariorum, ad idem castrum et ipsa castella et districtum prenommatum de jure pertinencium, ubilibet adiacencium, ipsos exponentes Nostre donationis titulo, per defectum scilicet seminis generose condam domine Barbare, alias relicte condam illustris Wok, dezpoti Rascie, pridem vero consortis egregii

Chernek, Weresewlez, Pothok, Klokosewacz, Gwlthany, Berka zela, Potherkal, Greda, Blaga, Balasonowcz, Lathkocz, Dwkapella, Lywblan, Thopolya, Pethkokwch, Zwtha Maria, Malsanowcz, Thwrsanowcz, Gergenocz, Kwcharowcz, Kobowyna, Gornawcz, Henchewcz, Pocesecze, Macheryncz, Pechelewer, Crysycz, Dolacz, Zreganowch, Pochesewch, Oryesawacz“ (etc.) Statutio fuit peracta praesentibus vicinis: „Francisco Ladizlaych de Zenth Marthon, Ladislao Keerhen de Kernyewyna, — Petro Horwathnowych de Alberthowyna, altero Petro Dyachygh de eadem, Stephano Gywlthygh de Bellydowyna, Michaele aurifabro de eadem, Nicolao de Chwbyn, et Gywrkone Weresowygh de Bekethynch. Item in preasserto districtu Thothosowyna Iwan Plawychky de Plawygew, Paulo Zprezhky de Zprezez, Emerico Jalekowsygh de Wynodol, Paulo Lowachky de Dolnynawyzna, Anthonio Kathygh de Ztryzygh, Laurencio porkolab de Wynodol, officiale scilicet Petri Horwath in Wynodol.“ —

(N. R. A. 630, 10.).

Francisci Beryzlo de Grabarya, concernencium, legitime vellent introire. Super quo fidelitati vestre — mandamus, quatinus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente Nicolaus Drobythel de Bedenycza, aut Johannes de eadem Bedenycza, sive Thomas similiter de eadem Bedenycza, vel Matheus Spanych, sew Andreas literatus de Marowcza, sive Nicolaus Woykowych de Woykowcz, aut Bartholomeus Bwdachky de eadem Woykowcz, sew Johannes Pezzer de Pezzeroy, vel Georgius Castellannfy de Zenthlelek, aut Blasius de Grexyncz, sive Georgius literatus de eadem Grexyncz, aliis absentibus homo Noster introducat prefatos exponentes in dominium. — Datum in Alba regali feria secunda inter octavas festi ascensionis Domini Anno Ejusdem Millesimo quingentesimo octavo“. — Introductioni et statutioni „Gregorius Sonych, predialis Francisci Berizlo, nomine et in persona ejusdem domini sui“ contradixit.

In literis a. 1518. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648, 12.

LXVII. 1508.

Sex Benedicti de Batthyan, thesaurarii regii, literae ad Balthasarem de Batthyan et Michaelem Thompa, regni Slavoniae dicatores, datae, quibus salaria nonnullorum e contributione regni Slavoniae exsolvere jubentur. Salarium est solvendum „Georgio Zthresemley, bano Jayczensi“. Item Georgio de Kanysa, bano, de quo thesaurarius ita scribit: „Probe enim et vos scire non dubitamus, qualiter serenissimus dominus noster rex illum banatum regnorum Croatiae et Sclavoniae magnifico domino Georgio de Kanysa quoad medietatem conferre habuit, et quoad aliam medietatem magnifico domino Joanni Ernesth de Chaktornya. Quia autem Sua Majestas in praesentiarum providit et intellexit illam negligentiam, quam priores bani, videlicet domini Marcus Horvath et Andreas Both, in administratione praesentis subsidii illius regni Sclavoniae faciunt, ut igitur tempestive administratio ejusdem subsidii fieret amplioresque difficultates nemo nobilium in administrando ipso subsidio facere praesumeret, misit nunc Majestas Sua eundem dominum Georgium de Kanysa ut banum suum, ut praemisimus, quoad medietatem banatus, et mandavit Sua Majestas, ut idem omni autoritate Majestatis Suae praefatum subsidium administrari facere debeat. Et item Majestas Sua de illis pecuniis, quas prioribus banis suis de eodem subsidio regni Sclavoniae per vos dari deputaverat, eidem domino Georgio de Kanysa, una cum bonis suis, in dicto regno Sclavoniae habitis, mille ducentos et quinquaginta flor. dari comisit. — Datum feria quinta proxima post festum conversionis b. Pauli apost. Anno Domini 1508“. — „Petro Balsa“ solvendi sunt „ad rationem servitii sui“ 290 flor. „Eliæ de Busyncz“ solvendae sunt pecuniae alii literis deputatae. — „Benedicto de Wemer“ solvendi sunt 40 flor., quem „misit regia Majestas — pro restitutione banatus regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae ad priores banos, videlicet magnificos dominos Marcum Horvath de Kamychacz et Andream Both de

Bayna“, thesaurarius autem eidem Benedicto „expensas sufficientes et congruas ob defectum pecuniarum dare non potuit“. „Datum Budae feria 5-a prox. post festum b. Mathiae apost. Anno Domini 1508“. —

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nro. XXIV. Orig. chart.

LXVIII. 1509. 6. Januarii. Tyrnaviae.

Vladislaus rex Georgio de Kanysa et Joanni Ernusth de Chaktornya, banis, mandat: ut „judices nobilium et alios etiam nonnullos — ex potioribus nobilibus — regni Slavoniae, qui magnam partem pecuniarum praesentis subsidii — jam etiam recollectam pro se ipsis propria quadam auctoritate eorum usurpassent“, ad restituendas easdem pecunias omnibus modis cogant. Subsidium jam fuerat banis castri Jajce deputatum. „Datum Thirnaviae in festo epiphaniarum Domini Anno Ejusdem 1509“.

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nro. XXV. Orig. chart. Sigill.

LXIX. 1510.

„Simon Donath, comes sedis, ac Thomas Woykowych, castellani ecclesie b. Marie virginis de Thopozka“ in lite inter „nobiles generacionis de Berkws“ et „Anthonium Doghowachky — pretextu cujusdam possessionis Zthrasysche vocata“ judicarunt; „nobiles vero generacionis sepe fate de Berkws hijs non contenti dictam causam ipsorum in presenciam domini Ladislai de Zalka, gubernatoris bonorum illustrissimorum liberorum Regie Majestatis nec non commendatarii hujus alme ecclesie Virginis gloriose in Thopuzka, domini nostri graciousissimi appelaverunt. Testes quidem seu pristaldi, coram quibus dicta causa acta fuere, hic sunt: Petrus Impryth de Jamnyeza, judlium comitatus zagrab., Cristoforus Swbych de Pernya (et alii) —; ubi tandem per modicum temporis spacium supra dicti nobiles generacionis de Berkws presentaverunt nobis literas ejusdem domini nostri graciousissimi domino nostro, domino Stephano de Deshaza, sonantes, eo absente nobis vicegerentibus ejusdem, in quibus mandabat nobis dominacio sua, quatinus — de novo — judicium et justiciam partibus supra dictis facere deberemus.“

In donationalibus literis Andreae Tuškanić, episcopi el. et abbatis, a. 1525. In archivio zagrab. archiep.: Don. 163, 5.

LXX. 1512. 5. Januarii. In Siklos.

Emericus de Peren, palatinus et banus, „Balthasari de Batthyan bano (sic) et Georgio Castellanny, dicatoribus regni Slavoniae“, mandat, „ut Stephano Ordachych (sic) et Duys (sic), castellanis castri

Repach“¹, 133 flor. sallarium solvant. „Datum in castro nostro Soklyos in profesto epiphaniarum Domini Anno Ejusdem 1512“.

Kovachich ex archivio Kormend. Nro. XXVIII. 1.

LXXI. 1512. 5. Maji. In Višegrad.

Vladislaus rex „futuris regnorum Nostrorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie banis“ mandat: ut bona zagrab. capituli contra omnes impetitores, in specie contra Balthasarem de Alap protegant. „Datum in Wysegrad feria quarta prox. post festum invencionis sancte crucis. Anno Domini Millesimo quingentesimo duodecimo.“

Sigill. Orig. chart. in archivio cap. zagrab. fasc. 2. nr. 29.

LXXII. 1512. 20. Maji. In Valpovo.

Emericus de Peren, palatinus et banus, se amicum Thomae Bakač, cardinalis, esse contestatur.

Magnifice domine et frater Nobis honorande. Putamus V. D. non latere, domino cardinali Nos quales servitores obligati sumus, ut sane res etiam suas, ex hoc regno proficiscens, una in parte Nobis tutandas commisit. Nec illud quoque V. D. latet, quali fraternitate V. D. Nobis attineat. Nunc vero audimus, plerosque malevolos Nostros in Sclavonia nonnulla contra honorem Nostrum gaudere et inter etiam familiares d. cardinalis de Nobis zizania seminare. Quare D. V. rogamus, non praetereat magnificentia vestra familiaribus dom. cardinalis dare intelligere, quales servitores obligati Nos quoque domino cardinali simus, ut sane locus zizaniarum a Nostris malevolis seminandarum non praebeatur; fortasse Nos quoque poterimus non ingratis domino cardinali serviro, et D. V. fraternitati, quam valere felicissime cupimus. Ex arce Nostra Walpo in festo ascensionis Domini. Anno Ejusdem 1512.

Emericus de Peren, comes et palatinus etc.

A tergo: Magnifico domino Petro de Erdewd, cubiculario regio, fratri Nobis honorando.

Kovachich ex archivio Kormend. Nro. XXVIII. 2.

LXXIII. 1512. 13. Septembris. Zagrabiae.

„Nobilis Martinus Dragachych de Otthok — porciones suas possessionarias in possessionibus Otthok ac Banschyna, Chasych, Merzlo polye, Lezkowcz et Oresye — Bernardino comiti prepetuo de Frange-

¹ In aliis literis a. 1513 eadem personae vocantur: „Dwya Orlochyth et Stephanus similiter Orlochyth“.

panibus, item Matthie, Cristoforo ac Ferando, filiis ejusdem, heredibusque et posteritatibus ipsorum universis post mortem et decessum suum de hoc seculo“ inscribit. „Datum feria secunda proxima post festum nativitatis Marie Virginis gloriose Anno Domini Millesimo quingentesimo duodecimo“.

Sigill. pend. Orig. membr. in archivio reg. N. R. A. 458, 16.

LXXIV. 1512. 17. Septembris. Zagrabiae.

Emericus de Peren, palatinus et banus, propter res cum banissa bene compositas laetatur.

Egregii Nobis charissimi. Intelleximus ex literis vestris, quantam diligentiam fecistis in rebus Nostris erga dominam banissam, et quod etiam in illis finem optatum consecuti estis, de quibus vobis grates dicimus et animo bono a vobis capiemus laetamurque de illis.

Praeterea jam juxta infrascriptam informationem Nostram procedatis, ita videlicet, quod statim et in continenti faciatis ad Bywhegh vocare egregium Georgium Stresemley capitaneum cum Nostris gentibus, cui etiam Nos commisimus eidem per alias litteras Nostras, ut ad vos festinare debeat; et faciatis eundem condescendere ad oppidum Bywhegh et committatis eidem, ut illic oppidanis damna inferri facere non permittat, ne pauperes pro damnis eorundem desolentur, et quod magis etiam de exteris victualia eisdem hominibus Nostris importentur pacificeque eosdem conservare debeat. Insuper committatis etiam eidem Stresemley, quod cum hominibus praefatae dominae banissae pacifice vivant, qui in castro Byhegh constituuntur, et nullas inimicitias eisdem communicari permittat.

Item habemus litteras expeditorias, tam dominae banissae, quam etiam Ludovico Pewkry, sed etiam aliis familiaribus ejusdem dominae banissae, apud Stresemley, commisimusque eidem Stresemley, quod juxta vestram informationem procedat; et si quispiam voluerit habere illas a vobis, ista relinquimus industriae et humanitati vestrae, et bene etiam in memoria vestra habeatis, quia absque castrorum resignatione nullo modo videtur Nobis, ut cuiquam expeditoriae conferri deberent.

Item perractis rebus praescriptis, rogamus vos, ut una cum Ludovico Pewkry dies et noctes huc ad Nos potius advolare quam venire velitis, et secus in praemissis non facturi. Ex Zagrabia feria 6-a proxima post festum exaltationis S. Crucis. Anno Domini 1512.

Emericus de Peren etc.

Kovachich ex archivio Körmend. Nro. XXVIII 3.

LXXV. 1512. 5. Novembris. In Siklos.

Emericus de Peren, palatinus et banus, copias contra Turcarum molimina cogi jubet.

Emericus etc. Egregie Nobis dilecte (Balth. deBatthyan). Venerat in itinere Nostro fama, quod bassa de Werbewchanya magnam multitudinem Thurcorum contraxisset et praecise conaretur regno Croatiae aliquam vim inferre, et item hodie noviter literae venerunt, quae hanc famam veram confirmarunt. Proinde vobis harum serie firmissime committimus, ut statim in toto regno Slavoniae gentes universas, pedestres et equestres, quo majori numero poteritis, sub nota perpetuae infidelitatis levare ac concitare debeatis, nulli in hoc parcendo, ut si quid ipsa (sic) bassa moliatur, possint Nostris illico in auxilium ire. Aliud nullo modo facere audeatis. Datum ex castro Nostro Soklyos feria 6-a in festo b. Emerici ducis. Anno Domini 1512.

Scriptimus Francisco Keczer, ut cum gentibus episcopatus zagrabienensis paratus sit et vadat, aut eos mittat, quo necessitas vocabit. Vos autem attendatis, ut, si opus erit, tam cum his, quam cum aliis gentibus hostibus insistere velitis et debeatis.

Ibid. Nro. XXVIII. 5.

LXXVI. 1512. 14. Novembris. In Siklos.

Emericus de Peren, palatinus et banus, Georgium Kastelanfi monet, ut contra Turcas cum vicebanis insurgat.

Egregie amice Nobis honorande. Hac hora venit ad Nos homo domini Johannis comitis Corbaviae, vicebani Nostri, medio cujus Nobis significat, quod Thurci in festo b. Emerici ducis innumerabili multitudine Croatiam ingressi sunt. Scitis autem, quando hinc a Nobis discessistis, dedimus vobis literas regiae Majestatis, in quibus scribebat Sua Majestas, quod regnicolae regni Slavoniae consurgant et proficiscantur ad occupationem castrorum banatus Zrebernyk amissorum; diximus autem vobis et eotum, quod Nos nolumus regnicolas hujus regni ad alias partes fatigare et convertere, quoniam satis ipsis esset solum custodire et conservare illa confinia ipsi propinqua. Ob hoc rogamus amicitiam vestram majori quam possumus prece precamineque, ut ostendatis praesentes literas Nostras Balthazari de Batthyan, Nostro vicebano, et una cum ipso majori copia levare et trans Zavam ad dominum Joannem comitem Corbaviae, Nostrum vicebanum, ducere, quoniam Thurci ipsi, ut intelligimus ex significatione domini Joannis, ea venerunt intentione, quod remorentur et in regno pausent, nec discedant nisi coacti. Relinquatis, pro Deo rogamus, omnia alia negotia, loquimini cum ipso Balthasar de Batthyan et faciatis propter passionem Christi, nemini parcendo, citissime levetis et cum illis proficiscamini ad conservationem patriae Nostrae. Spero,

si faciatis, Deus altissimus adjuvabit suos. Scripsimus Francisco Kecher, quod cum gentibus episcopatus paratus sit et eas mittat, quo vicebanus Noster jusserit. Quanto poteritis majori numero omnes levetis et aliud non faciatis. Datum in castro Nostro Saklyos in profesto b. Martini confessoris. Anno Domini 1512.

Emericus de Peren, comes ac palatinus et banus etc.

A tergo: Egregio Georgio Castellany de Zent Lelek, amico Nobis honorando.

Ibid. Nro. XXVI. Orig. ahart. Sigill.

LXXVII. 1512. 20. Novembris. In Siklos.

Emericus Peren, palatinus et banus, copias contra Turcarum molimina cogit.

Egregie Nobis dilecte (Balth. de Batthyan). Scitis, qualiter vobis et antea etiam scripseramus ex parte rumoris Thurcorum, ut cum gentibus illius regni ac etiam gente episcopatus zagrabiensis prompti et parati essetis, ut, cum opus foret, mox pro defensione possent adesse. Sitis igitur unius intelligentiae cum domino vicebano Nostro regni Croatiae, ut, cum necessarium fuerit, illico cum omnibus gentibus regni illius ac gente episcopatus zagrabiensis, sique opus fuerit, per singula capita, pro tuitione et defensione poteritis insistere. Intelligimus etiam, quomodo Franciscus Kecher difficultaret tenere gentes episcopatus zagrabiensis: sciatis, quod in hoc nullo modo sibi favere volumus, scripsimusque tibi (sic!), ut gentes plenarie ratione episcopatus tenere debeat et quo opus fuerit pro defensione mittere, illic mittat. Etiam a regia Majestate Nobis comissum est, ut gentes promptas conservari faciamus. Idcirco provideatis ad ista, ut sitis provisi cum gentibus illius regni et, quo locorum necessarium fuerit, mittere possitis. Ex castro Nostro Soklyos sabbatho proximo post festum b. Elisabeth viduae. Anno 1512.

Ibid. Nro. XXVIII. 7.

Emericus etc.

LXXVIII. 1512. 26. Novembris. In Valpovo.

Emericus de Peren, palatinus et banus, Balthasari de Batthyan scribit: „Rogamus vos magnopere, quod ad Croatiam invigiletis quanto majori cura poteritis, ut, quandocunque aliquam sinistram famam Thurcorum audiveritis, statim et in continenti cum gentibus illorum comitatum nec non episcopatus zagrabiensis ac vestrorum, vadatis contra Thurcos personaliter ad defensionem illius regni Croatiae, ne per incuriam vestram, quod Deus longe avertat, per eosdem Thurcos illud regnum aliquod periculum capiat. Ex castro Nostro Walpo feria 6-a proxima post festum b. Catharinae virginis et martyris. Anno Domini 1512“.

Ibid. Nro. XXVIII. 6.

LXXIX. 1512. 28. Novembris. In Valpovo.

Emericus Peren, palatinus et banus, Balthasaris de Bathyan in repellendis Turcis solertiam laudat eundemque ad diaetam Crisii celebrandam sui loco mittit.

Egregie Nobis dilecte. Literas vestras intelleximus. Ubi autem scribitis Nobis, quod statim acceptis literis Nostris, quas miseramus vobis per egregium Laurentium Banffy hominem Nostrum, ad defensionem regni Croatiae cum gentibus vestris propriis insurexistis, et usque Zagrabiam profecturi estis, illicque, acceptis reversionibus Turcorum, tandem rediissetis: placet enim, quod honori Nostro et vestro consulistis, et laudamus etiam diligentiam et solertiam vestram, quod mandata Nostra non praetermisistis, quae a vobis cum omni benevolentia Nostra capiemus. Intelleximus etiam, quod aliae gentes, videlicet neque episcopatus zagrabiensis, neque etiam illius regni Sclavoniae insurrexerunt ad literas et comissionem Nostram, quod Nobis plurimum displicuit.

Aliter scribitis etiam Nobis, quod ad diem Dominicum proximum ante festum b. Nicolai episcopi in Crisio unam generalem diaetam proclamari fecistis, tam ex parte taxae praesentis, quam etiam ex parte conservationis gentium exercituantium: quae res etiam placet Nobis et bene etiam per vos fieri laudamus. Ubi autem optastis, quod Nos ad eandem diaetam deputaremus unum hominem Nostrum specialem cum literis Nostris, sciatis autem, quod neminem alium praeter vos dimittere volumus; sed per hunc ostensore praesentium misimus literas Nostras seriosas et strictas illi regno Sclavoniae, ut tempore celebrationis diaetae putabitis illas eisdem nobilibus, tam ex parte gentium, quam etiam taxae praefatae sonantes, in quibus etiam habetis credentiales ad vos, ut quidquid nomine Nostro eisdem dixeritis, indubiam vobis fidem praestent. Pro eo rogamus vos, ut quidquid melius et accuratius, tam in celeri exactione taxae, quam etiam ad defensionem praefacti regni Croatiae inter eosdem efficere poteritis, faciatis; alioquin, prout ex eisdem litteris Nostris intelligetis, poenam condignam non evadent.

Sed ante omnia ista, rogamus itaque pro Deo, quod statim sitis praesentes cum egregio Francisco Keczer, administratore episcopatus zagrabiensis, et concludatis cum eodem, quod gentes domini sui habeat paratas, cui etiam et Nos scripsimus per alias literas Nostras; et invigiletis et proclamari faciatis, quod unusquisque sint parati in illo regno, tam equites quam etiam pedites, quoniam hodie venerunt literae Nobis a domino comite Corbaviae, quod Thurci cum magna multitudine iterum moliantur venire ad Croatiam, quod tam equitibus, quam etiam peditibus possitis ire in auxilium illi regno et bano Nostro. Nos etiam et illas gentes Nostras, qui noviter exierunt, et etiam alias quam plures ad vos remitemus. — Ex castro Nostro Valpo die adventus Domini. A. D. 1512.

Franciscus (sic) de Peren, comes et palatinus et banus etc.

A tergo: Egregio Balthasar de Batthyan, vicebano Nostro regni Sclavoniae, Nobis dilecto.

Ibid. Nro. XXVII. Orig. chart. Sigill.

LXXX. 1512. 29. Novembris. In Valpovo.

Emericus Peren, palatinus et banus, regni Slavoniae status propter non praestita Croatiae contra Turcas auxilia corripit et ad praestanda hortatur, unaque mandat, ut in partibus trans fluvium Colapim sitis subsidium exigatur.

Egregii et nobiles viri, fratres et amici Nobis honorandi. Potuistis per istos paucos ante dies intellexisse, quam vastus quamque validus exercitus Turcorum Croatiae fines lacerandos penes mare usque civitatem Scardonae irruperit, quamque constanti pectore eam civitatem et castrum Scardonae oppugnaverit, nemo vestrum nescit. Et, licet priusquam ingrederetur, jam ante aliquot dies eundem exercitum futurum non ignorabamus, eo factum est, quod universitatem vestram praemonueramus committendo cuilibet vestrum, ad requisitionem vicebani Nostri regni Sclavoniae insurgere per singula capita et cum eo regno Croatiae opitulandum proficisci deberetis. Vos tamen, non curatis nec commissione Nostra, neque periculis vestris, quae proxima sunt, non solum insurgere et Croatiae periclitanti opitulaturi ire noluistis, sed ne quidem plerique vestrum ex aedibus suis pedem movistis. Mirum quippe est, qui periculum vestrum et denique auctoritatem regiae Majestatis tanti facitis, an putatis, si quis vestrum peccet et metas auctoritatis regiae Majestatis transiliet, emendam poenamque ipsam defuturam esse? an, si quis vestrum recuset penes patriam exercituare, et non reperiatur quispiam, qui de bonis cujusvis vestrum exercituare nolentium, exercituet, et faciat exequaturque, quod regni commodum, utilitatem et defensionem spectat, nisi benevolentia illa Nostra, quam vobis jam pridem et declaravimus et palam fecimus, Nos dehortaretur, revera talem curam huic vestrae pertinacitati adhiberemus, quod alias vel non moniti futuro periculo vestro studiosius occurreretis, et protestamur praesentibus litteris Nostris vobis, quod perinde surdos ad defensionem vestram praestiteritis, sicuti se praestitistis credentes, quod non pereatis. Proinde hortamur vos et nihilominus harum serie comittimus, quatenus dum et quandocumque per egregium Balth. de Batthyan, Nostrum vicebanum istius regni Sclavoniae, fueritis requisiti, statim per singula capita insurgere et sumptis armis eo, quo necessitas vocabit, proficiscamini, alioquin si quis vestrum huic Nostrae comissioni contra eat, sciat se impune non laturum. Praeterea ex significatione dicatorum praesentis subsidii illius regni accepimus: judices nobilium in comitatu zagrabiensi, ultra fluvium Cuppae, ad connumerationem bonorum dominorum et nobilium exire noluisse, allegando, illa bona, ultra eum fluvium habita, libera et exempta esse. Nos libertatem nullius aut vendicabimus, aut infrin-

gemus, verum incerti sumus, an illa bona sint exempta et libera, certi tamen sumus, bona ipsa ultra Cuppam existentia majori custodia, majori etiam defensione egere, quam, quae ex isto latere Cuppae sunt. Itaque comittatis ipsis iudicibus nobilium, ut citra ullam difficultatem moramque ad connumerationem faciendam cum dicatoribus exeant, — qui si recusaverint, huc usque Nobis mittatis. Commisimus vicebanis Nostris tam Croatiae quam Selavoniae regnorum, quo eorum bona regiae Majestati occupent et retineant. Si est qui vel dominorum vel nobilium quisquam a connumeratione et exactione subsidii dicatores repellat, iidem vicebani Nostri habent informationem, ut universas gentes, quae istic sunt, et quas hinc missuri sumus, ad bona talis, a connumeratione ipsius subsidii dicatores repellentis, condescendi et subsidium ipsum cum eorum damno exigere faciant. Nec in hoc, nec in aliis quibusvis rebus cum detrimento honoris et diminutione auctoritatis regiae Majestatis parcemus nemini. Ex hoc subsidio regnum tuetur, defenditur et conservatur, quod si desit, deerit et regni istius defensio, nec esset justum, quod alii contribuant, alii non: bene itur, si aequaliter curatur. Postremo videtis illud miserimum regnum Croatiae quanto periculo sit objectum et quam assiduo impetu Thurcorum laceratur, — et scribitur Nobis, quod rursus novum instruitur bellum; illi autem regno ex subsidio praesenti potissima deberet fieri defensio. Itaque magnopere rogamus Vestras egregietates, ut oblatum subsidium Majestatis regiae, jam etiam magna ex parte connumeratum, exigere et citissime administrare velit; ut gentes, quas per hos dies numero equitatu et peditatu tum ad defensionem illorum regnorum, tum vero ad compescendos regiae Majestati qui sunt inobedientes, missuri sumus, stare et manere possint, vosque in laribus vestris tati et quieti esse possitis. Reliqua dicet Balth. de Batthyan, Noster vicebanus, cui fidem praestan. creditivam. Quos valere felicissime cupimus. Ex castro Nostro Walpo feria secunda in vigilia b. Andreae apostoli. Anno Domini 1512.

Emericus de Peren, comes ac palatinus
et regnorum Dalmatiae, Croatiaeque et Selavoniae banus etc.

A tergo: Egregiis et nobilibus universitati nobilium regni Selavoniae, fratribus et amicis honorandis.

Ibid. Nro. XXVIII. 8.

LXXXI. 1512. 9. Decembris. In Valpovo.

Emericus de Peren, palatinus et banus, Balthasarem de Batthyan, vicebanum, ad se accersit. „Cum autem hic apud Nos eritis, sciatis, quod volumus vos ad speciale servitium regiae Majestatis et hujus regni mittere. — Praeterea regia Majestas mandaverat Nobis, ut gentes episcopatus zagrabiensis ac etiam gentes illius regni partes ad istas moveri faceremus. Attamen Nos nunc ipsas gentes moveri non facimus. Committatis igitur ipsis, ut sint prompti et parati et, cum ad defen-

sionem regni Croatiae cum eis opus fuerit, possint illico ibi proficisci, idcirco non nunc ipsas gentes ad has partes non facimus moveri, si a Nobis id benevole accipiunt, si autem non, aliter cogitandum de ipsis erit. — Ex castro Nostro Walpo feria 5-a proxima post festum conceptionis Virginis Mariae. Anno Domini 1512^a.

Ibid. Nro. XXVIII. 10.

LXXXII. 1512.

Capitulum ĉazmense has ab „Emerico de Peren, — palatino — nec non regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie bano capitaneoque Seguiensi“ accepit literas: „Dicitur Nobis in persona illustrissimi domini Georgii marchionis Brandenburgensis etc., quomodo ipse de et super illa totali summa pecuniarum, pro qua videlicet totale castrum ejusdem exponentis Lobor vocatum — apud manus magnifici Francisci Beryzlo de Grabarya titulo pignoris haberetur, — eidem plenariam et omnimodam satisfaccionem impendere dictumque castrum Lobor — ad se recipere et redimere promptus esset et paratus“. Ideo mandat banus, ut consveta admonitio, prohibitio et evocatio celebraretur. „Presentes autem sigillo egregii Balthasar de Bacchyan, vicebani et comitis Nostri crisiensis, fecimus consignari. Datum in Kothnyak feria tertia post festum b. Lucie virginis et mart. Anno Domini Millesimo quingentesimo duodecimo.“ — Capitulum mandatum bani explevit.

In literis a. 1519. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 648, 13.

LXXXIII. [1512.].

Registrum contributionis regni Sclavoniae.

Item de totali summa praesentis contributionis regni Sclavoniae exacti fumi 15138 faciunt florenos 11404. Restant inexacti fumi 441, faciunt flor. 743 denarios 25. Bona domini nostri gratiosissimi (palatini-bani) fumi 718, faciunt flor. 533. Bona illustris domini Laurentii ducis, fumi 1815, faciunt flor. 1411 den. 25. Bona d. Vaywodae Transylvaniensis fumi 122, faciunt flor. 92. Bona egregii Balth. de Alap fumi 309, faciunt flor. 244 den. 25. Bona egregii Bernardi Turocki cum vicecomite et salario suo fumi 326, faciunt flor. 249. Bona Ludovici Pekry fumi 100, faciunt flor. 75. Bona domini Marchionis insoluta fumi 61, faciunt flor. 46. den. 25. Bona Bernardini Groff fumi 700, faciunt flor. 538. Bona prioratus Auranae fumi 1303, faciunt flor. 1032 den. 25. Bona dom. Benedicti Bachany insoluta fumi 501, faciunt flor. 338 den. 25. Bona Nicolai Zekel cum bonis abbatiæ de Bela fumi 437, faciunt flor. 340 den. 25. Bona Francisci Beryzlo insoluta fumi 203, faciunt flor. 115 den. 25. Bona Benedicti Rathkay insoluta fumi 25, faciunt flor. 18 den. 25. Castrum Chazarvara insoluti fumi 500, faciunt flor. 425. Civitas Zagradiensis

fumi 425, faciunt flor. 318. den. 24. Civitas Varasdinensis fumi 210, faciunt flor. 208. Bona vicebani fumi 604, faciunt flor. 503. Bona Georgii Castellaffy, dicatoris, fumi 214, faciunt flor. 211. Bona magistri prothonotarii fumi 48, faciunt flor. 36. Bona iudicium cum salariis eorum fumi 335, faciunt flor. 214 den. 25. Bona vicecomitum fumi 43, faciunt flor. 32 den. 25. Bona dicatorum fumi 107, faciunt flor. 80 den. 25. Nobiles unius sessionis cum liberis villis in episcopatu zagrabiensi et in Monozlo fumi 342, faciunt flor. 218. Rectificati fumi 144, faciunt flor. 108.

Kovachich ex archivio Körmend. Nro. XXVIII. 51.

LXXXIV. 1513. 17. Januarii. Budae.

Emericus de Peren, palatinus et banus, Balthasarem de Batthyán monet, ut Tininio opem ferat.

Emericus etc. Egregie Nobis dilecte. Potuistis intellexisse, quod adversa quaeque periculosa nova ex Croatia de obsidione Thylini, ad Nos delata sint, quae quo in termino sit, Nobis magis intelligitis, propius isthic adestis. Si ita sane est, quod agitur periculum Thylinii, confestim pedites omnes, qui isthic in Sclavonia sunt, quoscunque potestis, contentetis, et cum gentibus episcopatus zagrabiensis ac ipsis peditibus, nec non universis regnicolis per capita levatis, citissime vadatis Thylinio in auxilium, juvetis et liberetis ab obsidione, et pro Deo in hoc sitis agiles et impigri, quo poteritis commodius Thylinio succurratis. Si autem certo certius intelligetis, Thurcos ab obsidione hucusque abscessisse, non erit opus expensas istas facere; verum si audietis et cognoscetis obsidione Thylinium urgeri, non parcatis laboribus, expensis, fratribus et amicis ac personae quoque vestrae. Vadatis et juvetis Thylinium. Aliud ne sitis facturi. Datum Budae feria secunda ante festum cathedrae b. Petri apostoli. Anno Domini 1513. Hucusque potuistis intellexisse, quid de istis novis secutum sit, an Thurci ab obsidione discesserint, vel adhuc maneant. Scietis jam hoc pacto, quid facere debeatis.

Ibid. Nro. XXVIII. 32.

LXXXV. 1513. 19. Januarii. Budae.

Emericus de Peren, palatinus et banus, Balthasari de Batthyán, vicebano, de exactione contributionis scribens ait: „Scribitis, pedites non in eorum bonis remorari, qui taxam recusant administrare, sed in bonis domini cardinalis, ex quibus diu persoluta est, commorentur. Nobis molestum certe est, quia commiseramus, ut haberent vobiscum intelligentiam, ut ea facerent, quae vos diceretis facienda. Recte igitur scripsimus Andreae Kenderesy, ut eos moneat et faciat condescendere ad illorum bona, qui administrationem recusant, ex illorum eisdem bonis deputetis unicuique pediti ad personam florenum unum,

ne cogentur hinc discedere, — ex eorum videlicet bonis istos unum florenum deputetis, qui recusant taxam solvere, et faciatis eos pedites ad illa bona condescendere. Item commiseramus vobis, ut regestrum connumerationis ad Nos mitteretis, ut intelligeremus, ad quam summam ipsa taxa ascenderet, et sciremus vobis declarare. Quare iterum committimus, ut mittatis regestrum, et tale mittatis regestrum, ne scandalum Nos et vos patiamur, quia regia Majestas Nos sollicitat intelligere summam taxae, et non ignoratis antea quoque qualia regestra super ipsa taxa fuerunt praescripta. Vos quoque videatis, ne scandalum patiamur. — Datum Budae feria 4. in profesto beatorum Sebastiani et Fabiani martyrum. Anno Domini 1513.

Ibid. Nro. XXVIII. 26.

LXXXVI. 1513. 9. Februarii. Budae.

Emericus de Peren, palatinus et banus, Balthasari de Batthyan, vicebano, de contributione scribit: „Non satis sumus mirari (sic), quid est, quod vos registrum connumerationis taxae illius regni Sclavoniae ad tot scripta Nostra hucusque mittere recusastis; certe a Nobis ratio poscitur et hactenus ab ipsa ratione Nos extricassetis, si modo registrum misissetis, quia registrum Majestati Suae exhibuissemus. Videatis, quid rerum geratis, quia Georgius Castellanny, in ipsa diea vester socius, heri mortuus est, hodie humo mandabitur. Curetis taxam itaque ad utramque partem, tam scilicet vestra ex parte, quam ipsius socii vestri, colligant tales homines, qui fideliter agunt, et ne quid damni faciant, quia Nos damnum nullum patiemur, vos autem patiemini, et a vobis super ipsa taxa ratio exigetur. Praeterea aliter deberetis commissionem Nostram et secreta Nostra vel tenere, vel exequi. Omnibus, quibus isthuc pecunias deputavimus, clamitastis literas Nostras nullas velle observare, nisi videritis manu Nostra obsignatas esse. Nos secreto scripseramus ista vobis; modo ex hac re si quid damni patiamur, praecise ita tenemus, ac si studiose vos ipsi attulissetis; sed animadvertatis, Nos damnificari non licet, nec poterimus. — Postremo comittimus vobis, ut illum equum thurcalem, quem comes Bernardinus Nobis donavit, statim huc Budam ad Nos mittere velitis, — donavimus enim illum equum domino vayvodae Transylvano. — Datum Budae in die cinerum. Anno Domini 1513.

Ibid. Nro. XXVIII. 37.

LXXXVII. 1513. II. Februarii. Budae.

Emericus de Peren, palatinus et banus, Balthasari de Batthyan, vicebano, de legatione a Croatis ad regem missa scribit: „Hesternam die per alias Nostras literas de singulis rebus et negotiis Nostris vobis luculentissime respondimus. Hoc duntaxat superest, quod oratores ejus regni hinc a Majestate regia redeunt, a quibus intelligatis

omnia ejus regni negotia quo in statu sint et cui rei vos aptare debeatis. In hoc sitis et hoc conemini, ut pecuniae ipsae exercitiales, secundum quod regnicolae prius sese obtulerunt, ad manus Nostras veniant. Haec res ipsis et lenior et defensionis ipsorum commodior futura est. — Datum Budae feria 6. proxima ante dominicam Invo-cavit. Anno Domini 1513.

Ibid. Nro. XXVIII. 41.

LXXXVIII. 1513. II. Februarii. Budae.

Emericus de Peren, palatinus et banus, in literis, Balthasari de Batthyán, vicebano, scriptis, inter caetera dicit: „Item quod scribitis, octavas incoeptas esse et omnibus aequae placere, displicerent vel saltem Francisco Beryzlo, cuius displiceat, Nos non curamus: dignum est, quod unicuique justitia fiat. De bonis ipsius Francisci impetrandis, ut scribitis, nihil moramur, nam nolumus Nos ad hoc implicare, ne acclament, Nos alicujus bona impetrasse; cuiuslibet faciat, quod faciendum sit. — Item ubi scribitis de Crisiensibus, quod captivos nollent custodire, sed missuri essent ad regiam Majestatem, credimus, quod Majestas regia non infringet eorum antiquam libertatem. — Pro Deo immortali saepe saepius scripsimus vobis, nolite Nos ridiculos hominibus facere; signum Nostrum, quale vobis dedimus, omnibus palam fecistis; quaeratis potius Nobis et desiderio Nostro servire, quam alteri cuiquam; poteratis istud signum bono modo tegere et sub hoc colore commodius servire. Propter Deum non patiamini Nos in damno; studeatis, conemini et intendatis exactioni taxae, nam major est summa restantiarum, quam exactarum, certe credideramus hactenus paucas superesse inexactas; properate, dum tempus est, et insistatis, donec pedites isthic adsunt, quia si illi discedant, postea nihil facietis; habeatis eam curam quo exactiorem potestis habere, pro qua vobis et filiis vestris sempiternis beneficiis liceat retribuere. Ut scripsimus in aliis literis Nostris, Georgius Castellanffy mortem obiit. — Datum Budae feria 6. proxima post festum b. Dorotheae Virginis. Anno Domini 1513.

Ibid. Nro. XXVIII. 22.

LXXXIX. 1513. 8. Martii. Budae.

Emericus de Peren, palatinus et banus, Balthasarem de Batthyán, vicebanum, ob res bene gestas laudat: „Placuit deinde et laudavimus in vobis prudentiam, quod et de singulis rebus per ordinem Nos certificastis et cum hoc satis prudenter scripsistis, quia res, quae debuerant in lucem prodire, in corpore literarum vestrarum posuistis, illas vero res, quae alicujus fuerant momenti et secreto tenendae fuerant, in parvis schaedis locastis. Non igitur desistatis ea facere pro defensione regni, quae maxime poteritis facere“. — De periculo vero, in quo castrum Sinj versatur, scribit: „Hac ipsa hora venit ad Nos

homo ex Croatia, qui hoc certo certius confirmavit, quod, nisi fluvius Cetina fuisset inundatus, castrum Zym a Thurcis fuisset interceptum. Vos scitis cui ad petita vestra illud pro officio dedimus; hic est frater Martinkonis, cui certe Nos non dedissemus, nisi fuisset vestra intercessio. Intelligimus, non plus quam quinque homines in ipso castro fuisse. Igitur pro Deo rogamus vos, committatis celerrime ipsi castellano fratri Marthynkonis, ut castrum in persona sua ingrediatur, ne se ipsum et genealogiam suam perdat, quia, ut diximus, si vobis non credidissemus, Nos illi tale castrum non credidissemus. Vos igitur videritis, agitur de vobis. — Datum Budae feria 3. proxima post dominicam Laetare Anno Domini 1513.“

Ibid. Nro. XXVIII. 44.

XC. 1513. 16. Martii. In Simontornya.

Emericus de Peren, palatinus et banus, mandat, ut milites leventur paratique teneantur.

Emericus etc. Egregie Nobis dilecte. Placet Nobis et grato animo accepimus a vobis, quod hominem vestrum ad Nos misistis. Nihil autem miremini, si ipsum cum taedio fortasse vestro tam diu tenuimus; non aliam tamen existimetis causam, quam quia debebat deferre certas litteras regiae Majestatis ad vos, quas per eum vobis mittimus, quae non aliud praetendunt, quam gentium ipsarum levationem. Unae earum sonant regnicolis, reliquae ceteris dominis illius regni Sclavoniae, quas in sortem expensarum Nostrarum unicuique ipsorum, quibus sonant, dimittatis. Scribitur autem per Majestatem regiam, quod regnicolae et ceteri domini gentes suas levent et Zagrabiam mittant. Itaque rogamus vos, vadatis eo versus Zagrabiam et gentes, si quae insurgent, istic regatis gubernetisque: nam multi malevoli et aemuli Nostri garrunt et clamitant, modoque vos in causa fuisse, cur ipsi regnicolae insurgere noluerint, affirmant eorum dicta, quia octavarum celebrationem intermittere nolissetis, quorum obgamentis et fringutiis locum nusquam dedimus. Sed, ut illorum obtrectationibus locus nullus sit relictus, sitis isthic Zagrabiae cum gentibus et, si necessitas aut vis impellat, ducatis ipsas gentes, quo movendum fuerit. Nos etiam in hoc sumus, quod quam brevi eo veniamus, modo gentes de comitatibus juxta mandatum regiae Majestatis et ordinationem dominorum, possimus levare. Interim, si hostis audiat, gentes aliquas praeforibus versari, sane ab impetitione facienda desistet. Habeatis cum vicebano Nostro Croatiae et certis dominis ejus regni mutuam intelligentiam, si qua vis impellat, patriae possitis periclitanti succurrere. Postremo pedites regni Croatiae expediatis absque mora, et cum hoc homine vicebani cum pecuniis residuitatem pecuniarum ad Palmarum in pleno numero Nobis mittatis, rogamus. Aliud ne feceritis. Datum in Simonthornya feria quarta post Judica. Anno Domini 1513.

Ibid. Nro. XXVIII. 47.

XCI. 1513.

Emericus de Peren, palatinus et banus, Balthasari de Batthyán et Georgio Castellany, dicatoribus regni Slavoniae, mandat, ut nonnullis hominibus certas summas solvant, alios vero a contributione eximant. — „Joanni comiti Corbaviae, vicebano regni Croatiae“, solvendi sunt 1200 flor.: „videtis enim quanto periculo illud regnum objectum est.“ (4. Januarii). Sequenti statim die palatinus iisdem dicatoribus scribit: „Scitis res Croatiae regni quam periculosa est. Pro Deo rogamus vos, ut istos homines comitis Corbaviae et bani (sic) Nostri Croatiae, unam horam remorari ne velitis, sed pecuniis numeratis ipsos citissime dimittatis, nam periculum est in hora (sic), isti autem ad diastam ex Croatia debent redire. Propterea igitur rogamus propter Deum, ipsos non permittatis tardari. Praeterea regestrum super connumeratione illius regni factum, in quantam summam taxa ipsa extendatur, dies noctesque ad Nos Budam mittatis, Nos enim cras eo profecturi sumus.“ — „Joanni Kopazyth et socio suo, castellanis Nostri castris Osztrovicza“, solvendi sunt 66 flor.; „Joanni Izdarmchyth (sic), castellano castrorum Nostrorum Chyz et Syn“, 400 flor.; „Fratribus ordinis s. Francisci in claustro B. M. Virginis in Byhygio fundato — ad aedificationem ejusdem claustris“ — 100 flor.; „Ludovico Pekry“ 450 flor.; „Stephano Martinosowych, castellano castris Scardonae“, 66 flor.; „Gasparo de Blaga“ 100 flor.; „Dwya Orlochyth et Stephano similiter Orlochyth, castellanis Nostris de Repach“, 100 flor.; „Rodoslavo Prybek“ 56 flor.; „Praeterea pro Deo rogamus, homines vicebani Nostri regni Croatiae per unam saltem horam remorari nullo pacto patiamini.“ — „Civitas regiae Majestatis Montis Graecensis supra Zagrabiam simul cum suburbio“ a contributione eximitur, item civitas Varasdiensis Georgii marchionis Brandenburgensis, porro bona Nicolai Zekel, Balthasaris de Alap et Bernardi de Thurocz.

Ibid. Nro. XXVIII. 13—18. 27—29. 41. 43.

XCII. 1513. Crisii.

Nomine „Mathie comitis de Frangepanibus ac — Sophie Thwz, consortis ejusdem“, in judiciaria sede crisiensi propositum fuit: „Quomodo — Lodovicus de Peker, pro tunc capitaneus gencium magnifici condam Andree Both de Bayna, alias — bani, missis et destinatis nonnullis et quam pluribus familiaribus suis ac dicti Andree Both bani, domini sui, ad ducentos equites se extendentibus, more bellico armatis et potentiis manibus ad possessionem dictorum actorum Vetus Chyche vocatam, in pertinentiis castris eorundem actorum Selyn vocati, irruisset, abindeque providorum Markonis Swppanych, Petri filii Anne, Anthonii Zlamyzych, Gregorii Gregorych, Georgii Suttoris, Pauli Molendinatoris, Mathie Kachyna, Francisci Wolar, Michaelis Molnar Franchek, Matthkonis Zerthych et Fabiani Suttoris, jobagionum

*

dictorum actorum, centum et quadraginta boves, ducentas vaccas cum minoribus pecoribus, mille porcos majores et minores, tercentos pullos, ducentas et quadraginta ancas tritici, ordeï, siliginis et avene nonaginta choros, equos cum equaciis (?) sexaginta, et alia universa et quelibet bona eorundem jobagionum —, pro tunc in domibus ipsorum reperta et inventa, recipi et auferri depellique et deduci fecisset“. A judicio hæc fuit sententia lata: „ut antefatus Lodovicus de Peker — quinquagesimo se nobilibus vigesimo septimo die festi epiphaniarum Domini nunc venturorum in ecclesia parochiali sancte crucis Crisii coram uno judium dicti comitatus crisiensis super eo: quod ipse — in totali premissa accione et acquisitione dictorum actorum innocens sit —, sacramentum præstare“ debeat. „Datum Crisii vigesimo quinto die octavarum festi epiphaniarum Domini. — Anno Ejusdem Millesimo quingentesimo decimo tercio“.

Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 9, 11.

XCIII. 1513. Crisii.

„Petrus Fekethe de Zazowcz pro — Thoma archiepiscopo strigoniensi patronoque et tutore episcopatus ecclesie zagrabiensis — in presentibus octavis festi epiphaniarum Domini proxime preteriti“ contra Georgium marchionem brandenburg. et „Petrum Pan, capitaneum“ ejus in castris „Medwe, Rokonok et Lokawcz“, propter violentias in loco „Gradecz“ factas causam movit. Judex judicavit: ut „vigesimo septimo die festi epiphaniarum — quilibet eorum tercio se nobilibus in ecclesia parochiali s. crucis Crisii“ ad demonstrandam suam innocentiam „sacramenta prestet“ et reos colonos subin castigent. „Crisii vigesimo septimo die festi epiphaniarum Domini“. A. 1513.¹

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 130, 2.

XCIV. 1515. 19. Februarii. Budae.

Vladislaus rex „castrum Gereben ac castella Zenth Yakab, Nowy dwor et Chrystalovecz in crisiensi, item castra Wynnycze et Thrakosthyan, nec non castella Kamennycze, Lwdbrek cum oppido similiter Lwdbrekh, nec non possessiones Zbela et Zgorycza vocatas, omnino in warasdiensi comitatibus in regno Nostro Slavonie existencia et habita, que magnifici quondam Georgii alias comitis de Zagorya prefuissent, sed per mortem et defectum seminis ejusdem — ad Nos — devoluta esse perhibentur et redacta, item totum et omne jus Nostrum regium — Volffgango Pylzperger de Baal, cubiculario Majestatis

¹ A tergo literarum a. 1513 (Ibid. 131, 2) legitur: „Coram me Petro Fynthicz, judium, intra scriptum juramentum die et loco intra scripto non deposuit. Idem Petrus m. p.“ Eadem de re agunt literae a. 1514 (Ibid. 133, 2).

Nostre“ — contulit. „Datum Bwde feria secunda proxima ante festum b. Mathie apost. Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo quinto“.

Statutio tamen non fuit peracta, quia homines Volfgangi Pylzperger legi non satisfecerant Quum statutio peragenda erat, „Georgius Herkowych subsanando“ dixit: „quemlibet, qui vult, levi precio posse habere literas Regie Majestatis preceptorias“.

Sigill. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 337, 18.

XCV. 1515. 2. Junii. Posonii.

Vladislaus rex Petro Berislavo, episcopo et bano, scribit: sibi relatum fuisse nomine urbis Crisii, „qualiter his elapsis temporibus quidam jobagiones et coloni de bonis nobilium et etiam episcopatus ecclesiae zagrabiensis in ipsam civitatem Nostram sine ulla quidem vi aut abductione insveta, sed sponte eorum moraturos sese transtulissent: qua de re diebus his superioribus in congregatione scilicet generali universitatis regnicolarum regni istius Nostri Sclavoniae, in dominica Palmarum proxime praeterita celebrata, ipse vicebanus vester cum assessoribus sedis vestrae indebite una ipsos cives Nostros sui in presentiam accersiri faciendo, sub onere solutionis centum florenorum praefatos jobagiones ad pristina eorum habitacula remittendos (coartasset restituique per vos omnino fecisset, quod admodum praejudiciosum ipsis civibus et juribus eorum vetustis accidisset, maxime quum de universis nobilium atque ecclesiasticarum personarum bonis liberam tales coloni ad civitatem ipsam Nostram veniendi habeant facultatem. Quapropter Nos, intellecta supplicatione pro parte ipsorum civium Nostrorum, nolentes eam ipsam civitatem Nostram hac libertate privari, ne magis, quam desolata existit, desoletur, mandamus fidelitati vestrae harum serie firmiter: ut praescriptos centum florenos, si ab ipsis civibus exacti sunt, eisdem ante omnia restitui facere debeatis, et deinceps tali oppressionem affici eos non permittatis. Provideatis etiam, ne coloni et jobagiones, qui jam sese in ipsa civitate Nostra locaverunt, ad remittendum et restituendum cogantur. Imo si qui etiam posthac venire illuc voluerint, libere tales, observata duntaxat in hoc regni ipsius consuetudine, dimitti per omnes cujuscumque status et conditionis existant, faciatis, quo ipsa civitas ejusque incolae numero et opibus pro Nostra regnique utilitate, ut (sic) commodo adaugeri possint, autoritate Nostra praesentibus vobis in hac parte attributa et justitia mediante. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii Sabbatho proximo post festum Pentecostes Anno Domini 1515.“

Kovachich ex archivio Kormend. Nro. XXXIII. coeva chart.

XCVI. 1515. 20. Augusti. Čazmae.

„Stephanus de Praschowcz“ — in generali congregacione universitatis regnicolarum in festo b. Stephani regis — Chasme“ 1516 coram Petro Berislavo, episcopo et bano, contra alienationem bonorum protestatur.

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 134, 2.

XCVII. 1515. 20. Augusti. Budae.

Vladislaus rex status regni Slavoniae monet, ut castro Jajce succurrant.

Comissio propria domini regis.

Wladislaus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Egregii et nobiles, fideles Nobis dilecti. Sciatis pro indubitato, castrum Jaycza aliasque arces ad idem pertinentes pro nunc adeo in magno et extremo periculo ob defectum victualium posita esse, ut, nisi victualia ad ea quamprimum imponantur, procul dubio actum erit de illis, quandoquidem omnes, castra et confinia ipsa tenentes et defendentes, ob intolerabilem pene egestatem et famem jam omni praesidio destituta, egredi et deserere cogentur. Quod ne fieret et ne hoc quoque regnum Nostrum exinde periculum et damna perpetuo irrecuperabilia incurrat atque patiatur, fidelitati universitatis vestrae harum serie firmissime comittimus et mandamus, quemadmodum aliis quoque et dominis et regnicolis istius regni Nostri mandavimus et scripsimus, ut, in quantum vobis et privata et totius regni salus chara existit, et quae, ut scitis, nonnisi in conservatione confinium ipsorum consistit, illico visis praesentibus hujusmodi victualia in majori qua fieri poterit copia unusquisque vestrum pro sua facultate in bonis suis disponere atque ordinare, eaque tandem absque ulla mora ulteriori ad manus hominum fidelis Nostri reverendi in Christo patris domini Petri Beryzlo, episcopi ecclesie wesprimiensis, thesaurarii et bani Nostri etc., per eum ad id cum praesentibus deputati (sic), celerime dare et consignari facere, sed et gentes quoque plures quoad fieri poterit, ultra illas, quas vobis jam per plures alias litteras Nostras pro defensione illorum confinium mittendas jussimus, pro importandis hujusmodi victualibus, considerantes tot et tanta tamque extrema ipsorum confinium pericula, mittere modis omnibus debeatis. Nam Nos, tum propter loci distantiam, tum etiam defectu pro nunc sumptuum, ejuscemodi victualia ordinari facere et hinc illo mittere nequaquam possumus. Secus igitur nulla ratione facere praesummatis. Datum Budae in festo beati Stephani regis et confessoris. Anno Domini 1515.

A tergo: Egregiis et Nobilibus, universitati nobilium regni Nostri Slavoniae, fidelibus Nobis dilectis.

Kovachich ex archivio Körmend. Nro. XXXI. Orig. chart. Sigill.

XCVIII. 1515. 1. Septembris. In Slobošćina.

Petrus Berislavus, episcopus et banus, zagrab. capitulo regis nomine mandat: ut castrum Jajce providendi gratia 12 vino et tritico oneratos currus usque ad profestum exaltationis s. Crucis „Zlobochynam“ mittat. „Ex Zlobochyna in festo sancti Egidii abbatis 1515“.

Orig. chart. in archivio zagrab. cap. fasc. 94, nr. 96.

XCIX. 1515. 7. Novembris. In Slobošćina.

Petrus Berislavus, banus, regem orandum esse scribit, ne Franciscus Nelipić fortalitiū exstructum contra regni jura demolire cogatur.

Egregie domine, amice charissime, salutem. Quum regia Majestas domini Nostri gratiosissimi Nobis praecepisset, ut castrum sive fortalitiū, quod egregius Franciscus Nelepchy exstruere coepit, demoliri et abstrahere deberemus, universitas regnicolarum obstare coepit dixeruntque, eam rem esse contra libertates et privilegia ipsorum. Nunc itaque ipse Franciscus Nelepchy ad regiam Majestatem domini Nostri gratiosissimi proficiscitur. Quare hortamur vos et requirimus, ut comittatis viceprotonotario regni, ut scribat nomine universitatis regnicolarum ad supplicationem ipsius Francisci Nelepchy, non Nostram, regiae Majestati de hac re supplicetque Suae Majestati in illis literis, ne contra libertates et privilegia regni Sua Majestas hujusmodi fortalitiū demoliri faciat, sed committat ipsi domino Laurentio duci, cui Sua Majestas hujusmodi fortalitiū postea demoliri fecit, ne se in hujusmodi re impediatur. Valete et aliud non faciatis. Ex Zlobochyna feria 4. post festum depositionis s. Emerici ducis 1515.

Petrus Beryzlo, episcopus vesprimiensis,
thesaurarius et banus m. p.

A tergo: Egregio domino Balthasar Batthyany, vicebano regni Sclavoniae, amico honorandissimo.

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nro. XXXII. Orig. chart. Sigill.

C. 1516. 29. Januarii. Crisii.

„Petrus Beryzlo, episcopus ecclesie vesprimiensis, thesaurarius regie Majestatis, nec non regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie banus ac capitaneus segniensis — Crisii feria tertia prox. post festum conversionis b. Pauli“ 1516 dedit literas, sigillis Balthasaris de Batthyany et Balthasaris de Alap, vicebanorum, munitas, quibus aliae anni 1514 literae transummuntur. In his nominatur „Franciscus Keczer de Radwan, gubernator episcopatus ecclesie zagrabiensis“ ac „quondam magister Franciscus de Marocha, prothonotarius regni — Sclavonie; in banalibus literis vero mentio fit „Stephani Henczelly de Pethrowcz, judicis curie regie et regni Sclavonie prothonotarii“.

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 139, 2.

CI. 1516. 26. Martii. Budae.

Balthasar de Batthyán, vicebanus, a proceribus regni Hungariae post Vladislai regis mortem rogatur, ut castrum Jajce „et praesidio omni et victualibus nudatum“ necessariis rebus provideat. „Datum Budae feria 4. prox. post festum Resurrectionis Domini Anno Ejusdem 1516.

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nro. XXXIV. Orig. chart. Sigill

CII. 1516. I. Maji. Budae.

Ludovicus rex bani in providendo castro Jajce negligentiam arguit, Balthasaris vero de Batthyán eadem in re solertiam literis ad eundem datis laudat: „Redeunte ad Nos paucis ante diebus egregio Martino Horvath, aulae Nostrae familiari, quem de consilio dominorum praelatorum et baronum, Nobiscum existentium, ad deponendos et ordinandos currus sive equos onerarios pro importatione victualium ad castrum Nostrum Jaycza, pro nunc in periculo positum, istae miseramus, intelleximus ex eodem, banum quidem Nostrum, prout ex debito officii sui debebat, nullam prorsus ad hoc curam voluisse adhibere, te vero pro tua erga Nos fidelitate omnem in ordinatione victualium et aliarum rerum, ad id necessarium, impendisse operam et diligentiam. — Datum Budae in festo ascensionis Domini Anno Ejusdem 1516.“

Ibid. Nro. XXXV. Orig. chart.

CIII. 1516. 21. Maji. In Dubočac.

Franciscus Berislavus de Grabarje Balthasarem de Batthyán orat, ut omnem operam adhibeat, ne treugae cum Turcis acceptentur.

Egregie domine, amice Nobis honorande, salutem. Significatum Nobis est ex Jaycza, qualiter bassa fortificare intendit castrum Bochacz et civitatem de novo reparare; item intelleximus etiam imperatorem Thurcorum treugas cum Majestate regia conficere velle: si autem conficiantur, castrum Bochacz ita interea muniatur, quod nusquam tutum Jayczam intrare patebit; quantum autem periculi Jayczae perniciose illa fortificatio Bochacz afferet, D. V., quae illarum rerum Nobis longe melius experta est, facile judicare potest. Itaque quantum potest, instet et laboret, ne illae treugae acceptentur. Caetera nunciamus eidem per hunc familiarem Nostrum, praesentium ostensorem, cui D. V. fidem indubiam adhibeat, ut quo res isthic Nostras juvet et illis adsit, eam diligentissime rogamus et feliciter valere optamus. Ex vado Nostro Dobochoacz feria 4-a proxima ante festum sacratissimi corporis Christi 1516.

Franciscus Beryzlo de Grabarya
Comes perpetuus de Dobor.

A tergo: Egregio domino Balthasari de Batthyan, vicebano regni Sclavoniae, amico Nobis honorando.

Ibid. Nro. XXXVI. Orig. chart.

CIV. 1516. 17. Septembris. Budae.

Ludovico regi a „Mathia comite de Frangepanibus“ expositum fuit: „Quod licet ipse superioribus diebus cum — Petro Beryzlo, episcopo wesprimiensi ac — bano etc., pro revisione et rectificatione metarum inter possessiones: Krawarczka, ipsius exponentis, et castellum Gora, prioratus Auranee, ac Chernelcz, ejusdem exponentis, ad castrum suum Selyn pertinentes, et castellum Bosyako, dicti prioratus Auranee“, terminum praefixissent, Petrus Berislavus non comparuit. „Datum Bude feria quarta proxima post festum b. Nicomedis martyris Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo sexto“.

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CV. 1516.

Relatoriae capituli čazmensis literae, ad „reverendissimum et magnificentum dominum Petrum Beryzlo“, episcopum et banum, datae, de Georgii de Zalathnok, ad preces Thomae cardinalis et archiepiscopi strigoniensis „ac specialis patroni et tutoris episcopatus ecclesie zagrabiensis“, — vigore literarum banalium „in Wrathysyncz — feria secunda prox. post festum b. Thome apost.“ 1516 datarum, evocatione, per „Franciscum Brodarych de Jarosyn —, Nicolao de Pathak“, canonico, praesente, facta.

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 135, 2; 136, 2.

CVI. 1517. 4. Aprilis. Budae.

„Ladislaus Zalkanus, episcopus vaciensis, thesaurarius regiae Majestatis“, Francisco de Batthyan scribit: „Impendatis omnem operam vestram, ut subsidium istius regni Sclavoniae quamprimum connumeretis et exigatis. Jaycza et Croatia indiget multis et pene omnibus rebus, et scitis vos necessitatem Jaycze et Croatiae, quibus ex hoc subsidio providere debemus. — Volumus vos, honorem et utilitatem vestram et fratrum vestrorum promovere et pro ipsis laborare tam apud Majestatem regiam, quam alibi usque locorum. — Ex Buda sabbatho Palmarum 1517.“

Kovachich ex archivio Kormend. Nro. XL. Orig. chart.

CVII. 1517. 8. Maji. Budae.

Ludovicus rex, quum intellexisset, „qualiter plurimi forent, — qui subsidium extradare nollent, sed multas difficultates ac dilationes in illis persolvendis facerent“, „Francisco de Batthyan ac Emerico

Fanchy, dicatoribus praesentis subsidii regni Nostri Sclavoniae¹, mandat: ut „omnes tales, qui hoc pacto dictum subsidium extradare nollent, in registro consignetis, cujus registri paria altera Nobis mittatis, altera vero paria tradatis fideli Nostro reverendo domino Petro episcopo vesprimiensi, bano Nostro Croatiae, cui per alias litteras Nostras commisimus, ut ipse secundum illud registrum per omnia gravamina dictum subsidium exigi et administrari faciat. — Datum Budae feria 6. proxima post festum inventionis sanctae crucis Anno Domini 1517.“

Ibid. Nro. XXXVIII. Orig. chart. Sigill.

CVIII. 1517. 20. Maji. In Cetin.

Petrus Berislavus, episcopus et banus, Balthasarem de Batthyán, vicebanum, orat, ut sibi in regni finibus excubanti pecuniis succurrat.

Egregie domine, amice honorande, salutem. Quum continue constans ad Nos fama de adventu Turcorum afferretur, Savum transivimus, et nunc hic sumus hostem quotidie expectantes, nam eadem adhuc fama eos scilicet adventare. Laboramus autem maxima necessitate, caremus enim et Nos et gentes Nostrae pecunia. Quare hortamur vos diligenter, ut curetis efficiatisque, quo Vitus Serdyth, familiaris Noster, quamprimum Nobis pecuniam mittere possit, nam alioquin et Nos et gentes Nostrae pessime stabimus. Credimus autem in vestra erga Nos fide et observantia, quod huic Nostrae necessitati subvenietis. Valet. Ex Czethyin in vigilia ascensionis Domini 1517.

Petrus, episcopus ecclesiae vesprimiensis, banus m. p. Consulatis rogamus et Nostri et publicae necessitati, nam si Nos non egerimus, speramus, quod et hoc miserum regnum saltem in parte tutum erit. etc. P. Vesprimien. m. p.

A tergo: Egregio domino Balthasari de Batthyán, vicebano regni Sclavoniae, amico honorando.

Ibid. Nro. XXXVII. Orig. chart.

CIX. 1517. 30. Maji. In Stubica.

„Mathias de Frangepan, comes perpetuus“, exactores subsidii regni Slavoniae orat, ut sibi erga literas thesaurarii regii¹ de contributione certas pecunias mittant. „Et Deus scit, ad ista quod plus Nos² compellit magna paupertas jobagionum, super quibus compatimur in eo, quod plures moriantur fame, et si vellemus ab ipsis extorquere, non possumus, ita depauperati et morte subitanea orbat et diminuti sunt. — Ex castello Nostro Stubyca in vigilia pentecostes 1517.“

Mathias de Frangepan comes perpetuus m. p.“

Ibid. Nro. XXXIX. Orig. chart.

¹ Ladislai Szálkán.

² Kovachich habet: non

CX. 1517. 18. Decembris. Budae.

Zagrab. capitulum, ut suas gentes castrum Jajce conservandi causa ad banum „ad Izdencz“ mittat, iterato monitum, a Ludovico rege ad id faciendum denuo monetur. „Bude feria sexta prox. ante festum beati Thome apost. Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo septimo.“

Orig. chart. in archivio zagrab. capit. fasc. 100, nr. 26.

CXI. 1517.

Jobagiones Petri de Peren, palatini, in possessionibus episcopatus zagrabiensis „Zopyya, Lownyk, Zygeth, Zopycza“ vocatis, plura gravia crimina commiserunt, ideoque „Johannes Detricus“, comitatus crisenensis iudex nobilium, hanc in eos tulit sententiam: „quod videlicet in supplementum juris et justicie consuetudinaria hujus regni lege ad singula eorum capita singuli tres homines ignobiles, honeste et bone condicionis, juramenta deponere debeant et teneantur, et sic juxta eorum demerita ipsorum crura rotis frangi et patibulo rotarum apponi et affigi judicando commisisset. Hijs itaque sic habitis, ad singula eorum capita singuli tres homines honeste condicionis coram eodem iudicio juxta hujus regni consuetudinem juramenta deposuissent et sic eosdem rotis frangi et patibulo rotarum prefatus Johannes Detricus poni fecisset.“

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 141, 2 (et 138, 2; 142, 2).

CXII. 1517.

Petrus Berislavus, episcopus et banus, hoc notum facit: „quod egregius literatus de Mykola pro — Thoma archiepiscopo strigon., cardinale et patriarcha etc. et patrono ac tutore ecclesie et episcopatus zagrabiensis, cum procuratoris literis ejusdem, contra egregium Emericum Bradach de Byzthrycza, castellanum castrum Gora, prioratus Aurane, ab octavis festi epiphaniarum Domini octo diebus continuis legitime stetit in termino coram Nobis, qui juxta continenciam literarum capituli ecclesie chasmensis inquisitoriarum, evocator. et insinuator., super factis in eisdem contentis, peremptorie responsurus Nostram in presenciam non venit, neque misit. Unde ipsum in iudicio commissimus fore convictum, si se rationabiliter non poterit excusare. Presentes autem sigillis egregiorum Balthasar de Batthyan et alterius Balthasar de Alap, vicebanorum et comitum Nostrorum zagrabiensium, fecimus consignari. Datum Zagrabie nono die termini prenotati. Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo septimo.“

Sigill. Orig. chart. Ibid.: Jurid. 140, 2.

CXIII. 1517.

Petro Berislavo, episcopo et bano, in octavis festi epiphaniae a. 1517 Crisisi iudicium exercente, „Andreas Bwdor de Bwdrowcz“, procurator Thomae, archiepiscopi strigon. et „patroni ac tutoris episcopatus ecclesie zagrabiensis“, duorum iudicium nobilium signatura demonstravit, juramentum, de quo Nro. XCIII sermo est, a Georgio marchione brandenburg. et Petro Pan non fuisse depositum „maxime ex eo, quia egregius magister Franciscus de Marocha, pro tunc prothonotarius istius regni Sclavonie existens, morte preventus literas superinde omissionales eidem actori contra ipsos in causam attractos emanari et extradare minime potuisset.“ Quae de causa dictus procurator a bano sententiam postulavit. „Quo percepto — Johannes de Myskolcz, legitimus procurator Georgij marchionis et Petri Pan, in causam attractorum, in contrarium allegacionis procuratoris dicti Thome cardinalis, actoris, subjunxit in hunc modum: Quod Nos eosdem Georgium marchionem et Petrum Pan, in causam attractos, virtute signature prefatorum duorum iudicium comitatus crisiensis nequaquam condemnare valeremus, ex quo de jure et consuetudine — regni Hungariae et per consequens regni Sclavonie, quod eidem juribus et consuetudinibus, quibus regnum Hungariae utitur, gaudere solet, nullus regnicolarum absque literis omissionalibus in aliqua pena sive sententia majori vel minori condemnari solet. Quibus sic habitis parciisque procuratoribus suis partibus per Nos in premissis iudicium et justiciam ac finalem deliberacionem preberi postulantiibus, quia, prout et quemadmodum ex fidedigna relatione et fassione prefatorum iudicium et aliorum hominum, coram Nobis in dicta sede Nostra iudiciaria ad Nostram iudiciariam juridicamque requisicionem facta, edocebamur, litere ille omissionales propter decessum prefati magistri Francisci, prothonotarij, pro parte dicti actoris contra prefatos in causam attractos emanari et extradari minime potuisse, consuetudinaria autem lege dicti regni Sclavonie in talibus fieri solita requirente, nemo regnicolarum signaturis iudicium duntaxat, sed vigore literarum omissionalium bani dictorum regnorum, ad relacionem iudicium vel alterius eorum emanatarum, sigillisque vicebanorum consignatarum, in aliqua pena et sententia majori vel minori condemnari debet, propter quod signature prefatorum iudicium in margine exteriori dictarum literarum prefatos in causam attractos minus sufficientes esse, et per hoc prenomminatis Georgio marchioni et Petro Pan, in causam attractis, ad deponenda premissa eorum juramenta, ipsis adjudicata, alter terminus et ulterior prefigi et deputari debere Nobis ac vicebanis, magistro prothonotario, nec non iudicium dicti comitatus crisiensis ac juratis nobilibus dicte sedis Nostrae iudiciariae assessoribus, Nobiscum in iudicio et examine presentis cause existentibus, cernebatur manifeste.“ Denique iudicatum fuit: ut „vigesimo septimo die festi epiphaniarum Domini in altera revolucionem annuali venturarum“ juramenta deponantur.

„Datum Crisisi decimo sexto die octavarum festi epiphaniarum Domini predictarum Anno Ejusdem millesimo quingentesimo decimo septimo.“¹

Sigill. Orig. chart. Ibid.: Jurid. 143, 2.

CXIV. 1517.

„Franciscus Batthyan et Emericus Fanchy, dicatores regni Sclavoniae, — Balthasar juniore de Batthyan, exactori praesentis contributionis regni Sclavoniae etc.“, mandant, ut „Joanni Statilio, praeposito crisiensi (sic) et secretario regiae majestatis“, a Petro Berislavo, episcopo et bano, deputatoꝝ 100 flor. exsolvat et quidem „ad rationem illius summae pecuniae suae reverendissimae dominationi per regiam majestatem deputatae.“ — „Datum Budae dominico die prox. post festum b. Sophiae Anno Domini 1517.“

Adnectuntur literae, a Joanne Statilio ad dictum Balthasarem de Batthyan datae, in quibus hoc legitur: „Jam diu servitor meus istic est pro illa summa mihi deputata, ad cujus rationem certe ultra octuaginta flor. in priore meo itinere Zagrabiae mutuo accepi. Hunc (sic) etiam, cum reverendissimus dominus noster mandaverit, ut post suam reverendissimam dominationem festinaremus, hic mutuuum reddere nec ipsum sequi possumus: sperabam namque et procul dubio confido in D. V. E., prout etiam coram mihi ex sua humanitate pollicita est, me ante omnes alios illam meam summam habiturum; nisi ergo iterum ad D. V. E. hunc meum nuncium, quam enixe obsecro, velit sibi assignare illos centum flor., quibus et debitum solvere, et sequi possim reverendissimum dominum nostrum; pro comperto namque habeat E. D. V., me alias non posse sequi suam reverendissimam deminationem, deinde etiam patiar aliquam minoritatem propter non solutionem debiti, quod certo pro sua reverendissima dominatione contraxi, spem tamen omnem posui in V. D. E., nec fraudabor, ut spero, sed iterum atque iterum obsecro D. V. E., velit jam tandem istos meos expedire, ne ulterius cogar hic tardare. Ego autem pro virili studebo reservire E. D. V. in majoribus ubi potero. Et me commendo D. V. E., quae felix valeat. Ex Bosityaco feria 2-a post visitationem Virginis gloriosae 1517. Jo. Statilius, praepositus.“

Kovachich ex archivio Körmend. Nro. XLI. Orig. chart.

CXV. 1517—1518.

In causa, coram Petro Berislavo, episcopo et bano, in sede judiciaria crisiensi a. 1518 examinata, „Balthasar de Batthyan, magister Petrus Wrathysa de Wrathysyncz, viceprothonotarius regni Sclavonie, Balthasar Hobethych de Dobowcz, administrator proventuum episcopatus ecclesie zagrabiensis, Laurencius Sarkan de Akoshaza“ producant instrumentum a. 1517. confectum, in quo „Johannes Gorycza de

¹ In margine notatur, juramenta iterum non fuisse deposita.

Wydowcz, notarius cancellarie regie“, nominatur, praetereaue statu-
itur: ut puellae Veronicae quarta puellaris sequestretur, ac tan-
dem „Briccius, episcopus thiniensis, filius quondam Michaelis de
Egerwara“¹ esse dicitur.

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CXVI. 1518. 25. Januarii. Strigonii.

Thomas, cardinalis et archiepiscopus strigoniensis etc., „Balthasar
Hobethych de Dobowcz, Andream Bwdor de Bwdroc, Stephanum de
Praschowcz, Gregorium de Mykola, Thomam de Zl . . . de Hrusowcz,
Georgium, Grehych de Grehyncz, Johannem literatum de Prasnycza,
Georgium litera(tum) Gregoryancz, Petrum Fynthych de Polyana,
Deticum de Rayk et Johannem de Myskolcz“ suos procuratores con-
stituit. „In arce strigoniensi — in festo conversionis b. Pauli apo-
stoli“ 1518.

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 146, 2.

CXVII. 1518. 27. Junii. In Vratšinec.

„Petrus Beryzlo, episcopus ecclesie wesprimiensis, nec non regnorum
Dalmacie, Croacie et Sclavonie banus ac capitaneus Segniensis“, ca-
pitulo ĉazmensi scribit: „Exponitur Nobis in persona — Margarethe,
relicte condam egregii Francisci Beryzlo de Grabarya, qua-
liter forent nonnulli, qui bona et possessiones dicti condam Francisci
Beryzlo, vita ejusdem Francisci comite, antea quoque et exposit, vide-
licet castra Feyerkew ac Lobor, nec non castella Thythwssewyna et
Maykowcz vocata, et pertinencias eorundem, pro se ipsis — diversis
titulis impetrassent, seque ipsos in dominium eorundem, per vestrum
et regium homines introduci et statui facere procurassent, literas
eciam statutorias superinde a vobis extraxissent; quarum quidem
literarum statutoriarum paria in vestra sacristia sive conserva-
torio ecclesie vestre solito more reposita habeantur, quibus nunc ipsa
domina exponens pro tuicione jurium suorum admodum foret neces-
saria: pro eo rogamus vos et nichilominus eciam comittimus vobis,
quatinus paria hujusmodi prescriptarum literarum — eidem domine
exponenti dare et concedere velitis et debeatis. — Presentes autem
sigillo egregii Balthasar de Alap, vicebani et comitis Nostri crisiensis,
fecimus consignari. Datum in Wrathysyncz in festo beati Ladislai

¹ In literis Stephani Bathor 1522. 20. septembris scriptis Joannes de
Egerwara in dominio possessionis Waswarowcz, in comitatu crisiensi, „in
ipsum per mortem et decessum reverendi quondam Briccii de eadem Eger-
wara, alias episcopi ecclesie Tinniniensis, fratris sui, devolute“, esse
dicitur. (Orig. in bibliotheca academiae Slav. mer.)

regis Anno Domini Millesimo quingentesimo decimotavo. — Capitulum paria literarum, sub Nro. LXVI. adductarum, dedit.

Sigill. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 648, 12.

CXVIII. 1518. 31. Augusti. Budae.

Ludovicus rex banum Petrum Berislavum monet, ne jura et praerogativas civium urbis Zagrabiae laedat.

Ludovicus, Dei gracia rex Hungariae et Bohemiae etc., fidei Nostro reverendo in Christo patri, domino Petro Beryzlo, episcopo ecclesiae wesprimiensis ac regnorum Nostrorum Dalmaciae, Croaciae et Sclavoniae, salutem et gratiam. Pro parte et in personis fidelium Nostrorum, prudentum et circumspectorum iudicis et juratorum ceterorumque civium ac totius communitatis civitatis Nostre Montis Grecensis gravi admodum cum querela Nostre expositum extitit Majestati, qualiter ipsi contra antiquas eorum et dicte civitatis Nostre Montis Grecensis libertates, a divinis quondam regibus Hungariae, Nostris scilicet predecessibus, ipsis concessas, et per paternam quoque Majestatem felicis memoriae confirmatas, quasque et Nos confirmare et ipsos exponentes penes hujusmodi libertates pacifice tenere et conservare tenerique et conservari facere per omnes subditos Nostros intendimus, plurimum per hos dies et tempora transacta fuissent per vos turbati et molestati. Nam eo non curato, quod ipsa civitas Nostra atque cives et inhabitatores ejusdem omnia semper humanitatis officia erga vos exhibuissent, tametsi exigentibus vetustis eorum libertatibus nullam bani Nostris pro tempore constituti super eadem civitate Nostra et cives et inhabitatores ejusdem habuissent haberentque jurisdictionem, immo neque descensum in eadem facere possent, a prefatis exponentibus partim de pecuniis ecclesiae, partim vero civium ipsorum trecentos florenos recepissetis et extorsissetis, aliis etiam turbacionibus et molestiis ipsos exponentes, propterea fortassis, quia fidelitatem et obedienciam vobis ab eisdem exposcentibus promittere recusassent, affecissetis et afficere velletis et niteremini in prejudicium libertatum ipsorum et oppressionem atque desolationem civitatis Nostre predictae ac ipsorum exponencium manifestam. Unde Nos accepta eorundem exponencium superinde supplicatione, nolentesque ipsos in vetustis eorum juribus et libertatibus indebite per quospiam impediri et molestari, fidelitati vestre atque banis Nostris pro tempore constitutis harum serie firmissime committimus et mandamus, quatinus amodo deinceps prefatos exponentes contra hujusmodi libertates ipsorum et dicte civitatis Nostre Montis Grecensis in aliquo molestare, aut eos vel aliquem eorum ad inconsvetam et indebitam aliquam solucionem faciendam cogere et astringere, vel in ipsa civitate Nostra descensum facere, et ipsos exponentes vel aliquem eorum in personis rebusque et bonis ipsorum impedire, turbare seu quovis modo damnificare non presumatis, quin potius eosdem etiam ab aliis

turbatoribus tueri, protegere et manutenere debeatis. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restituti. Datum Bude feria tertia proxima post festum decollacionis beati Johannis Baptiste Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo octavo.

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CXIX. 1518.

Petrus Berislavus, episcopus et banus, Thomae cardinali et archiepiscopo strigoniensi de non praestito a Georgio marchione brandenburg. „vigesimo tercio die festi epiphaniarum Domini“ a. 1518 juramento suas „litteras omissionales“ dans, eundem Thomam „tercio die juramentalis non deposicionis prenotate“ adhuc „tutorem et specialem patronum episcopatus ecclesie zagrabiensis“ vocat.

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 150, 2.

CXX. 1518.

„Michael de Thomadovcz ac Stephanus de Praschowcz“, iudices nobilium comitatus crisiensis, relationem substraverunt de inquisitione ad preces „Simonis electi episcopi ecclesie zagrabiensis“ „dominica ante festum b. Lucie virg. et mart.“ a. 1518 in eo negotio facta, in quo „Stephanus Henczelffy de Pethrowcz, iudicis curie regie Majestatis et — regni Sclavonie prothonotarius — in anno, cujus jam secunda vel citra preterisset revolutio,“ suo munere fungebatur.

Orig. chart. Ibid.: Jurid. 154, 2.

CXXI. 1518.

Ad preces „Simonis Erdewdy, electi episcopi ecclesie zagrabiensis“ plures inquisitiones a „Michaele de Thomadovcz et Stephano de Praschowcz“, iudicibus nobilium comitatus crisiensis, a. 1518 peractae. In literis desuper confectis praeter Petrum Berislavum, episcopum et banum, nominantur: „Nicolaus Dersfy de Zerdahel et Emericus Bradach de Lodomercz, vicebani“ et „Sigismundus Frodnohar de Bednya zenth Pether“, capitaneus castrorum Georgii marchionis brandenburg. Medved et Rakovac. De objecto unius e dictis inquisitionibus hoc exponitur: „Cum in festo beati Ladislai regis in anno proxime transacto preterito providus Emericus Matheykoych (jobagio episcopi zagrab.) de quibusdam nundinis, in partibus Corinthie celebratis, redeundo per viam publicam ire et proficisci et quadraginta novem flor. auri deferre habuisset, et dum ad quendam pontem super flumine Dwlebzka vocatum, in opposito ecclesie b. Dionisii episcopi prope oppidum Rokonok vocatum — pervenisset, tunc — Sigismundus Frodnohar —, missis et destinatis certis familiaribus suis, armatis et potenciariis manibus moreque predonio in

eundem Emericum Matheykoych ibique ab eodem Emerico prescriptos quadraginta novem flor. auri recipi et auferri fecisset, ipsum Emericum acriter verberatum ibidem relinquentes.“

Orig. chart. Ibid.: Jurid. 147, 2; 148, 2; 149, 2; 155, 2.

CXXII. 1518—1519.

Capitulum ecclesiae zagrabiensis Petro Berislavo, episcopo et bano, a. 1519 refert de inquisitione et evocatione, ad preces Thomae cardinalis et archiepiscopi strigoniensis „tutorisque et specialis patroni ac possessoris abbacie ecclesie beatissime Marie virginis de Thopwzka aliter de Thoplyka“ literis ejusdem bani Petri Berislavi „in Wrathysyncz in festo b. Lucie virg. et mart.“ 1518 datis, contra Barbaram „comitis Anthonii de Blagay“ viduam et Balthasarem de Alap propter violentiae actus ordinata.

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 159, 2; ad 159, 2; 160, 2.

CXXIII. 1519. 6. Martii. Budae.

Ludovicus rex mandat, ut omnia ad coronam devoluta bona „generose condam domine alias condam Andree Hennung nec non spectab. et magnif. condam Mathie comitis de Frangepanibus relicta“, quae absque haeredibus decessit, in manus Petri Berislavi, episcopi e bani, tradantur. „Datum Bude die dominico prox. ante Cinerum Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo nono.“

Sigill. Orgi. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CXXIV. 1519. 12. Junii. Budae.

Ludovicus rex confirmat a Vladislao rege a. 1505 datum privilegium: ut „populi et jobagiones (zagrab. capituli) a solutione collectarum vel denariorum fumalium, in medium — regnicolarum (Slavoniae regni) solvi debendorum, exempti“ sint. „Bude in festo penthecostes Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo nono.“

Orig. membr. in archivio zagrab. capit. fasc. 1, nr. 18.

CXXV. 1519.

Causa „inter Georgium, filium Petri Kwpsa de Orbowa, ut actorem, — ac Margaretham alias relictam egregii cond. Francisci Beryzlo de Grabarya, nunc vero consortem — Johannis Banfy de Lyndwa, in quam eodem quond. Francisco Beryzlo —, marito ejusdem, ac Katherina alias consortem ipsius Francisci Beryzlo, mortuis, presens causa est condensa“, qua de possessionibus sub Nro. XX. nominatis agebatur.

Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 1558, 11.

CXXVI. 1519.

Capitulum čazmense bano Petro Berislavo refert de pluribus inquisitionibus, quas ad preces „Simonis episcopi ecclesie zagrabiensis“ idem banus, literis „in Gregoryancz in festo b. Lucie virg.“ 1519 datis, in Georgium marchionem brandenburg. et Sigismundum Frodnohar haberi jussit.

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab. : Jurid. 157, 2; 158, 2; 161, 2.

CXXVII. 1519. Zagrabiae.

Ad preces „Nicolai Dersfy de Zerdabel, vicebani regni Sclavonie“ et jussu Ludovici regis capitulum zagrabiense 19. octobris a. 1519. hoc dedit traussumptum: „Feria quinta proxima post festum beati Thiburcii martiris egregius dominus Andreas Hennyng de Zomzedwara fassus est castrum suum Selyn — genere domine Sophie, filie magnifici condam Johannis Thwz de Lak, consorti scilicet sue, pro quatuor milibus florenorum, quorum duo milia percepit propter castrum Peech, ipsam dominam Sophiam jure hereditario concernens, quod ipse dominus Andreas Hennyng vendidit, eo quod ipsum in illis partibus finitimis non sperabat posse possidere, que duo milia florenorum exposuit, quando patrem suum in Thurcia detentum et cum hoc contentando dominam Katherinam, sororem suam, consortem vero egregii domini David de Sobryak, dando eidem pro dote florenos quadringentos; reliqua vero duo milia florenorum percepit ab eadem domina Sophia in paratis pecuniis, que exposuit ad diversas necessitates et clenodia castrorum suorum, eo quod castra ipsa omnibus clenodiis et necessitatibus per generosam dominam Sophiam, genitricem suam, erant privata —, tali modo, quod quando ipsi domino Andree facultas suppeteret castrum ipsum redimendi, extunc prefata domina Sophia — castrum — remittere tenebitur.“

Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 458, 20. Rad III. 44.

CXXVIII. 1520. 26. Aprilis.

In literis Petri Berislavi, episcopi et bani, „in Cheresnyo feria quinta proxima post festum beati Marci ewangeliste anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo“ datis, „magister Georgius de Gregoryancz, regni Sclavonie viceprothonotarius“ nominatur.

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CXXIX. 1520. 6. Junii. Budae.

Ludovicus rex Helenam Joannis Berislavi, Rasciae despotae, viduam, monet, ne castella Komorica et Velika, a Petro Berislavo, bano, post Francisci Berislavi mortem occupata, Joanni Banfi de Also Lindva prae-ripiat, quum jussu regis huic restituenda sint.

Commisio propria domini regis de consilio.

Lodovicus, Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Generose domine Elene, relicte illustris condam Johannis Beryzlo, alias regni Nostri Rascie dezpoti, salutem et gratiam. Ex querulosa exposicione pro parte fidelis Nostri magnifici Johannis Banffy de Lyndwa, pincernarum Nostrorum regalium magistri, accepimus displicenter, qualiter vos castella Komorycza et Welike vocata pertinenciasque eorundem una cum aliis certis castris et fortaliciis, que pridem reverendus dominus Petrus Beryzlo, episcopus ecclesie wesprimiensis ac regnorum Nostrorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie alias banus, vi et preter voluntatem Nostram a prefato Johanne Banffy occupaverat, per Nos eidem Johanni Banffy jam reddi et restitui commissa, eodem domino Petro Beryzlo, episcopo et bano, fortuna sibi novercante per infideles interempto, a manibus hominum ipsius condam Petri Beryzlo occupare velletis et jam de facto occupassetis in prejudicium et dampnum prefati Johannis Banffy manifestum. Supplicatum itaque extitit Majestati Nostre in persona ejusdem exponentis, ut sibi circa premissa de opportuno juris remedio providere dignaremur. Nos vero, accepta supplicacione ejusdem Johannis Banffy et exaudita, harum serie vobis firmissime ac sub gravissime indignacionis Nostre pena committimus et mandamus: quatinus acceptis presentibus, si prefata castella Komorycza et Welyke ac pertinencias eorundem uti etiam alia castra jam occupari fecissetis, de illis manus vestras excipere et illa rursus manibus prefati Johannis Banffy, vel hominum suorum, coram egregio Gregorio de Sythke, assessore Nostro, per Nos propterea illuc transmissis et deputatis, reddi et restitui facere absque omni dampno et defectu debeatis; si vero nondum occupastis, a proposito et intencione occupacionis supersedeatis et desistatis, neque aliquas mociones vel disturbia committere attemptetis, in quantum indignacionem Nostram premissam incurrere non vltis. Cetera per prefatum Gregorium de Sythke vobis oretenus referenda nunciavimus, cujus dictis fidem indubiam prestare debeatis. Secus non faciatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum Bude feria quarta proxima ante festum sacratissimi corporis Cristi Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo.

Sigill. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 648, 16.

CXXX. 1520. 6. Junii. Budae.

Ludovicus rex castellanis castris Biela Stiena (Feyerkeu) mandat, ut idem castrum cum pertinentiis, nuper a Petro Berislavo, bano, occupatum, Joanni Banfi tradant.

Commissio propria domini regis de consilio.

Ludovicus — fidelibus Nostris, egregiis Ladislao Zpowyth et Michaeli Bwdosych, castellanis in castro Feyerkeu, in regno Nostro Sclavonie habito, constitutis, provisoribusque et aliis subditis eorundem in eodem castro et districtibus ac fortaliis et curiis Wdwaryschya et Maykowcz, nec non pertinentiis eorundem, ubilibet existentibus, salutem et gratiam. Quum Nos predictum castrum Feyerkeu —, a fidele Nostro magnifico Johanne Banffy de Alsolyndwa, pincerarum Nostrorum regalium magistro, nuper per reverendum condam dominum Petrum Beryzlo, episcopum wesprimiensem ac Dalmacie, Croacie et dicti Sclavonie regnorum alias banum, preter voluntatem Nostram vi captum, ad humillimam prefati Johannis Banffy ac certorum dominorum et fratrum suorum supplicacionem, simul cum aliis castris, castellis, fortaliis, curiis et districtibus de consilio Nostro rursus manibus ejusdem Johannis Banffy restituendum et resignandum decreverimus: propterea fidelitati vestre mandamus, quatinus — idem castrum — una cum omnibus predictis — coram egregio Gregorio Sythkey, assessore Nostro, — manibus prefati Johannis Banffy vel hominum suorum — dare et assignare — debeatis. Alioquin fidelitati vestre iterum mandamus firmissime, quatinus decimo die exhibitionis presentium literarum Nostrarum vobis fiendē computando coram Nostra Majestate, ubicunque Nos Deo duce constituti fuerimus, personaliter et non per procuratorem comparere debeatis. Datum Bude feria quarta proxima ante festum sacratissimi corporis Christi Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo.¹

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648, 19.

¹ Ludovicus rex simile mandatum eodem die dedit: „Johanni Krysanyth, castellano in castro Komogowyna“, „Simoni Kwnowych, castellano in castro Wywar“; „officialibus“ vero, „factoribus, provisoribus, iudicibus, villicis, incolis et jobagionibus“, ad illa castra pertinentibus, mandavit: „quatinus non curato eo, quod si forte prescripta castra et fortalicia aliquo pacto per castellanos — Johanni Banffy statim non resignarentur —, vos nichilominus — de cetero nec ad eosdem castellanos, neque alios quospiam, sed ad illos dumtaxat, quos idem Johannes Banffy in eisdem constituerit, audire et attendere illisque obtemperare ac debita servicia exhibere — debeatis.“ (In archivo reg. N. R. A. 648, 15; 648, 18; 648, 20).

CXXXI. 1520. 10. Junii. Budae.

Ludovicus rex confirmat: „quod Ladislaus Pzowych et Michael Bwdosych, castellani in castro Feyerkew, — idem castrum Feyerkew cum fortalicio Wdwaryschya et curia Maykovcz —, pridem per reverendum in Cristo patrem condam dominum Petrum Beryzlo, — a magnifico Johanne Banffy de Alsolyndwa — vi et preter voluntatem Nostram occupatum, manibusque eorum tanquam castellanorum pro officiolatu assignatum, juxta Nostram commissionem — prefato Johanni Banffy restituerunt et resignarunt. — Datum Bude die dominico proximo post festum sacratissimi corporis Christi Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo.¹

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648, 17.

CXXXII. 1520. 14. Junii. Budae.

Ludovicus rex Helenam Joannis Berislavi, Rasciae despotae, viduam ejusque filium Stephanum admonet, ne castra quaedam, a Petro Berislavo, bano, occupata, sed regis jussu Joanni Banfy restituenda, vi occupet.

Commissio propria domini regis.

Lodovicus — generose domine Elene, relicte, et magnifico Stephano, filio illustris condam Joannis Beryzlo de Graborya, alias regni Nostri Rascie dezpoti, salutem et gratiam. Ex querulosa expositione pro parte fidelis Nostri magnifici Johannis Banffy de Alsolyndwa, pincernarum Nostrorum regalium magistri, facta, accepimus displicenter: qualiter illa castra Feyerkew, Wywar et Komogawyna, in regno Nostro Slavonie habita, nec non castella Dworyschya, Komorycza et Welyke, ac curias Razohathacz et Maykowcz eorundemque pertinencias, et districtum Thywthessewyna, que pridem reverendus dominus Petrus Beryzlo, episcopus ecclesie wesprimiensis ac regnorum Nostrorum Dalmacie, Croacie et dicti Slavonie alias banus, nomine Nostre Majestatis, preter tamen voluntatem Nostram a manibus prefati Johannis Banffy vi accepisset; que quidem castra, castella et pertinencie eorundem, eodem condam domino Petro episcopo et bano paulo post excepcionem eorundem per infideles extincto, apud manus certorum familiarium suorum, ut dicitur, Majestati nostre reservanda remansissent, et nos eadem ipsi Johanni Banffy ex deliberacione consiliariorum Nostrorum jam restitui commissemus. Vos non curato hoc, quod scilicet illa impresenciarum apud manus prefatorum castellanorum tamquam hominum Nostrorum, per ipsum condam dominum Petrum, episcopum et banum, illic Nostro nomine, ut prefertur, pro castellanis constitutorum, existerent, eadem ab eisdem castellanis

¹ Eodem modo „Johannes Krysanych, castellanus in castro Komogowyna, — idem castrum Komogowyna cum curia Razohathacz et districtu Thwthessewyna“ restituisse dicitur. (N. R. A. 648, 21.)

contra dignitatem regiminis Nostri tamquam de manibus Nostris regiis excipere niteremini, vel jam de facto nonnulla ex eisdem occupassetis in derogamen dicti regiminis Nostri et dampnum prefati Johannis Banffy, exponentis, valde magnum Unde supplicatum extitit Majestati Nostre pro parte ejusdem exponentis, ut eidem circa premissa de opportunis juris remediis providere dignaremur. Nos — itaque mandamus vobis —: quatinus si jam ex eisdem aliqua occupassetis, manus vestras de eisdem excipere ac deinceps a proposito eadem occupandi — desistere — debeatis, sed dictum Johannem Banffy, exponentem, in dominium ipsorum pacifice intrare permittatis, et si quid juris in eisdem habere speraretis, id ab eodem jure mediante juxta illius regni Nostri Sclavonie consuetudinem requiratis, — que si facere recusaveritis, extunc decimo die a die exhibitionis presencium vobis fienda computando coram Nostra Majestate personaliter et non per procuratorem comparere debeatis. — Datum Bude feria quinta prox. post festum sacratissimi corporis Cristi Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo.

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648, 22.

CXXXIII. 1520. 2. Julii. Budae.

Ludovicus rex „fidelibus Noscris regnorum Nostrorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie banis constituendis“ mandat: ut cives zagradienses protegant, quos „homines sive officiales reverendissimi in Christo patris domini Thome — cardinalis — juxta castra ejusdem Jazthrebarzka et Okych, item officiales — Georgii marchionis Brandenburgensis — juxta castra Krapyna et Rogonok, nec non generose domine Elene de Frangapanibus juxta castrum Zamobor, aliique complures —, utputa juxta Bosyako, castrum prioratus Auraneae et Zomzedwar — juxtaque civitatem Nostram Crisiensem et quamdam possessionem nobilium Brádach Belawar nuncupatam — transeuntes exactione theloniei impedirent.“ — „Datum Bude in festo visitationis sacratissime virginis Marie Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo.¹

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

¹ In aliis, „banis deinceps constituendis“ eodem die scriptis literis, Ludovicus rex dicit: „Superiorum annorum bani illorum regnorum Nostrorum, omnes fere successores illustris condam Johannis Corvini ducis, similiter eorundem regnorum Nostrorum bani, in hujusmodi libertatibus ipsorum eandem civitatem Nostram (scil. Zagrabiam) non conservassent, verum contra eandem variis eisdem oneribus pro libito ipsorum, tum per se, tum eciam per gentes suas vexassent et oppressissent.“ (Ibid.)

CXXXIV. 1520. 3. Julii. Budae.

Ludovicus rex „tricesimatoribus et eorum vicesgerentibus civitatis Nostre Montisgreecensis“ ad preces zagrab. capituli, quod conquestum erat, „qualiter vos ab hijs, qui cum rebus et mercancijs ipsorum seu alias quomodolibet ad aream ipsorum capitularem, que contigua est et immediate dicte civitati Nostre — conjuncta, tricesimas Nostras non ibidem, ubi sine ullo dampno et incommodo tam Majestatis Nostre, quam ipsorum mercatorum fieret, exigeretis, sed eos cum gravi ipsorum et mercium suarum dampno et jactura ex via recta et loco plano ad montem civitatis Nostre, nulla Majestati Nostre utilitate ex hoc resultante, injuriose ascendere illicque ad solutionem tricesimarum hujusmodi eosdem compelleretis, propter que gravamina a plerisque usus mercanciarum ibidem intermitteretur, alii vero ad loca aliena divertent in maximum tricesimarum Nostrarum ac thelonii dictorum exponencium et ecclesie ipsorum, inibi exigi soliti, dispendium“, mandat, ut ab hoc abusu desistant. „Datum Bude feria tertia prox. post festum visitacionis beatissime virginis Marie Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo“.¹

Orig. chart. in archivio zagrab. capit. fasc. 10, nr. 52.

CXXXV. 1520. 19. Septembris. Posonii.

„Franciscus de Batthyan, pincernarum regalium magister,“ ad Balthasari de Batthyan scribit: „Rogo fraternam egregiam D. V. vehementer, ut velit eadem curam habere magnam de solutione illorum debitorum meorum, quibus debeo Joanni Thahij et de redemptione illarum litterarum nearum, apud eundem Joannem Thahy existentium. Praeterea dignetur mihi fraterna D. V. mittere aliquas expensas, quia certe pecuniis pro nunc ultra modum indigeo, nam hic cogor penes majestatem regiam magnos dietim sumptus facere, sicuti cum tanto apparatu, cum quali ego sum. — Ex Posonio feria 4-ta proxima ante festum beati Mathaei Apostoli. A. D. 1520.“

Kovachich ex archivio Kormend. Nro. XLIII. Orig. chart.

CXXXVI. 1520. 30. Septembris. Budae.

„Franciscus de Batthyan, pincernarum regalium magister,“ ad Balthasarem de Batthyan de pluribus suis negotiis scribit. „Primum est, ut D. V. de praesenti subsidio istius regni pecunias illas Joanni Thahij restitueret, et literas meas apud eundem habitas redimeret. — Tertium, ut D. V. illos equites mihi ordinaret et etiam assecuraret, qui, si fieri potest, sint numero centum et quinquaginta vel ducenti, aut si non possunt fieri ducenti, sint tantum-

¹ A. 1523. dicta civitas rursus monetur, ne capitulum in exactione telonii molestet (archiv. zagrab. capit. 10, 53).

modo centum, et sint boni et electi et militares et ne sint pueri et indocti, et bene armati, qui accedant mihi ad honoris augmentum et non ad diminutionem; quibus paratas pecunias habeo ad solvendum, qui postquam parati erunt, solvam eis ad quartale anni pecunias mensuales, et si qui eorum interrogaret de solutione pecuniarum mensualium, dicatis eidem, quod secundum consuetudinem, hoc est, ad singulos menses per duos flor., si autem nollent ad duos flor. venire, extunc persvadeatis aliquot potioribus, promittendo eisdem, cui decem flor., cui vero viginti supra pecunias mensuales velle dare, tantummodo ne disvadeant caeteris, et hoc clam, ne sciant caeteri. Si autem huic etiam nollent consentire, resciat eadem ab eisdem, quid optarent ad singulos menses, et mihi per hunc praesentium exhibitorem D. V. sine mora rescribat, quia hoc negotium non patitur moram, et ego tandem possim Suae Majestati dicere, quomodo se res habet. Et interea possunt conduci. — Budae die Dominico proximo post festum b. Michaelis Archangeli. Anno Domini 1520.“

Ibid. Nro. XLII. Orig. chart.

CXXXVII. 1520. 7. Novembris. Budae.

„Paulus de Warda, electus wesprimiensis, thesaurarius regius“, ad „Johannem Castellany“ de Ludovici regis inopia ita scribit: „Quod autem ad provisionem pertinet —, sciat dominacio vestra, Nos usque adeo pecuniis indigere, ut vix minuta negocia Majestatis Suae disponere possimus. Libenter profecto provideremus dominacioni vestre, si fieri posset, laboramus tamen ea inopia vel majore, qua Posonii laborabamus. Si vel aliquod subsidium Majestati Suae offerretur, vel aliqui proventus ad manus Nostras venerint, non obliviscemur de ipsa; nunc tamen nullo modo sibi providere possumus. — Ex Buda feria quarta proxima post festum b. Emerici ducis Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo.“

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CXXXVIII. 1521. 22. Martii. Budae.

Ludovicus rex zagrabiensi capitulo denuo mandat, ut castrum Jajce providendi causa suas gentes mittat: „Rursus vobis non solum sub decreti pena, sed etiam sub omnibus illis penis, quas mereremini, si Jajce vel aliis castris Boznensibus periculum ex negligencia vestra eveniret, firmissime mandamus, ut — gentes vestras integro numero — ad — locum Zlobchyna mittere quam citissime debeat: habemus enim exploratum, victualia ipsa, quae ad Jajcam debent invehiri, sine vestro et aliorum dominorum exercitu non posse importari. Quod si neglexeritis, vel tardius quam necessitas praesens postulat, gentes vestras miseritis, certi sitis, Nos eam penam, quae in decreto est constituta, severissime a vobis exacturos ac insuper, si quid damni

hac vestra negligencia acciderit, vos tamquam ejusdem damni auctores coram universo regno Nostro, cujus res agitur, rationem reddere et penas quascumque gravissimas tante negligencie vestre tantorum periculorum luere vos oportebit. — Datum Bude feria sexta proxima post dominicam Judica Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo“.

Orig. chart. in archivio zagrab. capit. fasc. 94, nr. 95.

CXXXIX. 1521. 13. Aprilis. Venetiis.

„Vene l orator di Hongaria, solicitando li fosse dato la risposta. Li fo dito, si consulteria et si li faria la risposta. Lui se scuso, non poter far altro che ubedir il suo re“

Sanudo. T. 30. Ad 13. Aprilis. 1521.

CXL. 1521. 27. Aprilis. Budae.

Ludovicus rex „Francisco de Batthyan, pincernarum regalium magistro, castellano castri Feyerkew,“ scribit: „Supplicarunt Majestati Nostrae Fratres minores de observantia in claustro B. M. V. de oppido Dworyska vocato degentes, ut fractam illam aeneam fornacem ex arce Feyerkew ecclesiae eorum pro fundenda campana dare dignaremur, quod et fidelis Noster magnificus quondam Franciscus Beryzlo post illius claustrum fundationem, dum in humanis agebat, facere voluisse dicitur. Quare fidelitati vestrae harum serie committimus, quatenus acceptis praesentibus praedictam aeneam fornacem praedictis Fratribus pro fundenda campana dare debeatis et teneamini. — Datum Budae sabbatho proximo post festum b. Marci Evangelistae Anno Domini 1521.“

Kovachich ex archivio Kormend. Nro. XLV. Orig. chart. Sigill

CXLI. 1521. 29. Maji. Budae.

Ludovicus rex Ferdinandum comitem de Frangepanibus monet: ut 54 boves, „vi et potencialiter ablatos“, civibus zagrabiensibus restituat, „nam alioquin commitemus et per presentes committimus futuro bano regni Nostri Sclavonie, ut ipse prefatos cives — in damno diucius relinquere non debeat. — Datum Bude in profesto sacratissimi corporis Christi Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo.“

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CXLII. 1521. Mense Majo. Budae.

Joannes Banfi de Alsó Lindva ejusque conjux Margaretha in possessione quorundam, post Francisci Berislavi de Grabarje mortem a Petro Berislavo, bano, regis nomine occupatorum bonorum, certa lege a rege relinquuntur.

Nos Stephanus de Bathor, regni Hungarie palatinus et judex Comanorum ac comes Themesiensis etc. Memorie commendamus. Quod cum Nos in presenti congregacione universorum dominorum prelatorum, baronum ac nobilium sive procerum dicti regni, pro festo beati Georgii martiris proxime preterito, de mandato regio celebrata, una cum nonnullis dominis prelati et baronibus, penes serenissimum principem, dominum Ludovicum, Dei gracia Hungarie et Bohemie regem, . . . in castro Budensi fuisset constituti, tunc magnificus dominus Joannes Banffy de Also Lyndwa, pincernarum regalium magister, in suo ac genere domine Margarethe, consortis sue, nominibus et personis, Majestati sue supplicando proponere atque exponere curavit in hunc modum. Qualiter annis superioribus reverendus quondam dominus Petrus Beryzlo, episcopus ecclesie wesprimiensis, nec non Dalmacie, Croacie et Sclavonie banus, dum adhuc superviveret, castra Feyerkew, Wywar, Komogowyna, nec non quedam castella sive fortalicia et districtus Thwthossewyna, Razowhathacz, Wdwaryschya, Maykowcz, Komorycza, Welyke et Bokolya appellatos, cum suis cunctis pertinentiis, de manibus eorundem Joannis Banffy et domine Margarethe, consortis sue, via facti et non juris expugnasset, et eadem ac eosdem quoadusque idem Petrus banus in humanis egisset, indebite et potencialiter tenuisset et conservasset, ipsoque defuncto homines ipsius condam bani nomine ipsius domini regis tenuissent et tenerent; et quamvis prefatus dominus noster rex, considerando, castra et castella supradicta cum districtibus et aliis eorundem pertinentiis, per annotatum quondam Petrum banum via facti et non juris expugnata et de manibus eorundem domini Joannis Banffy et domine Margarethe fuisse occupata, per familiares et officiales ipsius quondam Petri bani, apud quorum manus mortuo ipso Petro bano eadem remansissent, eidem Joanni Banffy et domine Margarethe, consorti ejusdem, modis omnibus reddi et restitui mandaverit, tamen iidem familiares et officiales reddere hactenus nolissent: — petens Nos idem Joannes Banffy, ut Nos una cum dominis prelati et baronibus, penes Majestatem Suam existentibus, Majestati Suae in eo supplicaremus, ut Sua Majestas ex innata sue benignitatis clemencia antedicta castra et castella simul cum districtibus et aliis pertinentiis eisdem remitti facere dignaretur. Et licet egregius magister Albertus Sarkezy de Nadasd, director causarum regalium, nomine et in persona ipsius domini nostri regis id allegaverit, qualiter Majestas Sua prenominata castra, castella, fortalicia et districtus pertinentiasque eorundem prefatis Joanni Banffy et domine Margarethe, consorti ejusdem, remittere

non teneretur, immo neque ipse Joannes Banffy id optare deberet, eo quod eadem et alia universa bona et jura possessionaria magnifici quondam Francisci Beryzlo de Grabarya, prioris scilicet domini et mariti ipsius domine Margarethe, ubilibet et in quibuscunque comitatibus hujus regni habita, statim mortuo eodem quondam Francisco Beryzlo ad sacram dicti regni Hungarie coronam et ad Suam Majestatem de facto devoluta et redacta fuerint et essent; — et quamvis Majestas Sua regia eadem tempore post obitum videlicet ejusdem condam Francisci Beryzlo eadem castra, castella, fortalicia et districtus pertinenciasque eorundem tanquam ad Majestatem Suam devoluta et condescensa per prefatum condam Petrum banum a manibus prelibate domine Margarethe, tunc adhuc in viduitate existens, pro Majestate Sua occupari commiserit et mandaverit, ipsaque domina Margaretha, voluntate et commissione regie Majestatis intellecta, Majestati Sue regie medio nonnullorum familiarium suorum in eo, ut infra unius anni revolutionem (prefata?) castella, fortalicia aliaque universa bona prelibati condam Francisci Beryzlo apud manus ejusdem domine Margarethe ex sua gracia et benignitate relinquere dignaretur, supplicaverit, et quod completa anni unius revolutione universas literas et literalia instrumenta, factum prenotatorum castrorum, castellorum, fortaliciozum, districtuum, oppidorum, villarum, possessionum et aliorum jurium possessionariorum, ad eadem spectancium, tangentes et concernencia, coram Majestate regia exhibere et producere se obtulerit et promiserit: Majestas quoque regia supplicacioni dicte domine Margarethe, viduitati sue compaciens, inclinata, licet eotum id annuerit, tamen ex quo eadem domina Margaretha expost se ad alia vota transtullisset, post prescriptam annualem revolutionem usque modo prescriptas literas et literalia instrumenta juxta premissam suam oblacionem et promissionem coram Majestate regia producere et exhibere non curasset, et ob hoc nil juris preter dotem et res paraphernales in eisdem castris, castellis bonisque et juribus possessionariis haberet: nichilominus tamen Majestas Sua ad nostras et aliorum dominorum prelatorum, baronum et dicti regni nobilium supplicaciones inclinata, antefata universa castra, castella, fortalicia, districtus et alias pertinencias hoc modo remitti facere decrevisset: ut ipse Joannes Banffy et domina Margaretha, consors sua, universa jura, literas videlicet et literalia instrumenta, si quas et que tam super eisdem castris, castellis, fortaliciis et pertinenciis, per prefatum condam Petrum banum expugnatis et ablatis, quam eciam aliis castro, castellis bonisque et juribus possessionariis, apud manus eorundem Joannis Banffy et domine Margarethe, consortis sue, remanentibus et ad prenotata castra spectantibus et pertinentibus, pro se ipsis haberent confectas et emannata, quibus mediantibus preallegata castra, castella, fortalicia et districtus pertinenciasque simul cum aliis bonis et juribus possessionariis, apud manus eorundem adhuc remanentibus, juribus eorum pertinere debere comprobare possent, vigesimo quinto die festi epiphaniarum Domini proxime venturi, sive

celebrarentur brevia judicia sive non, coram Nobis veluti palatino dicti regni Hungarie, qui universas causas, inter regiam Majestatem et universos regnicolas motas vel movendas, et discutere et adjudicare de approbata regni hujus consuetudine habeamus facultatem, — quodque, si termino in prescripto Nos apud Majestatem regiam non adesse contingeret, nichilominus in alio termino, per regiam Majestatem prefatis Joanni Bauffy et domine Margarethe dando, sub vinculis et obligaminibus infrascriptis producere et exhibere deberent et tenerentur; — casu autem quo ipse Joannes Banffy et ipsa domina Margaretha, consors sua, termino in prescripto aut per regiam Majestatem modo premissis in absentia Nostra dando, pretitulatas literas et literalia instrumenta, factum prenotatorum castrorum, castellorum, fortalitiorum, districtuum, oppidorum, villarum, possessionum et aliorum jurium possessionariorum ad eadem spectantium, tangentes et concernentia, modo premissis coram Nobis exhibere non curarent, aut eisdem literis et literalibus instrumentis exhibitis eadem castra, castella bonaque et jura possessionaria juribus eorum pertinere debere bono modo et sufficienter comprobare non possent, extunc idem Joannes Banffy et domina Margaretha, consors sua, sepe dicta castra Feyerkew, Wywar et Komogowyna, nec non castella sive fortalicia et districtus Thwthossewina, Rozowhathacz, Wdwaryschye, Maykowecz, Komarycza, Welyke et Bokolya, simul cum aliis bonis et juribus possessionariis, ad eadem spectantibus et pertinentibus, apud manus eorum remanentibus, sub ammissione fidei honorisque et humanitatis suorum, semotis cunctis excepcionibus, allegacionibus, dilacionibus, prorogacionibus, difficultatibusque et subterfugiis atque cavillacionibus, resecatis eciam cunctis licium processibus, qui tum vigore generalium decretorum hujus regni, tum eciam de approbata ejusdem regni consuetudine superinde qualitercunque subsequi possent, prefato domino Nostro regi, aut hominibus suis, per eundem ad id deputandis, in omnem eventum remittere et resignare deberent, — et ad hoc faciendum idem Joannes Banffy se ipsum personaliter ac dominam Margaretham, consortem suam, coram Nobis ultro obligare teneretur. Cum itaque Nos una cum dictis dominis prelati, baronibus et regni nobilibus Sue Majestati supplicantes, graciosam relacionem Majestatis Sue, presente eodem Joanne Banffy, intellexissemus, mox idem Joannes Banffy sponte et libere personaliter se ipsum et prenominatam dominam Margaretham ad premissa et quevis premissorum singula obligasset, literas eciam superinde obligator. ad fassionem dicte domine Margarethe, consortis sue, in aliquo loco credibili emanandas, tempore restitutionis dictorum castrorum manibus hominum regie Majestatis, per Suam Majestatem ad id deputandis, sub premissa pena in specie dare promississet; et quod infra prescriptum vigesimum quintum diem predicti festi epiphaniarum Domini proxime venturi, et per consequens usque finalem decisionem cause sive revisionis premissis universos suos castellanos et officiales, quos ad conservacionem dictorum castrorum, castellorum, fortalitiorum

et aliorum jurium possessionariorum deputabit, super eo jurare faciet: ut, si eadem castra, castella ceteraque bona et jura possessionaria remittenda, sepefati Joannes Banffy et domina Margaretha juribus eorum pertinere debere comprobare non poterint, ac eciam si interim eundem Joannem Banffy et dominam Margaretham, consortem suam, quod Deus nolit, mori contingeret, extunc hujusmodi castra, castella, fortalicia et alia bona et jura possessionaria nemini alteri preterquam regie Majestati hominibusque suis, per eandem regiam Majestatem ad id deputandis, remittere tenebuntur et modis omnibus essent obligati; hoc tamen non pretermisso, quod, quia ipse Joannes Banffy magnifico Francisco de Bathyan illam summam duorum millium octingentorum et quinquaginta flor., quam scilicet idem Franciscus Bathyany pro nonnullis debitis prefati quondam Petri bani castellanis scilicet prescriptorum castrorum Feyerkew et Wywar, aliis eciam familiaribus et servitoribus dicti condam Petri bani, tempore occupationis eorundem castrorum solvisset, ac eciam illam aliam summam, quam jam fatus Franciscus Bathyany post occupationem castrorum ad necessaria (?) eorundem atque impositionem victualium interea temporis, donec et quousque eadem prenotato Joanni Banffy remitterentur, exposuisset, tempore reoccupationis et restitutionis antedictorum castrorum idem Joannes Banffy eidem Francisco Bathyany reddere et persolvere teneretur; quas quidem summas flor. prefatus dominus Noster rex rursus et iterum memorato Joanni Banffy juxta continenciam literarum annotati Francisci Bathyany expeditoriarum, superinde emannandarum jam fatoque Joanni Banffy tempore reoccupationis castrorum predictorum dandarum, tempore resignacionis et restitutionis prescriptorum castrorum, castellorum et bonorum, per ipsum Joannem Banffy regie Majestati, si contingerit fiende, persolvere et restituere tenebitur, harum Nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude decimo quarto die congregacionis prenotate, Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo.

Lecta per Reway.

Sigill. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 1564, 26.

CXLIII. 1521 6. Juni Budae.

Ludovicus rex Vitum Fladniczer de Zolonok monet, ut Turcis iter praeclusurus, cum suis gentibus Crisium properet, unaque promittit, se quoque omnia ad regni defensionem necessaria facturum.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Generose et magnifice, fidelis nobis dilecte. Constanti per hos dies tum exploratorum Nostorum, tum officialium Nostrorum finitumorum significatione accepimus, Caesarem Turcarum, inita cum Sophy pace, validis-

simis exercitibus comparatis, non per suas copias tantum, sed etiam per se regnum hoc Nostrum velle invadere; cujus periculosissimis conatibus statuimus totius regni Nostri viribus obviare: quare fidelitati vestrae harum serie sub poena decreti firmissime mandamus, quatenus gentes vestras in pleno numero, non ad festum b. Jacobi, ut in proxima praeterita diaeta constituistis, sed statim visis praesentibus, omni mora et cunctatione postpositis, levare et sub capitaneatum futuri bani regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae, ad Crisium quam citissime mittere debeatis, prout alii quoque, tam domini, quam comitatus, simili mandato Nostro requisiti, ad loca deputata gentes suas mittere debebunt. Quoniam autem gentes praenotatae contra tam potentem hostem, praesertim si per se, ut fama est, venerit, non sufficient: volumus et fidelitati vestrae rursus mandamus, quatenus, missis quam citissime gentibus vestris, vos quoque etiam in persona vestra quo melius et numerosius fieri poterit, et, si magnitudo periculorum hoc postulaverit, etiam cum quinta rusticorum vestrorum, bello aptorum, parte parati esse debeatis, ita, ut cum primum per alias litteras nostras requisiti fueritis, citra omnem moram pro defensione nobilitatis ac domini capitisque vestri ac totius regni, eo, quo jusserimus et quo necessitas vocabit, proficisci possitis. Hoc idem alii quoque universi domini et nobiles, quibus similiter scripsimus, facere debebunt. Quantum autem in Nobis erit, Nos quoque nolumus huic regno Nostro deesse: curabimus et gentes Nostras expedire, et si necessitas postulabit, pro salute regni et omnium vestrum etiam in persona Nostra ad hanc expeditionem proficisci non dubitabimus, parati namque sumus omnia facere pro viribus Nostris promptissimo semper animo, quaecumque ad defensionem et conservationem regni pertinere cognoverimus. Secus igitur sub poena praemissa et in quantum salus patriae vobis chara est, in praemissis facere non praesumatis. Datum Budae in octava sacratissimi Corporis Christi. Anno Ejusdem 1521. Praesentatae sunt hae litterae in festo Divisionis Apostolorum.

A tergo: Generoso et magnifico Vito Fladniczer, libero domino de Zolonok, fideli nobis dilecto.

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nro. XLVI. Orig. chart. Sigill.

CXLIV. 1521. 14. Junii. Budae.

Ludovicus rex capitaneos Segnienses monet, ne cives „civitatis Nostre Othociensis“, qui „per egregium Hieronymum Pethelenych, alias capitaneum, in antiquis eorum libertatibus et juribus — fuissent impediti“, ultro offendant. „Datum Bude feria sexta prox. ante festum beatorum Viti et Modesti mart. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo.

Orig. chart. in archivio capituli čazm. n. 6. f. 1.

CXLV. 1521. 27. Junii. Budae.

Ludovicus rex Solimanum ad obsidendum Belgradum profectum fuisse scribens, quae ad defensionem suorum regnorum constituerit, indicat et Vitum Fladniczer versus oppidum Patay cum gentibus properare jubet.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Genorose ac magnifice, fidelis nobis dilecte. Scripsimus nuper tibi et declaravimus, Caesarem Turcorum, inita cum Zophy pace, validissimos exercitus comparasse et hoc regnum Nostrum invadere statuisse. Nunc autem pro re certissima intelleximus, eundem Caesarem Turcorum cum omnibus viribus suis et cum plurimis bellicis tormentis jam se personaliter movisse eo proposito, ut Nandoralbam obsideat et expugnet, ac tandem huc Budam veniat et totum regnum occupet. Praeterea movisse alium exercitum numerosissimum, una cum gentibus vajwodae transalpiensis, vi levatis, ad Transylvaniam occupandam. Quae cum certissima verissimaque sint, volentes huic regno Nostro tam periculose laboranti succurrere, freti omnipotentis Dei et beatissimae Mariae Virginis auxilio, cum omni totius regni hujus potentia et viribus illi sic incumbenti Nos quoque occurrere statuimus, et jam D palatinum ad partes inferiores versus Zegedinum dimisimus jussimusque ei, ut et dominos et nobiles omnes, universasque gentes sub suum capitaneatum deputatas, quam citissime levare et castra metari cum illis debeat. Misimus etiam ad D.¹ Vayvodam ad Transylvaniam eadem mandata, ut ipse quoque et dominos et comitatus hujus regni aliasque gentes, sibi deputatas, una cum tota Transylvania levare et in exercitum ducere debeat, cui Nos quoque aliquot milia peditum pixidariorum ordinavimus. Praeterea statuimus etiam Nosmet ipsi personaliter pro defensione hujus regni et omnium vestrum sine mora progredi et ad oppidum Pathay primum descendere, et illic te tuasque gentes ac caeteros dominos et regnicolas cum eorum gentibus congregare, et tandem quo major necessitas vocaverit, et cum illis et cum Nostris gentibus proficisci. Quare fidelitati tuae harum serie sub nota perpetuae infidelitatis et sub ammissione bonorum capitisque tui firmissime mandamus, quatenus statim et in continenti citra omnem moram, visis praesentibus, personaliter majori quo poteris apparatu insurgere gentesque tuas una cum quinta rusticorum tuorum parte levare, et cum his omnibus, quae prius parata omnia esse jussimus, ad praefatum oppidum Pathay ad majestatem Nostram, alio mandato Nostro non expectato, venire et properare, tecumque duas bombardas, necessarias ad usum expeditionis, simul cum globis et pulveribus aliisque omnibus suis pertinentiis afferre debeas. Alioquin certus sis, quod si haec mandata Nostra surda (quod non credimus) aure pertransieris, universa bona tua propter moram occupari pro

¹ Kovachich habet: Dimisimus etiam D.

majestate Nostra faciemus, in persona etiam te, prout mereberis, puniri faciemus. Caeterum fidelitati tuae rursus mandamus, quatenus in progressu tuo gentiumque tuarum pauperibus colonis damnum aut offensionem non inferas nec inferri permittas, sed eos ubique defendas et justa victualium omnium pretia secundum regestrum, praesentibus inclusum, persolvere debeas, hoc enim pacto, si scilicet juste et sine oppressione pauperum processeris, Deus omnipotens, qui clamores oppressorum multos non sustinet, res Nostras prosperabit et ab hoste crudelissimo regnum hoc liberabit. Secus igitur poena sub praemissa facere non praesumas. Datum Budae in festo b. Ladislai regis. Anno Domini 1521. Praesentatae sunt hae litterae in festo Divisionis Apostolorum.

A tergo: Generoso ac magnifico Vito Fladniczar, libero domino de Zolonok, fideli nobis dilecto.

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nro. XLVII. Orig. chart. Sigill.

CXLVI. 1521. 1. Julii. Budae.

„Vene lettere di Hongaria di S. Lorenzo Orio, date a Buda a di 1. luio, dil grandissimo pericolo, nel qual se ritroua quel regno di Hongaria, perche el Ser. Turcho li vien adosso molto potente con persone 80 milia, et par voglij invader da tre bande: una per la Coruatia, l'altra per la Transilvania et l'altra lui instesso Signor vol venir a dretura a Buda.“ — Rex Poloniae non potest Hungariae auxilium praestare, nam Turcae Tartarorum copias contra eum miserunt. Rex Hungariae auxilia Venetiarum petit.

Sanudo. T. 31. Ad 12. Julii 1521.

CXLVII. 1521. 2. Julii. In Virovitica.

„Johannes Banffy de Also Lyndwa — pro redempcione castrorum Feyerkew et Wywar vocatorum, que magnificus dominus Franciscus de Bathyan ex voluntate regie Majestatis — de manibus familiarium et castellanorum quondam Petri bani redemit, a — Dorothea relicta — Francisci Keczer de Radowan mutui nomine — duo milia florenorum“ accepit. „Werewcze in festo visitacionis beatissime Marie Virginis. 1521.

Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 1564. 30.

CXLVIII. 1521. 5. Julii. Budae.

Ludovicus rex, ut regnum a Turcis, Belgradum jam obsidentibus, defenderet, Vitum Fladniczer versus oppidum Patay properare jubet.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis nobis dilecte. Sciatis pro re certissima¹, quod caesar Thurcorum in festo Visitationis Mariae proxime praeterito castrum Nostrum Nandoralbense tam per aquam, quam per terram obsedit et illud fortiter incepit oppugnare. Mandamus igitur fidelitati vestrae iterum sub nota perpetuae infidelitatis et ammissione capitis, bonorum vestrorum, sicuti nuper quoque mandavimus firmissime, ut statim visis praesentibus praeter omnem moram et cunctationem personaliter cum omnibus gentibus vestris et quinta parte rusticorum vestrorum ad oppidum Pathay, quo Nos quoque progrediemur, juxta priorem commissionem Nostram properare quam citissime debeatis, ut vestro et caeterorum fidelium auxilio Nandoralbae laboranti succurrere possimus, ne contingat illud ad manus hostium cum totius regni periculo devenire Festinetis igitur atque properetis, neque expectetis aliam commissionem Nostram. Agitur de capite vestro, de nobilitate, de patria, de fide vestra, quae omnia Deo adjuvante, si cito, si totis viribus succurratur, salvari adhuc poterunt. Quod si tardi negligentesque fueritis, de omnibus (Deus avertat) actum erit. Si igitur vivere, si liberi fore cupitis, si fidem, si patriam amatis, secus in praemissis facere non praesumatis. Datum Budae feria sexta proxima post festum Visitationis Mariae Virginis. Anno Domini 1521.

A tergo: Magnifico Vito Fladniczar, libero domino de Zolonok, fidei Nobis dilecto. — Cito, Cito!

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nro. XLVIII. Orig. chart. Sigill.

CXLIX. 1521. 6. Julii. Budae.

Hungariae regi hoc fuit de Turcis nuntium perlatum: die 3. Julii, quae fuit dies Mercurii, „in grandissimo numero si erano posti sotto Nandoralba ouero Belgrado et quello haveano strecto et da terra et per el Danubio de modo, che quella forteza se hauea per assedeata, la qual era la principal et la piu importante del regno de Hungaria, et che tanto piu si dubitaua, quanto la se ritrouaua improvista de munitio[n]e, de gente et victuarie, per il che tutti se atrouauano come atoniti.“

Sanudo. T. 31. Ad 16. Julii 1521. — Arkiv. VIII. 118.

¹ Kovachich habet: recentissima.

CL. 1521. 10. Julii. Budae.

Sanudo notat, a Laurentio Orio, oratore, 16. Julii 1521 Buda scriptum fuisse: „Come Turchi continuavano prendendo qualche forteza di quel regno et hanno preso la forteza di Sabach, loco di importantia, dove il re Mathias stete assa tempo . . . Etiam ha preso 3 altri castelli, zoe . . ., qualli sono sula Croatia ala banda dila Schiauonia verso la Coruatia, siche sono intrati nel regno; sono ala Draua. E Turchi sono pocho lontani di Cinquechiese, il campo tutavia e atorno Belgrado, pur dentro vi e intrato soccorso. Questi baroni non fa le prouision, doueriano. Dicono aspetar 10^m Boemi schiopetieri. Tamen de qui alo eminente pericolo non si prevede: fanno conselij e pocha conclusion. Et in quello parlano contra la S^{ria} nostra: alcuni dicendo, quella che ben anisata non ha scritto de li il partir dil Sor Turcho da Constantinopoli per dita impresa, et questo a fato accio l' imperador non fazi . . . Et per vno venuto di Ragusi qui, dice auer visto D. Nicolo Minio, orator al Sor Turcho, de li che l andaua, dicendo questi, la S^{ria} a za conclusa la paxe con il Sor Turcho con noui capitoli, perho la non fa prouision a questo re. Et lui orator a scusa la S^{ria} nostra, che non a fato noui capitoli, e bisogna ondi riseruarla con S^{or} predito per causa di Cypro e di nostri mercadanti e in la Soria et Egypto.“

Sanudo T. 31.

CLI. 1521. 12. Julii. Venetiis.

„Vene l orator di Hongaria, qual non aue audientia, et fo mandati il Mocenigo e Pesaro, savij a terra ferma, da lui, con il qual messeno ozi poi disnar andar a caixa et far conclusion in 20^m duc. per resto di quello, dice, douer auer il re suo dala Sigria. nostra, et far in scrittura e tratar il modo e il tempo di satisfarlo.“

Sanudo. T. 31. Ad 12. Julii 1521.

CLII. 1521. 16. Julii. Budae.

Ad ea, quae e Francisci Masser, secretarii, literis, 16. Julii 1521 Buda scriptis, in libro Arkiv VIII. 120. continentur, Sanudo haec addit: „cegnando dar ala testa et darano ale gambe. Et za hanno passato la Sava e intrati nel regno zornate do lontam di qui. Tutto il regno e in paura grandissima. Il re e partito con 200 cauali e andato a uno loco mia . . . di qui, chiamato . . ., per veder chi lo seguita de prelati e baroni, e non e seguitato per la gran discordia tra lhor. Scriue etiam, e discordia di nobeli con li villani, siche uede in maximo precipitio quel regno. Questi dicono voler far fanti in Bohemia et ne hanno molti a tuor, ma sono mia 400 lontan di qui, siche questo soccorso sara tardi. Agitur de tota —, et si questo Turcho prende questo regno, hauera la nostra Dalmatia senza

altro, e potra venir in Friul al suo piacere. E di auerzer ben li ochij: questi Coruati e acordati con ditto Turcho e fati soi tributarij... — Questa letera par sia sta portata da uno orator hongaro, zonto questa note qui, et e partito per Roma.“

Sanudo. T. 31. Ad 2. Augusti 1521.

CLIII. 1521. 20. Julii. Venetiis.

„A di 20 la matina vene l orator di Hongaria per la sua expedition et far la quietazion, il qual perho non ha amplo mandato, tamen la letera dil re suplisse, e sta firmato per Aluise Sabadin secret.“

Sanudo. T. 31. Ad 20. Julii. 1521.

CLIV. 1521. 21. Julii. Venetiis.

„Fo mandato per l orator di Hongaria, qual vene in col: et ste con li cai di X, et fo zercha darli le poluere e quello richiede il re a conto di 20^m per Scardona e Clissa etc.“

Sanudo. T. 31. Ad 20. Julii 1521.

CLV. 1521. 27. Julii. Venetiis.

„A di 27 la matina vene l orator dil re di Hongaria et fo stipulato l instrumento dila quietazione per nome di quel Ser^{mo} re di tutto quello el pretendeva auer dala Signoria nostra per ogni conto etc.“

Sanudo. T. 31. Ad 27. Julii 1521.

CLVI. 1521. 27. Julii. In Tétény.

Ludovicus rex „judicibus et toti universitati Walachorum sub castro Nostro Ztharigrad“ scribit: „Remisimus istuc in capitaneatum Segniensem hunc fidelem Nostrum egregium Hieronymum Pethelelyth, cui eciam in collegam fidelem Nostrum egregium Gregoricum Orlowchyth, istic impresenciarum agentem, adiunximus, qui vos regant et vobis preesse debeant. — Datum in oppido Thethen sabbatho proximo post festum b. Anne matris Marie Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo.“

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CLVII. 1521. 30. Julii. Budae.

Sanudo notat, Laurentium Orio, oratorem venetum, 30. Julii Buda scripsisse: „Come il re, qual se ritrova a Teten con dno. Andrea dil Borgo, orator cesareo, mando per lui a dirli, venisse a

parlari. Et cussi ando. Qual li uso amorevole parole, dicendo, nel pericolo e questo regno per Turchi intrato (?) in quello, pertanto se li principi Xtiani non lo ajutaua, non sapeva che farli, perho richiedeva soccorso dila S^{ra} nostra con molte parole. —“

Sanudo. T. 31. Ad 30. Julii. 1521.

CLVIII. 1521. 10. Augusti. Budae.

Sanudo scribit: „Di Hongaria vidi letere particular di 10 da Buda, come il re con bon numero era andato in campo con aiuto di Bohemi, Polani, Todeschi et Hongari, et che vanno de bon animo. Turchi erano sotto Belgrado et nulla haueano fato. Et hauea il re da taia ala nazione italiana duc. 10⁰⁰. Et come la raina era col re, qual li hauia da —.“

Sanudo. T. 31. Ad 27. Augusti 1521.

CLIX. 1521. 28. Septembris. In castris prope Mohaç.

„Franciscus de Bathyan, pincernarum regalium magister, coram Ludovico rege fassus est: „Quod, quia sibi — Johannes Banffy de Also Lyndwa de et super illis quatuor milibus ac ducentis et viginti octo florenis, quos ipse Franciscus Bathyan castellanis castrorum Feyerkew et Wywar, nec non castellorum Imenzky et Jabloncza vocatorum, item officialibus curiam (sic) Dworyschya et Razohathacz appellatarum, aliis eciam familiaribus et servitoribus reverendi condam domini Petri Beryzlo, episcopi ecclesie wesprimiensis ac regnorum Nostrorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie bani, in ipsis castris, castellis et curiis existentibus, pro nonnullis debitis ejusdem condam domini episcopi et bani, ac pro necessariis prescriptorum castrorum, castellorum et curiarum, utputa victualium impositione pedutumque in eisdem serviencium ac equitum vada Zawe custodiencium solucione, interea scilicet temporis, donec et quousque eadem castra, castella et curias prenominate Johanni Banffy remisisset, ad racionem, ut ipse Franciscus asseruit, Nostram regiam usque modo exposuisset, pridem in castello ejusdem Francisci de Bachyan Krystalocz vocato paratis in pecuniis, tria scilicet milia et quadringentos puro in auro, reliquos vero octingentos et viginti octo florenos in monetis persolvendo, plenariam ac omnimodam impendisset solucionem atque satisfaccionem: ideo ipse memoratum Johannem Banffy et generosam dominam Margaretham Zekel de Ormosd, consortem suam, ac Stephanum filium ejusdem Johannis Banffy — exinde quitto reddidisset — prescriptumque castrum Feyerkew cum suis cunctis pertinenciis manibus ipsius Johannis Banffy assignasset. — Datum in castris exercitus Nostri prope oppidum Mohach metatis, in profesto beati Michaelis Archangeli Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo.“

Sigill. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 648, 11.

CLX. 1521. 29. Septembris. Zagrabiae.

„Magister Georgius de Gregoryancz, viceprothonotarius regni Sclavonie, — porciones suas possessionarias in possessionibus Markowcz, Hegen et Lowrenchewcz, in comitatu crisiensi, — Paulo Kercheny de Kanyaffewlde, capitaneo regni Sclavonie“, ejusque haeredibus donat. „Datum in festo b. Michaelis Arch. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CLXI. 1521. 19. Octobris. Quinque ecclesiis.

Mathias Barač, Auranae prior, donationem, Simeoni Mersić a Ludovico rege factam, suo quoque nomine probat.

Nos Mathias de Barach, prior Aurane etc. Memorie commendamus tenere presencium significantes quibus expedit universis: Quod Nos illi donacioni, quam — Ludovicus — rex etc. egregio Simoni Mersyich, antecessori ferclorum Sue Majestatis, super totalibus possessionibus Zenth Ilona, Lomno et Zenkowcz, — in — comitatu zagrabiensi —, alias ad prioratum ipsum Nostrum pertinentibus, fecit,¹ Nostrum consensum prebuimus et prebemus —, in quantum donacio earundem possessionum ad Nos pertinet, Nostre eciam donacionis titulo dedimus —, ita videlicet, quod annotatus Simon Mersyich et sui heredes de eisdem possessionibus tempore necessitatis contra paganos, aut alios quoscumque infideles et inimicos ipsius prioratus Nostri Nobis et Nostri successoribus unum equitem, ingeniis bellicis ornatum, in Nostri et successorum Nostrorum expensis, dare debebunt. — Datum Quinque ecclesiis sabbato proximo post festum beati Luce ewangeliste Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo.“²

Orig. membr. Ibid.

CLXII. 1521. Mense Octobri. Quinque ecclesiis.

Sanudo notat, Laurentium Orio, oratorem, Quinque ecclesiis scripsisse: „Come il re, vedendo il Turcho auer lassato ala custodia di Belgrado caualli... milia e pedoni..., non li ha parso per questa invernata di far altro ma dar licentia al exercito suo, et ordinato una dieta il zorno di santa Ixabela per meter una angaria universal

¹ Ludovicus rex Simoni Mersyich „anteambuloni dapum Nostrarum“ et Gregorio fratri ejusdem dictas possessiones a. 1520 novae donacionis titulo donaverat. (Orig. membr. Ibid.)

² Ludovicus rex has „Mathie de Barach“ literas confirmavit et donacioni ipsius Auranae prioris suum regium consensum praebuit a. 1522. 1. Novembris (Ibid.)

a tutto il regno, si per far a tempo novo exercito contra Turchi, come per aver danar per far il sponsalicio dila Ser^{ma} regina.“

Sanudo. T. 32. Ad 2. Novembris 1521.

CLXIII. 1521. I. Decembris. Budae.

Sanudo notat, Laurentium Orio, oratorem, 1. Decembris 1521. Buda scripsisse: „Item come e gran inimititia tra el conte palatino et —, per il che quelle cosse dil regno va mal. Poi li prelati in gran confusion tra lhorò, che tien, si dal papa e altri principi Xtiani quel regno non vien ajutato, indubitatamente si perdera. Scriue come l exercito turchesco, era a quelli confini, e partito. Et che il vayvoda transilvano era tornato ala deuotion di quel re.“

Sanudo. T. 32.

CLXIV. 1521. 15. Decembris. Budae.

Ludovicus rex zagradiensi capitulo concedit, ut omnis generis mineras in suis bonis fodere possit.

Nos Ludovicus, Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis: Quod Nos cum certorum fidelium Nostrorum supplicatione, Majestati Nostre propterea facta, tum vero pia intencione et sacro erga ecclesias Dei affectu inclinati, pro augmento cultus divini in ecclesia zagradiensi proque aliqua utilitate et victu commodiori capitularium ejusdem ecclesie ex speciali Nostra gracia et potestatis Nostre regie plenitudine id duximus annuendum et concedendum, annuimusque et concedimus presencium per vigorem: ut ipsi ubique in montibus, tenentis et territoriis oppidorum, possessionum et quorumlibet bonorum et jurium suorum possessionariorum, ubilibet in hijs regnis Nostris Hungarie et Sclavonie et partibus eorundem existencium et habitorum, mineras auri, argenti, cupri, ferri, plombi, stanni et aliorum quorumcunque metallorum reperire et invenire poterunt, eas aperiri, fodi — et laborari facere, universos eciam fructus et utilitates ex illis provenientes semper et imperpetuum libere percipere valeant atque possint ex presenti graciosa Nostra annuencia, lucro tamen camere Nostre, ex illis provenire et solvi debendo, salvo remanente, quod prefato capitulo infra decem annos, a die datarum presencium computando, ut per id tempus labor et cultura prefatarum minerarum et fodinarum commodius inchoari continuarique et aliquod incrementum suscipere possit, graciose condonavimus et relaxavimus. Datum Bude die dominico proximo post festum beate Lucie virg. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo.

Relacio magistri Thome archipresbiteri de Beregza . . .
secretarii regie Majestatis.

Sigill. Orig. chart. in archivio zagrab. capit. fasc. 1. nr. 20. V. Kerschlich Hist. 214. Marcelović.

CLXV. 1521. 26. Decembris. Budae.

Sanudo notat, Laurentium Orio, oratorem, 26. Decembris a. 1521 Buda scripsisse: Ludovicum regem ejusque conjugem promptos esse votis regni Bohemiae legatorum satisfacere, a quibus in Bohemiam vocabantur, sed huic eorum consilio regni Hungariae primores adversari, „perche questo saria uno abandonar il regno di Hongaria e inanimar Turchi ala invasion di quello, con dir, il suo re et regina e schampati e andati in Bohemia. Scrive, ch e gran contraversie tra quelli S^{ri} et baroni, et maxime tra il conte palatino, qual era amalato di gote, et il vayvoda transilvanó, qualli tutti do fo electi capⁱ contra Turchi, unde non volendo cieder l uno al altro, era sta trova questo expediente, di far cap^o dil impresa il re di Polana, suo barba, il qual si scusa non poter, per esser occupato contra Moschoviti, per il che questa M^{ta} ha mandato oratori a ditti Moschoviti, per veder di pazificharli con ditto re di Polana.“

Sanudo. T. 32. Ad 6. Januarii 1522.

CLXVI. 1521.

Zagrabiense capitulum in lite, „inter honorabilem Petrum presbiterum de Zenth Maria, prebendarium et succentorem chori ecclesie nostre zagrabiensis,“ et „colonos nostros et per consequens ejusdem Petri prebendarii in possessione Zepnycza — racione et pretextu taxe sew collecte ordinarie,“ hoc decrevit: „Quod — iidem jobagiones et coloni nostri perpetuis futuris temporibus racione et pretextu totalis taxe sew collecte ordinarie premissae prescriptas quatuor pensas de qualibet sessione integra non in denariis, quorum centum facerent florenum unum, neque in denariis albis, quorum trecenti facere possent similem unum florenum hungaricalem, sed in denariis sew wyennensibus nigris ipsas quatuor pensas, aut loco illarum pro singulis quinque wyennensibus duos denarios hungaricales, in toto ipse quatuor pense denariorum sexaginta quatuor denarios similes facien., quorum videlicet centum faciunt unum florenum, ipsi Petro — dare — sint obligati.“ 1521.

Orig. membr. in archivio zagrab. capit. fasc. 99, nr. 67.

CLXVII. 1522. 7. Januarii. Budae.

Sanudo de Laurentio Orio, oratore, notat: „Et per una altra letera in zifra avisa, quelli S^{ri} Hongari averli parlato et dolesto, che la S^{ria} non da alcun ajuto a quel regno, imo che essendo uno vayvoda Turcho venuto a Spalato con assa danari per venir in Hongaria, par che quel cap^o di Spalato lo hauea mandato a Venexia et con li danari, dolendosi molto di questo, che signali di pocha amicitia verso il suo re etc.“

Sanudo. T. 32. Ad 18. Januarii 1522.

CLXVIII. 1522. 26. Januarii.

Petrus Keglavić fatetur, castrum suum Bužin, a captivis Turcis occupatum, a bano Joanne Torquato liberatum sibi que restitutum fuisse.

Nos capitulum ecclesie chasmensis memorie commendamus: Quod egregius Petrus Keglwych de Bwsyn coram nobis personaliter constitutus sponte et libere confessus est in hunc modum. Quod dum idem superioribus temporibus ultra spacium unius anni in arduis serviciis regie Majestatis, domini Nostri graciousissimi, ac tocius regni fuisset occupatus domnique et castro suo Bwsyn predicto, in confiniis constructo, providere et invigilare nequivisset, sicque interea castrum ipsum Bwsyn, in comitatu zagrabiensi habitum, quidam Turci, captivi ipsius Petri Keglwych, in carcere ejusdem castri tunc existentes, per insidias studioseque de vinculis et captivitate se eliberando custodemque eorum cum aliis certis servitoribus et vigilatoribus ibidem interficiendo expugnassent et recepissent sueque dicioni subegissent, — quo nefandissimo infortunio accepto spectabilis et magnificus dominus Johannes, comes Corbavie ac regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie banus, ex amissione ejusdem castri majus periculum toti huic regno evenire formidando, dum sua spectabilis magnificentia viribus illud expugnari ab ipsisque captivis recipi minime posse agnovisset, promittendo fide mediante dictos Turcos captivos, si castrum ipsum restituerent, libere et pacifice ad propria abire velle permittere, hocque pacto castrum ipsum recuperavisset et ad manus suas non facile redemisset, tandemque ex sua innata bonitate et benignitate ob favoremque et amicitiam ipsius Petri Keglwych idem castrum simul cum omnibus bonis, possessionibus porcionibusque et juribus possessionariis cunctisque aliis rebus et cledodiis domus, post exitum dictorum Turcorum in eodem castro repertis, libere et pacifice integreque restituisset ac ipsum in dominium illius reposuisset: super quo idem Petrus Keglwych eundem dominum Johannem, comitem et banum, ac eciam de universis captivis utcumque de illo castro eiectis, per omnia quittum et expeditum reddidisset et commisisset presencium per vigorem, gracias immortales de hoc sue spectabili magnificentie exhibendo Datum die dominico proximo post festum conversionis beati Pauli apostoli Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo secundo.

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CLXIX. 1522. 10. Februarii. Venetiis.

„A di X la matina fo letere di Ragusi di , come hanno aviso da Constantinopoli deli gran preparamenti, ordinati per il Ser per la impresa terrestre di Hongaria, et che l dovea venir in Andernopoli.“

Sanudo, T. 32. Ad 10. Februarii 1522.

CLXX. 1522. 23. Februarii. Budae.

*Ludovicus rex omnibus et singulis mandat, ut, quae sibi de criminatio-
nibus contra Joannem Torquatam, Corbaviae comitem et banum, a Pe-
tro Keglevič prolatis, nota sint, edicant.*

De commissione domini regis.

Ludovicus, Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Fidelibus No-
stris, universis et singulis magnificis ac egregiis et nobilibus nec non
aliis cunctis subditis Nostris cujusvis scilicet . . . status et condicio-
nis hominibus, ubivis et in quibuscunque comitatibus regnorum No-
strorum Croacie et Slavonie existentibus, quibus presentes ostendentur
et cum presentibus fuerint requisiti, salutem et gratiam. Exponitur
Majestati Nostre in persona fidelis Nostri, egregii Petri Keglewych de
Bwsyn, bani castri Nostri Jaycze, quod quamvis hijs superioribus
annis, vivente diu adhuc reverendissimo condam domino Thoma, ar-
chiepiscopo et cardinale ecclesie Strigoniensis, idem condam dominus
Thomas cardinalis quoddam castrum suum Krwppa vocatum, in co-
mitatu zagrabiensi existens habitum, ad manus magnifici Johannis
comitis Corbavie, nunc regnorum Nostrorum Dalmacie, Croacie et
Slavonie bani, sub ea condicione dederit et assignaverit, ut dum et
quandocunque prefatus condam dominus Thomas cardinalis predictum
castrum suum Krwppa ab ipso comite Johanne rehabere et repetere
voluerit, extunc idem Johannes comes eidem condam domino Thome
cardinali preter omnem occasionem et difficultatem idem castrum
reddere astrictus esse deberet; ad cujus restitutionem prefatus Jo-
hannes comes Corbavie memorato condam domino Thome cardinali
sub fide christiana honorisque et humanitatis sue mediante sponte se
strictissime obligaverit. Tamen idem comes Johannes, postposita pre-
missa strictissima obligacione sua, prescriptum castrum Krwppa, quam-
vis pluries requisitus numquam in hodiernum usque diem ipsi con-
dam domino Thome cardinali aut fratribus ejusdem, prout prescripta
fide sua christiana honoreque et humanitate suis astrictus fuisse de-
bebat, reddere curasset. Preterea aliquociens derelicta fidelitate, qua
paterne Majestati Nostre Majestatis et sacre ejus corone debuisset, in
regnum Nostrum Croacie studiose et deliberate Thurcos, atrocissimos
hostes hujus regni Nostri, induxisset et certos fideles Nostros, vide-
licet magnificos Emericum Thewrewk de Ennyng ac Franciscum Be-
ryzlo de Grabaria consequenterque gentes banales illustris condam
domine ducisse, relicte videlicet condam Johannis ducis Corvini, ex
preconcepta malicia insidiando profligari fecisset, aliasque similes
hujusmodi nonnullas enormitates et infidelitates palam contra pater-
nam Majestatem Nostre Majestatis et hoc regnum Nostrum fecisse
commisisset et perpetrasse dicitur. Forent igitur nonnulli de vestri
medio, quibus premissa majori parte constarent evidenter. Unde nunc
idem exponens pro sustentacione jurium suorum fassionibus et atte-
stacionibus vestris plurimum foret necessarius. Nos igitur hujusmodi

justis et legitimis supplicacionibus ipsius exponentis, Nobis superinde porrectis, inclinati, volumus propterea et fidelitatibus vestris et vestrum cuilibet serie presencium strictissime precipiendo committimus et mandamus: quatinus acceptis presentibus dum et quando per prefatum exponentem vel ejus homines cum presentibus fueritis requisiti, vel alter vestrum fuerit requisitus, extunc simul vel divisim ad alia loca credibilia capitularia vel conventualia, ad unum scilicet brevem terminum, per ipsum exponentem vel suos homines, per eum ad id deputatos, eligendum, personaliter accedere ibique in eisdem locis capitularibus vel conventualibus ad fidem vestram, Deo debitam, fidelitatemque Nobis et sacre hujus regni Nostri Hungarie corone observandam, totam seriem, si quidem vobis vel alteri vestrum de premissis constat certitudo veritatis, suo modo eaque serie fateri dicereque et referre ac attestare modis omnibus debeatis et teneamini. Super quibus quidem fassionibus et attestacionibus vestris literas prenominato Petro Keglewych, exponenti, per ipsa loca capitularia vel conventualia, ad que scilicet loca vos vigore presentis mandati Nostri legitimi ingressi fueritis, sub sigillo eorum capitulorum vel conventuum pro sustentacione jurium suorum dari volumus et jubemus. Et secus nullo modo nullaque ratione facere presumatis. . . Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datam Bude die dominica proxima post festum beati Mathie apostoli Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo secundo.

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academice Slav. mer.

CLXXI. 1522. 28. Februarli. Strigonli.

Sanudo notat, Laurentium Orio, oratorem, 28. Februarii 1522 Strigonio scripsisse: Turcas jam ad Belgradum congregari „et fevano assa barche per butarle nel Danubio, unde etiam lhoru Ongari fevano assa barche per esserli al incontro. Et che si atendeua a scuoder la exation imposta. Et che erano rimasti quelli signori al governo dil Hongaria. Et che hanno grande speranza in lo ajuto, li ha mandato a prometer la cesarea M^{te} di 20^m fanti et 300 pezi di artellarie et la persona di don Ferando suo fradello etc.“

Sanudo. T. 33. Ad 20. Martii 1522.

CLXXII. 1522. 15. Martii. Budae.

Stephanus de Báthor, palatinus et regis locumtenens, sagrab. episcopo Simeoni committit, ut annonae ad castrum Jajce invehendae causa suas gentes mittat.

Reverendissime in Christo pater, domine et amice honorande. Quia castrum Jaycza laborat victualium penuria, suntque tam victualia, quam alia, que opus sunt ad castrum ipsum, jam deposita et prepa-

rata, solum opus est gentibus, que victualia ipsa conducant; in tanto autem discrimine, in quanto patria ista versatur, utpote cum hostis maxime infestus nobis est, non parva comitiva opus est. Itaque hortamur et rogamus dominacionem vestram ac nihilominus in persona Majestatis domini nostri graciousissimi, cujus vicem gerimus, vobis eciam committimus, ut gentes vestras, quas racione ipsius episcopatus tenetis, illuc quam primum mittere velitis et debeatis. Nam, si per vos aut ex mora aut ex negligencia aliquid pretermissum fuerit in ipsa victualium impositione, cogemur pro officio nostro exquirere, cujus culpa id acciderit. Itaque hortamur dominacionem vestram, ut in hoc aut mora aut renitencia aliqua a dominacione vestra non committatur. Ex Buda sabbato ante dominicam Reminiscere Anno 1522.

Stephanus de Bathor, palatinus et comes ac in
absencia regie Majestatis locumtenens.

A tergo: Reverendissimo in Christo patri, domino Simoni episcopo ecclesie zagrabieusis, amico nobis honorando.

Sigill. Orig. chart. in archivio sagrab. archiep. Pol. 10, 1.

CLXXIII. 1522. 25. Martii. Venetiis.

„A di 25, fo l anonciazion dela Madona, il principe fo a messa. . . in chiesa di San Marco con li oratori: papa, imperador, Franza, Ferara et Mantoa, et per sesto il conte Bernardin Frangipani, vestito ala ungaréscha con vesta di veludo paonazo, scufia in testa.“

Sanudo. T. 33. Ad 25. Martii. 1522.

CLXXIV. 1522. 15. Aprillis. Zagrabiae.

Mandatum Johannis Torquati, comitis Corbaviae et bani, ad čazmense capitulum datum, quo idem homines Georgii marchionis brandenburg. evocare jubetur „juxta conclusionem dominorum regnicolarum, in congregacione generali eorundem, pro dominica Judica proxime preterita Crisii celebrata, editam, ad congregacionem generalem eorundem regnicolarum dicti regni Slavonie posthac primitus celebrandam, Nostram in presenciam in sedem crisiensem. — Presentes autem sigillo egregii Pauli Kercheny de Kanyaffewlde, vicebani et comitis Nostri crisiensis, fecimus consignari. Datum Zagrabie feria tertia prox. post dominicam Ramis palmarum Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo secundo.“

Orig. chart. in bibliotheca academ. Slav. mer.

CLXXV. 1522. Mense Aprilli. Capodistria.

„Di Caodistria di S. Piero Mocenigo, proveditor et cap: di . . . , come havea auto aviso, che 10^m cavali di Turchi erano ritornati

di Bossina et hanno tolto do castelli dil conte Bernardin Frangipani.“

Sanudo. T. 33. Ad 30. Aprilis 1522.

CLXXVI. 1522. 3. Maji. Venetiis.

„Vene l orator di Hongaria in col^o, al qual fo leta la risposta fatoli eri per pregadi con altre parole ditoli scusando la Sta Nostra, et li fo mandato a donarli duc. 50 d oro. . . , il qual orator si partira e andera a Roma.“

Sanudo. T. 33. Ad 3. Maji. 1522.

CLXXVII. 1522. Mense Junio.

Sanudo dicit ad 3. Julii 1522: „Di S. Lorenzo Orio“ fuisse literas, quae erant „date in Bohemia a Xagabria a di . . . di zugno. Scrive una vitoria hanno auto Hongari contra Turchi in la Transilvania, et e sta morti da Turchi 4000.“

Sanudo. T. 33. Ad 3. Julii 1522.¹ Vide Rad XVIII. 144.

CLXXVIII. 1522. 3. Julii. Jaderae.

„Da Zara di S. Franc^o Arimondo, conte, et S. Benetto Valier, cap^o, di 3: come 15^m Turchi benissimo in ordine erano tornati una altra volta a campo a Clissa, locho dil re di Hongaria.“

Sanudo. T. 33. Ad 7. Julii 1522.

CLXXIX. 1522. 12. Augusti. Venetiis.

Ad ea, quae in libro Arkiv VIII. 153 ad 12. Augusti a. 1522 de Thoma Nigro, oratore pontificis, dicuntur, in originali Sanudi manuscripto haec adduntur: „Al qual expose li iminenti pericoli turcheschi a ruina dila Xtianita; unde commosso molto Soa santita, prometendo, quando el sara a Roma, fara ogni cossa; in questo messo l a fatto suo orator a tutti li principi et Sta xtiane., exortandoli ajutar il re di Hongaria contra Turchi etc. Il doxe li disse: per nui non ha manchato ni manca. Havemo fato una armata di 50 galie . . . , ma non bisogna nui siamo li primi a comenzar. Et lui exorto a far union contro il Turcho. E stato in Franza dal re X^{mo}.“

Sanudo. T. 33. Ad 12. Augusti 1522.

¹ Idem Sanudo ad 25. Julii 1522 notat: a Laurentio Orio, oratore, „fo piu letere, date in Bohemia a Xagabria, le ultime di . . .“

CLXXX. 1522. 25. Augusti. Budae.

Ludovicus rex Joanni Banfi de Alsó Lindva mandat, ut quasdam literas, tempore oppugnationis castri Mutnica confectas et Joannem Torquatum, Corbaviae comitem, gravantes, edat.

De commissione domini regis.

Ludovicus, Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Fideli Nostro magnifico Johanni Banffy de Lyndwa salutem et gratiam. Expositum est Majestati Nostré in persona fidelis Nostri egregii Petri Keghlewyc de Bwsyn, alias bani castri Nostri Jayczensis: qualiter, cum superioribus his annis, post mortem videlicet et decessum illustris condam Jobannis ducis Corvini magnificus condam Emericus Thewrewk de Ennyng cum nonnullis exercitibus et gentibus banalibus castrum Mwthnycza nuncupatum obsedisset regiamque ad rationem expugnare habuisset, tunc licet per intermediantes personas inter prefatum condam Emericum Thewrewk ac egregium condam Franciscum Beryzlo de Grabarya ab una, nec non magnificum Johannem comitem Corbavie, quedam litere obligatorie compromissionales, juramentum in se continentes, emanate fuerint, tamen dictus Johannes comes Corbavie, non curatis exposit hujusmodi literis obligatoriis compromissionalibus, contra suum jusjurandum magnam Thurcorum multitudinem hostiliter et insidiosè contra predictos condam Emericum Thewrewk et Franciscum Beryzlo, sub dicto castro Mwthnycza nuncupato existentes, induxisset et ibidem omnem fere copiam sew exercitum eorundem Emerici Thewrewk et Francisci Beryzlo gentesque banales idem Johannes comes cum Thurcis profigari fecisset, per hoc compromissum et obligamen suumque jusjurandum fideliter, prout debuisset, observare minime curasset, — que quidem litere obligatorie compromissionales, inter partes prenotatas modo prehabito emanate, tandem ad manus prelibati condam Francisci Beryzlo devenite fuissent, obeunte autem eodem condam Francisco Beryzlo novissimis temporibus istis utcumque ad manus vestras devenissent et nunc quoque manibus vestris in specie haberentur. Unde nunc idem exponens easdem literas obligatorias compromissionales pro jurium suorum sustentacione ad se in specie per vos dari et assignari vellet. — Datum Bude in crastino festi beati Bartholomei apostoli Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo secundo.

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CLXXXI. 1522. I. Decembris. Pragae.

Ludovicus rex Franciscum de Batthyán ad se vocat, ut sibi socius ludorum sit.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis sincere dilecte. Literas vestras accepimus, et placuit

gratumque Nobis fuit, vos de peregrinatione vestra sanos et incolumes rediisse. Caeterum ubi quaeritis, an debeatis ad Nos ingredi, et si ad carnisprivium venturum hic maneremus, arma vestra hastiludio apta et equum importare (sic). Sciatis, paucos admodum esse hic Nobiscum Hungaros, et ideo optamus, volumus, ut ad Nos venire et ingredi debeatis. De tempore autem, ubi in ipso carnisprivio futuri simus, certi adhuc aliquid scribere non possumus, cum negotia Nostra bohemica nondum expedire potuerimus. Afferatis tamen vobiscum et equum et arma ipsa hastiludio apta, ut ubicumque tunc temporis, etsi etiam in itinere fuerimus Nostri ad Hungariam reditus, in Moravia, vel alibi fuerimus, possimus laete vivere et laetos agere dies. Commissimus autem thesaurario Nostro per alias literas Nostras, ut vobis provisionem facere vosque expensis necessariis juvare debeat. Aliud igitur ne feceritis et bene valete. Ex arce Nostro (sic) Pragensi secundo die festi b. Andreae Apostoli. A. D. 1522.

Ludovicus rex m. p.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyan, pincernarum Nostrorum regalium magistro, fideli nobis dilecto.

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nro. XLIX. Orig. chart. Sigill.

CLXXXII. 1522. 4. Decembris. Pragae.

Ludovicus rex Franciscum de Batthyan monet, ut nonnisi negotiis peractis ad se veniat.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis nobis dilecte. Quamvis nudius tertius in aliis litteris Nostris, parvo quodam sigillo obsignatis et manu Nostra subscriptis, quibus literis tuis ad Nos datis respondimus, scripserimus et commiserimus tibi, ut ad nos venire debeas, tamen, quia ex fidele Nostro reverendissimo domino Ladislao episcopo Agriensi, cancellario Nostro, intelleximus, te plura et varia arduaque tam in regno Nostro Sclavoniae, quam alibi habere negotia, et ideo contenti sumus, ut pro hoc tempore ad Nos non venias, sed istic maneat ad disponendum negotia tua, super quo te excusatum habebimus. Quod si expeditis tandem negotiis tuis in felici Nostro ad Hungariam reditu obviam Nobis venire volueris, idque licebit tibi per commoditatem tuam facere, libenter te videbimus. Datum in arce Nostra Pragensi feria quarta proxima post festum b. Andreae Apostoli. Anno Domini 1522.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyan, pincernarum Nostrorum regalium magistro, fideli nobis dilecto.

Ibid. Nro. L. Orig. chart. Sigill.

CLXXXIII. 1522. 23. Decembris. Čazmae.

„Johannes Torquatus, comes Corbavie ac regnorum Dalma-
cie, Croacie et Sclavonie banus,“ capitulum zagrab. literis, „Chasme
feria tertia prox. post festum b. Thome apostoli — Millesimo quin-
gentesimo vigesimo secundo“ datis, propter violentias, a jobagionibus
ejusdem capituli „in anno, cujus jam tertia vel citra instaret re-
volucio“, factas, „in sedem — zagrabiensem“ evocari jubet „juxta
conclusionem dominorum regnicolarum hujus regni Sclavonie racione
et pretextu verberacionis, wlneracionis, detencionis ac interempcionis
nobilium, ac domorum et curiarum nobilitarium invasionis, nec non
occupacionis et incensionis quorumcunque bonorum et possessionum
nobilium scilicet, popularium hominum et jobagionum eorundem no-
bilium, stabilitam, literarumque regie Majestatis, superinde emana-
tarum, continenciam.“

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 167, 3.

CLXXXIV. 1522. 23. Decembris. Čazmae.

„Johannes Torquatus, comes Corbavie ac regnorum Dalma-
cie, Croacie et Sclavonie banus,“ capitulum zagrab. literis, „Chasme
feria tertia prox. post festum b. Thome apostoli — Millesimo quin-
gentesimo vigesimo secundo“ datis, propter hanc „in anno, cujus jam
octava citra vel ultra instaret revolucio“, factam violentiam, „in sedem
— zagrabiensem“ evocari jubet: „Jobagiones — capituli — unum mo-
lendinum in fluvio Kwppa vocato, partim videlicet ipsius domini
exponentis (scil. Simeonis episcopi zagrab.) intra veras metas et a
parte metarum possessionis sue . . . Pozawych vocate . . . et supra
eandem possessionem a parte orientali, partim vero in portu posses-
sionis ipsius capituli Drenchyna vocate adjacen., ubi videlicet nun-
quam alias molendinum fuisset, . . . construxissent . . . portum simul
cum medietate fluvii predicti idem capitulum pro se ipso omnino
occupari faciendo, et per hoc ipsum fluvium Kwppa omnino per
structuram ejusdem molendini adeo obstruxissent, quod a triennio
fere et ultra homines mercatores, qui eorum mercimonia ad partes
regni Croacie et e converso de eodem regno Croacie hinc et hanc
per eundem fluvium super naves ipsorum deducere et eidem domino
episcopo, exponenti, in locis theloniorum, ad id deputatis, thelonium
solvere soliti fuerant, naves ipsas minime deducere potuissent, per
hocque idem capitulum ipsi domino exponenti a triennio, ut premis-
sum est, et in quibus terminis hujusmodi structura molendini perdu-
rasset, in non exaccione hujusmodi thelonii plus quam trecentorum
flor. auri, et in . . . sione piscium, quos per hujusmodi structuram
molendini per eundem fluvium ad alia tenuta ipsius domini episcopi,
exponentis, iidem jobagiones dicti capituli, et per consequens idem
capitulum, licet ad id sepius requisiti, pertransire non permisissent,
plus quam ducentorum flor. auri dampna intulissent.“

Orig. chart. Ibid.: Jurid. 165, 3.

CLXXXV. 1522. 25. Decembris. Cazmae.

„Johannes Torquatus, comes Corbavie ac regnorum Dalmacie, Croacie et Slavonie banus, capitulum zagrab. literis, „Chasme in festo nativitatís Domini — Millesimo quingentesimo vigesimo secundo“ datis, propter violentias, a jobagionibus ejusdem capituli „in festo b. Elie prophete, cujus jam tertia vel citra instaret revolucio, preterito“ factas, „in sedem — zagrabiensem“ evocari jubet. Vicebanus nominatur „Paulus Kerecheny de Kanyaffelde.“

Orig. chart. Ibid.: Jurid. 166, 3.

CLXXXVI. 1522. Zagrabiae.

Capitulum ecclesiae zagrabiensis „Johanni Torquato, comiti Corbavie ac regnorum Dalmacie, Croacie et Slavonie bano,“ refert: se accepisse literas inquisitor., evocator. et insinuator., a „Laurencio de Wylak, duce Bozne, giudice curie — regis, — Zagrabie in festo Johannis ewangeliste A. D. Millesimo quingentesimo vigesimo secundo“ datas, quibus „Petrus, Johannes et Ladislaus Imprych de Jamnyca — ad congregacionem generalem universorum dominorum et nobilium — comitatus zagrabiensis, post harum (scil. literarum) emanacionem Zagrabie quam primum celebrandam, regni Slavonie bani — in presenciam in sedem zagrabiensem“ evocantur, et quidem propter violentias, in possessione „Georgii Berizlawych de Mlaka — Lwechlynycza“ vocata, factas.

Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 138, 18.

CLXXXVII. 1522 — 1523.

„Johannes Torquatus, comes Corbavie ac regnorum Dalmacie, Croacie et Slavonie banus“ ad čazmense capitulum literas introductor. et statutor. dedit, e quibus haec notamus: „— Dicitur Nobis in persona nobilis domine Elene, relicte egregii quondam Georgii de Zempche, sororis carnalis similiter quondam egregii Georgii Boboelych de Kozara, quomodo ipsa — in dominium medietatis porcionis possessionarie nobilis quondam Francisci de Megyewrechy in possessione Megyerechy predicta, in comitatu crisiensi existentis —, domusque et curie nobilitaris ibidem habite ceterisque possessionibus in districtu Megyerechy..., alias per prefatum quondam Franciscum de Megyerechy egregio quondam Georgio Boboelych, fratri carnali dicte domine exponentis, titulo pignoris obligatarum, ipsam dominam Elenam, exponentem, mortuo Georgio Boboelych.. et heredibus deficientibus eodem titulo pignoris concernencium, legitime vellet introire.“ Ideo banus mandat, ut statutio peragatur. „Contradiectores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatam dominam Elenam, exponentem, ad generalem congregacionem regnicolarum regni Slavonie pro festo conversionis b. Pauli apostoli

proxime affuturo Crisii celebranda Nostram in presenciam in sedem crisiensem. . . Presentes autem sigillo novo egregii Pauli Kerecheny de Kanyafewlde, vicebani et comitis Nostri crisiensis, fecimus consignari. Datum Chasme feria tertia prox. post festum b. Thome apost. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo secundo.“ — Quum statutio „die dominico in festo sanctorum innocent. martirum“ a. 1523 perageretur, protestatio nomine „Sophie, consortis nobilis Johannis de Chezmycze“, facta fuit.

Orig. chart. Ibid. N. R. A. 28, 47.

CLXXXVIII. 1522—1523.

Mandatum Joannis Torquati, Corbaviae comitis et bani, in lite, quae inter Simeonem zagrab.-episcopum et ejus capitulum a. 1522 propter varias violentias agitabatur, datum. Partes a. 1523 litem suam ad arbitros deduxerunt, quos inter „Stephanus Henczelly de Pethrowcz — iudicis curie regie ac regni Sclavonie protonotarius“ nominatur.

Orig. chart. in archivio zagrab. capit. fasc. 67, nr. 9; 100, 89. — Marcelović.

CLXXXIX. 1522—1523.

Relatoriae žazmensis capituli literae, ad „Johannem Torquatum, comitem Corbaviae ac banum“, datae: de inquisitione, quae vi literarum ejusdem bani, „Chasme in vigilia festi b. Thome apostoli — Millesimo quingentesimo vigesimo secundo“ datarum, contra „nobilem Thomam Heryak de Kozynschak, castellanum et provisorem — in castello — Bosyako“ et „Mathiam, priorem Aurane“ — „sabbato in festo b. Johannis evangeliste“ a. 1523 peracta fuit.

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 169, 3.

CXC. 1523. 15. Januarii. Norimbergae.

Ferdinandus, archidux Austriae, Christophorum comitem de Frangepanibus officio sibi militandi sub certis conditionibus solvit.

Ferdinandus, Dei gratia princeps et infans Hispaniarum, archidux Austriae, dux Burgundie etc., imperial . . . Nobis dilecto Christophoro de Frangepanibus, comiti Segnie, Veglie et Modrussie, gratiam Nostram et . . . ad quorumcunque fidelium suorum honesta vota et desideria applicare et ejus animum intendere ac . . . consensum suum non denegare. Propterea, cum tu comes Chrystophore aliquamdiu Nobis . . . et ea Nobis accepta et grata fuerunt, et tibi visum fuerit in eis diutius non persistere scipere et acceptare, verum a Nobis veniam et licentiam te ab obsequiis Nostris absentare ad domum tuam . . . revertendi poscere. Nos vero, ne precibus

tuis clementia et benignitate Nostra dees favorabilem licentiam et veniam damus, concedimus et impartimur tenore presentium te absentandi et abeundi hactenus per te sincera integritate Nobis prestitis et ad domum tuam paternam redeundi, quod persistas Nostram Austrie fidelitatis homagio et juramento super castris, oppidis et villis, que a Nobis prefecturam obtines, tenes et eis prees, ut tibi tueque integritati, fidei et sinceritati plane confidimus tergo impressi munimine roboratarum. Datum Noremberge die quintadecima mensis Januarii DXXIIIo.

Ferdinandus m. p.

. serenissimi domini principis proprium.

Sigill. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 1648, 47.

CXCI. 1523. 8. Februarii. Praga.

Ludovicus rex omnibus in suis regnis iudicibus (Joanni Torquato quoque, comiti Corbaviae et bano) hoc dedit mandatum: „Cum Nos in castris Feyerkew, Wyvar et Lobor ceterisque omnibus bonis magnifici quondam Francisci Beryzlo de Graboria certum jus habere dinoscamur, sicutque per Nos intra reditum Nostrum in Hungariam apud manus magnifici Joannis Banffy de Also Lyndwa sub certis conditionibus relicta, universas et quaslibet causas, tam per ipsum Joannem Banffy, quam per alios quospiam in alterutrum motas et movendas de dictis bonis, de plenitudine auctoritatis Nostre regie intra Nostrum in Hungariam reditum differendas et prorogandas duximus.— Datum Prage die dominico post festum beate Dorothee virg. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo tercio.“

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648. 23.

CXCII. 1523. 10. Februarii. Grdjevac.

Quidam nobiles caeteros sui ordinis homines ad congregationem in loco Dolnji Zdenci celebrandam invitant, ut violata nobilium libertas vindicetur.

Universis et singulis egregiis et nobilibus dominis iudium cujuscunque comitatus, in ambitu regni Sclavonie existentis, nec non et toti universitati nobilium ejusdem regni, dominis et fratribus suis, Balthasar de Batthyan, Johannes de Thah, Johannes Castellanffy, Johannes et Ludovicus Pekri, Franciscus Nelepewczy, Pangracius, Johannes, Michael, Christophorus et Bolfgangus de Zempeze et ceteri fratres, salutem et amicitiam perpetuam. Audire jam potuistis, quale detrimentum et quale ignominiam diebus proxime transactis, post discessum nostrum ex civitate Crisiensi, quidam non amici nostri ex regnicolis istius regni contra libertatem nostram et omnium vestrum ac tocius regni, certos nobiles ibidem graviter verberando, super nos et vos et quemlibet vestrum fecerunt, et ultra illa verbera

quasdam pecunias fumales in derogamen et opprobrium nostrum ac vestrum ordinaverunt; ut scilicet de nostris propriis expensis nobiscum lites protrahant et de nostra pharetra nos sagittent. Decrevimus igitur una cum omnibus dominis magnatibus istius regni, quibus libertatem regni sic violari et infringi eque grave ac . . . est sicuti nobis, in dominica Invocavit proxime ventura in oppido Also Izdencz quandam congregacionem facere, ut ibi de remedio hujusmodi ignominie, super nos et quemlibet vestrum facte, provideamus et eciam aliquid boni ad conservacionem vel pocius recuperacionem honoris nostri concludamus. Rogamus itaque vos et requirimus per presentes tanquam fratres et amicos charissimos, velitis pro vita, honore vestro, die prefixo in loco jam dicto personaliter singuli constitui et adesse: melius namque esset nobis mori vel pocius viven(tibus) sepeliri, quam in tali ignominia et dedecore jacere. Iterum vos rogamus et hortamur, secus ne feceritis; pecunias autem fumales, contra nosmet ipsos sic injuste ordinatas, nullus vestrum introdet, nam quicumque intrödederit, sibimet ipsi dampnum et risum facit. Ex Gordowa feria 3. prox. post Apolonie virg. et mart. Anno 1523.

Sigill. Orig. chart. in archivio zagrab. archiep.: Pol. 11. 1.

CXCIII. 1523. 2. Junii. Budae.

Sanudo notat ad 22. Junii 1523, plures Laurentii Orio, oratoris, traditas esse literas, „l ultime dile qual sono di 2 dil instante.“ Orio dicit, Ludovicum regem rebus belli intentum esse et legatum pontificis cum pecuniis expectare. „Ma hanno nova, vien 70^m Turchi nel regno et a quella impresa. Et si dice, che etiam il Sor Turcho vegnira im persona. Erano 12 mia di Belgrado lontan dito exercito. E si l Danubio non fusse cressuto, za ariano principiato. . . Il re spera in le zente dil Infante, qual fin hora e venute poche. Et a uno exercito, cap^o dil qual e uno frate di San Fran^{co}.“

Sanudo. T. 34. Ad 22. Junii 1523.

CXCIV. 1523. 26. Junii. Budae.

Ludovicus rex has literas donationales dedit: „Quod Nos cum ad nonnullorum fidelium Nostrorum humillime supplicacionis instanciam, per eos pro parte generose domine Margarethe, filie condam magnifici Joannis Hennyng de Zomzedwara, ac puelle Anne, filie ejusdem, Nostre propterea factam Majestati, tum vero pietate et misericordia moti, ne easdem, dominam Margaretham et Annam filiam suam, successu temporum sub tectis aliorum divagari contingat, castra Zomzedwara et Selyn vocata cum districtibus Berdocz, Zthobnyk, Krawarczka et utroque Chyche nuncupatis, ad eadem castra pertinentibus, nec non castellum Zthwbycza inferiorem . . ., in quorum omnium pacifico dominio prefata domina Margaretha progenito

*

res suos ab antiquo perstitisse seque ipsam persistere eciam de presenti asserit, simul cum omni jure Nostro regio, — premissis sic ut prefertur stantibus et se habentibus, memoratis domine Margarethe ac puelle Anne, filie, nec non egregio Stephano de Deshaza, socero ejusdem, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis nove Nostre donacionis titulo dedimus. — Datum Bude in profesto beati Ladislai regis et confessoris Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo tercio.“

E literis Ferdinandi regis, 31. Octobris 1528 Viennae datis, quibus dicta donatio approbatur. In archivio reg. N. R. A. 641, 21.

CXCV. 1523. 12. Julii.

Testimoniales literae zagrab. capituli de protestatione Andreae literati, nomine „Andree abbatis“ de „Thopozka,“ contra violentias „Stephani comitis de Blagay“ jobagionibus in possessionibus dicti abbatis: „Lezthowa, Behowo, Brathychych, Werhowcz. Also Rukowo, Charakowcz. Also Lezthowa et Felse Lezthowa“ „more et adinstar infidelium Thurkorum“ factas. Dat. „feria secunda in profesto s. Margarethe virg. et mart.“ 1523.¹

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 168, 3.

CXCVI. 1523. 16. Julii. Budae.

Sanudo notat, Laurentium Orio, oratorem, scripsisse: „Item scriue, le zente dil Austria, che li mando il ser^{mo} Infante, si partiuano per non esser pagate. Et aspetauano zonzese il r^{mo} legato, e fama, vien con assa danari. Scriue, che lo Infante ouero archiducha di Austria, cugnato di quella Maesta, hauia scritto al re, invitandolo, vegni a certa dieta, vol far a . . . doué sara il re di Polana: et quel li a risposo, che a di 20 auosto el sara, si le cosse di Turchi non lo facesse restar. Item scriue, che dito archiducha vol dal re, che li renoncij le raxon, l ha in la Dalmatia e Croatia, perche l vede lui non le pol difender contra Turchi e lui vol difenderle.“

Sanudo. T. 34. A3 20. Augusti. 1523.

CXCVII. 1523. 22. Julii. Budae.

Ludovicus rex literis, quas alias ad Joannem Torquatium, Corbaviae comitem et banum, alias vero ad omnes et singulos, „in regno — Hungarie et partibus eidem subjectis“ habitantes, dedit, mandat, ut cives urbis Zagrabiae „a solutione quorumlibet tributorum et theloneorum — exempti“ serventur: „quoniam Nos volentes

¹ Similis violentia facta in possessionibus „Grangya et Haho“ (Ibid. ad 168, 3); dein in „Behowo“ (Ib. 178, 3.)

civitatem Nostram Montisgreccensis ab illa desolacione et inopia, in quam superioribus annis est redacta, relevari, utque cives et inhabitatores ejusdem civitatis Nostre eo facilius victum querere numeroque et opibus augeri, murosque civitatis atque alia munimenta, ante aliquot annos ab eis inchoata, pro commodiore defensione totius regni Nostri Sclavonie continuare et absolvere possint. — Datum Bude in festo b. Marie Magdalene Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo tercio.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CXCVIII. 1523. 29. Augusti. Višegrad.

Ludovicus rex „illi compositioni et ordinationi, quam — Dorothea Kanisay, relicta — Emerici de Peren — palatini —, cum — Francisco episcopo varadiensis ac — Petro de Peren, fratre ejusdem carnali, — de et super castro Walpo. in comitatu de Baranya adjacente“, et omnibus ejusdem pertinentiis, „partim in dicto de Baranya, et partim in crisiensi districtu scilicet Zylaghsag in regno Sclavonie comitatibus existentibus habitis, — mediantibus literis — Laurentii de Wylak, ducis Bozne, judicis curie —,“ fecit, suum regium consensum dedit et omne jus regium, „si quod in possessionibus Marok et Weck in de Baranya, nec non Kerezthur vocatis in crisiensi in districtu Zilaghsag, regno videlicet Sclavoniae, — habitis —, qualitercunque“ haberet, „memorate domine Dorothee Kanisay — imperpetuum“ contulit, ideoque mandat, ut introductio celebretur. „Datum Vissegradi in festo decolationis b. Joannis Bapt. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo tercio.“

In archivio reg.: Transsum. doc. mixt. 465.

CXCIX. 1523. 29. Septembris.

„Dorothea, filia egregii condam Pauli de Garazdynecz, olim Johannis Wydoych de Korbawa, nunc vero condam Francisci Pekry de Pethrowyna — relicta, — totalem possessionem suam hereditariam Fa(r)kassowcz simul cum curia nobilitari, in eadem habita, juxta flumen Pekar appellatum, in comitatu crisiensi decurrens, existentem et habitam, — Georgio literato de Kapolna, castellano et provisorio . . castri Welyke, pro trecentis flor. auri“ pignori dedit: qua de re banus Joannes Torquatius literas, „sigillo novo egregii Pauli Kerecheny de Kanyafewlde, vicebani et comitis — Crisiensis“, munitas, dedit. „Datum in Mecchenyca (?) in festo b. Michaelis archangeli Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo tercio. Lecta per me magistrum Hobthych.“

Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 630, 11.

CC. 1523. 18. Decembris. Čazmae.

Litterae Joannis Torquati, Corbaviae comitis et bani, de evocatione Georgii marchionis brandenburg. et „Joannis Kossaczky“, capitanei in castro Medved et castello Rakovac, quorum jobagiones in homines, in possessione episcopi zagrab. Gradec vocata habitantes, irruerunt „tali sub ordinacione et astucia excogitata, ut prefati homines ad exercitum dominorum et regnicolarum hujus regni contra infideles Thurcos proficisci deberent.“ Dat. „in oppido Chasmensi feria sexta prox. ante festum b. Thome apost.“ 1523.

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 171, 3.

CCI. 1523. Crisii.

Comitatus crisiensi de inquisitione, contra Nicolaum Dersfy peracta, haec fuerunt relata: „Qualiter in festo Bartholomei apostoli — proxime preterito egreg. Nicolaus Dersfy de Zerdahel — duas totales et integras possessiones — conventus Fratrum Heremitarum in Ztreza commorantium, Jakopowch et Tho. . . nez vocatas, in comitatu crisiensi existentes —, vi et potencialiter occupasset —; et cum idem Nicolaus Dersfy colonos predictarum duarum possessionum sibi-meth servire et famulari quibusvis serviciis et presertim wlgo ghodzopochina vocata cogeret et compelleret, et ipsi, dum ad prefata servicia ipsius Nicolai Dersfy ire et proficisci deberent, . . . et recusarent, extunc ipse in — festo beati Augustini episcopi eosdem colonos in bonis ipsorum depredari fecisset —. Datum Crisii sexto die diei inquisitionis prenotate Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo tercio.“

Orig. chart. in archivio reg.: Acta monast. de Ztreza 5, 41.

CCII. 1523.

Ludovicus rex mandat, ut capitulum s. Petri de Požega „Simonem Mersych de Orbowacz, cubicularium et dapiferum Nostrum“ (nempe regis), inducat in dominium „castelli Podworsa —, in comitatu de Posega, — quod Francisci de Hederwara pridem prefuerat, sed ob eam infidelitatis notam, quam idem Franciscus per ammissionem castri Nostri nandoralbensis, juxta generalis decreti regni Nostri contenta palam incurrisse dinoscitur, ad collacionem Nostre Majestatis devolutum — fuerat.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCIII. 1523 — 1524.

Litterae „Gasparis Borychewych de Lapacz“, „Andree electi ecclesie thynnyensis ac abbatis ecclesie beate Marie Virginis de Thopozka, ordinis cisterciens.“ — comitis nec non judicis ordinarii et

causarum auditoris nobilium predialium et universorum incolarum abbacie predictae generalis, — in congregacione generali universitatis nobilium predialium ceterorumque populorum tocius abbacie — feria secunda prox. post festum b. Martini episcopi“ 1523 celebrata, datae, quibus praedia „Super. et infer. Lyzthowa, Rukowo, Charakowczy, Hahowo, Werhowcz et Dworacz“ Stephano comiti de Blagaj, infideli et rebelli, adimuntur et dicto abbati Andreae addicuntur. Has literas Ludovicus rex „velut legitimus patronus omnium ecclesiarum hujus regni — Hungariae et parcium sibi subjectarum“ a. 1524 confirmavit.¹

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 175, 3.

CCIV. 1523—1524.

Joannes Torquatus, Corbaviae comes et banus, „in presenti feria quarta prox. post festum Pasce Domini proxime preteritum hic in Dobowcz“ agens, literas vicebani sui Pauli Kerecheny et iudicium nobilium comitatus crisiensis a. 1523 de non traducendis jobagionibus datas, approbat. Dat. „secundo die termini prenotati Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quarto.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCV. 1524. 10. Februarii. Posonii.

Ludovicus rex „Joanni Torquato, comiti Corbaviensi, et Joanni de Thah, regnorum — Dalmaciae, Croaciae et Slavoniae banis,“ mandat, ut restitutionem civium urbis Zagrabiae in locis „Pethrowyna“ et „Sylakowyna“ perficiant, cui Margaretha de Hennyng, Joannis Banfy de Bolondos vidua, ejusque gener Stephanus Deeshazy et filia Anna obsistebant, quorum homines „Nostrum (regis scil.) hominem et testimonium capituli (zagrab.) variis et turpissimis verborum contumeliis affectos nisi fuge presidio sibi consulissent, miserabili nece interficere voluissent. — Datum Posonii feria quarta cinerum Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quarto.“

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

¹ Quum haec sententia executioni mandaretur, „tunc,“ relatione capituli zagrabiensis a. 1524 teste, „nobilis Petrus Grechych, familiaris — comitis Stephani de Blagay, nomine et in persona ejusdem domini sui manibus armatis et potenciaris, evaginata framea, in — Serenitatis Vestre (scil. regis) hominem et nostrum (scil. capituli) testimonium irruisset inibique eosdem ab hujusmodi executione — repulisset“ : qua de causa capitulum zagrabiense contra comitem Stephanum de Blagay ultro procedere a rege jubetur literis, „Bude duodecimo die diete“ in campo Rakos a. 1524 celebratae, datis. Executores secundo repulsos fuisse, capitulum regi retulit (Archiv. archiep. zagrab.: Jurid. 176, 3; 177, 3).

CCVI. 1524. 8. Aprilis. Capodistria.

„Di Caodistria di S. Zuan Minoto, proveditor et cap^o, fo letere questa matina et ozi di 8, come hauea auto auiso, che l exercito turchecho erra venuto a uno locho ditto Grobenich, distante di qui mia 50, el camin che l abia a prender non se intende.“

Sanudo. T. 36. Ad 9. Aprilis 1524.

CCVII. 1524. 19. Maji.

Ludovicus rex „universas et quaslibet causas — Johannis Castellany, aulici Nostri levis armature, tam per ipsum contra alios, quam per alios quospiam contra ipsum motas vel movendas, interim quoad ipse in serviciis Nostri in confinibus regni Nostri Croacie de voluntate et mandato Nostro necessario occupabitur, — differendas“ duxit „et prorogandas. — Datum — feria quinta prox. post festum penthecostes“ 1524.

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCVIII. 1524. 2. Junii. Budae.

Ludovicus rex, „Thome Jarneyerwyth, castellano castris Oztrosyn,“ quoddam mandatum dans, dicit: „quod si feceris, bene quidem, alioquin in congregacione regnicolarum — regni Nostri Sclavonie in sede zagradiensi, primitus post harum emanacionem celebranda, coram banis ejusdem regni Nostri Sclavonie, vel eorum vicebanis, comparere modis omnibus debeas.“ — In eisdem regis literis „Balthasaris Hobethych de Dobowcz, regni — Sclavonie viceprothonotarii“, mentio fit. „Datum Bude in octava sacratissimi Corporis Christi Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quarto.“

Orig. chart. Ibid.

CCIX. 1524. 9. Julii. Budae.

Ludovicus rex, Gregorio Orlovčić et Petro Kružić castellum „Berzeweze“ denans, dicit: „Quod Nos habentes respectum ad fidelitatem et servitorum grata merita fidelium Nostrorum, egregiorum Gregorii Orlowchyth de Choka et Petri Krwysyth de Kroog, capitaneorum Nostrorum Segniensium et castellanorum Clisiensium, que ipsi — tum alias semper, tum vero potissimum anno superiore, dum arx prefata Nostra Clisiensis a Thurcis, hostibus fidei Nostre sacro sancte, magnis viribus obsideretur, ipsi arcem eandem ab obsidione propriis suis laboribus, viribus et expensis cum magna sanguinis sui effusione liberando, summa fidelitate et constancia viriliter ac strenue exhibuerunt et impenderunt, castellum Nostrum Berzeweze vocatum, in comitatu Crisiensi in regno Nostro Sclavonie habitum, simul cum oppidis Berzeweze, Zenth Gewrgh et Ivanch, ac possessionibus

Apathowcz, Detkowcz, Gradecz, Borychowcz, Zygeth, Friczakowcz, Bankowcz, Blasowcz, Lexyncz, Sybwllye, Kolowcz, Lancharwcz, Borychowcz, Werzynowcz, Dobonyo, Redchyna, Werzynowcz, Ebres, Zlobothchyna, Ebres, Zenth Gewrgh, Nowawcz, Boxyncz, Tochkowcz, Goricza, Dolowe, Byztherch, Mochylo, Wyrwyz, Kernyno, Radkowcz, Zela, alia Zela, Apathy, Rwsan, Bryschya, Hereklaz, Gradyschya et Zamarowcz, — quibus illustris condam Laurencius comes de Wylak, dux Bozne et judex curie Nostre, prefuera, sed idem castellum una cum omnibus hujusmodi pertinentiis suis per mortem et defectum seminis ejusdem Laurencii ducis ad Nos devolutum esse perhibetur et redactum.“ — Rex autem hoc donat alia Joanni Istwanffy prius facta donatione non obstante. — „Datum Bude in festo beati Briccii episcopi Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quarto.“

In Ferdinandi regis literis a. 1527, quibus hanc donationem confirmat, in archivio zagrab. archep.: Don. 168, 5, et in archivio reg.: Transsum. don. saec. T. I. p. 4

CCX. 1524. I. Augusti. Zagrabiae.

„Nos Johannes Parys de Adamowcz, Cristoferus Zerechen de Karpolna, Johannes Saronych de Koznycza et Gregorius Othmych de Klokoeh, judlium comitatus zagrabiensis, memorie commendamus: quod cum nos ad instanciam et legitimam petitionem egreriorum Stephani, Georgii et Emerici Bradach de Ladomercz prefatum Johannem Parys, unum ex nobis, ad infra scriptam inquisitionem faciendam sede banatus vacante de sede nostra judiciaria legitime destinassemus“: idem „in festo beati Jacobi apostoli prox. preterito“ inquisitionem habuit de violentiis, quas homines „venerabilis et magnifici domini Mathie de Barach, prioris Aurane,— ex commissione et permissione prefati domini Mathie prioris ac magnifici Johannis de Thah, dominorum scilicet suorum,“ fecerunt. „Datum Zagrabie octavo die diei inquisitionis prenotate Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quarto“.¹

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

¹ Idem, quos supra memoravimus, judices nobilium tum antea tum postea eundem collegam suum, Johannem Parys, ad varias inquisitiones perficiendas delegaverunt. In literis, quae de h. s. inquisitionibus agunt, formula: Sede banatus vacante semper occurrit; ex his vero literis primae, quod quidem nobis constat, datae sunt 7. Aprilis 1524, ultimae 4. Novembris 1525. Violentiae, propter quas inquisitiones habebantur, factae sunt jam „de commissione permissioneque et mandato magnifici Johannis Kossaczky de Kolowrath, moderni gubernatoris castri Medwewar et castellorum Rokonok — et Lwkawecz (31. Augusti, 1. Decbr. 1524; 4. Nov. 1525), jam permissione et commissione „egregii Nicolai Mernyawa wchych de Dolacz sive de Brezowycza,“

CCXI. 1524. 8. Augusti. Budae.

Ludovicus rex „Johanni Torquato, comiti Corbavie, ac Johanni de Thah, regnorum — Dalmacie, Croacie et Sclavonie banis,“ mandat, ut immunitatem civium urbis Zagrabiae a solvendis „theloneis et tributis“ tueantur. „Datum Bude feria secunda prox. ante festum b. Laurentii mart. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quarto.“¹

Sigill. Orig. chart. Ibid.

CCXII. 1524. 10. Augusti. Dubovac.

Sophia, Nicolai de Szentlélek vidua, declarat, sibi a Ladislao de Kaniza ea pecuniae summa satisfactum esse, qua quaedam ejus bona sibi in pignus data erant.

Nos Johannes Torquatus, comes Corbavie ac regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie banus, memorie commendamus: Quod generosa domina Sophia, relicta egregii condam Nicolai Akacij de Zenthlelek, coram Nobis personaliter constituta sponte confessa est in hunc modum: Quod licet alias magnificus dominus Ladislaus de Kanysa et generosa condam domina Clara de Rozgon, mater ejusdem, totales possessiones ipsorum Kemenowcz, Kolaryewcz, Perwyncz, Wydowecz et Lwka vocatas, nec non quandam silvam Jaznowecz appellatam —, ad castrum ipsorum Wasmegerече pertinen., — prefatis condam Nicolao Akacy de Zenthlelek ac eidem domine Sophie — pro quingentis flor. hungar. monete usque tempus redemptionis earundem titulo pignoris obligaverint: tamen prefata domina Sophia, tum pensatis proventibus et fructibus, per eandem dominam ac dictum condam Nicolaum Akacy, dominum et maritum suum, quoad vixisset, ex eisdem possessionibus et silva perceptis, tumque ob amicitiam ac singularem favorem et complacenciam egregii Georgii literati de Kapolna, castellani castri Welyke, quibus idem ipsi domine Sophie multipliciter complacere studuit, ex prescripta summa quingentorum flor. annotato domino Ladislao de Kanysa ducentos flor. remisisset et relaxasset, residuos vero trecentos flor. annotatus Georgius literatus nomine et in persona prelibati

vel „Georgii Chery, castellani et provisoris curie castelli Bosyako, per venerabilem et magnificos dominos Mathiam de Barach, priorem Aurane, et Johannem de Thah in eodem castello constituti“ (17. Augusti 1524, 17. Jul., 29. Septem., 2. Novembr. 1525.) — In archivio reg. N. R. A. 648, 24 et in bibliotheca acad. Slav. mer. Vide Rad XXII. 77.

¹ Simile mandatum Ludovicus rex bano Francisco de Batthyan dedit „Bude sabbato in profesto nativitatis b. Joannis Bapt.“ 1526. (In biblioth. academiae Slav. mer.)

domini Ladislai de Kanyša, domini scilicet sui, dicte domine Sophie ad effectum persolvisset —. Ob hoc igitur et ideo prefata domina Sophia memoratum dominum Ladislaum de Kanyša super premissa plenaria satisfaccione dictorum quingentorum flor. quittum commississet et expeditum — harum Nostrarum vigore et testimonio literarum, quas sigillo novo egregii Pauli Kerecheny de Kanyšewalde, vicebani et comitis Nostri Crisiensis, fecimus consignari. Datum in Dobowcz in festo beati Laurentii martiris Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quarto.

Sigill. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 641, 32 et 31.

CCXIII. 1524. 15. Octobris. Budae.

Ludovicus rex zagrabiensi capitulo mandat, ut suas copias paratas habeat, unaque modum, quo vectigalia singulis colonis imponenda sint, determinat.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Honorabiles, fideles Nobis dilecti. Recens est vobis memoria periculorum, que huic regno superioribus annis Thurci intulerunt. Audisse jam et illa potuistis, que hijs diebus castris Zewerinien. contigerunt. Cum itaque captis arcibus ad viscera regni hostes tam potentes undique penetrare jam aperte moliantur, nec possint solis gentibus Nostris aut profigari aut propelli a finibus vestrum aliorumque subditorum Nostrorum, omnium statuum auxilium ex necessitate duximus requirendum. Mandamus itaque fidelitati vestre sub pena decreti generalis, quatinus statim acceptis presentibus juxta ordinacionem, in dieta festi natiuitatis beatissime Marie virginis proxime preteriti celebrata, per dominos prelatos et barones proceresque ac regnicolas hic tunc congregatos, superinde factam, gentes vestras universas, racione bonorum vestrorum pro regni defensione conservandas, juxta modum et formam decreti prenotati citra omnem moram idoneis militibus et armis decentibus instaurare preparareque et ad festum beati Nicolai episcopi proxime venturum ad Croaciam sub capitaneatum banorum Nostrorum Croacie certe et fideliter in pleno numero mittere debeatis, commitendo eisdem firmiter, ut in eodem progressu damna inferre non presumant, nec vi aliquid auferrant, sed ex stipendio juste vivant, alioqui et vos, si negligentes in gentibus expediendis fueritis, et ipsas gentes, si damna intulerint, severiter puniri faciemus. Ut autem crescentibus periculis eciam militum numerus augeatur, mandamus vobis iterum, ut bona vestra, ex quibus pecunie exercitiales ad gentes tenendas colligi debent, pro augendo militum numero, non per portas, sed per fumos dicari faciatis; in hac autem dicacione et liberi et factores omnes, enjuscunque nominis et condicionis sint, dicentur, nemoque (cum de communi omnium salute

agatur) exemptus sit, nisi nimium pauperes, qui ob inopiam contribuere non possunt. Ceterum, quoniam cesar Thurcorum ad ver futurum personaliter hoc regnum Nostrum invadere proposuit, cui Deo adjuvante Nos quoque personaliter occurrere vitamque Nostram pro salute hujus regni ponere non dubitabimus, mandamus rursus vobis sub pena infidelitatis et ammissione omnium honorum vestrorum, ut vos quoque ultra gentes vestras ordinarias eciam decimam partem colonorum vestrorum juxta ordinacionem, anno preterito superinde in publica dieta factam, bene armatos et omnibus rebus bellicis atque victualibus bene preparatos habere debeatis, ita, ut cum tempore adveniente vobis scripserimus, ad hanc expedicionem hujusmodi decimam partem colonorum sine mora, quo jusserimus, majore quo poteritis numero pro patrie et pro capite vestro tuendo mittere possitis. Secus sub penis prenotatis et in quantum patriam vitamque vestram ac vestrorum diligitis, facere in premissis non presummatis. Datum Bude sabbato proximo ante festum beati Galli confessoris Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quarto.

A tergo: Honorabilibus capitulo ecclesie zagrabiensis, fidelibus Nobis dilectis.

Sigill. Orig. chart. in archivio zagrab. capit. fasc. 1. nr. 21.

CCXIV. 1524. 3. Novembris. Venetiis.

Petrus Zen, Constantinopoli e sua legatione redux, in consilio ven. de Turcis hunc in modum dixit: „Disse, che hanno (scil. Turci) gran fantasia al Hongaria. E parlando con Mustaffa bassa, li disse, bisogna quella Sr^{ia} stagi in bona pace col mio S^o, l'auto Belgrado e Rodi, e dove l'andara, l'otegnira. E li disse, che si vardasse, che in la Dalmatia si fa gran danni ali subditi dil Signor, e che non si vengi per questa Dalmatia ala guera, con altre parole: tamen lhoro e quelli fanno danno a nostri subditi di Dalmatia.“

Sanudo. T. 37. Ad 3. Novembris. 1524. V. Arkiv. VIII. 189.

CCXV. 1524. 15. Novembris. Budaë.

E literis, a Christophoro comite de Frangepanibus ad Joannem Antonium Dandolo 15. Novembris 1524 Buda datis, supra id, quod in libro Arkiv VIII. 190 continetur, Sanudo haec addit: „De nouo altro non hauemo in questo presente, solum che Turchi insieme con Tartari in numero 70^m depredono el reame de Polonia avanti dui mexi, et tornati in quedam campanie deserte se affermono, et la feceno de lor stechadi a modo loro; incontro lo re ser^{mo} de Polonia con 30^m soi, se messe in opposito zoe de una altra parte del monte, temendo, che un altra volta non uegnano a depredar suo regno, et cusi sonno stati ambidui exerciti per tutto octubrio. Adesso se dice, che sonno venuti adosso delo Signor di Moldauia. De Ale-

mania se dice, ch e tutta in rumore et discordia taliter, che pocho bene se sente de Alemania. Noi hauemo mandato uno nostro seruitore in Alemania, qual deve tornare im pochi zorni, et ne sapera el uero del tutto, qual venuto, volentiera participaro quello se intendera ala M^{cia} vostra.“

Sanudo. T. 37. Ad 3. Decembris 1524.

CCXVI. 1524. 30. Novembris. Budae.

Ludovicus rex literis, „Bude in festo b. Andree apost. Anno Dom. Millesimo quingentesimo vigesimo quarto datis,“ agnoscit: „quod — Johannes Banffy de Also Lyndwa — ac — Margaretha, alias relicta magnifici condam Francisci Beryzlo de Graborya, nunc vero consors ejusdem Johannis Banffy, castrum Wywar —, in regno — Sclavonie habitum, per mortem et defectum seminis dicti condam Francisci Beryzlo — ad Majestatem Nostram devolutum, — ex comissione Nostra ad manus Petri Keglwith de Bwzyn, cubicularii Nostri, Nostro nomine remiserunt —“.

Orig. chart. in bibliotheca academ. Slav. mer.

CCXVII. 1524. 30. Novembris. Ripač.

Nobiles regni Croatiae banum e magnatum ordine respuunt huncque magistratum a Ferdinando archiduce sibi dari petunt.

Serenissimo Principi et domino domino Ferdinando, Dei gratia Sacre Romanorum reg. (Majestatis) Regenti etc. Domino nostro gratiosissimo.

Sacra Regietas et domine domine noster naturalissime atque gratiosissime. Fidelitatis nostre humilimam commendationem. Intelleximus ex nonnullorum relazione, quod forent nonnulli Domini hujus Regni Majestatis Vestre Croacie, qui, ut aiunt, etiam nostro nomine per interpositas personas, oratores quasi nostros, apud Vestram M^{tem} intercedere velint, ut Majestas Vestra annueret, quo hoc miserimum regnum e medio ipsorum Dominorum banum eligere posset; quod si ita est, certa sit Vestra Majestas, nos hujus consilii minime fuisse participes, neque talibus oratoribus literas nostras credenciales dedisse. Non dubitamus autem Vestram Majestatem facile estimare posse, si sufficiat aliquis ex Dominis Croatis ad tanti officii gubernamen, cum eciam ad proprie direccionis ac tutele sufficientiam satis miserimam habeant facultatem, nec est, clementissime domine, alia hujus rei causa, nisi quod nituntur aliqui, qui eciam modo nos diversis oppressionibus in dies non desinunt tractare, jugum perpetue rusticitatis atque deditiois cum crudelissima in proprium sanguinem et in veram nobilitatem sevicione nostris cervicibus imponere; quare supplicamus Vestre serenissime Majestati, nolit talibus sollicitationibus locum dare et hanc facultatem quibuscumque annuere,

unde nos eciam aliter satis ingentibus oppressionibus obruti funditus ruamur, sed provideat nobis de bano, qui ad tanti gubernaminis officia undique utilis et sufficiens existat. Deus optimus conservet Vestram Majestatem pro commodo reipublice christiane. Ex Rypath in festo beati Andree apostoli 1524.

Fideles Universitas Nobilium Regni Majestatis
Vestre Croacie etc.

Ex apographo bibliothecae academiae Slav. mer., facto ex orig. chart. in c. r. secr. archivio Viennae. Vide Rad XXII. 101 nota.

CCVXVIII. 1524. 30. Novembris. Budae.

Ludovicus rex capitulo čazmensi mandat: „quatenus ad requisicionem — egregii Petri Keglewyth de Bwzyn, aulici Nostri, testimonium vestrum fide dignum mittere debeatis, qui intersit et videat, ubi et quando idem Keglewyth magnifico Johanni Banffy certam pecunie summam pro redempcione castrorum Nostrorum Wywar, Feyerkew et Lobor (de qua infra sub Nro. CCXIX agitur) deponet et persolvat. — Datum Bude in festo b. Andree apost. Anno Dom. Millesimo quingentesimo vigesimo quarto. — Ludovicus rex manu propria.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCXIX. 1524. Mense Novembri. Budae.

Causa, qua de bonis mortui Francisci Berislavi de Grabarje agebatur et de qua supra sub Nro. CXLII. dictum est, iudicis sententia finita est. — In documento, hac de re confecto, Stephanus de Bathor, regni Hungariae palatinus, primum ea affert, quae nos supra sub Nro. CXLII. adduximus, deinde sic prosequitur: „A quo quidem termino vigesimi quinti diei predicti festi Epiphaniarum Domini causa parcium prescripta, scilicet exhibitio prescriptarum literarum et literalium instrumentorum, partes inter easdem diversis prorogacionum cautelis intervenientibus, de termino in terminum currentibus, ventilata, ultimatim ad feriam secundam proximam post festum beati Galli confessoris proxime preteritum, consequenterque Nostram in presenciam prorogative devota et deducta extitisset. Qua quidem feria secunda instante, Nobisque una cum nonnullis dominis prelatiis, baronibus magistrisque prothonotariis, et regni nobilibus, sedis scilicet Nostre judicarie juratis assessoribus, hic Bude, pro revisione et adjudicacione premisse cause consedentibus, prefatus magister Albertus Sarkezy de Nadasd, director causarum regalium, pro prefato domino Nostro rege cum sufficienti procuracionis mandato ab una, parte siquidem altera Gregorius literatus de Zenth Iwan, pro predictis Johanne Banffy, cum Nostris, et domina Margaretha, consorte ejusdem, cum conventus ecclesie de Kapornak literis procuratoriis, partibus ab alia, Nostram venientes in presen-

ciam, idem magister Albertus Sarkewzy — prescriptas literas et literalia instrumenta per antefatos Johannem Banffy et dominam Margaretham, consortem ejusdem, juxta premissa eorum obligamina produci et exhiberi postulavit coram Nobis. Quo audito memoratus Gregorius Zenth Iwany — quasdam quinque literas — Nostro judiciario examini curavit exhiberi. Quarum prime — tenor talis est (sequuntur literae Joannis Corvini, supra sub Nro. LVI. adductae). Altera vero earundem — declarabat inter alia (sequuntur literae, in quibus id continetur, quod supra pag. 143 nota 1. breviter exposuimus). Terciarum — tenor talis est (sequuntur literae, quarum argumentum supra sub Nro. XL. breviter exponitur). Quarta — sequitur sub tenore (sequuntur literae, de quibus supra pag. 132 nota 3 paucis egimus). Quinte denique — continencia verbaliter hec est (sequuntur literae Vladislai regis, supra sub Nro. LIII. adductae). Preterea idem Gregorius Zenth Iwany — quasdam literas prefati domini Nostri regis — et — registra — Nobis presentavit: cujus quidem litere tenor talis est (sequuntur literae Vladislai regis, supra sub Nro. CLIX. adductae). Prenominatorum vero quatuor registrarum, unius continencia verbalis hec est: Registrum super rebus magnifici condam Francisci Beryzlo (per) condam Petrum Banum de castro Feyerkew tempore ablacionis ejusdem asportatis: item pecunias paratas fl. IIII^m; viginti quinque cuppas argenteas deauratas, valentes fl. II^m; sedecim scutelas majores argenteas, valentes fl. VIII^c; . . ; sex scutelas mediocres argenteas, valentes fl. CLXXXXII; quatuor lotoria argentea cum pelvibus, valencia fl. V^c (?); duas fiascas argenteas, valentes fl. IIII^c LXXV; viginti quatuor discos argenteos, valentes fl. II^c LXXVI; quadraginta coclearia argentea, valencia fl. L; duas chalenas aureas, valentes fl. I^m; ornamenta argentea trium equorum cum omnibus ad id attinentibus, valencia fl. I^m II^c; undecim zkophias, valentes fl. VIII^c; diversas vestes purpureas ac subbas ejusdem, diversis pellibus subductas, valentes fl. II^m; purpura et athlasia diversa deaurata, aduc non sarcita sive disposita, valencia fl. I^m; unam frameam argenteam deauratam, valentem fl. III^c; baltheos et sycas tres de argento factas et deauratas, valentes fl. IIII^c; quatuor monilia et calcaria argentea deaurata, valencia fl. III^c; diversa clenodia domus, valencia fl. VI^c. Super rebus generose domine Margarethe, tempore maritacionis sue de domo paterna secum datis, ac per eundem condam Petrum banum de eodem castro Feyerkew abductis: item unam torquem auream, gemmis et lapidibus preciosis ornatam, valentem fl. VI^c; duas chatenas aureas, valentes fl. V^c; viginti quinque anulos aureos, diversis preciosis lapidibus ornatos, valentes fl. IIII^c; duo jocalia aurea, gemmis et lapidibus preciosis ornata, valencia fl. VI^c; sex cuppas argenteas deauratas, valentes fl. II^c XII; unam pelvim cum lotorio argenteo, valentem flor. I^c; sex scutelas argenteas, valentes fl. III^c; duodecim discos argenteos, quilibet eorum unam et mediam marcas in se continens, valentes fl. I^c XXVI; viginti quatuor coclearia argentea, valencia fl. XXVIII; vittas gemmis

preparatas et alia ornamenta capitis, valencia fl. VI°; sex cingulos muliebres cum monilibus et fibulis argenteis deauratis, valentes flor. II°; unam vestem gemmis preparatam, vlgo gyengyes zoknya dictam, valentem flor. IIII°; aliam vestem de athlasio deaurato factam, vlgo slogos zoknya dictam, valentem fl. I^o; unam subbam de purpura deaurata factam, pellibus sabbellinis subductam, valentem fl. VII°; aliam subbam de athlasio deauratam factam, pellibus hermellinis subductam, valentem fl. II°. Alterum vero hujusmodi sequitur sub tenore: Registrum, factum super expensis ad castrum Wywar a festo beati Michaelis archangeli anni 1522 usque festum Natalis Domini proxime elapsum, post obsessionem videlicet illius castri per Nicolaum Zryny circa idem festum Michaelis commissum, factis, qui terminus facit unum annum integrum, unam quartalem integram: item duobus castellanis, in ipso castro constitutis, ad equos sedecim infra premissum tempus pro sallario, singulos decem flor. computando, soluti sunt racione sallarii fl. II°. Item eisdem usque idem tempus pecunie mensuales, ad quemlibet equum singulos duos flor. ad singulum mensem computando, dati sunt fl. IIII° LXXX. Item tempore obsessionis dicti castri, quando Nicolaus Zryny illud castrum destrui et oppugnari fecit, et eciam postquam ab ipso castro recessisset, infra unum integrum quartale anni fuerunt in castro pedites triginta octo, quibus ad singulos menses singuli duo flor. computati, soluti sunt ad ipsum quartale fl. II° XXVIII. Item post predictum unum quartale anni usque annotatum festum Natalis Domini per unum annum fuerunt in eodem castro pedites viginti quinque, quibus ad ipsum annum similiter in singulis mensibus quoslibet duos florenos computando, soluti sunt fl. VI°. Item quatuor vigilatoribus, in eodem castro continue existentibus, a dicto festo Michaelis usque premissum festum Natalis Domini per unum annum et unum quartale anni, ad quemlibet mensem singulis illorum quemlibet unum flor. computando, soluti sunt flor. LX. Item uni coco ac uni pistori panis, uni clavigero, usque idem tempus, ad quemlibet mensem singulum unum flor. computando, soluti sunt fl. XLV. Item uni magistro bambardarum infra unum annum pro salario dati sunt fl. XXXII; eidem pro vestitura hyemali et estivali dati sunt fl. XII. Item ab eodem tempore obsessionis vinum emptum est flor. IIII°, fruges fl. IIII° XII, larda fl. I^o XIII, pecora mactabilia I^o minus fl. III, sales fl. XXXII, oleum fl. XVII, caseos et butirum fl. XII d. XXXII, sepum, picem pro lampadibus ac sagittis ferreis et pro laptis fl. XL, pulveres, saletrum, plumbum et globos ferreos, sulfur fl. II° IIII. Ad impositionem victualium predictorum expositi sunt in diversis terminis flor. III° XI. Item pro defensione et eliberacione dicti castri obsessi missi sunt illuc equites centum et quinquaginta et pedites quadringenti, quibus ad unum mensem pecunie mensuales date sunt flor. I^m I^o. Tercium siquidem hanc verbalem servabat continenciam: Registrum super expensis ad idem castrum Wywar a festo Nativitatis Domini Anni ejusdem 1523 usque presens festum beati Michaelis archangeli,

qui facit tria quartalia anni, factis: item duobus castellanis ejusdem castrum ad equos sedecem infra premissum tempus pro sallario, singulos decem flor. computando per annum, cedunt ad ipsa tria quartalia, soluti fl. I^c XX; eisdem usque idem tempus pecunie mensuales, ad quemlibet equum singuli duo flor. in singulis mensibus comput., soluti sunt flor. III^c XXXVIII (sic). Item a predicto festo Nativitatis Domini usque festum b. Laurentii mart. proxime preteritum, per septem et medium menses, servati sunt in castro pedites triginta duo, quibus, in singulis mensibus singuli duo flor. cuilibet eorum comput., soluti sunt flor. III^c LXXX. Item ab eodem festo b. Laurentii martiris usque dictum festum b. Michaelis, per unum et medium menses, servati sunt in dicto castro pedites quadraginta, eo quod Zriny circa idem festum Laurentii venerat ex ista parte Zawe ad depopulanda bona domini Johannis Banffy, fama que erat, dictum castrum Wywar denuo ipsum Zriny obsidere velle; quibus peditibus per singulum mensem singuli duo flor. cuilibet eorum comput., soluti sunt fl. I^c XX. Item quatuor vigilatoribus, in eodem castro continue existentibus, ab eodem festo Nativitatis Domini usque dictum festum Michaelis, in singulis mensibus cuilibet eorum singulos unus flor. computatus, soluti sunt fl. XXXVI. Item uni coco ac uni pistori panis, similiter uni clavigero, usque idem tempus, ad quemlibet mensem singulus unus flor. computatus, soluti sunt fl. XXVII. Item infra premissum tempus ad idem castrum vina empta sunt fl. III^c VI, fruges fl. III^c XLIII, larda LXXXVI, pecora mactabilia fl. LVI, sales fl. XVIII, oleum duobus tunellis fl. XII, caseos et butirum fl. XI d. XL. Ad impositionem victualium predictorum expositi sunt in diversis terminis fl. II^c VIII. — Quarti nempe registri continencia verbalis hec est: Registrum, factum super expensis ad castrum Feyerkew, a festo beati Egidii abbatis in anno Domini 1521 usque festum Natalis Domini proxime elapsum, factis: item quia tempore restitutionis ejusdem castrum Feyerkew, per egregium Balthasarem de Bathyan facte, nec de vino, nec de aliis victualibus in ipso castro quicquam relictum fuerat, ob hoc ipso tempore occupationis ad idem castrum et eciam ad illa duo castella in portu Zawe existencia, et eciam quia ipse Balthasar Bathyan recepit partem mediam novi vini, illic provenientis, propterea de vino emptum est pro fl. II^c. Item hyeme tunc elapsa in portu Zawe conservati sunt centum equites propter timorem congelacionis ipsius Zawe, quibus de dicto castro et victualia data sunt et eciam ad duos menses pecunie mensuales, eisdem dati sunt flor. III^c. Item ipso tempore occupationis fruges ad idem castrum empte sunt pro (fl.) I^c, larda pro flor. XXVI, pecora mactabilia fl. XVIII, sales fl. XX, pulveres, plumbum, saletrum et sulfur pro fl. I^c. Item duobus castellanis a dicto festo b. Egidii usque predictum festum Natalis Domini, qui terminus facit duos annos et menses quatuor, pro salariis eorum dati sunt fl. V^c LXXXIII (?) d. XXXII. —

Quarum quidem literarum, scilicet Registorum, per prenominatum Gregorium Zenth Iwany — exhibicionibus factis, tenoreque et con-

tinencia earundem per Nos palam et intelligibili voce perlectis ruminatisque et intellectis, idem Gregorius Zenth Iwany — subjunxit in hunc modum: quod, prout et quemadmodum ex preinsertis literis annotati condam domini Johannis Corvini, ducis, empcionalibus, et antedicti capituli ecclesie Bachiensis fassionalibus, manifeste apparet, pretactum castrum Lobor et antedictum castellum Maykocz — annolato condam Francisco Beryzlo perpetue empcionis titulo attinissent, et ea ratione idem castrum Lobor et pretactum castellum Maykocz — veluti jura emplicia non ad fiscum regium, sed ad prenotatam dominam Margaretham, relictam ejusdem condam Francisci Beryzlo, juxta regni consuetudinem condescensa haberentur; preterea, quia tempore premissae expugnacionis castri Feyerkew prescripte pecunie et res annotati condam Francisci Beryzlo, in preinserto registro conscripte, per prefatum dominum Petrum banum asportate, et insuper ad conservacionem antelatorum castrorum Feyerkew et Wywar in diversis temporibus premissae expense facte et exposite, prenotata eciam quatuor milia ducenti et viginti octo flor. in auro et pecuniis antiquis, tunc currentibus, annotato Francisco Bathyany, prout ex preinsertis literis expeditoriis manifeste appareret, per prelibatum Johannem Banffy solute fuisse dinoscerentur: ob hoc iidem Johannes Banffy et domina Margaretha, consors ejusdem, premissas pecunias resque ablatas, scilicet expensas ad conservacionem pretactorum castrorum Feyerkew et Wywar modo premissis factas, simul cum premissis quatuor milibus ducentis et viginti octo flor. jam fato Francisco Bathyany in auro et monetis antiquis, ut premititur, solutis, juxta qualitatem hujusmodi solucionis, nec non dote et rebus perafernalibus (sic) jam fate domine Margarethe, eidem de cunctis juribus possessionariis prelibati condam Francisci Beryzlo, alias domini et mariti sui, juxta hujus regni consuetudinem provenire debentibus, si et in quantum eadem castra Feyerkew et Wywar simul cum reliquis juribus possessionariis jam fati condam Francisci Beryzlo ad jus regium pertinere agnita fuerint, a prefato domino Nostro rege rehabere vellent, prout ad hoc Sua Majestas de lege et approbata consuetudine, eo quod res cum onere devolvi solet, teneretur; ulterius, quia prefatus condam dominus Wladislaus rex — jam fato condam Francisco Beryzlo ad rationem sui salarii ratione banatus Jayczensis — tam in salibus, quam in pecuniis certis pecuniariis quantitibus debitor remansisset superindeque literas dedisset deputatorias, nil tamen ex eisdem eidem condam Francisco Beryzlo in humanis agenti et eciam ex post predictae domine Margarethe solutum fuisset; ob hoc prefata domina Margaretha hujusmodi salarium predicti defuncti mariti sui juxta continenciam predictarum literarum deputatoriarum a prefato domino Nostro rege rehabere vellet.

Quo percepto annotatus magister Albertus — objecit ex adverso: quomodo perdictum castrum Lobor et antedictum castellum Maykocz —, quemadmodum ex preinsertis literis empcionalibus claresceret, per prefatum condam Franciscum Beryzlo non tempore conjugii jam

fate domine Margarethe, sed dudum ante contractum cum eadem domina Margaretha matrimonium empta et comparata in hereditatemque conversa fuissent, que quidem jura possessionaria empticia ante connubium comparata de consuetudine hujus regni ad uxores talium decedencium simpliciter devolvi non possunt, et alias — in pretactis castro Lobor et castello Maykocz, eo quod pmissis vendiciones et empciones consensu regio carerent, jus regium haberi dinosceretur, ex eoque eadem castrum Lobor et castellum Maykocz simul cum ceteris castris, castellis, possessionibusque et juribus possessionariis annotati condam Francisci Beryzlo, ubilibet habitis, non ad ipsam dominam Margaretham, relictam ejusdem, sed in prefatum dominum Nostrum regem devoluta fuissent et redacta; preterea ad restitutionem predictarum dotis et rerum parafernaliu jam fate domine Margarethe, eidem de pretactis universis juribus possessionariis antedicti condam Francisci Beryzlo ubivis habitis, juxta regni consuetudinem provenire debencium, sed et solucionem quoque predictorum quatuor milium ducentorum et viginti octo flor. jam fato Francisco Bathyany, ut premititur, solutorum, prefato Johanni Banffy faciendam, teneatur sitque obligatus, in facto tamen ablacionis et asportacionis predictarum pecuniarum et rerum annotati condam Francisci Beryzlo, per jam fatum condam Petrum alias banum, ut dicitur, facte, sed et expensarum, per predictum Johannem Banffy ad conservacionem predictorum castrorum Feyerkew et Wywar, uti fertur, factarum, nec non super premissis denique salario annotati condam Francisci Beryzlo eidem Johanni Banffy et domine Margarethe, consorti ejusdem, impresenciarum respondere non teneretur, ex eo potissimum, quia in serie pmissis cause, sed et obligaminis prenotati, de et super hujusmodi rebus ablatis ac expensis et salario nulla prioris mencio facta extitisset, neque in prescriptis literis obligatoriis essent specificati: ob hoc idem dominus Noster rex causa in premissa juxta prescripta obligamina annotatorum Johannis Banffy et domine Margarethe, consortis ejusdem, a Nobis iudicium et justiciam habere vellet.

Quibus sic habitis prefatoque Gregorio Zenth Iwany — nullas plures preter preexhibitas literas et literalia instrumenta — ad Nostras juridicas requisiciones coram Nobis producere et exhibere valente, tam idem Gregorius Zenth Iwany, — quam etiam prefatus magister Albertus — predicto domino Nostro regi per Nos in premissis discussionem et deliberacionem debiteque justicie complementum postularunt elargiri. Verum licet prefatus Gregorius literatus — prescriptos (sic) castrum Lobor et castellum Maykocz, simul cum antedictis possessionibus et aliis juribus possessionariis, ad eadem pertinentibus, exhibicionibus prescriptarum quinque literarum — empticia fore, perindeque juri prenotatorum Johannis Banffy et domine Margarethe, consortis ejusdem, pertinere declarare pretenderit, prescriptas etiam pecunias et res annotati condam Francisci Beryzlo — et insuper expensas — juxta contenta prescriptorum registorum simul cum ante

dicta summa quatuor milium ducentorum et viginti octo flor., jam fato Francisco Bathyany, ut premittitur, solutorum, nec non pretactum salarium dicti condam Francisci Beryzlo rehabere velle allegaverit; tamen quia, prout ex seriebus et continenciis earumdem quinque literarum claresceret, eadem castrum Lobor et castellum Maykocz — per prefatum condam Franciscum Beryzlo — dudum ante contractum cum — domina Margaretha matrimonium perpetuo juris titulo empta et comperata fuisse, ex eoque juri ejusdem domine Margarethé vel annotati Johannis Banffy minime pertinere, preterea iidem Iohannes Banffy et domina Margaretha, consors ejusdem, nullas plures preter preexhibitas literas nullaque literalia instrumenta, quibus mediantibus tam eadem castrum Lobor et castellum Maykocz, quam eciam prenotata alia castra, castella, fortalicia, districtus pertinenciasque simul cum aliis bonis et juribus possessionariis prelibati condam Francisci Beryzlo — juribus ipsorum pertinere debere comprobare debuissent, ad Nostras juridicas requisiciones producere et exhibere valuisse, sed in comprobacione eorum penitus defecisse, ex eoque eadem domina Margaretha in prescriptis — nil juris preter dotem et res suas parafernales habere, sed sepe dicta castra, — castella sive fortalicia et districtus —, apud manus predictorum Johannis Banffy et domine Margarethé, consortis ejusdem existencia, ad jus prefati domini Nostri regis spectare, proindeque eidem domino Nostro regi imperpetuum adjudicari, ac per ipsos Johannem Banffy et dominam Margaretham, consortem ejusdem, sub premissis vinculis et obligaminibus remitti et resignari; nichilominus tamen memorate domine Margarethé de predictis dote et rebus suis parafernalibus, annotato siquidem Johanni Banffy de prescriptis quatuor milibus ducentis et viginti octo florenis — in auro et pecuniis antiquis — per prefatum dominum Nostrum regem tempore remissionis et resignacionis eorundem castrorum, castellorum, fortaliciorum, districtuum et ceterorum jurium possessionariorum omnimoda satisfaccio impendi, in facto vero ablacionis et asportacionis predictarum rerum et pecuniarum annotati condam Francisci Beryzlo per jam fatum condam Petrum banum —, sed et expensarum, per predictum Johannem Banffy ad conservaciones predictorum castrorum —, ut dicitur, factarum, ac in facto denique predicti salarii annotati Francisci Beryzlo idem dominus Noster rex memoratis Johanni Banffy et domine Margarethé, consorti ejusdem, ex eo potissimum; quia in serie premissae cause, sed et obligaminis antedicti, nulla penitus super eisdem mencio facta extitisset, impresenciarum respondere minime teneri vel ad aliquam satisfaccionem de eisdem impendendam coartari nullatenus posse, sed iidem Iohannes Banffy et domina Margaretha racione hujusmodi rerum et pecuniarum, ut dicitur, ablatarum, prefatum dominum Nostrum regem juridice requirere, pro premissis vero expensis — ac salario denique — eidem domino Nostro regi, ut Sua Majestas ipsos superinde contentos reddere dignaretur, supplicare debere, Nobis ac prefatis dominis prelati, baronibus magistrisque prothonotariis et regni nobili-

bus — cernebatur manifeste. Eorundem igitur dominorum prelato-
rum, baronum magistrorumque prothonotariorum et regni nobilium
quesito et assumpto superinde consilio prematuro, prescripta castra
Feyerkew, Wywar, Lobar, Komagawyna, nec non castella sive fortalicia
et districtus Thwthossewyna, Razohathacz, Wdwaryschya, Maykowcz,
Komorycza, Welyke et Bokolya, simul cum universis aliis bonis
et juribus possessionariis annotati condam Francisci Beryzlo, apud
manus predictorum Johannis Banffy et domine Margarethe, consortis
ejusdem, existentibus, pariter cum cunctis suis utilitatibus et perti-
nenciis quibuslibet prefato domino Nostro regi imperpetuum adju-
dicanda eidemque per prefatos Johannem Banffy et dominam Marga-
retham, consortem ejusdem, — remitti et resignari, nichilominus
tamen tempore remissionis et resignacionis eorundem memorate do-
mine Margarethe de pretactis dote et rebus suis parafernalibus,
annotato siquidem Johanni Banffy de prescripta summa quatuor mi-
lium ducentorum et viginti octo florenorum — in auro et pecuniis an-
tiquis — per eundem dominum Nostrum regem omnimodam satis-
factionem impendi, in facto vero ablacionis et asportacionis predicta-
rum rerum et pecuniarum — eundem dominum Nostrum regem via
juris requirere, pro rehabicione autem premissarum expensarum —,
sed et salarii — eundem Johannem Banffy regie Majestati supplicare
debere, judicialiter duximus decernendum, immo decernimus et adju-
dicamus auctoritate Nostra judiciaria jureque et justicia mediante.
Datum Bude vigesimo quinto die ferie secunde proxime post festum
beati Galli confessoris, termini videlicet prenotati, Anno Domini Mil-
lesimo quingentesimo 20° ¹ quarto.

Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 648, 11.

CCXX. 1524. 18. Decembris.

E fassione Petri Keglević, coram capitulo s. Petri de Požega
„die dominico proximo ante festum b. Thome apost.“ a. 1524 facta,
haec verba notamus: „quod quamvis magnificus quondam dominus
Franciscus Beryzlo de Graborya, comes perpetuus de
Dobor etc., quoadusque in humanis egisset, castra Feyerkew, Bly-
nye alio modo Wywar et Lobar appellata — tenuerit et possederit.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCXXI. 1524.

Ludovicus rex dedit ad „Conventum Cruciferorum domus hospita-
lis ecclesie beati regis Stephani de Alba“ literas introductor. et sta-
tutorias, in quibus hoc continetur: „— Dicitur Nobis in persona
egregii Georgii literati de Kapolna, castellani ac provisoris cur. ca-

¹ Inter duo postrema vocabula loco aliquantum inferiori alio atramento scriptum.

stri Welyke, quomodo ipse in dominium totalium possessionum magnifici Ladislai de Kanysa, comitis comitatus Castri ferrei, Kolaryewch, Prewsynch, Wydowch, Kemynowch et Lwka vocatarum ac totalis silve Jazewesch¹ nominate, in comitatu Crisiensi ac in districtu et tenentis castelli ipsius Ladislai Kanysay Wasmeghyreche appellati —, ipsum exponentem ex fassione et inscripcione ejusdem Ladislai de Kanysa titulo pignoris concernencium —, vellet introire.“ Ideo rex mandat, ut statutio fiat „Datum Crisii feria tertia proxima post festum visitacionis sacratissime Virginis Marie Anno ejusdem Millesimo quingentesimo vigesimo quarto.“ Inter eos, qui introductioni praesentes erant, nominatur „Gregorius Gergwrycha, castellanus castelli Zenth lelek, in egregiorum Johannis et Ludovici de Peker, Stephani Bochkay de Razyna Kerezthwr, Pauli Chawllowych de Gywrkowcz et Wolffangy de Zempeche, dominorum scilicet suorum, nominibus.“

Sigill. Orig. membr. in archivio reg. N. R. A. 641, 33.

CCXXII. 1525. 4. Februarii. Crisii.

Petrus Keglević fuit monitus, ut Joanni Banfi regis loco eam pecuniae summam solveret, de qua supra sub Nro. CCXVIII et CCXIX dictum est. „Johannes Gerdak de Fylethynch, Paulus Zeld de Palychna, Johannes de Chezmycze et Georgius de Magalowcz, judlium comitatus crisiensis,“ hoc nomine ad preces „Johannis Banffy de Also Lyndwa, comitis perpetui comitatus de Werezce et pincernarum regalium magistri“, suum collegam „Georgium Horwath de Magalowcz — ad amonicionem faciendam sede banatus vacante“ miserunt, qui reversus haec eis retulit: „Quomodo die dominico proximo post festum conversionis beati Pauli apostoli proxime preteritum, dum videlicet annotatus — Johannes Banffy, exponens, et — Petrus Keglewych de Bwzyn in claustro Fratrum Heremitarum beate Anne, — im pertinenciis possessionis Dobrokwcha fundato, et comitatu crisiensi existente habito, personaliter insimul constituti fuissent, — ibique idem dominus Johannes Banffy oretenus, prout regia Majestas sibi commisit, pro parte castrorum et bonorum possessionariorum condam Francisci Beryzlo, regie Majestati adjudicatorum, pro certa summa florenorum, quam idem Petrus Keglewych dicto domino Johanni Banffy et domine consorti sue dare et persolvi deberet, coram eodem judlium eundem Petrum Keglewych in eo, ut ipse prescriptam summam florenorum — reddere et persolvere, vel autem diem et locum hujusmodi solucionis et deposicionis pretacte summe florenorum ac restitutionem et reddicionem castrorum bonorumque possessionariorum imponere, in quibus scilicet die et loco pretitulatam hujusmodi summam florenorum ac ipsorum castrorum et bonorum possessionariorum

¹ Alio loco scribitur: Jazenowech.

solucionem et restitutionem facere et peragi deberent —, amonisset, cum idem exponens certas et quam plures expensas ad eadem castra exponi haberet, sed tamen rehabita et percepta prescripta summa florenorum prelibatus dominus Johannes Banffy, exponens, castra et bona possessionaria hujusmodi predicta dare reddereque et restituere promptus esset et paratus, videlicet a tempore, quo eidem regia Majestas id facere commisisset. Sed prefatus Petrus Keglewych nec dictam summam florenorum eidem domino Johanni Banffy et domine consorti sue — reddere et dare, neque diem et terminum ac locum solutionis ipsius summe florenorum ac restitutionem eorundem castrorum honorumque possessionariorum prefigi et institui ac finem decidi minime voluisset neque curavit. Ob hoc — Johannes Banffy, exponens, coram prefato iudicium protestatus est superinde amonuitque — Petrum Keglewych — ad ea exequenda et determinanda, tamen per negligenciam et rebellionem ejusdem domini exponentis nihil omissum est, nam eidem mandatis regie Majestatis semper obedire paratus fuit et est. — Datum Crisisi predicta septimo die diei amonicionis et protestacionis prenotatarum, Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.“

Quatuor sigilla. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 648, 24.

CCXXIII. 1525. 17. Februarii. Budae.

„Stephanus de Bathor, regni Hungarie palatinus —, Johanni Palfy de Pawlysewcz ac alteri Johanni Belewtyh de Pawlocz, vice-judicium crisiensis, nec non Johanni Fekethe de Jwgowcz, iudicium de Wewreweze comitatum, item Mathie Nagh de Kopachowcz et Nicolao Kwrtha de Gathalocz“ mandat: ut, quae de admonitione et protestatione, de qua supra sub Nro. CCXXII. dictum est, sciant, coram Ćazmensi capitulo edicant. „Datum Bude feria sexta prox. post festum b. Valentini mart. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.“

Sigill. Orig. chart. Ibid. N. R. A. 648, 28.

CCXXIV. 1525. 12. circ. Martii. Budae.

Ludovicus rex literas dedit, quibus declarat, Joannem Bauffi ideo tantum non tradidisse castra et castella, de quibus supra sub Nro. CCXIX et CCXXII dictum est, quod Petrus Kegleviĉ sibi eam pecuniae summam, de qua eodem loco agitur, non solverit. Ideo rex definit, qua die dicta summa pecuniae a Petro Kegleviĉ in monasterio Fratrum Eremitarum in Dobra kuĉa solvenda et quando memorata castra et castella restituenda sint. „Datum Bude feria Reminiscere, Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCXXV. 1525. 15. Martii. Budae.

Sanudo scribit: „Di Hongaria di Vicenzo Guidoto secret. fo 4 lettere, le ultime de 15 marzo: come a di . . . ebbero la nuona dila presa dil re X^{mo}: qual il re et quelli Signori non li ha piacesto, ma ben la Ser^{ma} rayna. Item com^a Bohemi se hanno sottoposti d acordo ala chiesa romana, et facto tra lhorò certi ordeni per ajutar il regno di Hongaria, videlicet che ogni tre caxe di quel regno mandano uno homo, che sarano da 60 milia persone Item scriue, come si trata acordo dil re con il Sor. Turcho, et si aspectava uno ambasador dil Turco.“

Sanudo. T. 38. Ad 24. Martii. 1525.

CCXXVI. 1525. 17. Martii. Budae.

Ludovicus rex Joanni Banfi quasdam pecunias ve-ctigales cedit, ut ei debita pecuniae summa exsolvatur. — Quia illa solucio, quam Johannes Banffy de Also Lydwa, comes perpetuus comitatus de Wereweze et pincernarum Nostrorum regalium magister, castellanis et peditibus ac vigilatoribus in castro Wywar — constitutis, a feria secunda proxima post festum beati Galli confessoris in anno proxime transacto preteritum, in qua scilicet feria secunda idem castrum per fidelem Nostrum — Stephanum de Bathor, — regni Nostri Hungarie palatinum —, Majestati Nostre est adjudicatum, hactenus facere habuit, et eciam deinceps usque feriam quartam proximam post festum Pasce Domini proxime venturum facere debebit, ad quingentos et quinquaginta octo florenos juxta rationem superinde factam se extendit, de quorum quingentorum et quinquaginta octo florenorum rehabicione eundem Johannem Banffy hoc modo duximus assecurandum immo assecuramus, plenariam eidem concedentes facultatem, ut ipse contributiones et dicas Nostras ac lucra camere Nostre regie post diem datarum presentium, tam in hoc Hungarie, quam eciam Sclavonie regnis Nostris Majestati Nostre proveniencia, in bonis et possessionibus suis propriis tamdiu pro se excipere retinereque, donec de eisdem prescripti quingenti et quinquaginta octo floreni eidem Johanni Banffy plene et integre explebuntur, valeat atque possit. — Datum Bude feria sexta prox. post dominicam Reminiscere Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.“

Sigill. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 648, 24.

CCXXVII. 1525. 26: Martii (?). Aeniponti.

Sanudo notat ad 3. Aprilis 1525 „di Hispruch di S. Carlo Contarini, orator nostro, di 26. . . .“ relatas fuisse literas, in quibus hoc continebatur: „Eri gionse de li uno orator dil Ser^{mo} re di Hongaria, cugnato dil Principe, nominato Dno. Stephano Bordoricho,

doctor, preposito Quinque-ecclesiense, venuto prima a questo Sermo. principe, poi andera al summo pontifice.“

Sanudo. T. 38. Ad 3. Aprilis. 1525.

CCXXVIII. 1525. 29. Martii (?). Budae.

Sanudo notat ad 20. Aprilis 1525, „di Hongaria dil S. . . . Guidoto di 29“ relatas fuisse literas, in quibus continebatur: „Item che di 10^m fanti doueano far Hungari, non e sta fato 400, et quelli mandati alla guarda di Temisuar. Scriue, per questo anno non dubitamo di guerra di Turchi per esser morto quel bassa, erra a Belgrado, et quelli soi hanno leuato le bandiere negre.“

Sanudo. T. 38. Ad 20. Aprilis. 1525.

CCXXIX. 1525. 12. Aprilis.

Ludovicus rex ad capitulum čazmense „Bude feria quarta prox. post dominicam Reminiscere“ a. 1525 literas dedit, in quibus Petro Keglević mandatum esse dicit, ut summam pecuniae, de qua supra sub Nro. CCXXII dictum est, Joanni Banfi solvat, eam nempe summam, quae literis Stephani Bathori, palatini, supra sub Nro. CCXIX adductis, determinatur, „illam videlicet, que in eisdem literis adiudicatoriis in auro continetur, similiter in auro puro hungaricali, boni, veri et justii ponderis; que vero in antiquis monetis, illam in eisdem antiquis monetis bonis hungaricalibus; que vero in presentibus novis monetis usualibus continetur, eam in eisdem novis monetis.“ Pecuniam vero solvendam esse dicit rex „in dominica Judica proxime ventura in claustro religiosorum Fratrum Heremitarum — in pertinentiis Dobra Kwchya —“ a Petro Keglević „vel eodem Petro Keglyewych die et loco in eisdem eadem summas florenorum — utcumque deponere non valente, extunc egregius Gregorius Orłowchych, capitaneus Noster Segniensis, cui Nos coram verboque Nostro regio commisimus, eadem summas florenorum — in dominica Ramis palmarum proxime ventura in dicto claustro — deponere et persolvere, iidemque Johannes Banffy et domina consors ejusdem primum castrum Wywar feria quarta proxima post festum Pasce Domini, secundo vero — castrum Feyerkew in dominica Quasi modo, tercio siquidem annotatum castrum Lobor in profesto Inventionis sancte crucis proxime venturo, — dempto — districtu Maykocz, ad manus memorati Petri Keglyewych, vel eo prescriptas florenorum summas deponere et persolvere non valente, antefati Gregorii Orlochyeh reddere et restituere debeant et teneantur.“ — Capitulum čazmense, mandato regis parens, duos canonicos misit, testes eorum, quae perficienda erant, qui reversi haec capitulo retulerunt: „— In dicta dominica Judica proxime preterita“ in memorato claustro dicti canonici, Joannes Banfi et Petrus Keglević convenerunt.

De pecunia, a Petro Keglević allata, „primum pecunie veteris monete“ numeratae fuerunt, idque negotium „in diem sequentem, hoc est ad feriam secundam prox. post — dominicam Judica“ differri debuit, „quo die instante dum connumeratio peccuniarum tam in auro, quam monetis antiquis et novis in pleno numero finita extitisset, — Johannes Banffy trutinam sive mensuram suam ad ponderandos aureos flor. afferri dixisset. Quo percepto dictus Petrus Keglyewych mox dixisset: Si dominatio vestra magnifica vult facere ponderari florenos aureos, ego bene scio, quod quilibet aureus non potest tangere pondus. Nichilominus tamen hoc non curato ceptum fuisset aurum singillatim ponderari. Et cum aliqui aurei ponderati extitissent, et ex illis certi floreni pondus attingere non potuissent, mox isto viso prefatus Petrus Keglyewych dicto domino Johanni Banffy dixisset: Si Dominatio vestra isto modo vult ipsos aureos facere ponderari, non proficit super ipsa ponderacione tardare, quia mensura sive trutina vestra videtur mihi superflua esse, ita ut si haberem apud se triginta milia florenorum, vix ex illis posset inveniri ista summa florenorum ponderandorum; sed potius rogo vestram dominacionem, velit mecum id facere, quod ex ipsis aureis, qui sunt boni ponderis, faciat ponderari quingentos vel mille florenos, alios autem aureos minoris ponderis cum illis bonis ponderatis faciat in libram apponere, et quousque illi minoris ponderis poterunt attingere verum et equale pondus cum florenis ponderatis, volo supra addere de aureis puris. Annotatus vero dominus Johannes Banffy respondisset: Bone domine Petre! istud ego facere non possum, quia magnificus dominus Franciscus de Bathyan tempore restitutionis castrorum Feyerkew et aliorum prescriptorum ipsam summam florenorum aureorum, quam eidem solvere habui, secus habere a me noluit, sed singulum quemque florenum seorsum ponderari fecit et in bono pondere recepit; et etiam quia ego istam summam aureorum eotunc nomine mutui et sub spe restitutionis cum pondere simili levavi obligavique me creditori meo ad humanitatem meam, ipsam summam cum eodem pondere vero restituere. Non vidi etiam ego unquam florenos aureos cum massa ponderasse, sed singillatim. Rursum autem ipse Petrus Keglyewych eundem dominum Johannem Banffy rogatum habuisset isto modo: Rogo magnificenciam vestram, non faciat mihi dampnum, unde absque dampno id facere poterit eadem, jam enim plus dampni passus sum in expensis quam mille florenos, querendo hanc summam peccuniarum. Vice versa et idem dominus Johannes Banffy dixisset: Bone domine Petre! scias, quod et ego non minus, si non plus, exposui ab eo tempore, quo hoc negocium trahi ceptum est, ambulando Budam, que expense mihi inde secute sunt. Quibus sic habitis prescriptaque summa aureorum in mensa existente, in refectorio Fratrum, et dum ipse — Johannes Banffy — secessisset versus hostium refectorii, dictus Petrus Keglyewych ipsos aureos cepisset coadunare et accepto sacculo in ipsum imponere; — Johannes Banffy, audito sono aureorum, quesivisset, quid ageretur, cui dum relatam fuisset, mox — intimas-

set — Petro Keglyewych hec verba: Rogo eum, ne faciat sibi ipsi dampnum, sed permittat ipsos aureos ad finem ponderari; adhuc satis diei est, potest statim homines suos mittere huc et illuc ad amicos suos et ab eis aliquam summam aureorum, ducentos videlicet vel trecentos florenos mutuo impetrare; ego tota hac die volo expectare. Annotatus vero Petrus Keglyewych dixisset: Ego ad hoc in brevi tempore sufficere non valeo —, sed potius rogo suam dominacionem, velit ipsos aureos, tam veri quam inferioris ponderis, apud se omnino et insimul retinere et prefigere mihi terminum competentem, quo termino possim habere aureos boni ponderis et voluntati sue satisfacere. Antefatus vero — Johannes Banffy respondisset, sed id facere non posse, quia ipsam summam aureorum mutuo accepisset et cum vero ac justo bonoque pondere creditori illos — reddere — promisisset, et nunc instaret terminus solucionis, et nisi prius creditori suo summam levatam restitueret, interim castrum, quod illi impignorasset, ab illo redimere et manibus ipsius Petri Keglyewych reddere non posset: ob hoc non posset sibimet guttur suum cultro succidere humanitatemque suam ad favorem cujuspiam deprimere, et eciam, quia in prescriptis literis dicte Majestatis regie depositioni summe dies et terminus per Majestatem suam ore suo prefixus fuisset, in cujus adversum ipse alium terminum prefigere — non posset. Quo sic habito — Petrus Keglyewych, levata summa peccuniarum, de refectorio cum familiaribus suis exiens circa equos suos se ad recedendum accingere cepisset; mox — Johannes Banffy, vocatis ipsis testimoniis nostris et aliis certis probis et nobilibus viris, — misisset erga ipsum Petrum Keglyewych, nuncians eidem, ne festinaret recedere: Ecce a quodam nobile recepi aliquos aureos, quos ponderavi cum trutina mea, quam dixit habere pondus superfluum et sibi suspectam esse: ideo ponderet trutinam suam cum illis aureis, ubi si ipsa trutina sua cum ipsis aureis videbitur habere bonum pondus, volo libenter aureos cum sua trutina recipere. Quo relato idem Petrus Keglyewych, nec suam trutinam adducere volendo respondisset: Nihil proficit, ex quo dixisset dominacio sua, quod si saltem tres vel quatuor aut plures aurei non potuissent attingere justum pondus, nullum talem recipere vellet, id tamen iidem testimonii nostri, retulerunt, ab ore domini Johannis non audivisse. Quibus sic habitis mox dictus Petrus Keglyewych cum suis familiaribus equis conscensis recessisset, protestatusque extitisset in hunc modum: quod dictus dominus Johannes Banffy summam ipsam recipere recusasset. Annotatus eciam dominus Johannes Banffy similiter protestatus extitisset: se paratum esse ad levandam ipsam summam juxta continenciam dictarum literarum regie Majestatis preceptoriarum in vero pondere. Tandem in dominica Ramis Palmarum iidem nostri socii et concanonici una cum — Johanne Banffy ad predictum claustrum — accessissent, — dictusque Gregorius Orlowchych illuc advenisset, et imprimis mille et octingentos flor. in auro puro ibidem deposuisset, quibus connumeratis, adducta trutina eisdem ponderare incepissent, et die ipsa — res ipsa

— ad crastinam diem —, hoc est ad feriam secundam prorogata fuisset, quo instante factaque per ipsos socios nostros ponderacione dicte summe — florenorum, ex eisdem mille et quingenti ac triginta quinque floreni bonum verumque et justum pondus attingere potuissent, tandem connumerassent in monetis antiquis florenos septingentos, in novis vero monetis ducentos florenos.“ Tandem nec Gregorius Orlovčić Joanni Banfi satisfacere potuit, quamvis quamdam summam pecuniae a suo collega „Petro Krwysch“ accepisset, Banfi vero terminum solvendae pecuniae prolongare noluit. De his omnibus capitulum cāz-mense suas literas dedit. „Datum tercio die prescripte ferie secunde — Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.“

Sigill. Orig. chart. in archivo reg. N. R. A. 648. 25.

CCXXX. 1525. 23. Aprilis. Budae.

Ludovicus rex has ad cives urbis Zagrabiae dedit literas, quibus eosdem a quibusdam in usus belli praestandis rebus eximit. „Quamvis diebus superioribus vobis perinde atque aliis fidelibus Nostris ceterarum civitatum Nostrarum liberarum mandaverimus, ut unum ingenium campestre cum quinquaginta globis ac pulveribus nec non curru et magistro bombardario ordinare deberetis, vestris expensis eo mittendum, quo necessitas regni videretur exigere, praeterea ut pro Nostris ingeniis quoque duo centenaria pulverum dare deberetis: verum quoniam ea civitas, ex vicinitate insultibus hostium obnoxia, egere potius rebus bellicis pro sui defensione videtur quam quod eas, quas modo habet alio posset dare, Nos igitur tum ex eo, tum vero ad nonnullorum fidelium Nostrorum supplicationem hoc onere vos levandos et istam civitatem Nostram exonerandam duximus. Volumus tamen et mandamus vobis, ut hujusmodi gracia et benignitate Nostra ne abutamini, sed omni opera, studio et provisione defensionem ejusdem civitatis cure habere debeat. Secus facere non presumatis. Datum Bude in dominica Quasi modo Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.“

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCXXXI. 1525. 29. Aprilis. Budae.

Ludovicus rex Francisco de Batthyan et Joanni de Tak, banis, mandat, ut Turcarum, castrum Jajce vel Banjaluka oppugnare molientium, conatus impediant

Comissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifici, fideles Nobis dilecti. His diebus ex certissima fama accepimus, Thurcos maximo numero et apparatu congregatos et accinctos id omni studio conari, ut vel Jayczam vel Banyaluka subito obsideant et ex-

pugnent, quorum conatus si procederet (Deus avertat), regnis Nostris et praesertim Croatiae ac Slavoniae extrema venirent mala et pericula. Nos igitur, accepta tanti mali imminens fama, nolentes regnorum Nostrorum conservationi et defensionis deesse, certum numerum tam equitum quam peditum ex hoc regno in praesidium praedictorum confinuum expedivimus et dimisimus. Quare vestrae quoque fidelitati committimus et mandamus firmissime, ut ad omnem fortunam ac eventum belli et ad ferendum succursum praedictis confinibus parati esse debeatis, committendo universis regnicolis praedictorum regnorum Nostrorum Croatiae et Slavoniae, ut sub onere decreti ingruente periculo per singula capita vobiscum insurgere et ad propulsandum pericula, quo necessitas vocaverit, progredi debeant. Secus igitur facere non praesummatis. Datum Budae sabbatho proximo ante dominicam Misericordiae, Anno Domini 1525.

A tergo: Magnifico Johanni de Thah et Francisco de Batthyan, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae banis, fidelibus Nobis dilectis.

Kovachich ex archivio Kormend. Nro. LIII. Orig. chart. Sigill.

CCXXXII. 1525. 30. Aprilis. Budae.

Ludovicus rex has ad „Petrum Keglwith de Bwsyn, aule — familiarum“, dedit literas, quibus eidem mandat, ut quibusdam transfugis Christianis locum habitationi aptum det. „Commisimus tibi per alias literas Nostras, ut Thome et Antonio Gwozdenowyth ac Georgio Waryachyth, qui a Turcis ad regnum Nostrum transfugerunt, in pertinentiis castri Nostrum Feyerkew aliquam terram et commodum locum residencie assignares, quousque aliter ipsis provideremus. Rursum tibi presentibus mandamus firmiter, ut juxta continencias aliarum literarum Nostrarum, postquam castrum praedictum de manibus magnifici Joannis Banffy de Also Lyndwa ad manus tuas acceperis, aliquam terram et locum, ubi residere possint, — assignes —, sunt enim, ut intelligimus, viri militares et qui aliquod utile servicium Nobis et regno Nostro prestare poterunt. Datum Bude in dominica Misericordia Domini — Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.“

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCXXXIII. 1525. 2. Maji. Budae.

Ludovicus rex Francisco de Batthyan, bano, mandat, ut Christophoro comiti de Frangepanibus pro expeditione bellica, versus castrum Jajce dirigenda, necessarias secures fossorias procuret.

Comissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis dilecte. Indigebit, ut intelleximus, fidelis Noster, specta-

bilis et magnificus comes Christophorus de Frangepanibus, capitaneus Noster ad impositionem victualium ad Jayczam deputatus, securibus fossoriis et allis hujusmodi rebus ad hanc Jayczensem expeditionem necessariis, quae cum hinc eidem comiti Christophoro disponi per Nos hoc tempore non possint, hortamur vos, detis operam, ut istic et apud vestros et aliorum colonos hujusmodi res necessariae disponantur, quae peracta expeditione reddi colonis ipsis poterunt. Aliud ne feceritis. Datum Budae feria 3. post Philippi et Jacobi Apostolorum. Anno Domini 1525.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyan, pincernarum Nostrorum regalium magistro, nec non Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bano, fideli Nobis dilecto.

Kovachich ex archivio Körmend. Nro. LVI. Orig. chart. Sigill.

CCXXXIV. 1525. 7. Junii. Budae.

Ludovicus rex Franciscum de Batthyan, banum, monet, ut omnem operam adhiberet, ut magister Nicolaus regni Slavoniae protonotarius eligatur. „Vacante officio prothonotariatus istius regni Nostri Sclavoniae, hactenus quoque tardata est electio alterius prothonotarii, cum bona pars administrationis negotiorum dicti regni Nostri humeris protonotarii incumbat, des igitur operam, ut eligatur is fidelis Noster egregius magister Nicolaus, personalis praesentiae Nostrae prothonotarius, quem Nos ex omni numero aliorum illi officio et aptiorem et utiliorem judicamus, tuaque plurimum interest, ut habeas eum, qui non solum Nobis, sed omnibus propter experientiam rerum ad illud officium pertinentium, ac denique ob fidem et integritatem singularem sit acceptissimus. Tuum erit igitur eundem magistrum Nicolaum nomine Nostro regnicolis ita diligenter commendare, ut ne cogitent quidem alium eligere. — Datum Budae feria 4. post festum Penthecosten. Anno Domini 1525.“

Kovachich. Ibid. Nro. LVIII.

CCXXXV. 1525. 21. Junii. Nemet Ujvár.

Franciscus de Batthyan, banus, Joanni Kastelanfi notum reddit, se controversias cum eo amice componere velle.

Egregie domine et amice honorande, salutem. Ea, quae Nobis V. E. D. scribit, bene intelleximus. Nos etiam negotiorum ipsorum ex parte voluimus V. E. D. sepius jam scribere, sed quia aliis sumus occupati negotiis, ad illa tam solertem curam apponere nequivimus. Placent Nobis, quae Vestra E. D. scribit, quia magis amicitia et bona vicinitate cum omnibus vicinis Nostris cupimus uti, quam discordiari. Licet diebus hijs elapsis et Nos contra V. E. D. et V. E. D. contra Nostros jobagiones unus alteri conquesti fuimus, tamen quo-

usque victualia Jayczam imposuimus, quidam jobagiones V. E. D. Nostros verberibus wlneribusque affecerunt, nullis culpis ipsorum exigentibus; nichilominus tamen, volentes magis pacis amenitate frui, quam cum aliquo lites protrahi, mittemus illac propediem Paulum Zeld, castellanum Nostrum in Krysthalowcz, qui cum V. E. D. tam de loco iudicii, quam iudiciorum administracione et termino, in quo iudicia Nostrorum et Vestre E. D. fieri opportune poterunt. Commisimus itaque ipsi Paulo Zeld, ut ex parte jobagionum Nostrorum, quicumque iudicis convictus fuerit, et iudicium faciat et iusticiam administret et lexis satisfacionem impendat sew impendere faciat, quod Nos e contra a V. E. D. expectamus, nam si iudiciorum celebracio et iusticie administracio non fuerit et satisfaccio defuerit, nil proficuum erit; sed et Vestra E. D. Nostris jobagionibus lexis ex parte jobagionum suorum satisfacionem impendat vel impendere faciat: in hoc enim cognoscemus, si Vestra E. D. bona vicinitate Nobiscum et amicicia frui voluerit, si ea fecerit. De vendicione vinorum ipse Paulus Zeld cum V. E. D. concordabit, cui super hoc informacionem dedimus. Ceterum venerat ad Nos plebanus de Dymyckhofeld (?), quem pie memorie condam dominus Balthasar frater Noster in eandem plebaniam instituerat, conquerendo Nobis, quod Vestra E. D. eundem ex plebania ipsa eiecit ac quosdam duos jobagiones, quos Nos sibi et ecclesie ex Nostris contuleramus, pro se ipso occupavit in rebusque suis tam mobilibus, quam immobilibus, presertim in vinis et aliis clenodiis domus predam committere fecit et pro se ipso usurpare, et loco sui quendam alium in eandem locari: que Nos a V. E. D. non meruisse, nam memineri potest V. E. D., quod Eadem et Bude sepius ex parte plebanie huiusmodi Nobis mencionem fecit, sed semper Nos ad mencionem V. E. D. ea respondi-
mus, que amicis sunt; finaliter et ultimatim Bude eidem responde-
ramus, quod dum Sclavoniam descendemus, revideri faciemus, et si in aliquo jus patronatus ecclesie ipsius Nos concernere cogni-
tum fuerit, servabimus, sin vero reperietur, quod in nullo Nos con-
cerneret, se in alterius falcem sew jura non immitemus; scit V. E. D. et bene novit, quod et Nos potencia mediante facere tanta posse-
mus, quanta Eadem, sed Nos indebite quitquam facere neque quem-
piam molestare nolumus. Pro eo Vestram E. D. rogamus, quatinus
eadem plebanum ipsum in pacifica possessione plebanie predicte usque
unum tempus conservare dignetur ac res et dampna sibi illata restitui
faciat; promittimus enim per has literas Nostras V. E. D., quod post-
quam ex Buda sani redierimus, si divina voluntas fuerit, in prima
congregacione Crisis celebranda post adventum Nostrum, jus patro-
natus huiusmodi per probos nobiles, ad hoc per utrumque nostrum
. . . . eligendos, revideri, et si quid juris in illo habebimus, bene
quidem, alioquin se in jus alienum immiscere nolumus. . . . Vestra
E. D. pro amicicia nostra interim faciet: quod si fecerit, Nos eciam
in similibus complacere volumus Eidem. Cetera Eidem medio Pauli
Zeld intimavimus, qui dum ad Eandem pervenerit, dictis et relatibus

ejusdem fidem adhibere velitis Valet. Ex Nova curia feria quarta proxima ante octavam sacratissimi Corporis Christi 1525.

Franciscus de Batthyán banus m. pr.

A tergo: Egregio domino Johanni Castellany de Zenth lelek etc. amico honorando.

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCXXXVI. 1525. Mense Junio (?). Aeniponti.

Sanudo notat: „A di 14 la matina fo letere de Yspruch di S. Carlo Contarini, orator . . . Scriue, eri haue letere di Ungaria di 27 di mazo dil Guidoto secret., che li aduisa di molte cose, ma tra le altre due de importantia: che quelli Signori sonno stati li a dieta et hanno prodotto alcuni capitoli a quella regia Mta., tra li quali ne sono doi di grande importantia (nominat articulos, quorum altero regi et reginae prohibetur, ne extraneos in curia habeant, altero vero omnes legati, pontificis exempto, e regno amoveri jubentur). — Poi aduisa, esser sta per essi Signori sachizato la zudecha de li, il che ha fatto grandissimo danno a Xtiani. rispetto ali pegni erano li. Auisa etiam, che li villani dil paese sonno sublevati, e non voleno piu dar la decima ali preti over prelati.“

Sanudo. T. 39. Ad 14. Junii 1525.

CCXXXVII. 1525. 22. Julii. Budae.

Ludovicus rex Petro Keglević literas obligatorias dedit: „Recognoscimus per presentes, quod Nos a fidei Nostro egregio Petro Keglewych ultra illam summam pecuniarum, cum qua arces Nostras Feyerkeu, in comitatu crisiensi, Blynje, in comitatu zagrabiensi, et Lobar, in comitatu warasdinensi, existentes —, de manibus — Johannis Banffy ex voluntate Nostra speciali titulo pignoris ad se redemit, ad certas et arduas necessitates Nostras levavimus duo milia fl. ac ducentos, — cui in verbo Nostro regio promisimus, quatinus arces Nostras prefatas simul cum pertinentiis earundem contra quosvis causidicos, impetratores actoresque — apud se et pre manibus suis relinquemus et conservabimus, — neque eas ab eo recipiemus vel recipere faciemus, donec et quousque prefatam summam duorum milium ac ducentorum florenorum, Nobis creditorum, eidem plenarie et integre persolvemus. — Datum Bude in festo b. Marie Magdalene Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCXXXVIII. 1525. 14. Augusti. Budae.

Franciscus de Batthyán, banus, ad Joannem Kastellanfi de quibusdam negotiis scribit.

Egregie domine et amice honorande, salutem. Intimavit Nobis Vestra egregia dominatio medio Benedicti literati, ut triticum illud plebani V. E. D. redderemus et restitueremus. Scit V. E. D., quod, dum hic coram Bude eramus, inter sese determinavimus, ut triticum illud ad unum communem locum deponere et locare faceremus, donec inter nos judicialiter discuteretur. Commisimus Paulo Zewld, ut Vestram E. D. accederet et de loco hujusmodi communi cum Vestra E. D. concordaret ac illud in eundem locaret seu deponere faceret. Ideo has literas, sibi sonantes, cum presentibus V. E. D. exhibendis, petimus mittere eidem velitis. Tandem habet quidam familiaris V. E. D. unum equum crocei coloris vulgo suffazerij, quem Nobis V. E. D. in yado Gradysche in reversu ex Jaycza vendere fecerat: rogamus itaque V. E. D., quatinus hujusmodi equum Nobis comparare et apud se, donec descendemus, conservare dignemini. Quitquid pro eo V. E. D. dederit, omnia illico V. E. D. reddemus, et omnibus causis Nostris et jobagionum Nostrorum bonum finem imponemus. Valere V. E. D. felicissime optamus. Bude feria secunda in vigilia festi assumptionis beatissime Marie virginis 1525.

Franciscus de Batthyán, pincernarum
regalium magister ac regnorum Dalmacie, Croacie et
Sclavonie banus m. pr.

A tergo: Egregio domino Johanni Castellany de Zenth
lelek, aulico regie Majestatis, amico honorando.

Sigill. Orig. chart. Ibid.

CCXXXIX. 1525. 20. Augusti.

Ludovicus rex ad Joannem Banfy de restituendis bonis, de quibus supra sub Nro. CCXXIX agitur, has dedit literas: „Scias, Nobis multum displicere, quod castra Nostra Feyerkew, Wywar et Lobor — in hunc diem contra Nostram voluntatem et mandatum detineas, cum illa — restituere jam pridem debueris et resignare ad manus fidelis Nostri, egregii Petri Keglwyth, qui fuit estque paratus persolvere pecuniam tibi et domine uxori tue pro illorum redemptione debitam. Hactenus causatus es inter alia, quod aurei, qui tibi persolvebantur, non fuerint justis ponderis: quare volentes hac quoque in parte occasionem detinendi — castra resicare, quemadmodum Nobis novissime per hominem tuum supplicasti, contenti sumus, ut defectus, qui in pondere aureorum videbatur, non aliorum aureorum justa superadditione compleatur, sed singuli illorum aureorum tibi persolvendorum sint justis et veri ponderis, ad quorum justam mensuracionem et ponderacionem misimus sub sigillo civitatis

Nostre Budensis mensuram, per judicem et juratos ejusdem civitatis Nostre juste revisam, examinatam et probatam, juxta quam aurei illi tibi per ipsum — Keghlewyth persolvantur. — Mandamus igitur —, quatinus acceptis presentibus pecuniam tibi et uxori tue debitam mox, ubi per testimonium capituli ecclesie de Alba Regali — cum presentibus fueris requisitus et amonitus, octavo die a die hujusmodi amonicionis computando, in loco ad id antea designato, ab ipso Petro Keghlewyth levare et tandem castra predicta —, videlicet Feyerkew quinto, Wywar decimo, Lobor decimo quinto diebus a die hujusmodi solucionis et levacionis pecuniarum computando, prefato Petro Keghlewyth et consequenter ad manus hominum suorum — restituere et resignare debeas. — Datum Bude feria quinta proxima post festum beate Anne matris Marie Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto. — „Capitulum ecclesie Albensis“ hac de re regi Ludovico serius retulit: Joannem Banfi, a canonico ejusdem capituli „sabbato proximo post festum beati Laurentii martiris — in castro suo Soproncza“ ad ea, quae a rege jubebantur, facienda admonitum respondisse: „Ego honori et humanitati meis satisfeci et mandatis Sue Majestatis semper obedire paratus fui, et juxta sententiam adjudicatam et continencias literarum Sue Majestatis illo die, quem Sua Majestas proprio ore michi prefixerat, paratus fui ab ipso Petro Keghlewyth summam florenorum levare et castra eidem restituere; sed ipse Petrus Keghlewyth illo modo, prout litere sentencionales et litere Sue Majestatis continebant, summam florenorum non deposuit, prout Sua Majestas eciam ex literis capituli jam intellexit, et quomodo moderne litere Sue Majestatis continent, jam Sua Majestas intellexit, quod aurei ipsius Petri Keghlewyth singillatim mensurandi justi et veri ponderis esse deberent. Ideo non videtur michi, ut honori meo satisfieret ad literas castra restituere, sed ex proprio ore Sue Majestatis oportet me intelligere, neque michi de novo ab ore Sue Majestatis commissum est, ut ab eodem Petro Keghlewyth summam florenorum levare et castra restituere debuissem.“ Ideo fuit Joannes Banfi admonitus, ut coram rege compareat. „Datum nono die diei hujusmodi requisicionis et amonicionis predictorum, Anno Domini supra dicto.“

Sigill. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 648, 26.

CCXL. 1525. 22. Augusti. Budae.

Ludovicus rex ad capitulum čazmense de restituendis bonis, de quibus supra sub Nro. CCXXXIX. agitur, literas dedit. „Commisimus nuper hic coram fidei Nostro magnifico Johanni Banffy de Also Lyndwa, ut ipse illam summam pecunie, que — sibi et domine consorti sue pro redemcione castrorum Nostrorum Wywar, Feyerkew et Lobor — debetur, a fidei Nostro egregio Petro Keglwyth de Bwsyn, aule Nostre familiari, in claustro sancte Anne, in comi-

tatu Crisiensi existente, apud fratres Heremitas ibidem degentes levat, et post hujusmodi solucionem, que feria secunda proxima post festum beati Egidii proxime futurum fieri debet; castra Nostra predicta, videlicet Wywar quinto die, hoc est in festo Nativitatis beatissime Virginis Marie, Feyerkew vero quinto, et Lobor decimo diebus, ab eodem festo computandis, — ijdem Johannes Banffy et domina consors sua ad manus prefati Keglwyh — remittere — debeant.“ Ideo rex capitulo mandat, ut duos canonicos mittat, „qui premissis omnibus rite peragendis — pro fide digno testimonio interesse debeant, et res quaslibet, que in predictis castris tempore restitutionis illorum relicte fuerint, videant et conscribant —. Datum Bude feria tertia prox. ante festum b. Bartholomei apostoli Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto.“

Sigill. Orig. chart. in archivio reg. N. R. A. 648, 27.

CCXLI. 1525. 14. Septembris. Budaë.

Christophorus comes de Frangepanibus ad Joannem Antonium Dandolo scribit, cur Ferdinandi archiducis militiæ relicta in Hungariam ad aulam regiam venerit et quid sibi ibidem acciderit.

Copia di vna lettera, scritta per il conte Cristophoro Frangipani a Ser Zuam Antonio Dandolo. Data in castello di Buda a di 14. setembrio 1525 et ricevuta a di 13. octubrio.

Magnifice vir, amice dilecte! Sapia V. M., che semo ben sani gratia Dei, et questo medemo desideramo sentir uui cum tutti vostri in bona et prospera sanitate. Cusi anche non volemo premer la antiqua consuetudine, qual si e a comunichar tutti li casi de utriusque fortune, como achadeno infra li amici, zoe se sono boni, che comuniter ambe parte de amici se congratulano, et cusi anche comuniter condoleno deli aduersi. Auendo nui abandonato la illustrissima casa de Austria, ala quale auemo seruito per XX anni, cum qual fatiche et fideltade im parte e ben noto ala M. V., et visto el paterno regno esser inuaso per la potente mano del Sor Turcho, qual, se diceua, questa volta douesse perseuerar andando auanti dapoi presa Anderalba de occupar questo regno vngaricho, qual regno anche nostri antecessori liberono dale man de Tartari et remeseno quondam re Bela iterum in questo regno con sangue de lor Frangipani, a preso le XXV marche de oro et arzeno, qual desseno al prefato re Bela: dali qual sangue essendo nui successi, et visto tal bisogno a questo re et paterno regno, ne parse far el debito del bon subdito, tolesemo licentia dala nostra casa de Austria, abandonando tante nostre seruitude et spansion de sangue e presentade; ma uedendo per esser seruitude chieder nisuna remuneratione, zio che pur liberi possiamo qua seruire. Et venuti qua semo oltra vn anno e mezo, seruendo cum quanto seruitio hauemo saputo e posesto, como e de soccorer la cita

di Jayza con pocha zente contra molti Turchi, et qualche altro seruitio piu auemo fato. L' altro zorno sino (?) penultimo di auosto, vno mercore, fesemo parlamento con li signori conseieri dela regia M^{te}, et chiedendo qualche ordine per lo venire de persona nostra, perche per fina qua non ne stato nulla fato de conditione nisuna, et ne rispose lo R^{mo} archiepiscopo Strigoniense algune parole, sopra quale nui ge disemo, auerne lui promesso molte cose, tamen non de hauer ottenuto, como semo a prouarle: sopra di zio mi rispose da vno vilan, come l' e, zoe che nui mentiamo; qual vilania nui inteso, ge disemo el simile et ge desemo vna buffeta ouer vno schiafo; per questo ne ha retenuta la Ser^{ma} regia M^{te}, et vole, che facemo pace; nui non intendemo fare per fina che non ne satisfacia de algune parole, dicono auerne lui ditte contra el honore mio. Taliter se posemo laudarse ala M. V. ouer (sic) obtenuta et aquistato tal remuneration per nostri seruitij qua in Hungaria. Dio optimo vi conserui in bona et prospera sanitate. Scritta a Buda in castello a di 14 setebre del 1525.

Cristophoro Frangepani
Conte de V. S. M. etc.

A tergo: Magnifico domino Antonio Dandolo, patritio veneto, amico nobis honorando.

Sanudo. T. 40. Ad 13. Octobris 1525.

CCXLII. 1525. 18. Septembris. Viennae.

Ferdinandus archidux Francisco de Batthyán, bano, de componendis inter eum et nonnullos suos subditos enatis controversiis scribit: „Accepimus sinceritatis tuae literas, vicelocumtenenti et consiliariis Nostris provinciarum Austriae inferiorum directas, in quibus de gravamine colono tuo per nobilem virum etc. de Pernyegk, provincialem Nostrum, illato, similiter et de quadam decima, occasione cujus te a nobili, fideli Nobis dilecto, Ercharde de Polheim injuste molestari conquereris. Et cum Nobis gratissimum semper existit et ad id omnem operam navamus, ut inter subditos serenissimi regis Hungariae, — et Nostros nulla discordiarum ansa prebeatur, sed jugis ac firma inter illos pax, concordia et grata vicinitas observetur, ideo intuitu tuae quaerelae et justitiae administrandae scribimus Wilhelmo Schrot, praefecto Nostro ducatus Nostrae Styriae, praecipiendo, ut cum praefatis nobilibus subditis Nostris in hujusmodi negotiis id, quod justum et aequum fuerit, quam cellerime fieri poterit tractet et efficiat, ne tu ulterius his de rebus causam coram Nobis conquerendi habeas, prout exemplo literarum, quas hucce tibi implicatas transmittimus, edoceri poteris. Datum in civitate Nostra Vienna Austriae 18. die meosis Septembris, Anno Domini 1525.“

Kovachich ex archivio Kormend. Nro LI. Orig. chart. Sigill.

CCXLIII. 1525. 28. Septembris. Budae.

Ladislau Szálkán, Strigoniensis archiepiscopus, bani Joannis de Thah animum, quo a vindicta de Zagrabiensi episcopo Simeone summenda desistit, laudat, eumque de sua amicitia certiozem reddit.

Magnifice domine et amice honorande. Intelleximus ea, que Nobis Vestra dominacio scripsit. Ubi scribit, se pacienciam habere intuitu Majestatis regie, domini nostri gracioussimi, et Nostri, de vindicta a domino Zagrabiensi sumenda, probamus hunc animum hancque voluntatem amicitie Vestre, ita enim rebus suis melius consultum erit, si ab hujusmodi vindicta se continebit. Quod vero scribit, se intellexisse, Nos in suspicionem de amicitia Vestra venisse, non debet hoc cogitare, neque aliquam de Nobis habere suspicionem, prout Nos quoque de Ea nullam habemus. Nam quemadmodum dominacio Vestra scit, fuimus semper et nunc quoque sumus ejusdem amicus. Talem igitur de Nobis suspicionem deponatis, et credere, si qui aliud dixerint, non debeatis. De aliis rebus, de quibus scripsistis, cum propediem cum amicitia Vestra Nos constituturos speramus, plura coram loquemur, de quibus etiam per hunc suum servitorem eidem nunciamus. Quam et bene valere optamus. Ex Buda in profesto beati Michaelis. 1525.

Ladislau, archiepiscopus Strigoniensis etc.,
primas Hungarie, legatus natus.

A tergo: Magnifico domino Joanni de Thah, regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie bano, domino et amico honorando.

In congregacio (sic) rex non erit, nisi electus est Johannes Bornemyza cum Francisco Bathyan. Nescio quid sit, . . . per hu(n)c ostensore nunci . . . credere velitis.

Johannes de Thah, manu propria.

Domino Joanni Castellany presentetur.

Orig. chart. in bibliotheca academ. Slav. mer.

CCXLIV. 1525. Mense Octobri.

Sanudo notat: „di Vdene di 6. dil locotenente. Manda alcuni auisi . . . et una letera auta di Venzon (4): come erano venuti 17 Ungari de li, qualli vanno a Roma. Dicono, che a Viena si dieno abochar il re di Hongaria e il di Polana et archiducha di Austria; et che li baroni di Hongaria voleano far certa novita in questa partita dil re. Item come il conte Cristoforo Frangipani, che era in Hongaria, havia dato uno mostazon al cardinal Strigonia, et erra stato retenuto di ordine dil re.“

Sanudo. T. 40. Ad 9. Octobris 1525.

CCXLV. 1525. 9. Novembris. Budae.

Ludovicus rex Francisco de Batthyan, bano, scribit, ne de bonis „Stephani Wathay“, in Slavoniae regno sitis, contributio exigatur: „quoniam Nos egregio Stephano Wathay, cubiculario Nostro, universas pecunias praesentis subsidii Nostri, de universis bonis suis, in isto regno Nostro Sclavoniae habitis, ad rationem servitiorum suorum pro se exigere et retinere concessimus. — Datum Budae feria 5. proxima ante festum b. Martini episcopi. Anno Domini 1525.“

Kovachich ex archivio Körmend. Nro. LII. Orig. chart. Sigill,

CCXLVI. 1525. 19. Novembris. Budae.

Joannes Tah Joannis Kastelanfi opem implorat, ut sua causa in dieta regni Slavoniae e votis succedat.

Egregie domine et frater Nobis honorande, salutem Nostrique commendacionem. Notum facimus egregie dominacioni Vestre, quod negocium Nostrum regia Majestas et universi domini in bonum finem determinabunt. Res autem Nostra, que cum Paulo Kerecheny versatur, ut ab altissimo exostulavimus, ita successit, quam clarius et melius ab aliis Eadem cognoscet. Ceterum Nos propediem descendemus ad comicia sew dietam Crisiensem, que prima dominica post adventum Domini celebrabitur, ad quam regia Majestas duos precipuos dominos elegit, qui interesse debebunt. Quapropter rogamus E. D. V. et fraternitatem, velit in tempore ad predictam congregacionem Eadem quintusmet venire, ut tempestive possemus de rebus Nostris tractare, nec non comitatum ipsum de Posega Eadem velit rogare, ut juxta decretum et deliberacionem ipsius illos octo homines ad ipsam dietam mittere ne detractet, quos prius elegerat et miserat. Ipsum eciam egregium dominum Joannem Herczeegh Eadem vobiscum adducere velit, quia in ista congregacione omnis negotii Nostri finis sorcietur. Id si ipse comitatus faciet et E. D. V., Nos quoque tam ipsi comitatui, quam Eidem in similibus et longe majoribus reservire et recompensare studebimus. Eandem Deus altissimus incolumem et felicem per longa tempora una cum omnibus et tota familia conservet. Datum Bude in festo beate Elizabeth vidue 1525.

Johannes Thahi, regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie etc. banus.

A tergo: Egregio domino Joanni Castellany de Zenth lelek, aulico regie Majestatis, domino et fratri Nobis honorando.

Reliquum est, ut quicquid egregius dominus Nicolaus Pekry E. D. V. nomine Nostro dixerit, ei fidem creditivam Eadem adhibeat.

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCXLVII. 1525. 2. Decembris. Udine.

„Da Vdene di S. Agustin da Mulla, luogotenente, di 2: come erra ritornato vno dil cavalier dila Volpo, qual per saper la lengua lui locotenente mando a Postoyna e Castelnouo, per saper la verita dil conte Cristoforo, si erra zonto. Referisse, non esser ancora zonto, ma ben si diceua, aspetarsi a Postoyna, e li preparauano alojamiento, et errano andati contra 12 cavali de li, el qual Conte erra partito di Hongaria per la discordia con lo episcopo strigoniense.“¹

Sanudo. T. 40. Ad 5. Decembris 1525.

CCXLVIII. 1525. 7. Decembris.

In causa, ab Andrea, electo episcopo tinniniensi et abbate B. M. V. de Topuska, mota, „in dominica prox. ante festum beati Ambrosii doctoris“ 1525. testes edixerunt: possessiones „Wratheza“ et „Prethkowyna“ ab olim ad ecclesiam B. M. V. de Topuska pertinuisse, sed post mortem „Georgii, suffraganei ecclesie zagrabiensis et abbatis dicte ecclesie“, a duce Joanne Corvino occupatas et Balthasari de Alap datas fuisse. Dat. „quinto die diei inquisitionis“ memoratae a. 1525.

Orig. chart. in archivio archiep. zagrab.: Jurid. 180, 3.

CCXLIX. 1525.

Ludovicus de Peker has in rebus militiae dedit literas: „Nos Ludovicus de Pekher, regni Sclauonie capitaneus, memorie comendamus, quod Fratres Heremite de Ztrezethynez solverunt Nobis ad unum equitem, quem Nos pro eysdem conservamus: ideo ipsos quittos et expeditos reddimus. Anno 1525.“

Orig. chart. in archivio reg.: Acta monast. de Ztreza 5, 42.

CCL. 1526. 5. Februarii. Constantinopoli.

Sanudo notat, Petrum „Bragadim“, qui fuit „baylo“ Constantinopoli, 5. Februarii 1526. haec de Turcis scripsisse: „Scriue, si fa exercito grande con celerita, per andar ala impresa dila Hongaria. Prima si andara ala Valachia basa, poi verso Buda. E il Sr^e va im persona; prepara fuste 30 per il Danubio; a mandato comandamento a Belgrado per far ponti. — Questo Sr^e vol auer 100 galie in ordine, azio, si Cristiani si movesseno con armata, poterle mandar fuora, altramente non le armerano per questo anno, man ben l exercito

¹ Ad 12. Decembris notat Sanudo, locumtenentem ex urbe Udine 9. ejusdem mensis scripsisse: sibi ab exploratore relatum fuisse: „Che il conte Cristoforo Frangipani erra a uno suo castello chiamato . . . apresso Modrusa, ne dia venir a Postoyna“.

passera sul Ongaria et a Buda e quelle bande. Il S^{er} vol invernare questa invernata, e poi vno altro anno passera sula Puia, per andar a Roma, siche per tutto li soi ragionamenti sonno su questo et per tutto risona questa preparation di exercito."

Sanudo. T. 41. Ad 20. Martii 1526.

CCLI. 1526. 26. Februarii. Udine.

Sanudo notat ad 28. Februarii 1526 has literas: „Da Vdene di S. Agustin da Mulla, luogotenente, di 26 . . . Item per vno, parti da Postoyua, a inteso, il Conte Cristoforo esser ali soi castelli, el qual va in Hongaria dal re. Et che Turchi a di XI dil instante corseno su quel dil conte Michiel di Sueff (?) et conte Bernardin Frangipani, et hanno menato via da anime 800 et fato preda di assa animali.“

Sanudo. T. 40. Ad 28. Februarii 1526.

CCLII. 1526. 13. Martii. Vegliae.

Sanudo notat has de Turcis agentes literas: „Da Veia di S. Agustin Valier, prouedador, di 13 Marzo: come hauia hauto lettere di S. Fran^{co} di Grabia, citadin de li, qual e bandito e sta a Segna, el amor dila patria lo constrenzer a scriue (sic): come per vno, venuto li di Hongaria, riporta, il S^{er} Turcho vien potente al impresa di Hongaria, e che a Balgrado sonno 50^m Turchi, et hanno posto cadene nel Danubio per far vno ponte, et hauera galie 80 per far il ponte, e altre cose; e che nel regno di Hongaria non si feua alcuna prouision, siche tien sara perso.“

Sanudo T. 41. Ad 20. Martii 1526.

CCLIII. 1526. 15. Martii. Venetiis.

Sanudo de Christophoro comite de Frangepanibus ad 15. Martii 1526 haec notat: „Et hessendo venute lettere di Vdene di S. Agustin da Mulla, locotenente, di 14., come era sta preso il conte Cristoforo Frangipani da quelli di Artegna, il qual andaua incognito et voleua passar per andar dal Archiduca —. Et intrato la zonta dentro (scil. conseio di X, quod consilium „dapoi disnar“ convenerat), fo scritto al prefato luogotenente, che subito lo debbi rilassar, scusandosi di hauerlo retenuto. Et S. Zuan Ant^o Dandolo, el qual ando a Cita Nuova per parlarli, non lo trouera ne si scontrerano insieme.“

Sanudo. T. 40. Ad 15. Martii 1526.

CCLIV. 1526. 19. Martii. Venetlis.

Sanudo ad 19. Martii 1526 haec de Christophori comitis de Frangepanibus captivatione notat: „A di 19 . . . vene in col? S. Zuan Ant? Dandolo, zonto eri sera di Histria, stato a Cita Nuova per parlar al conte Cristoforo Frangipani; ma non si hanno trouati. E dito conte ando in Friul, e fu preso, come ho scripto di sopra, e poi liberato. E fe la sua relatione con li cai di X in col?, ma stete dentro tutti, videlizet dil suo zonzer a Cita Nuova.“ Castellanus loci Castel Nuovo in literis, ad Joannem Ant. Dandolo scriptis, „excusaua il Conte non hauer potuto venir a parlarli, per andar im posta in Austria dal Archiducha . . .“

Sanudo. T. 41. Ad 19. Martii 1526.

CCLV. 1526. 19. Martii. Venetlis.

Sanudo de captivatione Christophori comitis de Frangepanibus ad 19. Martii 1526 haec notat: „Vene domino Erasmo, orator dil Archiducha, perho che il suo colega e andato a Padova per 15 zorni, et disse zercha la retention in Friul dil Conte Cristoforo, e non si douea retenerlo, ancora, che l non sia homo dil Archiducha ma ben dil re di Hongaria, suo cognato, pregando, fosse lassato. Al che il Ser^{mo} rispose saviamente, che il conte Cristoforo andaua fazando mal officio in Friul et fu preso Artegna (sic), vicino a Gemona; et subito inteso di qui erra sta scritto al luogotenente, lo dovesse lassar, siche dal canto nostro femo ogni bon officio per l amor et beniuolentia, precipue portemo al Ser^{mo} Archiducha.“

Sanudo. T. 41. Ad 19. Martii. 1526.

CCLVI. 1526. 18. Aprilis.

„Egregii Stephanus de Praschowcz, vicarius temporalis et administrator proventuum episcopatus zagradiensis —, ac Johannes et Michael de Rawen“ coram capitulo čazmensi mutuam inter se successionem stipulantur alterutra parte absque haeredibus decedente. In literis memorati capituli hac de re haec dicuntur: „— Stephanus de Praschowcz Nicolai germani sui carnalis, nec non Cristoferi, Francisci, Georgii et Johannis filiorum ejusdem Stephani, ac Michaelis filii ipsius Nicolai, deinde utraque parcium prescriptarum universorum et quorumlibet fratrum, proximorum proliumque et affinium suorum, quos infra scriptum negocium tangit tange-reve posset quoquo modo in futurum, in se ipsos utrinque oneribus et gravaminibus assumptis —, coram nobis personaliter constituti — confessi sunt —: qualiter ipsi certis racionabilibus de causis, animum ipsorum moventibus, maturaque superinde deliberacione prehabita, volentes denique sese mutuis fraternitatibus connecti fedusque amicitie et fraternitatis indissolubili liga inter se et suos posteros firmare,

et ultra pretactum fedus amicitie et fraternitatis cupientes eciam in bonis et iuribus ipsorum possessionariis, que nunc habere et possidere dinoscuntur habiturique sunt et possessuri, certum mutue unionis modum ponere, per quem tum inter eos, tum vero inter ipsorum alternatim heredes uberius luculenciusque solidetur contractus, talem inter se ipsos mutuo et vicissim compositionem, compromissionem et ligam ac contractum — fecerunt —: ut dum et quando-cunque — alteram earundem partium ab hac vita absque heredibus masculini sexus decedere contingeret, extunc totales et integre possessiones — et quelibet bona —, in quibuscunque comitatibus intra ambitum regni Sclavonie existen. —, talis partis decedentis —, hereditaria videlicet sive empticia, in et ad partem superviventem et remanentem ejusque heredes et posteritates masculini sexus dumtaxat devolvi et condescendi debeant —. Datum feria quarta prox. post dominicam Misericordia Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto.“

Sigill. Orig. membr. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCLVII. 1526. 26. Aprilis. Tubingae.

Sanudo notat literas „Di Austria di S. Carlo Contarini, orator nostro, dat. a Tubing a di 26 Il conte Cristoforo Frangipani e zonto qui ala corte, venuto per scusarsi dila imputation fatoli, che l soniaua di acordarsi a stipendij dila Sr^{ia} nostra, volendo justificar non esser il uero.“

Sanudo. T. 41. Ad 5. Maji 1526.

CCLVIII. 1526. 2. Maji. Tubingae.

Orator Contarini, in literis, „dat. a Tubing a di 2 . . .“, quas Sanudo notat, scribit, nuncia pervenisse de Turcarum contra Hungariam moliminibus, dein addit: „Questi di qui dicono, e sta opera dila Sr^{ia} nostra, siche questi par mal satisfati dila Sr^{ia} nostra, et fanno 2000 fanti, dicono farli per le cose dil Turcho.“

Sanudo T. 41. Ad 11. Maji 1526.

CCLIX. 1526. 3. Maji. Budae.

Ludovicus rex Petro Keglević castra Blinje et Biela Stiena novo titulo pignori dat. — „Recognoscimus per presentes, quod — Alexius Thwrzo, thavernicorum Nostrorum regalium magister, hijs diebus exposuit Nobis: qualiter ipse annis superioribus, cum videlicet thesaurarius Noster esset, ut — Petrum Keglewyt de Bwsyn, alias banum Nostrum Jaycensem, nunc vero aule Nostre familiarem, in Nostris et regni Nostris necessariis serviciis retinere posset, obligasset se eidem mediantibus literis suis obligatoriis ad solvendum certam summam

pecunie, qua Nos pro suis serviciis deservitis mansissemus debitores, ex qua quidem summa adhuc restarent insoluti mille et trecenti flor., pro quibus ab eodem Petro Keglwyth multum urgeretur. Supplicavit igitur Nobis, ut soluto ipso Petro Keglwyth se ab hujusmodi obligamine — liberare dignaremur. Supplicavit eodem modo etiam — Paulus de Warda, episcopus agriensis, ut illos octingentos flor., quos ipse, alias similiter thesaurarius Noster existens, prefato Petro Keglwyth pro suis serviciis deservitis vigore literarum suarum obligatarum ad rationem Nostram solvendos promisisset, ad Nos reciperemus. Nos igitur — volentes — et ipsos ab hujusmodi obligaminis vinculo liberare, et — Petrum Keglwyth de prenotata summa pecunie — reddere contentum, castra Nostra Blynye-Wywar, in zagrabiensi, et Feyerkeu, in crisiensi comitatibus existencia —, ultra illam summam pecunie, qua ipse ex voluntate Nostra eadem castra ex manibus — Johannis Banffy de Also Lyndwa ad rationem Nostram de propriis suis pecuniis ad se redemit, ex consilii Nostri deliberacione inscripsimus et impignoravimus eidem Petro Keglwyth in et pro predictis duobus milibus et centum flor. bone monete.“ Dum Petro Keglvić de ista summa pecunie satisfactum fuerit, „extunc restituat prefatis, domino episcopo et Alexio Thwrzo, prenotatas eorum literas obligatorias. — Datum Bude in festo Inventionis sancte crucis Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCLX. 1526. 6. Maji. Venetiis.

Sanudo haec notat: „Vene il legato dil papa, e porto vna letera dil re di Hongaria, drizata al Principe, data a Buda la dominica dile palme . . . , la qual letera il papa la manda ala S^{ria}, et mando a dir, si desse danar tacite, non volendo scoprirsi per causa dil Turcho. Il Ser^{mo} li disse, che“ (nihil ultra dicitur).

Sanudo T. 41. Ad 6. Maji 1526.

CCLXI. 1526. 15. Maji. Stuttgart.

Carolus Contarini, orator, in literis „dat. a Stochard a di 15 . . .“ de Turcis scribit: „El rezente di Viena scriue a questo Ser^{mo}, che non solum lo exercito turchesco non vien alla volta dila Hongaria, ma el torna indriedo . . .“

Sanudo T. 41. Ad 21. Maji 1526.

CCLXII. 1526. 26. Maji. Budae.

Ludovicus rex Franciscum de Batthyan, banum, propter res croaticas ad se vocat. „Habemus nonnulla vobiscum tractare de banatu, de defensione et conservacione regnorum Nostrorum Sclavo-

niae et Croatiae, ob quam rem praesentia vestra est Nobis necessaria. Quare volumus et fidelitati vestrae harum serie firmiter comittimus et mandamus, quatenus relictis istis regnis Nostris sub bona, diligenti et tuta custodia provisisque eisdem gentibus ad defensionem necessariis, vos ipsi ad Majestatem Nostram dies et noctes venire et properare debeatis. — Datum Budae in profesto sanctae et individuae Trinitatis. Anno Domini 1526.“

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nro. LVII. Orig. chart. Sigill.

CCLXIII. 1526. 6. Junii. Dobra Niva (?).

Stephanus de Verböcs Joannis Kastelanfi opem implorat, ut nota infidelitatis liberetur.

Egregie domine et frater charissime atque honorandissime! Premissa salute et mei commendacione de statu et serie negociorum meorum, qualiter in dieta proxime transacta me una cum egregio domino Michaelae de Zob, patre meo, nullis culpis et demeritis nostris exigentibus, nota infidelitatis ex eoque in sententia capitali ac amissione universorum bonorum nostrorum condempnarunt, non existimo quitquam E. D. V. scribendum esse, quandoquidem sciam, Eandem hec omnia non solum audivisse, verum eciam abunde jam intellexisse. Scripsi autem exinde ad universos regni hujus comitatus, ut pro mea eliberacione juxta eorum promissa apud regiam Majestatem, dominum nostrum clementissimum, auxilio michi adesce velint, qui propter bona mea servicia, Majestati sue regie primum, deindeque universe nobilitati sepenumero exhibita, sum una cum ipso domino patre meo nota illa infidelitatis proscriptus. Quid vero ad dominos nobiles comitatum scripserim, E. D. V. ex literis meis, ad eos datis, clare intelliget. Et quia omnis amicus et frater in necessitate solet probari, ideo E. D. V. accurratissime rogo, velit tam proprie libertatis sue rationem habere, quam eciam proscriccionem de me et prefato patre meo, preter omnem juris processum ad suggestionem et instigacionem malamque informacionem quorundam emulorum et adversariorum meorum factam, que si rata maneret, in periclitacionem tocius nobilitatis regni cederet, bene considerare, atque michi et ipsi patri meo tam in medio dominorum fratrum suorum, nobilium scilicet illius comitatus, ubi residet, quam eciam alias, ubi opus fuerit, et presertim coram regia Majestate, domino nostro graciousissimo (cui nihil in hac parte imputo, sed illis dumtaxat, qui Majestatem Suam sinistre informarunt), omni patrocinio suo succurrere subvenireque, et, quantum in se est, ab hac ipsa infidelitatis nota nos liberare, que me quoque una cum ipso domino patre meo vicissim ad sua quevis beneplacita paratum semper habebit. Reliqua presencium exhibitor referet, cui E. D. V: fidem adhibere velit, peto. Quam felicissime valere indies opto. Ex castro meo Dobronija

feria quarta proxima post festum sacratissimi corporis Christi, Anno Ejusdem 1526.

Stephanus de Werbewecz,
regni Hungarie servus, manu sua propria.

A tergo: Egregio domino Johanni Castellanffy de Zenth lelek, amico et fratri charissimo.

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCLXIV. 1526. 15. Junii. Udine.

Sunudo notat ad 15. Junii 1526 has literas, in quibus inter reliqua de Joanne comite Corbaviae aliisque Dominis Croatis et de Christophoro comite de Frangepanibus agitur. „Da Vdene di S. Agustim da Mulla, luogotenente, date a di 15. Hozi e ariato de qui vno Aluise Mathafari, citadin di Zara, conosuto da lui, hessendo cap^o de li, qual neli passati mexi fo bandito di esso loco di Zara et se acordato col Ser^{mo} principe di Austria, et essendo capitato a Gradischa, e uenuto a trouarlo; el qual a XX dil pasato se partite da Spira di Alemagna. Li ha ditto, Sua Ser^{ta} ritrouarse de li.“ Ferdinandi archiducis conjugem Viennam profectam esse dicit, ut ibi prolem pareret. „Et che lui era spazato da ditto Signor Archiducha per la Methlica con cauali 24, indrizato al suo cap^o general, qual si arouana de li, per quanto lui dice, con cauali 1800 a quella guardia, el qual paese e lontano tre zornate da Gradischa. Dice, esso Ser^{mo} principe ha condotto al suo stipendio il conte Zuane de Corbauia con cauali 200 con altri Signori Coruati; et che il conte Cristoforo di Frangipani non ha dato condition alcuna, el qual a di 3 dil instante ha lassato in Hispruch, che se douea partir in quelli zorni per Posthoyna. Referisse etiam, Sua Ser^{ta} hauer consignato la camera di Viena a quatro sui capitanei, per far quelle zente, li parera, per socorer la Ongaria . . .“

Sanudo. T. 41. Ad 18. Junii 1526.

CCLXV. 1526. 21. Junii. Crisii.

„Paulus Zeld de Also Palychna, Johannes de Chezmycze, Georgius Zlawkoych de Magalowcz et Johannes Gerdak de Fylethyncz, iudlium comitatus crisiensis, — ad instanciam — nobilium Dionisij Ozlek, et Ladislai filii sui, de Mylethyncz, ex quondam domina Agnes vocata, filia olim domine Barbare Dyakoychua dicte de Sabnyeza zenth Iwan. prefatum Johannem Gerdak de Fylethyncz“, collegam suum, „ad infra scriptam inquisitionem faciendam, sede iudiciaria vacante, legitime“ destinarunt, qui eis serius retulit: „quomodo ipse in festo beatorum Viti et Modesti martirum proxime praeterito“ sibi mandatam inquisitionem peregerit, qua demonstratum fuit, „puellam Elizabeth, — jobagionissam dictorum Dionisij et Ladislai“, a „nobili domina Katherina, relicta quondam Mathei Horwath de eadem Sab-

nycza zenth Iwan, — sine culpa et dampno illato“ verberatam fuisse. „Datum Crisii septimo die diei inquisitionis prenotate Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCLXVI. 1526. 23. Junii. Budae.

Ludovicus rex in favorem urbis Zagrabiae has ad capitulum zagrab. dedit literas: „Expositum est Majestati Nostre pro parte — civium civitatis Nostre Montisgrecensis —, qualiter vos istic in medio vestri, in vestro scilicet loco capitulari, — certas bolthas et testudines lapideas erexissetis, in quas nonnullos institores et mercatores forenses cum mercibus et rebus eorum venalibus conduceretis easque illis extraneis, qui subito, venditis eorum mercibus, eo rursus quo volunt recedunt, locaretis, quo fieret, ut ipsi cives Nostri, qui questus gracia merces aliunde et ex remotis partibus in istam civitatem Nostram invehunt et important, suas merces vendere non possent. Que res cum in evidens damnum — ipsorum civium — derogamenque libertatis et consuetudinis ipsorum vergat, pati non possumus, neque (convenit), ut alii extranei istic ditescant, Nostri vero cives per hoc opprimantur, qui alioquin et eo eciam, quod jam Thurco vicini et pene in ejus faucibus sunt, satis superque oppressi et propter plurimas eciam expensas, quas ad structuram muri prefate civitatis Nostre expenderunt, exhausti esse dicuntur.“ Ideo rex mandat, ut capitulum memoratum abusum tollat. „Datum Bude sabbato in profesto nativitatis b. Joannis Baptiste Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto.“

Sigill. Orig. chart. Ibid.

CCLXVII. 1526. 26. Junii.

Ludovicus rex „capitulis ecclesiarum budensis, zagrabiensis, chasmensis, et conventui Cruciferorum de Alba“ — hoc dedit mandatum: „Noveritis, quod Nobis feria sexta proxima post festum beate Sophie vidue proxime preteritum una cum nonnullis dominis prelati et baronibus magistrisque prothonotariis et predicti regni Nostri nobilibus hic Bude penes Majestatem Nostram constitutis et existentibus, Gregorius de Zenth Iwan nomine et in persona generosae domine Margarethe, relictæ magnifici quondam Joannis Banffy de Bolondos, Nostre Majestatis veniens in presenciam protestatus exitit in hunc modum: qualiter generosa domina Katherina consors magnifici Andree de Bathor, filia videlicet magnifici quondam Stephani de Rozgon ex generosa olim domina Catherina, filia domine Ursule, filie egregii quondam Hennyng de Zomzedwar, progenita, racione et pretextu quorundam negociorum in festo beati Blasii — proxime preterito quoddam literas Nostras judiciales coram Nostra presenciam extraxisset,

quibus extractis literas eciam Nostras adjudicatorias sentencionales, modum et formam cujusdam possessionarie sequestracionis in se exprimentes, pro sui parte contra prefatam dominam Margaretham emannari procurasset. Facta itaque hujusmodi protestacione prefatus Gregorius de Zenth Iwan allegavit eo modo: quomodo ipsa domina protestans admodum suis factis et negociis prepedita, maxime ex eo, quod celebratio universorum judiciorum generaliter per Majestatem Nostram prorogata esset, ad terminum discussionis ipsius cause tempore debito venire vel procuratorem suum mittere nequivisset: ideo ipsa annotatam dominam Katherinam pro habendo in premissis judicio contra se Nostram personalem in presenciam evocari facere vellet, et cum gravamine, quo regni Nostri requireret consuetudo, respondere prompta esset et parata. Et quia allegatio prefati Gregorij de Zenth Iwan — Nobis — admittenda fore videbatur, pro eo fidelitati vestrae — mandamus: quatinus, si prescripte litere Nostre adiudicatorie sentencionales vobis vel alteri vestrum sonarent, ad executionem earundem vestrum testimonium exmittere nequaquam presumatis, et si idem jam exmisissetis, illud revocare modis omnibus debeatis et teneamini, quin potius vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo presente Joannes Parys, aut Caspar de Schytaryowcz, vel Michael de Eadem, sin Nicolaus de Pezer, sew Paulus literatus de Nezepeza“ executionem dictarum literarum inhibeat et „prefatam — Katherinam contra prelibatam — Margaretham“ evocet. „Datum Budae tertio die termini prenotati Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto.“ Capitulum zagrabiense „feria tertia in profesto sancti Ladislai regis Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto“ huic mandato satisfactum esse refert.

In orig. chart. a. 1564 in archivio reg. N. R. A. 592, 7.

CCLXVIII. 1526. 26. Junii. Spiraë.

Sanudo habet ad 14. Julii 1526 literas Caroli Contarini, oratoris, 26. Junii Spiraë datas, in quibus hic scripsit: „— che in Hongaria si fa potente exercito, e quelli baroni e prelati tutti li danno X homini per vno oltra l ordinario: e che l re era partito di Buda per andar a veder le rive dil Danubio. Scriue, e zonto qui il cap? Zorzi Fransperg . . . l orator di Hongaria ancora non auto audientia. Il conte Cristophoro Frangipani erra zonto a Yspruch, e dimanda cauali e fanti a questo Ser^{mo}, prometendi (sic) di far . . .“

Sanudo T. 42. Ad 14. Julii 1526.

CCLXIX. 1526. 27. Junii. Udine.

Sanudo notat has de rebus belli agentes literas: „Da Vdene dil locotenente di 27: come erra venuto vno suo nontio, vien di Hongaria, qual e stato a Xagabria. Riporta, el S^{er} Turco con il suo

exercito vien a Buda, et che per il Danubio vien vituarie et monition, et che Hongari fanno exercito etiam lhorò. Et erano venuti comandamenti dil re in Xagabria, che quelli poteuano portar arme, andaseno a Buda, doue si fa la massa, e lui ha visto andarne con bon animo. Et che il conte Cristoforo erra sta conduto con il Ser^{mo} archiducha, per il che esso locotenente a manda a Postoyna per saper la verita.“

Sanudo T. 41. Ad 28. Junii 1526.

CCLXX. 1526. 30. Junii.

Sanudo notat has literas: „Di Austria di S. Carlo Contarini, orator, di 30 zugno . . . Scriue, l orator di Hongaria aue audientia dal Ser^{mo} principe solo, rechiedendoli soccorso contra il Turco di cauali 500 et 4000 fanti et il conte di Salmo, e li e sta concesso; ancora ha richiesto il conte Cristofaro, qual si aspecta di qui, et e sta mandato a far ditte zente.“

Sanudo T. 42. Ad 20. Julii 1526.

CCLXXI. 1526. I. Julii. Udine.

Sanudo notat, Augustinum da Mulla, locumtenentem, ex urbe Udine 1. Julii scripsisse, sibi fuisse a suo, ad locum Postojna misso, exploratore relatum: „esser zonto de li 20 caualli, et si aspetaua 200 altri col Conte Cristoforo.“¹

Sanudo T. 42. Ad 2. Julii 1526.

CCLXXII. 1526. II. Julii. Budae.

Ad 22. Julii 1526 a Sanudo hae de Turcarum progressu agentes literae notantur: „Capitolo di letere, date in Hongaria a Buda a di 11 Luio, scrite per Ant^o di Zuane a suo fratello F^o, ozi r^{te}. Solimanum jam

¹ Ad 3. Julii notat Sanudo literas „Di Caodistria di S. Andrea Malipiero, proueditor et cap^o, di 26 zugno: come hauto noua — come erra zonto a Postoyna il Conte Cristoforo con zente, mandato per l archiduca come cap^o zeneral dil Istria, Lubiana, Trieste, Gorizia, Gradisca e Maran. . . .“ — Ad 12. Julii 1526 addita est in Sanudi libro pagina, in qua haec alia manu scripta leguntur: „Zuan Cronatto della compagnia del strenuo Uincenzo de Nouara, mandato a Postoyna et Metlicha per sopra intendere le cose de li, parti da Metlicha a di 7 del instante. Riporta: che in Metlicha sono 400 Cronatti, bella gente e ben a cauallo.“ Unus e Croatis dixit, illos equites esse missos „a custodire quelli lochi dale incursion turchesche. Che di ritorno a Postoyna publicamente se diceua, che lo Archiduca donaua Goricia e Gradisca al Conte Christopholo, ma che non lo intese da persona digna di fede.“ (Sanudo T. 42).

Belgradum venisse dicit „et gia 1? giorni fa, che parte dile sue gente erano pasate la Sana, et sta, se cosi stimasse, che la prima volta, che l fara, sara intra quelle do aque, zoe la Sana et la Draua, che e la Schiauonia, et de li potrasene andar fin a Petouia e Zagabria . . . La prouision di qui e tarda al solito; tamen pur hanno ordinato, di andar qui assai gente, prima quelle dil regno, poi li forestieri, zoe Moraui et Schresy et Bohemi, qualli ancora non son comparsi . . . fina a otto o dieci zorni sarano qui . . . fanno prouision di danari, et togliono la mita o parte deli arzenti dile chiesie, che ne hanno in copia . . .“

Sanudo T. 42. Ad 22. Julii 1526.

CCLXXIII. 1526. 13. Julii. Budae.

Ludovicus rex nobilibus regni Slavoniae mandat, ut suas, duce bano Francisco de Batthyan contra Turcas mittendas, copias cogant paratasque habeant.

Comissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Reverende, magnifici, egregii et nobiles, fideles Nobis sincere dilecti. Caesar Thurcorum jam in Sirmium et in illos fines Nostros regni Nostri cum omnibus copiis et apparatus penetravit, castra amplissima non procul a Varadino Petri posuit, et illud atque Wjla k hucusque, ut credimus, oppugnare coepit, quae si coeperit (sic), Deus avertat, nihil eum amplius remorabitur, quin recta, contractis omnibus viribus suis ad se, in hujus regni Nostri viscera, quemadmodum constituit, ad Nos opprimendos et regnum occupandum venire possit; contra quem Nos etiam, auspice clementissimo Deo, feria secunda proxime ventura hinc omnino in castra ibimus, et recta Tholnam, inde vero, quo necessitas ingruentior postulabit, cum omnibus viribus Nostris, internis et externis, proficiscemur. Sed quia ad tanti periculi, quae (sic) aequae omnibus regnis Nostris imminet, propulsionem, vos, vires, gentes ac copiae vestrae et istius regni Sclavoniae sunt Nobis pernecessariae, quare fidelitati vestrae et unicuique vestrum harum serie mandamus firmissime, ut, pluribus literis Nostris non expectatis, mox visis praesentibus ad requisitionem fidelis Nostri, magnifici Francisci de Batthyan, bani vestri, viritum cum vestris gentibus ac quinta, vel tanta colonorum vestrorum parte, quantam ipse banus vester pro periculi qualitate et necessitate vobis levandam commiserit, insurgere paratique esse, et ipso duce, quo Nos jubebimus, statim in auxilium et succursum Nostrum venire debeatis. Quamvis de fidelitate vestra, quin hoc facturi sitis, nihil dubitamus, tamen dedimus ipsi bano auctoritatem, ut illos, si qui forte rebelles et inobedientes forent, omnibus opportunis poenis castiget et ad hoc co-

gere debeat. Secus igitur facere non praesummatis. Datum Budae in festo b. Margarethae Virginis Anno Domini 1526.

A tergo: Reverendo, magnificis, egregiis nobilibus, universitati regnicolarum regni Nostri Sclavoniae, fidelibus Nobis sincere dilectis.

Kovachich ex archivio Körmend. Nro. LXV.

CCLXXIV. 1526. 13. Julii. Budae.

Ludovicus rex Francisco de Batthyan, bano, mandat, ut nobiles regni Slavoniae ad arma contra Turcas summenda vocet.

Comissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis dilecte. Caesar Thurcorum jam in Sirmium et in illos fines regni Nostri cum omnibus copiis penetravit, castra amplissima non procul a Varadino Petri posuit et illud atque Wylak hucusque, ut credimus, oppugnare coepit, quae si coeperit (sic), Deus avertat, nihil eum amplius remorabitur, quin recta in regni viscera ad Nos opprimendos, ut sibi persvasit, venire possit; contra quem Nos quoque, auspice Deo, feria 2^a proxime ventura omnino hinc in castra ibimus, et recta Tholnam, inde vero, quo necessitas urgentior postulat, cum omnibus viribus, tam internis quam externis, proficissemur. Sed quia ad tanti periculi, quod aequae omnibus regnis Nostris imminet, propulsionem, vires et copiae istius regni Nostri Sclavoniae sunt multum necessariae, igitur vestrae fidelitati mandamus harum serie firmissime, sicuti coram etiam, dum hic fuisti, tibi commiseramus, ut mox et statim universos dominos et regnicolas istius regni Nostri Sclavoniae una cum quinta colonorum, vel majori, ut necessitas ipsa te docuerit, parte levare, et in horas paratus esse debeas, ut cum primum te vel literis, vel nuncio te requiremus, illico, quo mandabimus, cum illis ire possis; quibus per singulares literas Nostras mandavimus, ut mox ad tuam requisitionem insurgere et te audire ac sequi debeant. Haec autem summa diligentia et celeritate curato, ne per tuam negligentiam regno aliquid sinistri accidat. De quibus plura per hunc fidelem Nostrum, reverendum d. Andream Episcopum Tinniniensem etc., tibi nunciavimus, cujus dictis fidem praestare et ea, quae dicet, pro tuo officio et fidelitate impigre exequi debeas. Secus ne feceris. Datum Budae in festo b. Margarethae virginis. Anno Domini 1526.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyan, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bano, fidei Nobis dilecto.

Ibid. Nro. LXII.

CCLXXV. 1526. 16. Julii. Budae.

Ludovicus rex Franciscum de Batthyan, banum, de eo securum reddit, ei debitam pecuniae summam omnino solutum iri.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis dilecte. Quamvis commiserimus fidei Nostro, reverendo domino Simoni episcopo ecclesiae zagrabiensis, ut de reposito capituli ejusdem ecclesiae, quod illud habere arbitrabamur, tibi quatuor millia florenorum daret, tamen scribit Nobis idem dominus episcopus, se satis stricte ab ipso capitulo ad conscientiam et fidem eorum quaesivisse et interrogasse de ejusmodi reposito, qui firmissime assecurassent, se nullum prorsus habere repositum, illud quoque, quod habuissent, per revendissimum quondam Thomam archiepiscopum Strigoniensem fuisse ablatum; nihilominus iterato eidem domino episcopo commisimus, ut ea de re majorem faciat inquisitionem et diligenter sciscitetur: quod si fuerit, deputatam summam tibi persolvat, sin minus, ut te de argenterii ecclesiarum dioecesis zagrabiensis faciat contentum, quod donec fieri poterit, patienti et aequo tolera auimo: nam dictum capitulum ad impossibile cogere non possumus, ejus, sicut aliorum subditorum Nostrorum Nos respectum et curam habere convenit. Scis et tu ipse, quantas habeant expensas ad illas tres arces ipsorum, ultra Savum et Cuppam habitas, et quantum ad aedificationem castris zagrabiensis expenderint. Quod capitulum, si etiam aliquod repositum habuit, ad tantas necessitates facile exhauriri potuit. Igitur, si tibi solutio ex reposito fieri non poterit, committimus tibi strictissime, ne idem capitulum in bonis et haereditatibus suis praesummas vel damnificare vel molestare. Nihil enim de tua deputatione decedet, quam, ut praescripsimus, dominus zagrabiensis tibi ex argenterii complebit quam citissime fieri poterit. Secus igitur nulla ratione facere praesummas. Datum Budae altero die festi Divisionis Sanctorum Apostolorum. Anno Domini 1526.

Ludovicus Rex, m. p.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyan, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bano, fidei Nobis dilecto.

Ibid. Nro. LXIV.

CCLXXVI. 1526. 17. Julii. Budae.

Ludovicus rex Fransisco de Batthyan, bano, mandat, ut castrum Bihac e manibus Joannis Tah suscipiat ac defendat.

Comisso propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis dilecte. Scitis, quam concordiam cum magnifico Johanne de Thah praesentibus Nobis de castro Bihigio fecistis, ita videlicet,

*

quod ab eo die, quo hujusmodi concordia fuit, ad spatium unius mensis ille vobis castrum ipsum resignaret, vos vero ad manus vestras reciperetis. Terminus unius mensis jam dudum praeteriit, et adhuc castrum praedictum, ut intelligimus, non fecistis recipi de manibus praedicti Joannis Thahy; ipse vero jam nullam illius castrum vult gerere curam, postquam vos semel respondistis, velle illud ad manus vestras recipere, et neque per Nos ad id cogi potest. Cum igitur vobis super eo jam provisionem etiam fecerimus, mandamus fidelitati vestrae harum serie firmissime, quatenus, postposita omni dilatione et excusatione, praefatum castrum Byhygiense e manibus praedicti Johannis Thahy vel hominum suorum excipere et excipi facere, ac curam conservationis et defensionis illius gerere debeatis; nam si quid periculi illi contingat, vos super eo requiremus, non ipsum Thahy, cum coram Nobis responderitis, castrum illud velle ad vos recipere et super eo a Nobis provisionem etiam habueritis. Habeatis itaque curae, ne quis defectus per vos in recipiendo et conservando praedicto castro committatur, qui non nisi vobis imputari poterit. Secus nullo modo facturi. Datum Budae feria tertia post festum beatae Margarethae virginis et martyris. Anno Domini 1526.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyán, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bano, fideli Nobis dilicto.

Ibid. Nr. LXIII.

CCLXXVII. 1526. 21. Julii. Venetiis.

Ad hunc diem notat Sanudo: „Vene lo episcopo di Trau, olim di Scardona, et mostro letere di Hongaria, come quel regno e im pericno, imo certo di perdersi per le gran disensione tra l'horo quelli primarij, et che l'aiuto, si aspectaua di Bohemia, par non uegni (?) etc.“

Sanudo T. 42. Ad 21. Julii 1526.

CCLXXVIII. 1526. 23. Julii.

Testimonium Stephano Deshazy de eo datum, eum promptum fuisse ad ea, quae in sua cum Joanne Tah habita lite facere deberet, faciendam. „Nos capitulum ecclesie zagrabiensis memorie commendamus —: quod cum nos ad instanciam — egregii Stephani Deeshazy de Zomzedwara ad videndas res et bona mobilia, per eundem Stephanum Deeshazy et homines suos ab una, ac egregium Johannem Thahy et similiter homines suos ab alia partibus, hinc inde more spoliacionis mutuo, vicissim et alternatim in bonis et possessionibus ipsorum, in comitatu zagrabiensi existentibus, respective receptas et ablata, juxta et secundum compromissum et obligacionem, ut dicebatur, inter easdem partes factum et initam, extradare et restituere, unum ex nobis, — magistrum Gregorium de Traguria —,

duxissemus destinandum, tunc idem, ad nos reversus, nobis retulit — : qualiter ipse die dominica prox. ante festum sancti Jacobi apost. in possessione nostra Mend zenth —, loco videlicet communi, ad id deputato, una cum iudium et certis aliis nobilibus — per totam diem expectasset, ubi idem Stephanus Deeshazy res et bona jobagionum et hominum prefati Johannis Thahy extradare fuisset paratus, dummodo dictus Johannes Thahy homines et jobagiones suos ad id acceptandum illac destinasset resque et bona ex adverso, ab hominibus et jobagionibus ipsius Stephani Deeshazy receptas et ablata, ad eundem locum portassent et exhibuissent. — Datum feria secunda prox. ante pretactum festum sancti Jacobi apost. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto.“

Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCLXXIX. 1526. 24. Julii. Erd.

Ludovicus rex Francisco de Batthyan, bano, mandat, ut Simeoni zagrab. episcopo in recipienda in usus belli ab omnibus ecclesiis in regno Slavoniae vasorum aureorum et argenteorum ac pecuniarum repositarum medietate praesto sit.

Comissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis dilecte. Scitis, cum apud Nos eratis, quid conclusimus, quod propter instantes Nostras et regni Nostri necessitates medietas omnium vasorum aureorum et argenteorum, nec non pecuniarum repositarum, de omnibus ecclesiis tam regni Nostri Hungariae, quam etiam Slavoniae, exciperetur. Ad cujus exceptionem istic in Slavonia deputavimus reverendum in Christo patrem, dominum Simonem episcopum zagrabiensem. Nunc autem intelleximus, quod essent nonnulli, qui difficultarent et reniterentur extradare huiusmodi res aureas et argenteas ac pecunias. Et quia magna pars illarum vobis deputata est, idcirco volumus et fidelitati vestrae harum serie mandamus firmissime, quatenus dum et quotiescunque praefatus Dominus Zagrabiensis vos requisiverit, illico sibi omni ope et auxilio in excipiendis rebus aureis et argenteis ac pecuniis repositis adesse debeatis, auctoritate Nostra regia praesentibus vobis in hac parte attributa et concessa mediante. Praeterea, quia pro certo intelleximus, quod capitulum ecclesiae zagrabiensis illa quatuor millia florenorum non habeat in reposito, quae habere dicebatur, capitulares pro illis molestare et impedire non debeatis. Commissimus nihilominus praefato domino episcopo, ut de argenteriiis ecclesiarum vobis satisfaciat. Datum in castris Nostris prope Erd positus, feria 3^a proxima ante festum b. Jacobi apostoli. Anno Domini 1526.

Illud etiam nollimus vos ignorare, desiderasse reverendissimum dominum episcopum zagrabiensem, ut ipse personaliter ad

Nos veniret; quod quidem cum ipsi negare non potuerimus, commisi-
mus tamen nihilominus, ut gentes, quas ratione episcopatus sui tenere
debet, tam equestres quam pedestres, istic relinquere debeat.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyan, regnorum Nostrorum
Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bano, fideli Nobis dilecto.

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nro. LXVI.

CCLXXX. 1526. 24. Julii. Erd.

*Ludovicus rex Francisco de Batthyan, bano, scribit, quo regni Slavo-
niae copias ducere quoque naviculas Stephani Deshazy transferre deberet.*

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice,
fidelis Nobis dilecte. Intelleximus, quae Nobis de gentibus istius
regni Nostri Sclavoniae scribis. Gratum est Nobis, te fuisse diligen-
tem in his, quae tibi discedenti commiseramus, conficiendis. Quod
autem a Nobis informationem petis, quidnam facere et quem in lo-
cum cum viribus istius regni Nostri venire debeas, de hoc satis su-
perque cum consilio Nostro tractavimus. Videtur autem Nobis, quod,
cum hostis universas suas vires huc contra Nos converterit, non sit
nunc multum istis partibus pertimescendum, sed volumus et tibi
harum serie committimus, sicut etiam his superioribus diebus per
reverendum dominum episcopum Tinniniensem et per
Ambrosium Keczer annunciavimus, ut universas vires istius regni
quanto ocyus levare et cum ipsis circa castrum Valpo venire
debeas, et cum Nos nunc recta Tholnam et ad partes inferiores
tendamus, possis esse in loco a Nobis non remoto, et ex quo fa-
cile ad Nos cum omnibus gentibus, tecum existentibus, venire
possis. Ista est sententia Nostra et consilii Nostri; tu vero habes
loca illa magis nota, poteris fortasse melius de loco, ad quem tibi
sit veniendum, cum his, qui tecum erunt, deliberare, intellecta hac
Nostra voluntate, quae, ut praemisimus, nulla alia est, nisi ut sis in
tali loco, ex quo, quando te vocaverimus et quando opus fuerit, ad
Nos commode et sine mora venire possis. Facias praeterea Nos de
omni tuo progressu indies certiores. De illis quatuor millibus flore-
rum, in reposito ecclesiae zagrabiensis tibi deputatis, neque nunc
aliud scribere possumus, quam quod his diebus scripsimus et tibi
commissimus, id est, ut, cum certo intelligamus ex literis fidelis nostri
reverendi domini episcopi Zagrabiensis illud repositum omne,
quod ibidem fuit, esse inde sublatum, nollimus, quod eos propter
hoc impedias. Ne autem propter hoc tu deputatione tibi facta defrau-
deris, commisimus eidem domino episcopo, ut ex argenterii ecclesi-
arum illam summam tibi refundere debeat. De nazadis illis Stephani
Deeshazy, de quibus scribis, nihil sententia Nostra posset fieri con-
sultius, quam ut de Zawo ad Dravum transportarentur, ubi vobis
majori possent esse usui. Itaque hortamur te et tibi comittimus, ut
des omnem operam, ut inde ad Dravum transferantur. Qua in re

Domini et alii regnicolae istius regni, maxime illi, penes quorum bona nazadae ipsae sunt, et per quorum bona deportari debebunt, poterunt esse tibi maximo adjumento. Secus non facturus. Datum ex castris Nostris in Erd in vigilia festi beati Jacobi apostoli. Anno Domini 1526.

Ludovicus Rex, m. p.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyán, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae bano, fideli Nobis dilecto.

Ibid. Nro. LXVII.

CCLXXXI. 1526. 26. Julii. Budae.

Ad 8. Augusti 1526 notat Sanudo has de Turcarum progressu agentes literas: „Di Hongaria da Buda di 26 luio 1526 di Ant^o di Zuane, scritta a soi fradelli qui, zercha ale cose dil Turcho. Come per altre vi s e ditto, il S^o Turcho ariuo a di p^o del instante in Belgrado, dapoi paso la Saa, e a li X dil mexe acampo sotto vno castello, che si chiama Potervaradin.“ Duos Turcarum impetus a defensoribus arcis viriliter rejectos esse dicit; defensores provisos omnibus necessariis rebus pro sex mensibus; attamen timeri, Turcas arce potituros esse. „Hanno etiam brusado (scil. Turcae) parecchij luogi, si etiam a fatto il Frate, zoe l arziuescouo di Colocia, che e li alle frontiere con pocha zente fin horra; et questo fa, azio che color non se anidano in ditti lochi, zoe Turchi. Et etiam brusa tutte le vituarie. Se i ge dauano X^m persone ala prima, come el rechiedeua, mai non pasauano Turchi la Saa, perche non li haria lassato far il ponte sopra ditta aqua; hora le cose e successe fina qui a questo modo.“ Imperatorem Turcarum esse dicit aut Belgradi „ouero a una terra, che l fa redifichar, che l altra volta la ruino, et si chiama Salamchemon —.“ „Quello seguira, Idio el sa, abenche non si puol judichar bene alcuno; vno e, che ruina tutta quella patria, che e uno paradiso, la qual si chiama la Serima, doue naseua cosi boni vini.“ Rex jam ante sex dies abivit, profecturus versus Tolnam, „perche la nobelita non se leua mai fina che la M^{ta} del re non se leua lui. Doue che adesso ogniuno va zoso, hanno mandato per il Vayuada, che uegni con le zente, perche non hanno sospetto dala banda de Transylvania.“ Omni die advenire milites ex Bohemia, Silesia et Moravia; regis exercitum numeraturum 100.000 militum; Reginam Budae mansuram esse dicit.

Sanudo T. 42. Ad 8. Augusti 1526.

CCLXXXII. 1526. 26. Julii. Romae.

Sanudo ad 30. Julii 1526 has oratoris veneti, Romae agentis, literas notat: „Dil ditto (scil. oratore) di 26: come fo dal papa. Soa santita li disse, hauer auto letere di Hongaria dil baron di . . . , suo nuntio, di X luio, et li lexe la letera, dila qual manda la copia, di-

cendo, quel regno e in mali termini; et hauendo lui orator auto letere di 23, che l se infirmi, quanto auto il pontifice di Hongaria, non achade dir altro; et il papa li disse, come per concistorio voleua scriuer al ditto baron, che l non si partisse de li, che saria vn monstrar di abandonarlo.“ (Deinde sequuntur literae Baronis Burgii, 10. Julii 1526 Budae datae. V. Theiner. Vet. Monum. hist. Hungariam sacr. illustrantia II. 787).

Sanudo. T. 42. Ad 30. Julii 1526.

CCLXXXIII. 1526. 28. Julii. Monfalcone.

Ad 30. Julii 1526 notat Sanudo, lectas fuisse Augustini da Mulla, locumtenentis, 28. die ejusdem mensis datas literas, cum quibus erant missae, eodem die in loco Monfalcon datae literae Vincentii „da Nouara“, qui ita scripsit: „In questa hora e zonto el mio Crouato, qual dice de veduta hauer visto fanti 400 et cauali lizieri 300 et homini d arme 100, et ha caminato con loro piu di meza zornata, et eri sera pono esser zonti a Gorizia. Et el conte Cristoforo ancora era a Moslamina, zornate do e meza da Pedon de la da Postoyna, con cauali 800, quali aspectauano de hora in hora cum tutti de sua corte in ordine. Et era ordinato gran n° de pedoni. Tutti preparauano le arme con el diuulgo per venir in Friul.“

Sanudo. T. 42. Ad 30. Julii 1526.

CCLXXXIV. 1526. 31. Julii. Adony.

Ludovicus rex statibus regnorum Croatiae et Slavoniae mandat, ut in hostem cum media suorum colonorum parte insurgant banumque suum sequantur.

Comissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus Nostris, universis et singulis spectabilibus et magnificis, egregiis et nobilibus aliisque possessionatis hominibus regnorum Nostrorum Croatiae et Slavoniae, praesentes visuris, aut earum notitiam habituris, salutem et gratiam. Mandamus vobis et cuilibet vestrum firmissime sub nota perpetuae infidelitatis, quatenus habita praesentium notitia visoque gladio cruentato, quem circumferri ad declarandam extremam regnorum Nostrorum necessitatem jussimus, cum omnibus vestris gentibus et media parte vestrorum rusticorum personaliter per singula capita insurgere ac bano Nostro Croatiae etc. adhaerere et eidem in omnibus, quae vobis nomine Nostro commiserit, parere, et quo jusserit, cum eodem proficisci debeatis, Nos enim jam pridem movimus et indies descendimus versus partes hujus Regni inferiores, ad quas jam hostis cum omnibus suis viribus penetravit, cui Nos quoque Dei adjutorio viribus Notris conjunctis resistere ac regna Nostra defendere volumus. Secus igitur poena sub praenotata facere

non praesumat. Datum ex Adony feria 3. proxima post festum beatae Annae Anno Domini 1526.

Kovachich ex archivio Kormend. Nr. LXVIII.

CCLXXXV. 1526. 31. Julii Adony.

Ludovicus rex Franciscum de Batthyan, banum, monet, ut copias in regno Croatiae et Slavoniae quo ocyus cogat et modum hac in re servandum praescribit.

Comissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis dilecte. Scripta vestra intelleximus Nos jam pridem movimus,¹ indies iter Nostrum versus Tholnam continuaturi, et illinc ulterius, quo necessitas postulat, descensuri; vos autem juxta comissionem Nostram, proximis literis Nostris vobis datam, si nondum id fecistis, statim visis praesentibus cum omnibus vestris et istorum regnorum Nostrorum Croatiae et Slavoniae viribus congregamini citissime. Videtur autem Nobis, quod et antea vobis perscriperamus, ut veniatis juxta Valpo, ut, quocumque jusserimus, citius et commodius possitis illinc ad Nos venire. Scripsimus rursus ad Dominos et regnicolas eorundem regnorum Nostrorum, ut in levandis gentibus et de earum protectione id faciant, quod ex voluntate Nostra ipsis comiseritis faciendum. Volumus autem, ut non quinta, ut ante concluderamus, sed media pars rusticorum istic levetur; et ut levatio gentium citius fieri possit, faciatis circumferri gladium cruore tinctum. De pestilenticis etiam Nobis visum est, ut leventur illi quoque, sed habeant castra sua seorsum, ne reliquam partem inficiant. Dominus episcopus zagrabienensis impetravit a Nobis, ut sit penes Nos, ita tamen id concessimus, ut gentes suas ordinarias, tam equestres, quam pedestres ratione sui episcopatus istic relinquat. Scripsimus eidem domino episcopo, ut per archidiaconos, intellecta cujuslibet plebanorum facultate, injungat ipsis tenere pedites et jubeat esse paratos etiam personaliter pro extrema necessitate; sed quod ad presbyterorum et monachorum levationem attinet, de hoc ad dominum episcopum scripsimus; faciatis in hoc communi consilio id, quod vobis videbitur magis expediens. Nos hic quod ad monachos attinet, decrevimus, ex unoquoque ordine certum numerum fratrum eligere, quibus alii ex claustris ipsorum necessaria ad tempus expeditionis subministrent; vobis etiam cum domino episcopo si idem faciendum videbitur, non improbamus. De presbyteris quoque et scholaribus remittimus Nos ad judicium vestrum et domini episcopi. Quod pertinet ad sallarium vestrum, si capitulum zagrabienense non habet repositum, unde reddere possit quatuor millia florenorum vobis deputata, iniquum videtur et ob id nolumus, ut ad illorum solutionem

¹ Kovachich habet: monuimus.

privatae personae beneficiatae cogantur, aut bona capituli impedianur. Comisimus autem ipsi domino episcopo, ut ex argenteriiis ecclesiarum faciat vobis reddi quatuor millia florenorum, in quibus si aliquis defectus foret, hortamur vos, ut considerata praesenti et urgentissima Nostra necessitate, feratis id aequo animo, et pro hoc tempore sitis contenti solutione, quae fieri vobis poterit, volumus enim cum tempore, res Nostras Deo prosperante, vobis istum defectum cum foenore recompensare. Non igitur desperetis etiam de reliqua et meliori provisione vobis futura, modo sitis, sicut et esse vos videmus, solliciti de omnibus, quae ad resistendum hosti necessaria sunt. Secus ne feceritis. Datum in Adon feria tertia proxima post festum b. Annae. Anno Domini 1526.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyán, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae bano, fideli Nobis dilecto.

Ibid Nr. LXIX.

CCLXXXVI 1526. I. Augusti. Račae.

Franciscus de Batthyán, banus, mandat, ne quid praeter ea, quae praestiterint, a civibus urbis Zagrabiae pro necessitatibus belli exigatur.

Nos Franciscus de Batthyán, regnorum Dalmacie, Croacie et Slavonie banus etc., universis et singulis egregiis et nobilibus comitibus, vicecomitibus et iudicium comitatus zagrabiensis salutem cum favore. Noveritis, quod iudex et jurati ceterique cives civitatis Montisgrecensis ad presentem expeditionem contra Thurcos fiendam e medio ipsorum quadraginta pedites bonos et sex equos curriferos simul cum curru ad deducendas pixides necessario miserunt, quos Nos vidimus. Cum itaque, si opus fuerit, omnes incolas hujus regni per singula capita, cujuscunque condicionis existant, post Nos insurgere et movere comiserimus, nolentes civitatem illam omnino desolatam et hominibus destitutam, sed cupientes illam magis intactam relinquere, praesertim cum sit in confinibus posita: volumus et vobis harum serie committimus, quatinus, dum et quando iidem cives vos simul vel seorsum requisierint et presentes vobis ostenderint (?), eosdem ab hujusmodi mociione exemptos et liberos habere debeatis, nec illos ex civitate ipsa exire cogatis. Secus nullo modo facere presumatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Racchee in festo ad vincula beati Petri Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto.

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCLXXXVII. 1526. I. Augusti. Spiraе.

Christophorus comes de Frangepanibus officium pro archiduce Ferdinando militandi sub certis conditionibus suscipit.

Ich Christoff Frangepan, zu Modrusch, Zenng vnd Vogls Graue etc. Bekhenn fur mich vnd all mein Erben offentlich mit disem brieue,

Als mich der durchleuchtigist Furst vnd herr herr Ferdinand, Printz vnd Infanft in Hispanien, Ertzhertzog zu Osterreich, Hertzog zu Burgundien, Steir, Kerndten vnd Crain, Graue zu Tirol etc., Mein gnedigster Herr, zu Irer Furstlichen Durchleuchtigkeit Dienner von Haws aus bis auf Irer Furstlichen Durchleuchtigkeit wolgeuallen aufgenommen vnd bestellt, vnd mir Järlichen zu Wartgelt Tausent guldin Reinisch aus dem Einkhomen des Quarentes zu Triest zu geben zuegesagt vnd bestimbt, vnd dartzue die herrschaft vnd haubtmanschaft Adlspersg sambt allen vnd jeden derselben Renten, gulten, einkhumen, Embtern vnd Meutten, hinzue gehorig, Inmassen mir dieselben hieuer von Weilendt Kayser Maximilian hochloblicher gedechtnus auch verschriben worden ist. Dartzue den Zehennndt nahehnt bey Reiffenberg zu Sannt Jacob genant, am Carst gelegen, des bisher in Furstlicher Durchleuchtigkeit vrbare gen Gortz gehört hatt, auch von Newen verschriben vnd eingegeben, Also, dass Ich das alles bis auf Irer Furstlichen Durchleuchtigkeit wolgefallen, vnd so langg Ich Irer F. Dgt. dienner sein würde, vnuerrait auf meinen aigen costen Innhaben, besitzen vnd niessen mög, vnd so Ich von Irer Furstlichen Dgt. in Diennst eruordert wurde, so woll mich Ir Fürstlich Dgt. nach gelegenheit Eerlich vnd meinem standt gemäss gnediglichen halten, Wie dann der bestalbrief, so mir Ir Fürstlich Durchleuchtigkeit desshalben verfertigt, klerlichen ausweist, dass Ich darauff Irer Fürstlichen Dgt. gelobt, zuegesagt vnd versprochen hab, thue das auch wissentlich in Crafft dits briefs, wann mich Ir F. Dgt. in Iren Diennst eruordert das Ich dann Irer fürstlichen Dgt. in allen vnd Jeden Irer, Fürstlichen Dgt. heundlen vnd sachenn wider meniglich niemandts ausgenommen williglich, vleissig vnd trewlich diennen, mich gebrauchen lassen vnd in anderweg Irer Fürstlichen Durchleuchtigkeit nutz vnd fromen Furdern, schaden vnd nachteil warnen vnd wenden, vnd alles das thun soll vnd will, so ain getrewer dienner seinem Herren zu thun schuldig vnd pflichtig ist. Vnd nachdem mir Ir Fürstlich Dgt. aus besondern gnaden zuegeben vnd vergont, das Ich nichts-minder mittler Zeit bis auf Irer Furstlichen Dgt. eruorderung andern herrenn auch dienen mog, Gelob vnd versprich Ich in sonderheit Irer Furstlichen Dgt. biemit, das Ich in solchen diensten wider die Romisch kayslerlich Maiestat, meinem allergnedigisten Herrnn, noch wider Ir Fürstlich durchleuchtigkeit vnd das Haus Osterreich nichts thun noch hanndlen will, vnd so mich Ir Fürstlich Dgt., wie obsteet, in Irer F. Dgt. dienst ermant, vnd Ich derselben Zeit in ainem andern diennst sein wurde, So soll vnd will Ich doch in ainem Monat nach derselben Irer F. Dgt. berueffen oder eruordnung, vnangesehen aller andern Herren dienst, in Irer Furstlichen Durchleuchtigkeit diennst erscheinen, vnd das nicht waigern noch verziehen in kainerlay weise. Ich soll vnd will auch das obberuert Sloss wesentlich, getrewlich vnd aufrichtiglich auf meinen aigen Costen Innhaben, Irer Furstlichen Durchleuchtigkeit mit demselben getrew, gehorsam vnd gewertig sein, Ir Fürstlichen Dgt. vnd die Iren, so Sy dartzue schafft,

allzeit ein vnd aus vnd darinnen enthalten lassen, zu allen Iren notturfftten vnd wider menigklich niemands ausgenomen, doch auf Irer Furstlichen Dgt. Cossten vnd on meinen schaden. Ich will auch kainen krieg, vehd, noch angriff daraus anfahren, thun noch treiben; mich auch mit Irer Furstlichen durchleuchtigkeit veindten, Ob Ir Furstlich Dgt. die hette, nit befriden, noch Fridlich anstendnd machen noch annemen on Irer Furstlichen Dgt. willen vndd erlaubnus. Die beruert Hauptmanschaft sambt dem Zeheundt zu Sant Jacob genant bey Iren Oberkheiten, gerechtigkeiten vndd Zuegehörungen bis an Ir Furstlich Dgt. vestiglich hanndthaben, nichts dauon entziehen lassen vndd dasselbst auch nicht thun, vnd niemands wider Pillicheit dringen, noch beschweren in kainerlay weise, vndd was mir zu Zeitten beschwärlchs darinnen begegnet, solches allzeit an Ir Furstlich Dgt. oder Irer Durchleuchtigkeit Niederosterreichischen Hof- vndd Camer-Rate in solchem Zu hanndlen gelangen lassen vnd mich Irer Furstlichen Durchleuchtigkeit vndd derselben Hof- vndd Camer-Rat beuelhen allzeit gemäss halten. vndd wann Ich nit mer Irer Furstlichen Durchleuchtigkeit diener sein vnd Ir Furstlich Durchleuchtigkeit mir, oder wo Ich nit mer wär, meinen Erben obberuerte Herschaft, Hauptmanschaft, Stuckh vnd Zehndt widerumb abkhonden, vnd die von vns eruordernn wurden, so will vndd sollen Ich oder mein Erben Irer Furstlichen Dgt. derselben mit aller Zuegehörung gegen Betzalung des gelts, so Ich nach vermögen hochgedachts Kayser Maximilian verschreibung zu not vnd zu der were darauf verpawt haben, vnd mit redlicher Raittung darbracht wurde, sambt dem Zeug, Vrbar, Registern, Hausrat vnd allem anderm, so dartzue gehört vndd mir darmit eingantwort worden oder wirdet, laut der Inuentarj. wie sich gepurt, widerumb abtretten vnd einantworten trewlich vnd vngeuerlich. Vndd des zu vrkundt hab Ich mein Pettschaidt hierunder aufgedruckht vndd mit meiner eigen hanndt vndterschriben. Beschehen zu Speyer am Ersten tag des Monadts Augusti Nach Christi Gepurdt Funffzehnhundert vnd im Sechszundzwezigsten Jare.

Ich Cristhoph oben genent hab mich vnterschriben mit eigen hanth.

A tergo literarum: Graf Cristoffen Reuers vber seinen Dienst vnd Adelsperg. 1526. Frangepan.

A tergo involucri: 1526. 1. Aug. Dienst und Pflegerevers von Christoph Frangepan auf Erzherzog Ferdinand, für jährl. 1000 fl. Rh. Wartgeld und die Hauptmannschaft Adlsparg gegen jedermann zu dienen etc.

Stigill. Orig. membr. in c. r. secr. stat. archivio Viennae.

CCLXXXVIII. 1526. 5. Augusti. Paks.

Ludovicus rex ad Franciscum de Batthyan, banum, aulicum suum Marcinko mittit et mandat, ut in regno Croatiae et Slavoniae omnes coloni armis provideantur inque bellum ducantur.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis dilecte. Per hunc fidelem Nostrum, egregium Martinum,

alias Marchinko dictum, aulicum Nostrum, auunciavimus nonnulla vobis: volumus igitur et fidelitati vestrae harum serie mandamus, ut quidquid vobis idem aulicus Noster nomine Nostro dixerit, credere debeatis. Secus ne feceritis. Datum ex castris Nostris ad Pakos positus, in festo beatissimae Virginis Mariae de Nive. Anno Domini 1526.

Ludovicus rex m. p.

Quamvis autem his diebus ex Adon vobis scripserimus et commiserimus, ut mediam partem colonorum istius regni levassetis, nunc tamen necessitas exigit, ut omnes colonos per singula capita insurgere faciatis: itaque vobis harum serie firmissime comittimus, ut non mediam partem, sed omnes colonos quamprimum levare debeatis, valetudinariis tamen et senibus atque ad arma tractanda non aptis domi relictis. Hoc idem jussimus fieri in Transylvania et in Hungaria.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyán, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bano, fidei Nobis sincere dilecto.

Kovachich ex archivio Kőrmend. Nr. LXX. Orig. chart.

CCLXXXIX. 1526. 6. Augusti. Budae.

Ad 18. Augusti 1526 notat Sanudo has de Turcarum progressu agentes literas: „Copia di vna letera di Hongaria, data a Buda a di 6 auosto 1526, drizata a soi fradelli Bartholameo et Francº di Zuane in Venetia.“ Narratur, quomodo Petri Varadinum amissum fuerit. Turcae contra castellum Ilok copias misisse dicuntur; in Hungaria miles cogitur et regis exercitus numerum 190.000 attinget. „Altro non e fina hora, solum che la tardita di costor (scil. Hungarorum) e stato cauxa dila perdita di ditto castello (scil. Petr. Varad.). Se mandauano da x^m persone ala prima, come voleua il Frate, mai Turchi non pasaua la aqua; non l'anno fatto, et cosi e seguito il disordine, ch e stato grande, perche non puol esser, che non ne segua ancora qualche altro auanti che tutti siano insieme uniti . . . “

Sanudo. T. 42. Ad 18. Augusti 1526.

CCXC. 1526. 7. Augusti. Budae.

Ad 18. Augusti 1526 notat Sanudo has de Turcarum progressu et Hungarorum discordia agentes literas: „Copia de vna letera, data in Buda alli 7 di auosto 1526, scritta per Ludouico Morillo a S. Francº Contarini di S. Panfilo.“ Turcas jam occupasse Petri Varadinum dicit, dein prosequitur: „La M^{ta} dil re personalmente e andato alo incontro con molta gente. ma per anchora non hanno facto niente: et questo e, perche li Vngari sono discordi, et si pensa, che prima farano bataglia tra l'horo che con li nemici. Se dogliano molto de Venitiani con dire, che danno fauore et danari al Turco secretamente et che tutti li inzegneri sono Venitiani; per questo non mi mancha mai noia con l'horo, et manchando li Ongari,

sono li Spagnoli, li quali de giorno in giorno sono alle mani con mi con dirmi, che io son Venetiano; per tanto voria venir di qua et hauer dala Sr^{ia} qualche conduta honoreuole; non altro al presente, saluoche aspecto con li spironi im pie le letere vostre per non star tra barbari. Date in Buda etc.“

Sanudo. T. 42. Ad 18. Augusti 1526.

CCXCI. 1526. 12. Augusti. Vegliae.

Ante ea, quae in libro Arkiv VIII. 236 e literis, a Francisco Grabia datis, adducuntur, Sanudo haec habet: „Da Veia di S. Agustim Valier, proueditor, di 12 Luio (erronee pro: Agosto): come manda vna letera, auta da Segna di S. Franc^o Grabia, di Veia bandito et sta li, e dice: non si da fede. E quanto a non si dir messa etc., fo, perche il cap^o volse amazar il uescouo de li, vnde fo scomunicato insieme con la cita.“

Sanudo. T. 42. ad 17. Augusti 1526.

CCXCII. 1526. 12. Augusti. Tolnae.

Ludovicus rex Annae viduae Ladislai de Kaniza mandat, ut ob pericula, regno Slavoniae imminetia, suas copias cogat.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Generosa domina, Nobis sincere grata. Ob pericula, quae nunc regno Nostro Sclavoniae imminet, volumus et vobis comittimus firmiter, ut gentes vestras, quas ratione bonorum vestrorum, in Sclavonia existentium, levare debetis, mox in pleno numero ad banum Nostrum ejusdem regni mittere eisdemque committere debeatis, ut ipsi bano Nostro in omnibus obtemperare teneantur. Secus facere non audeatis. Datum ex castris Nostris Tholnensibus die dominico ante festum Assumptionis gloriosissimae Virginis Mariae. Anno Domini 1526.

A tergo: Generosae Dominae Annae, relictuae magnifici condam Ladislai Kanisay, Nobis sincere gratae, vel provisorii suo de Welyke.

Kovachich ex archivio Kormend. Nr. LXXII. Orig. chart.

CCXCIII. 1526. 13. Augusti. Tolnae.

Ludovicus rex Joanni Kastelanfi mandat, ut propter pericula, regno Slavoniae imminetia, in exercitu bani maneat.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Egregie, fidelis Nobis dilecte. Ob pericula, regno Nostro Sclavoniae incumbetia, volumus et tibi comittimus firmiter, ut, etiamsi esses in medio itinere veniens ad Nos, nihilominus redeas et maneas cum bano Nostro Sclavoniae, facturus, quae idem ex Nostra informatione et mandato

tibi comiserit. Secus ne feceris. Datum ex castris Nostris Tholnensibus feria secunda proxima ante festum assumptionis beatissimae Virginis Mariae. Anno Domini 1526.

A tergo: Egregio Joanni Castellanffy de Zenth Lelek, aulae Nostrae familiari, fideli Nobis dilecto.

Ibid. LXXI. Orig. chart.

CCXCIV. 1526. 13. Augusti. Spirae.

„Di Austria di S. Carlo Contarini, orator, dat. a Spira a di 13 auosto. Qui son in grande afanno et son pezo visto, che si fosse Turcho, fino el mio osto non me voleua piu in caja, se non li creseua il fitto, pur quando el uete, mi aueua prouisto, mi a pregato, io resti.“

Sanudo. T. 42. Ad 31. Augusti 1526.

CCXCV. 1526. 14. Augusti. Budae.

Sanudo notat has de Turcis et Hungarorum conatibus agentes literas. „Copia de una letera, data a Buda a di 14 auosto 1526, scritta per Ant^o di Zuane a soi fradelli Bat^o et Franc^o di Zuane dilla Seda, r^a a di 3 septembrio.“ Turcas Petri Varadinum jam occupasse et castellum Ilok agressos esse, regem Ludovicum copias cogere jamque habere exercitum 40—50.000 hominum dicit. „Alspettasi il S^r vayuda de Transyluania, che se stima venira al mancho da XX^m persone, perche bisogna, lasi zente anche a quelle bande de Transiluania. Et se dice, che anche il bam di Croatia vien con il conte Cristophoro, e dia zonzer di brieue: harano anche quelli doi da 30^m persone.“ E Bohemia exspectantur 8—10.000 militum. Dum omnes hae copiae convenerint, rex cum Turcis proelium inibit.

Sanudo. T. 42. Ad 3. Septembris 1526.

CCXCVI. 1526. 16. Augusti. Kostelec (?)

Ludovicus rex Franciscum de Batthyán, banum, monet, ut copias regni Slavoniae quo ocyus colligat et de suo progressu regem edoceat, ab eo vicissim continua nuncia habiturus.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis dilecte. Non est, quod vobis nunc scribamus aliud, nisi, quod sumus in via hodie in Batha constituturi. Nos¹ hoc biduo vel triduo omnes totius regni vires comportare et ibi statim tandem castra metari volumus, ituri eo illinc, quo consultius videbitur. Quare hortamur fidelitatem vestram et eidem etiam comittimus, ut vos

¹ Kovachich habet: vos.

quoque quanto majorem numerum copiarum ex isto regno Nostro conflare potestis, conflatis citissime et diligentissime curetisque dies et noctes Nos certiores facere de processu vestro et statu rerum istic evenientium. Nos vero itidem etiam faciemus et vos continuis literis Nostris et nunciis de his, quae Nos geremus, edocebimus. Secus igitur ne feceritis. Datum ex castris Nostris de Kezthewlcz feria 5. proxima post festum assumptionis beatissimae Mariae Virginis. A. D. 1526

Intelligimus pro certo, hostem jam Ezeck occupasse et fortasse etiam pontem fecisse, hoc tamen ultimum de ponte non scimus pro certo.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyan, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bano, fideli Nobis dilecto.

Kovachich ex archivio Körmend. Nr. LXXIV. 1. Orig. chart.

CCXCVII. 1526. 18. Augusti. Báthae.

Ludovicus rex Francisco de Batthyan, bano, mandat, ut copias regni Slavoniae, Dravo trajecto, quo ocyus in sua castra adducat.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis dilecte. Sigismundus Pagan opportune ad Nostram Majestatem venerat, quem ad vos remisimus. Scitis jam Thurcum ubi sit, qui omnes vires suas huc in Nos contrahit, ut omnino Nobiscum depugnet. Visum itaque est Nobis et toti consilio Nostro omnibusque, qui Nobiscum sunt, ut vos cum omnibus regni Nostri Sclavoniae viribus et copiis ad Nos trajiciatis. Quare volumus et fidelitati vestrae sub perpetuae infidelitatis nota mandamus firmissime, ut dies et noctes ad Nos properetis. Qua de re plura vobis per dictum Sigismundum Pagan nunciavimus, et rationes etiam, quare id fieri debeat, latius explicavimus. Secus non facturi. Datum ex castris Nostris Bathensibus sabbatho post assumptionis Mariae. A. D. 1526.

Ludovicus rex m. p.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyan, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bano, fideli Nobis dilecto.

Ibid. Nr. LXXIII. Orig. chart.

CCXCVIII. 1526. 21. Augusti. Ujfalú.

Ludovicus rex Francisco de Batthyan, bano, mandat, ut cum copiis regni Slavoniae, quas jam collectas habet, in ipsius castra properet, caeteris vero mandat, ut se sequantur.

Comissio propria domini regis.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Magnifice, fidelis Nobis dilecte. Ad ea, quae Nobis scribis de levatione colo-

norum et aliis negotiis, nescimus nunc tibi aliam informationem dare, praeter illam, quam nuper per Sigismundum Pogan nunciavimus. Caesar, si non omnes copias suas per Dravum trajecit, brevi tamen trajecturus est, et ad hoc nititur, ut te a Nobis avellat. Quare fidelitati tuae mandamus firmissime, ut cum istis, quas habes penes te, copiis dies et noctes ad Nos accellerare debeas, illis autem, qui levare debent, vel nunc levantur, comittas, ut te sequantur. Secus nequaquam facere ausurus. Datum ex castris Nostris in Wylfalu feria 3. post festum b. regis Stephani. Anno 1526.

De aliis vobis informationem dedimus per Sigismundum Pogan.

A tergo: Magnifico Francisco de Batthyan, regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae bano, fideli Nobis dilecto.

Ibid. Nr. LXXIV. 2. Orig. chart.

CCXCIX. 1526. 24. Augusti. Spirae.

„Di S. Carlo Contarini, orator, fo letere, date a Spira a di 24 auosto: come il Ser^{mo} si parte luni per Yspruch et a di 3 setebrio vol esser li . . . Etiam a inteso, ha scritto al conte Cristoforo Frangipani, qual ha 600 cauali et 2000 fanti, vengi in Friul.“

Sanudo. T. 42. Ad 10. Septembris 1526.

CCC. 1526. 25. Augusti. In castris ad Muhač.

Ludovicus rex duces et milites exercitus regni Slavoniae vocat, ut in sua castra citissime properent; se post eorum adventum fortunam belli illico tentaturum esse.

Ludovicus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc. Reverendissime, magnifici et egregii, fideles Nobis sincere dilecti. Scripsimus hodie quoque et misimus cubicularium Nostrum ad Vos, rogantes, ut ad Nos properaretis. Idem nunc quoque hortamur et committimus: festinate ad Nos celerrime. Hostis ante oculos Nostros comburit regnum in pluribus locis. Vos tantummodo exspectamus; postquam veneritis, statim cum eo auxilio Dei manus conseremus. Properate igitur citissime. Datum in castris Nostris Mohachensibus sabbatho post Barholomaei 1526.

Ludovicus rex manu propria. Cito, cito, cito!

Ita properetis, quod ad diem crastinum in aurora hic esse possitis, si non ante.

A tergo: Reverendissimo et magnificis dominis, Simoni episcopo zagradiensi, Francisco de Batthyan, bano Nostro, et aliis Dominis ac regnicolis regni Nostri Sclavoniae, fidelibus Nostris Nobis sincere dilectis.

Kovachich ex archivio Kormend. Nr. LXXV. Orig. chart.

CCCI. 1526. 3. Septembris. Zagrabiae.

Christophorus comes de Frangepanibus, nuncio de Christianorum clade in campo Muhač accepto, regni Slavoniae status ad bellum cum Turcis viriliter continuandum obtestatur.

Christoforus de Frangapanibus, Segnie, Weglie Modrusieque comes etc. Magnificis, egregiis et nobilibus dominis tocius regni Sclavonie, domini videlicet et amicis honorandis, item alterius cujusvis status et preeminencie hominibus, presentes visuris, lecturis et inspecturis, salutem cum honore. Noveritis, Nos non sine gravi animi Nostri displicencia accepisse, quosdam dominos regnicolas cum gentibus regie Majestatis, domini nostri graciousissimi, preter mentem et voluntatem Sue Majestatis inconsulte et indeliberate castra cesaris Thurkarum pridem invasisse, et inde per infideles insperatam quandam stragem in eisdem gentibus Sue Majestatis sumpsisse. Unde Sua Majestas magis ac magis rebus et saluti sue et subditorum suorum ac regni et sacre corone ob feliciorum eventum et stabilitatem Budam versus se contulisset, ubi copiam gentium, non minus ut prius, tam de polonica, quam de bohémica gente, sub ductu magnifici domini Georgii Marchionis Brandenburgensis etc. ad latus et futurum subsidium Sue Majestatis congessisse; spectabilem etiam et magnificum dominum Johannem wayvodam Transilvaniensem cum quadraginta milibus gentis hungarice; preterea illustrissimum principem dominum Ferdinandum, archiducem Austrie, sororium Sue Majestatis charissimum, cum multis milibus nacionis germanice in subsidium convenire paratosque esse. Nos quoque cum spectabili et magnifico domino Johanne Torquato, comite Corbavie etc., hic Zagrabie cum manu et potencia virium Nostrarum in subsidium et stabilitatem felicioris eventus et status Sue Majestatis et protectionem regnorum suorum fuisse et esse profiteamur. Quapropter dominaciones vestras talismodi casus et infelix eventus ad extremum non terreat neque in desperationem quoquo modo inducat, quin ymmo habitis mandatis et requisicionibus Sue Majestatis pariter ad latus et subsidium ejusdem patrieque defensionem ac salutis et bonorum eliberacionem divina favente clemencia adesse properemus, hortamur, Sue Majestati et per consequens sacre corone regni Hungarie sumpnam propterea felicitatem ostensuri et exhibituri. Presentibus prelectis exhibenti restituti. Datum Zagrabie feria secunda proxima post festum sancti Egidii abbatis Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo sexto.

Cristoforus supra nominatus me subscripsi manu propria.

Sigill. Orig. chart. in bibliotheca academiae Slav. mer.

CCCII. 1526. 8. Septembris. Aeniponti.

„Di Austria di S. Carlo Contarini, orator, date a Yspruch a di 8. Sept.“ Archidux Ferdinandus eodem die vespere Aenipontum

advenit, „doue si fa vna dieta di questi dil conta di Tiruol, ali qual questo Ser^{mo} li ha richiesto 200^m fiorini et 6000 fanti, pagati per 6 mexi, per andar contra il Turcho, et questo per noue aute, che Turchi hano dato vna gran rota a Hongari, et non si sa dil re.“

Sanudo. T. 42. Ad 18. Septembris 1526.

CCCIII. 1526. Initio mensis Septembris.

In literis, in capite tomi 41 Diariorum Sanudi descriptis, in quibus de clade in campo Muhač agitur, haec de Christophoro comite de Frangepanibus dicuntur: „El conte Cristofolo Frangipani non si trouo in questo confitto, qual erra molto desiderato; el tardar suo a venir e stato di gran dano, el qual conte e acompagnato con il conte Zuane di Corbauia con cauiali 100, andaua inuer Buda, posando pasar.“

Sanudo T. 41.

CCCIV. 1526. 10. Septembris. Jadrae.

E relatione Petri „Paladinich“, quae in libro Arkiv VIII. 240, 241 et 242 memoratur, Sanudo haec adducit: Petrus Paladinić, quem supra memorauimus, dixit regem Ludovicum habere 90.000 militum, reginam collegisse 16.000, e Bohemia aduenisse 18.000 „et de Schiaunia 15^m“; regem Poloniae bello cum Tartaris impeditum non potuisse advenire, „ma che haueua dato assai dela sua zente al sopra ditto voyvoda (scil. Transylvania). Et che li Bohemi non voleuano uegnir, se prima el re di Bohemia non zuraua de obseruarli due cose: prima, che se l Turcho tornasse indriedo e non vollesse comparer con Ongari, de perseguitarlo; l altra, che i voleuano esser loro i primi feridori. Et che l re de Bohemia haueua promesso al sopra ditto vayvoda de mantegnir el suo stado et defenderlo da Tartari fino ala venuta sua. Item che l Conte Cristoforo insieme con el Conte Zuane za 8 zorni e piu se haueuano partido con zercha 1000 caualli Coruati et gran numero de pedoni, et andadi ala volta dil re, per hauer inteso de certo, che si fara la zornata. . . .“

Sanudo T. 42. Ad 19. Semptem. 1526.

CCCIV. 1526. 11. Septembris.

De clade in campo Muhač notat Sanudo ad 13. Septembris 1526 has relationes: „Da Vdene di S. Agustim da Mulla, locotenente e S. Lodouico Michiel, prouedidor di Ciuidal, date a di XI hor. 2: come dile noue di Hongaria mandano do reporti. . . Relation di Domenigo da Cuidal, qual a di 2 parte da Varadin in Hongaria, mia 20 di la da Buda. . . Dice, che venendo zonse uno corier, veniua di Hongaria, qual disse, a di 29 auosto esser sta fato scaramuze ouero

zornata et che l campo di Vngaria erra sta roto, et il re erra fuzito verso la Alemagna. Et che dile zente restate il Conte Cristoforo erra sta fato capº zeneral, il qual non se ritroua in campo allora, quando fu fatto ditta zornata. . . .“ — „Jacomo di Canali, canonico di Ciuidal“ dixit, 40.000 Hungarorum occubuisse „et che la persona dil re non si trouaua, che erra opinion uniuersal, el fosse morto.“ — „Domenigo Strazolin da Ciuidal“ audita referrens dixit: „che el re erra andato alla volta di Viena.“ — Ad 15. Septembris Sanudo haec notat: „Di Viena fo leto vna letera di 2. et 3. di questo e dil re non si sa, doue el sia . . .“

Sanudo. T. 42. Ad 13. et 15. Septembris 1526.

CCCVI. 1526. 15. Septembris.

Sanudo notat ad 21. Septembris 1526 literas, die 15. ejusdem mensis in loco Villach datas, in quibus de rege Ludovico hoc dicitur: „El re de Ongaria se troua hauer manchado in questa rotta, zoe morto senza fallo.“ — Ad eandem diem notat adhuc relationem cujusdam hominis, qui 16. Septembris Labaci fuerit et haec edixerit: „Che l re era fugito in certo padulo, dil qual non haueua potuto ussir, et che li erra affogato.“

Sanudo. T. 42. Ad 21. Septembris 1526.

CCGVII. 1526. 15. Septembris. Udine.

Ad 18. Septembris 1526 notat Sanudo literas „di Vdene di S. Agustim da Mulla, locotenente, di 15: come era zonto de li vno soldato, vien di Hongaria, qual e stato nel ditto confitto“ (scil. in campo Muhač). Sequitur relatio hujus militis, alia manu scripta: „Jacº Zaratino, persona discreta et di bon intellecto, gionse questa sera in Vdine dale parti de Ungaria, il qual . . . fosse al stipendio del Ban dela Croatia, si ha troua presente al confitto seguito li superior giorni tra lo extº dela M^{ta} de Ungaria et quello del Sr Turco . . .“ In exercitu regis Hungariae dicit fuisse 60.000, in Turcarum vero 150.000 militum. Hungaros potuisse recedere, attamen id facere noluisse „per honor loro.“ Regem putat versus Budam abivisse. „El conte Cristoforo de Frangepanis non si e atroua presente a quel confitto, qualumque el fusse molto desiderato, et il tardar suo sara stato cum grandissima decontenteza et indignation . . . , come esso Jacº dice, de dita M^{ta}, qual come acompagnato cum il conte Zuan di Corbauia cum circa cauali 500 hozi sono zorni X dito Jacº incontro di qua da Xagabria, ch andauano uerso Buda, tamen si crede non potra passar, perche Turchi se li oponerano, et maxime al passar di aqua . . .“

Sanudo T. 42. Ad 18. Septembris 1526.

CCCVIII. 1526. 20. Septembris. Pettovio.

Ad 28. Septembris 1526 habent Sanudi Diaria alia manu scriptum „Capitolo di letere, aute da Petouia, con noue di Hongaria.“ Hae literae datae sunt „Pettouia a di 20. Sept. 1526“ iisque de interitu Ludovici regis haec narrantur: „Che l re de Hungaria sia morto in questo modo: che scampando, quando fu la rotta, uene a corer in certj paludj, et lj il caualo lj cascho sottosopra, et lui per l armadura non si posse aiutar, talmente che si anego.“

Sanudo. T. 42. Ad 28. Septembris 1526.

CCCIX. 1526. 23. Septembris. Vegliae.

Sanudo notat ad 27. Septembris 1526 has de rebus belli agentes literas: „Da Veia di S. Agustim da Mulla, proueditor, di 23.: — Et heri sera uene di qui vno barbier dil Conte Cristoforo Frangipani, vien distante da questa insula cercha mia 8 di vno locho di essi Frangipani. Interogato di nouo, li disse, che l capº di Noui haueua hauto letera dil conte Cristoforo sopra ditto, che li significaua, qualmente, andando el preditto conte Cristoforo per conzonzersi con il Serº re di Hongaria in Slouigna, hauiä incontrato il Rº Episcopo di Sagabria, qual si haueua trouato nela giornata, fatta fra essi Hongari et Turchi, dal qual haueua inteso, che la vitoria era stata dil Sº Turchi, et che l re erra sta ferito et haueua perso tutta la fanteria; vero e, che le gente d arme erra sta preseruata, et per quanto concluduea dicto episcopo, actum erat dil regno. Il che inteso esso Sº, spazo uno nontio suo al ditto capº con sue letere, per saper la verita. Poi a hore 2 di notte li zonse vno messo con letere di Francº Grabia da Segna di 22, qual manda incluse; et ozi a hore 19 e tornato il suo messo da Noui con letere di quel capº, qual etiam manda.“ Deinde sequuntur literae Francisci Grabia, quae in libro Arkiv VIII. 243 secundo loco ponuntur et in quibus praeter ea, quae in eodem libro dicuntur, inter reliqua haec memorantur: „— persone da conto sono morti li infrascriti — conte Mathia de Slugna.“ Additur adhuc „Letera dil capº di Novi al proueditor di Veia,“ in qua etiam „conte Mathio de Slognio Franepan“ inter eos memoratur, qui in pugna occubuerunt.

Sanudo T. 42. Ad 27. Septembris 1526.

CCCX. 1526. 25. Septembris. Venetiis.

Ad hanc diem Sanudo haec de regis Ludovici morte notat: „Fo leto una relazion di Fazio di Sauoia, partito se da Graz, terra in Austria apresso Viena, a di 17 dil instante . . . afferma la morte dila Mª dil re in questo modo: che l ando cum el cauallo in una palude, et che l cavalo se impaltano in quel paludo, e che l cri-

dana: ajutateme! et che l fu levado fora di quel cauallo et posto sopra vno altro caualo, el qual fece poco progresso, che l se impaltano ancor lui, et chiamo iterum, che l fusse ajutato, et cussi fo aiuta, et li caurono l elmo di testa, et trouarono, che l era andato in angosa, et subito morite nele mano di coloro, li qualli non sapeuano giudicare, per qual causa fusse morto: o per la ferida, che l hauesse habuto, o da paura, o da desperatione“ . . Tomori non occubuit, sed est Budaë. Zapolja residuas copias collegit et Budam intravit, „done el se fece re di Hongaria de consensu hongarico.“ Haec omnia dicit „hauer inteso — dal capitano di Graz.“

Sanudo T. 42. Ad 25. Septembris 1526.

CCCXI. 1526. 25. Septembris. Udine.

Ad 28. Septembris 1526 notat Sanudo literas „dil ditto (scil. locumtenente in urbe Udine) di 25. hor. 4. Manda auisi et vna deposition di vno Lucha Coruato, la qual sara scritta qui auanti“; dicit porro, se a quodam homine audivisse, „che l vayvoda di Transilvania a 70^m persone, e uol la corona per lu.“ Illa relatio Lucae Croatiae scripta est alia manu. „Item Luca Crouato, cauallezier in la compagnia del M^{co} R. della Volpe, et Thomaso Hungaro, cauallezier nella compagnia del strenuo Piero Parisoto,“ qui a locumtenente ante tres hebdomadas exploratores missi erant, modo referunt: se versus Quinque ecclesias in Hungaria iuisset et cum multis hominibus, qui pugnae in campo Muhač interfuisent, locutos esse; inter illos, qui occubuerint, nominant „Mathio Sloncha Frangepani de Croatia“; vajvodam Transylvaniae dicunt habere exercitum 30—40.000 militum; „che l conte Cristophoro Frangipanij, il conte Iohanne de Corbauia cum il bam de Crouatia cum 500 caualli in tuto si attrouano a Lubrich, lontan da Cinquechiesie 3 zornate; — che l Episcopo de Zagabria, qual era nel campo hungaro cum 3000 persone, e scampato cum circa 200. — In Vdene alli 25. sept. 1526 ho. 4 di notte.“

Sanudo T. 42. Ad 28. Septembris 1526.

CCCXII. 1526. 26. Septembris. Cividale.

Ad 28. Septembris 1526 notat Sanudo literas „da Ciuidal di Friul di S. Lodouico Michiel, proueditor, di 26. Manda vna relation di vno Matio Sabiza, la copia di qual sara scritta qui auanti,“ scripta est autem alia manu et haec edicit: „Mathio Sabiza“, explorator missus versus Hungariam, „parte a di 14 dil instante da Cuprinz, loco sula Draua.“ Primum narrat de clade Hungarorum in campo Muhač, „la qual rotta dice, che publicamente si raggiona, esser causata per summa pazia de alchuni capitanei Vngari, li quali si persuadeuano hauer la uictoria francha in mano, attento che haueano ueduta certa timidita artificiosa neli Turchi, il che dicti Turchi fa-

ceano per tirar li Vngari ala giornata.“ Deinde Turcas Quinque ecclesias, deinde „Belgra, citta, nela qual si coronano li Ser^{mi} re di Vngaria“, occupasse; hac quoque urbe occupata contra Budam, quae a nemine defenderetur, profectos fuisse. „Che dela persona del re sonno diuerse opinione: chi dicea, esser andato in Alemagna, et chi, morto al confictio, multi sonno, ch dicono, che il Vaiuoda Ardeli lo habi morte, il qual dicono aspirar ala corona de Vngaria. Che il re de Polonia ueniua con gran quantita de gente in soccorso de Christiani. Il simile el Uaiuoda de Transiluania, et che et de Alemagna si diceua, che li ueniua soccorso. Che le terre de Alemagna, confinante con la Vngaria, erano in grandissima paura; che era commune opinione, che l Turcho douesse proceder, benche . . . molti pensassero, che per nunc el douesse contentarsi dela Vngaria; che l Sr Turcho hauea fatto bandir, che Christiani non douessero fuggir dale terre per lui prese, perche era per tractarli ben, non uolendo da loro altro, ch un duc. per casa l anno.“ Deinde ea sequuntur, quae in libro Arkiv VIII. 243 de Christophori comitis de Frangepanibus fugientibus hominibus dicuntur.

Sanudo. T. 42. Ad 28. Septembris 1526.

CCCXIII. 1526. 29. Septembris. Cazmae.

„Simon episcopus zagrabiensis — Stephano Ezthyeny de Wy Bwda; tavernico“ suo „predium Thremecz“ et „duas et mediam mardurinas seu sessiones“ in villa „Drasthya“ more aliorum praedialium contulit. „Presentes literas Nostras propter deperditionem pontificalis sigilli Nostri in proximo infelici conflictu contra Thurcos sigillo Nostro annulari majori impendenti consignatas eidem duximus concedendas. — In arce Nostra Chasmensi sabbato in festo b. Michaelis archangeli“ a. 1526, „Simon, episcopus zagrabiensis, manu propria. — Joannes Gorycza, custos et canonicus E. zagrabiensis . . . , secretarius reverendissimi domini episcopi“.

*Orig. membr. in archivio zagrab. archiep. Don. 167, 5.**

CCCXIV. 1526. 29. Septembris. Constantinopoli.

Sanudo notat has literas, quae de victoria in campo Muhač a Turcis relata agunt: „Da Constantinopoli di Ser Piero Zen, orator, di 29. Septembrio: come a di 26 scrisse dila nova venuta dila vittoria, auta per il gran Signor contra il re di Hongaria e roto il suo exercito, et dila festa fata de li per tal vittoria. E sequito certi rumori, per il che questo m^{co} gubernator, restato di qui, a mandato 2000 Janizari. Scrive la tornata dil S^r, e per le sublevation dil Anatolia el ha ordinato far 40 alozamenti. — Scrive esso orator, per dimostrar alegrezza dila vittoria, fece coprir davanti la sua caxa di pano d oro e far vna fontana, che butaua vin, e fece corte sban-

dita quel zorno et ala madre dil m^{co} Imbraim mando alegrarse con lui et li mando a dir, che la pregase la verzene Maria, che l tornase a casa sano, la qual e christiana e sta li in Constantinopoli in una casa.⁴

Sanudo. T. 43. Ad 1. Novembris 1526.

I N D E X

NOMINUM ET RERUM NOTATU DIGNIORUM.*

- A d o n y**, pagus 265, 269.
A d o r y a n, Matthaëus de 132.
A l a p, Balthasar de 153, 163, 177, 247.
 v. Vicebani.
A u r a n a e prior: Bartholomæus 120
 (XIV). 129, 145 (LX). Mathias de
 Baracé 197, 209, 217.
 — prioratus 132 (XXXVIII). 158,
 169, 171, 182, 197, 217.
A u r e u s 234, 241.
B a l š a, dux s. Sabae, Petrus 145 (LX).
 149 (LXVII).
B a l t a z a r i ć de Zabok, Joannes 146.
B a n a l e s gentes 201, 205.
B a n a t u s sede vacante, iudices
 suo munere funguntur 217, 230.
B a n a t u s Srebernik 153.
B a n ĉ a (? Banča), nobiles de, 110;
 possessio 110.
B a n f i de Alsó Lindva, Joannes 148,
 177, 179, 181, 186, 192, 196, 210, 221,
 222, 230 sqq. 251. Ejus conjux Mar-
 garetha Sekelj de Ormožd 177(CXXV).
 186, 196, 221—3 et filius Stephanus
 196.
 — de Bolondos, Joannes 254.
B a n i s futuris: mandata data 151
 (LXXI). 182, 185, 190.
B a n j a l u k a, castellum 236.
B a n u s: Boric 111, 112.
 — Croatiae 219, 271, 276.
 — regnorum Dalmatiae, Croatiae et
 Slavoniae: Ladislaus de Egervara
 127 (XXIX). Joannes Corvinus 128
 (XXXI. nota). 131—135, 139, 142
 (LV. LVI). Andreas Bot de Bajna
 144 (LVIII). 149, 163. Marcus Hor-
 vat de Kamičac 144 (LVIII). 149.
 Joannes Ernest de Čakovac (Chák-
 tornya) 146 (LXII). 149, 150. Geor-
 gius de Kaniža 146 (LXII). 147
 (LXIII), 149, 150. Emericus de Pe-
 ren 150 (LXX) — 163. Petrus Beri-
 slavus 165—181, 186, 189, 192, 196,
 223. Joannes Torquatus, Corbaviae
 comes, 200—215, 218. Joannes de
 Tah 215, 217, 218, 237, 245, 246.
 Franciscus de Batthyan 237—241,
 244—246, 251, 257—276.
B a n u s Slavoniae: Nicolaus de Ilok 119
 (XII) — 216.
 — Jajcensis: Franciscus Berislavus de
 Grabarje 125 (XXII). 126, 135 (XLV).
 138, 140, 141 (LII. LIII). Balthasar
 de Batthyan 138 (XLVIII). 139
 (XLIX. L). 143 (LVII). Ladislaus de
 Kaniža 143 (LVII). Joannes Bebek
 143 (LVII). Bartholomæus, prior
 Auranae, 145 (LX). Georgius Zthre-
 semley 149 (LXVII). 152 (LXXXIV).
 Petrus Keglevic de Bužin 201, 205,
 250.
 — Mačvensis: Nicolaus de Gara
 110. Petrus Čeh de Leva 115. Joan-
 nes de Korog 116. Nicolaus de Ilok
 119 (XII).
B a r a ć, de: Mathias. v. Auranae prior.
B a t t h y a n, nobiles de: Benedictus
 144, 145, 149, 158. Balthasar 136,
 144—153. v. Banus Jajcensis, Vice-
 banus. Franciscus 169 (CVI. CVII).
 173, 183, 185, 189, 196, 205, 206,
 226. v. Banus. Balthasar, junior, 173,
 183, 210, 225.
B e b e k, nobilis, Joannes 143.
B e b r i n a, villa, 113.
B e d e n i c a, nobiles de 149.
B é k e s i de Velika, Georgius 118.
B e l a rex 111, 113, 243.
B e r i s l a v i ć de Vrhrieka: Stapha-
 nus 126 (XXIV. XXV. XXVI) —
 134, 144. „Iz Werhowych“ 131
 (XXXVII). — de Mlaka, Georgius,
 208.

* Nomina, de quibus, quid indicent, compertum non habeo, ita exhibui, prout ea in literarum monumentis scripta reperi.

- Berkasovo (Berekzo), castrum 124 (XXII).
- Berkuš, generatio de 150 (LXIX).
- Bevenjud (Bewenywd) de Ostrožin, nobiles: Joannes 118, 119, 127 (XXVII). 132. Thomas 127. Nicolaus 127, 132.
- Biela stiena, castrum, oppidum 120 (XV). 122 (XVIII). 142 (LV). 147, 148, 174, 180, 181, 185, 186, 192, 210, 222, 229, 251. Pagi aliaeque possessiones ad idem castrum pertinentes 122 (XVIII). 142 (LV). 147 (LXIV).
- Big, rivus, 111, 113, 115.
- Bihac, castrum, 132, 152, 259. Claustrum ord. s. Francisci ibidem 163.
- Biograd (Belgrad. Nándor Alba) 193, 194, 197, 214, 263 sqq.
- Blagaj, comites de: Gregorius 145 (LX). Gaspar (?) 163. Antonius 177. Stephanus 212, 215.
- Blinje (Blynje. Wywar. Blynje-Wywar), castellum, oppidum 122 (XVIII). 142 (LV). 147 (LXIV). 180, 181, 186, 192, 210, 221, 222, 229 (CCXX). 240, 251.
- Blizna (? Belezna), possessio 111, 112, 113, 114.
- Bočac, castrum 168.
- Bočak de Rasina (Razyna Kerezthwr) Petrus. v. Vicebani. Stephanus 230.
- Bohemi. Bohemia. 194, 196, 199, 206, 232, 257, 263, 271, 274, 275.
- Boric, banus 111, 112.
- Bornemisa de Crisio, nobilis, Nicolaus 145.
- Boroschyan, possessio 116, 118, 121, 135.
- Boryoch, vallis, 112.
- Bosnense capitulum 115, 118, 147 (nota).
- Bosnensis episcopus: Posa 115. Petrus 114. Benedictus 110, 113.
- Bot de Bajna, nobilis, Andreas v. Banus.
- Božjakovina (Bosyako), castellum 169, 182, 209, 218.
- Bradač de Bistrica, de Ladomirec. Emericus 171. v. Vicebanus. 217. Stephanus 217. Georgius 217.
- Brandenburg. marchio Georgius 158. 163, 164, 172, 176, 182, 203, 214, 274.
- Brazda (? Barazda), possessio, 111, 112, 113, 115.
- Breczkoucz, possessio 116.
- Breznica, rivus 112, 114.
- Brezovac, castellum, 216. Oppida, pagi aliaeque possessiones ad idem castell. spectantes 216.
- Brinje, oppidum, 119 (XI).
- Brod, possessio 118, 124.
- Brodarić de Jarosyn: Franciscus 169. — Brodarić Stephanus 232.
- Budački de Vojkovac, Bartholomaeus 149.
- Budor de Budrovec: Andreas 172, 174.
- Bukovlje (? Bukoya. Bokolya), possessio, 116, 121, 123, 135.
- Burgo, Andreas de, orator caes., 195.
- Bužin, castrum 117 (VIII). 200.
- Capitaneus regni Slavoniae: Paulus Kerečen de Kanyaffewide. 197 (CLX). Ludovicus de Peker 247.
- Capitulum s. Petri de Požega 116, 214, 229. v. Bosnense, Cazmense, Zagrabiense capitulum.
- Carinthia 176.
- Carolus V., imperator 202.
- Cesar-grad (Chazarvar) 158.
- Cetin, castellum (?) 170.
- Chezmycze, Joannes de 230, 253.
- Ciglenik, pagus 124.
- Clemens VII., pontifex, 251, 263.
- Colonorum migratio 165, 215.
- Comes. v. Banfi Blagaj. Corbavia. Dobor. Frangepanes. Turoc. Vicebani. Zagorje. Zrin. — Zagrab. camp. Topusko.
- Comitatus: de Valko 111, 115, 119, 120, 129, 130, 135; — de Dubica 116; — de Požega 115 — 119, 124 (XX). 135 (XLIV). 246; — de Vrbas (Orbaz) 116, 148 (LXVI. Oborgaz); — zagrabiensis 118, 122 (XVII). 123 (XVIII). 156, 197, 200, 201; — crisiensis 122 (XVIII). 123 (XVIII). 132, 147 (LXIV). 164. 197, 213, 216, 218. 230, 253; — varasdinensis 143, 145 (LXI); — viroviticensis 148 (LXV). 230, 231.
- Comitatus de Požega nobiles in dieta Hungar. 130 (XXXV).
- Congregatio generalis 165, 166, 203, 208, 215, 216.
- Cousvetudo Slavoniae regni 136—8. 171. 172 (CXIII). 182.
- Contarini Carolus, orator venet., 232, 240, 250, 255, 256, 271—274.
- Corbaviae comes, Joannes 153, 253, 274, 275, 276. v. Banus.
- Croatae 195, 253, 256, 264, 278.
- Croatia. Croatiae regnum. 153 (LXXV. LXXVI) — 159, 162, 163, 169, 194, 201, 207, 212, 216, 219, 221, 237.

- Croatiae regni oratores 160.
 Čazmense capitulum 148 sqq.
 Čeh de Leva: Petrus 110, 115, 116.
 Ejus conjux Catharina 110, 115, 116.
 — filius Ladislaus 115 — 117. 124.
 Ladislai filius Petrus 116. Joannes 121 (XVI). 124.
 — nobiles de Čeh alias de Lužje 128 (XXX).
 Čubranić, generatio. V. Vrhrieka.
 Dalmatia 194, 212, 220.
 Dandolo, Joannes Antonius 243, 248, 249.
 Decimae eccles. 120 (XV).
 Dedina rieka, nobiles de 124.
 Denarii: albi, hungaricales 199; Viennenses nigri 199.
 Dersfi de Zerdahel, Nicolaus 176, 214, v. Vicebani.
 Deshazi de Susjed-grad, Stephanus 150 (LXIX). 212, 215, 260, 262.
 Dica. Dicatores 188, 144 (LIX). 145, 147, 149, 150 (LXX). 156, 158, 160, 161, 163, 169, 173, 219 (CCXIII). 232.
 Dieta, Crisii celebrata 155, 246. — regni Hungariae 197, 219, 240.
 Dohor, possessio 118. Comes perpetuus de —: Franciscus Berislav de Grabarje 168.
 Dobra kuća, possessio. Claustrum Eremitarum ibidem 230 (CCXXII).
 Dolački (grad? Dolaczky) 148 (LXVI).
 Dos 187, 228.
 Dragacić de Otok, Martinus 151.
 Dubočac, possessio, vadum. 118, 168.
 Dubovik, possessio 118.
 Dudić de Vrbovec: Andreas 146 (LXI).
 Dulebska, rivus 176.
 Dvorišće 180, 181, 186, 229. Claustrum Fratrum minor. ibidem 185.
 Ecclesiarum aurea et argentea vasa ac pecuniarum pars in usus belli accepta 261.
 Egervar, nobiles de: Ladislaus 127, 130. Ejus filius Stephanus 127. Michael 174. Hujus filius Brictius 174. v. Tinin. episc., et Joannes 174 (nota).
 Elenoa greda, locus 111, 113.
 Episcopi: v. Bosnen. Scardon. Tininien. Tragur.
 Érd, pagus 261, 263.
 Erdödi-Bakač, nobiles: Thomas, cardinalis et archiepiscop. 145 (LX). 148 (LXVI). 151 (LXXII). 164, 169, 174, 176. 177, 182, 201, 259. v. Grabar. episcopat. et Topusko. Ejus fratres: Petrus, Paulus, Joannes et Valentinus 148, 151. Simeon v. Grabar. episcopi.
 Ernest de Čakovac (Cháktornya) Joannes. v. Banus.
 Exemptiones: 177 (CXXIV). 212.
 Fejérkö v. Biela Stiena.
 Ferdinandus, archidux Austriae, 202, 209, 211, 212, 221, 232, 243—245, 249, 253—256. 266, 274.
 Fintić de Poljana, Petrus 174.
 Floreni: hungaricales 116, 117, 199 (CLXVI); venetenses 116, 117.
 Fodinae 198 (CLXIV).
 Frajlehović Joannes 122 (XVII). 125, 126. Georgius, Joannis filius, 125, 126.
 Franciscus I, Galliae rex 204, 232.
 Frangepanibus, comites de: Martinus 116—119. Ejus conjux Helena 115; fratruelis Hans 119. Sigismundus 147 (LXIV). Ejus filia Barbara, conjux primum Vuk despotae, dein Francisci Berislavi de Grabarje. Bernardinus 151, 153, 160, 203, 204, 248. Bernardini filius Mathias 152, 169, 170. Hujus conjux Sophia Tuz 163, 177. Bernardini filius Christophorus 152, 209, 219, 238, 243, 245—250. 253—256, 264, 266, 271, 274—279. Bernardini filius Ferdinandus 152, 185. Helena 182. Mathias de Slunj 277, 278.
 Frater generationalis 122 (XVII).
 Fratres adoptivi et condivisionales 127 (XXVIII).
 Fumi. Fumales pecuniae 211, 219.
 Gara, nobiles de 110. Nicolaus et Joannes 111. Job 120. Cives de — 117.
 Geczew, nobilis 146.
 Gereb de Wyngarth, Petrus 137.
 Gjulač, nobilis, Joannes 145, 146.
 Gjuragj sv. (? Zenth Gyurgh) villa 112.
 Gora, castellum, 169, 171.
 Gorica, de, Nicolaus (magister) 145 (LX).
 — de Vidovec, Joannes 173, 279 (?).
 Gorjani, nobiles de v. Gara.
 Gospodčina 214.
 Gotal, nobilis, Nicolaus 146.
 Grabarje, nobiles de 111. Nepotes bani Borić 111—113. Ladislaus hujus nepos 111. Nicolaus Stephani filius 110. Petrus 119 (XIII). Ejus filius Joannes 119, Emericus 119 et filia Barbara 119. Joannes Borić 119. Ejus filius Osvaldus 119. Benedictus 118. Ejus filii: Bartholomaeus 120

- (XIV). 129 (XXXIII). 145 (v. Auranæ prior); Nicolaus Dezevus 118—120, 123; Joannes Berislavus 118—121, 123, 124. et Martinus 118—120, 123. Joannis Berislavi filius Franciscus 118, 123—125, 129, 130, 132, 133, 135, 136—138. 140—143, 146, 147, 149, 158, 161, 168, 174. 177, 185, 187, 201, 205, 222, 223, 229. Ejus conjux Catharina 124; deinde Barbara (v. Rasciae despotae Vuk conjux Barb.) 125, 126, 133, 136—8, 142, 147 (LXIV). 148. ac demum Margaretha Sekelj de Ormožd 174. (v. Banfi Joan.) Martini filius Joannes 118, 123, 129, 135, et Nicolaus 123, 135. Francisci filius Stephanus 123; Joannes 142 (LV). 143 (LVI). 147 (LXIV). 179. Hujus conjux Helena 179, 181. et filius Stephanus 181. Petrus Berislavus 165. v. Banus.
- Gradisa** (Gradec, Gradisky, Gradyzka. Gradyzca), castellum, oppidum 117 (VIII). 121, 125, 142 (LV). 147.
- Gradišće**, vadum, 241.
- Grdak** de Fylethyncz, Joannes 230, 253.
- Grđevac** (Gordova), locus, 211.
- Greiben** (Gereben), castrum 164.
- Gregorianec** Georgius 174, 178. v. Vice-protonot.
- Grobnik** 216.
- Grubethech**, alveus 111. 113.
- Guidoto** Vincentius, secretarius 232, 233.
- Hadard**, vojvoda, Mahometanus Christi fidem amplexus, 141 (LIII).
- Hadrianus** VI., papa 204, 212.
- Hedervára**, Franciscus de 214.
- Henczelffy** de Pethrowcz, Stephanus v. Protonotarius.
- Henning** de Susjed-grad (Szomszédvár): Ursula 254. Andreas 177, 178. Ejus conjux Sophia Tuz 177, 178, et soror Catharina 178, 254. Joannes 211. Ejus filia Margaretha, conjux Joannis Banfi de Bolondos 215. Hujus filia Anna, conjux Stephani de Deshaza 212, 215. — Thewrewk de Ennyng, Emericus 201, 205.
- Herceg**, Joannes 246.
- de Szekcső (Sekuč), Paulus 117. Philippus 117. Pauli filii: Bernardinus 123 et Ladislaus 123.
- Hobetić** de Dubovac, Balthasar 173. 174. v. Vice-protonotar.
- Horvat**, nobiles: Petrus. Ejus filii: Paulus, Joannes et Ladislaus 110.
- de Kamicač, nobilis, Marcus v. Banus.
- Hruševo**, possessio 116, 118, 121, 135.
- Hruštica**, pagus, 116 (V. VI). 118, 123, 135.
- Hungaria** 190 sqq. 194, 195 sqq. 199, 233 sqq. 243 sqq. 269 sqq. v. Partes.
- Hwalkovac** (? Hwalkowcz), pagus 117, 123, 135.
- Hythuanowch**, villa 112.
- Ilok** (Wylak) 257, 269, sqq.
- de: Nicolaus 119 (XII). Laurentius 158, 167, 208, 213, 217.
- Imbrić** de Jamnica, Petrus 150, 208. Joannes 208. Ladislaus 208.
- Istvánfi**, Joannes 217.
- Jajce**, castrum, 166—169, 171, 184, 202, 236, 238, 239, 244. v. Banus Jajcen.
- Jakob sv.**, castellum, 164.
- Jalšavica**, possessio 114.
- Jalšavik**, possessio 111.
- Jastrebarska**, oppidum 115, 182.
- Joannes Corvinus** 125, 205, 247. v. Banus. Ejus conjux Beatrix 132, 142 (LVI). 146, 201; filius Christophorus 143 (LVI) et filia Elisabetha 143 (LVI). 182.
- Judex curiae regiae**: Petrus Gereb de Wyngarth 137.
- Judicium generale** Zagrabiae 127 (XXVII).
- Kaczanocz**, Koczanowcz, Kochanowcz, possessio 116, 117, 123, 135.
- Kamenica**, castellum 164.
- Kaniza** (Kanisa. Kanyssa), nobiles de: Ladislaus 143, 218, 230. Ejus conjux Anna 270. Georgius v. Banus. Dorothea 213.
- Kapolna**, nobiles de: Georgius 213, 218, 229. — Zerechen de Kapolna, Christophorus 217.
- Kastelanfi** de sz. lélek, nobiles: Georgius 141 (LIV). 149, 150, 153, 154, 160, 161, 163. Joannes 184 (CXXXVII). 210, 216, 238, 241, 245, 246, 253, 270.
- Kaznola**, fluv. 113, 115.
- Kecer** de Radvan, Radovan, nobiles: Franciscus 145 (LX). 146 (Kaczyr). 153—155, 167, 192. Ambrosius 262.
- Keglević** de Bužin, Petrus 200, 205, 221, 222, 229 sqq. 250. v. Banus Jajcen.
- Kerečen** (Kerechen. Kerecheny), nobiles: Georgius 145. — de Kanyffewlde: Paulus 197. 246. v. Vicebanus. Capitaneus.

- Kerhen**, nobiles 142 (nota).
Kishorvat de Hlapčić, nobilis, Joannes 129.
Kladuša, castrum 117 (VIII).
Klis (Clissa), castrum 195, 204, 216.
Kloštar, possessio 118.
Knin (Tininium) castrum 159. v. Tinien. episcopi.
Kobaš, possessio 118.
Komogovina, castellum, oppidum 116, 117, 121 (XVII), 124, 125, 147 (LXIV). 148, 180, 181, 186, 229.
Komorica, castellum, possessio 118, 124, 179, 181, 186, 229.
Kopriva, possessio 116, 123, 135.
Koprivnica (Cuprinz), castrum, 278.
Kostel, castrum 146 (LXI).
Korog, Joannes de 116. Ejus filius Gaspar 116, 123.
Kostajnica, castellum, castrum, oppidum 116—119, 124, 127. Pagi aliaque possessiones ad idem castrum pertinentes 127 (XXIX).
Krapina, castrum, 143, 146, 182.
Krešić, possessio 117.
Krištalovac, castellum, 164, 196, 239.
Križanić Joannes 180.
Križevci (Crisium), urbs 161. 165.
Krupa, castrum 117. 132 (XXXVII). 201.
Kružić de Kroog, Petrus. v. Segn. capitan.
Kujnik, pagus 124.
Kupa, fluvius, 207 (CLXXXIV).
Kupinik, despota de. V. Rasciae despota Joannes.
Kwpsa de Orbova (Vrbova?), nobiles 124, 177.
Lélek sz., castellum, 230 (CCXXI).
Lepoglava. Claustrum Eremitarum ord. s. Pauli ibid. 145 (LX). 146.
Levač, castellum, oppidum 139 (XLIX).
Lipa, oppidum 117.
Lipovac, castrum 115, 117. Nobiles de—: 115. Mučina (Muchyini) 115.
Lobor, castrum 143 (LVI). 158, 174, 210, 222, 229. Pagi aliaque possessiones ad idem castrum pertinentes 143 (nota).
Lucrum camerae 140 (LI), 198, 232.
Ludbreg, castellum, oppidum 164, 278 (Lubrich).
Ludovicus II., rex 169 sqq. 184, 205, 206 sqq. 273 sqq.
Lukavec, castellum, 126 (XXIV). 131 133. v. Medved. Castellani in eodem castello: Stephanus Berislavić 126. 128. (XXXII) 134. Thomas de Peker Zerdael 128. Paulus Bužanić 134.
Lužanci (?) Lusancz, villa 112.
Mačvensis banus V. Banus.
Magister artium facultatis: Paulus Tomiczay 117.
Majkovac, castellum, 132, 141 (LIII). 174. 180, 181, 186, 229.
Mathias rex 117 (VIII) — 121 (XVII). 124—127. 194 (CL).
Maximilianus I., imperator, 267.
Medjurječje (Megyewrechye, Wasmegereche) castrum, castellum, districtus, 208, 230. Pagi aliaque possessiones ad idem castrum spectantes 218, 230.
Medved-grad (Medwed. Medwe), castrum 126, 131, 134. Capitanei in eodem castro: Albertus Walterstorff 126. Petrus Pan 164. Sigismundus Frodnohar de Bednja sv. Petar 176. Joannes Kosacki de Kolovrat 214, 217.
Metlika 253, 256.
Migalovac, possessio 116, 117, 123, 135.
Mikanovci, possessio 116, 117, 123.
Mirkovec, nobiles de: Andreas et Joannes 146.
Mladenčić de Vranostaz, Nicolaus 127, 128.
Mlaka, mala (Kis Mlaka), possessio 128 (XXXI. nota).
Monasteria. v. Dobra kuća. Dvorišće. Lepoglava. Topusko. Varasdinum. Virovitica. Ztreza.
Moneta, antiqua-nova 233 (CCXXIX).
Mrujavčić de Dolac sive de Brezovica, Nicolaus 217 (nota).
Mučina V. Lipovac.
Muhač (Mohach) 273 sqq.
Mutnica, castrum, 205.
Nasadae 262 (CCLXXX).
Nelipić (Nelepechy) Franciscus 167, 210.
Nespeša. Paulus de 255.
Neuna. Newna Newnawara, castrum 110, 116. 124.
Niger Thomas, episcopus Scardon., dein Tragur., orator pontificis, 204 (CLXXIX). 260.
Novi dvori, castellum 164.
Octavae (judicia) 161, 162.
Odolya, possessio 116.
Okić, castrum 117 (VIII). 182.
Orehovac (?) Orehouch, possessio 110.

- Orio Laurentius, orator venet.**, 192, 194, 195, 197—199, 202, 204, 211, 212.
Orljavac (Oryawa. Oryawawar), castrum 115, 116.
Orlovčić, Dujam 151 (nota). 163.
Stephanus 151 (nota). 163. **Gregorius de Čoka** 195, 216. v. **Segn. capitán.**
Osiek (Ezek), castellum 130 (XXXIII). 272.
Oslek de Miletinec, Dionysius 253.
Ostrožin, castrum, castellum, praedium 118, 132, 216.
Ostrvica (Ostervicza, Osztrovicza), castrum 117 (VIII). 163.
Otmic de Klokoč, Gregorius 217.
Otočac, urbs 190.
Óvár, castrum, oppidum 116, 118, 121 (XVI). 123, 135.
Paka regalis, possessio 112, 114, 118.
Paks, locus 268.
Palatini regni Hungariae: Michael Orsag de Gut 117, 127. **Petrus Gerreb de Wyngarth** 139. **Emericus de Peren** 150 sqq. **Stephanus de Báthor** 186 sqq.
Palfy de Pawlysewez, Joannes 231.
Paraphernales res 187, 228.
Paris de Adamovec, Joannes 217, 255.
Partes subjectae 212, 215.
Peč, castrum, 178.
Pechváradiensis conventus 120.
Peker (Peker. Pekri. Pewkry) de Petrovina: Joannes 210, 230. **Franciscus** 213. **Ludovicus** 152, 158, 163, 210, 230. 247. **Nicolaus** 246.
 — **fluvius** 213.
 — **Zerdael, nobilis de, Thomas** 128.
Peranski (Perney) Christophorus 142 (nota). v. **Šubić.**
Peren, Emericus de, v. Banus. 171.
Perna, possessio 117.
Pestis morbo affecti 265.
Petelinic Hieronymus 190, 195. v. **Segn. capitán.**
Petev, nobilis, Ladislaus 146.
Petrovaradin (Varadinum Petri) 257, 263 sqq.
Pezzer de Pezzerio, Joannes 149. **Nicolaus** 255.
Pogan Sigismundus 272, 273.
Poloni. Polonia. 192, 196, 199, 212, 220, 245, 274, 275, 279.
Poriečje (? Poreche, Porycha) possessio 116, 121.
Postojna (Adelsberg) 247 sqq.
Praščovec (Praschowcz), Stephanus de 166, 174, 176. v. **Zagrab. episcopat.** **Alii ejusdem familiae homines** 249.
Prebjezi (prybek) 163, 237.
Presbyteri et monachi, militiam facere jussi 265.
Pristaldus 150 (LXIX).
Procuratoris revocatio 136 sqq.
Protonotarius regni Slavoniae: Franciscus de Moravce 167, 172. **Franciscus de Hassagh** 145 (LXI). **Stephanus Henczelly de Pethrowcz** 167, 176, 209. **Nicolaus** 238 (?).
Pylzperger de Baal, Volfgangus 164.
Quarta puellaris 174.
Rača, locus 266.
Rakovac (Rakonok. Rokonok), castellum, 134 (XLIII). v. **Medvedgrad.**
Rasciae despotae: Vuk 120 (XV). 121 (XVII). 122 (XVIII) 124—127. **Ejus conjux Barbara** 123 (XVIII) — 125. **Joannes** 126 (XXIII nota). 127 (XXVII). **Georgius** 127 (XXVII). 130 (XXXIII). **Joannes Berislavus de Grabarje** 179, 181. v. **Kupinik.**
Rasohatac (Razwachacz. Razowhatacz. Razohachez. Razohathecz), castellum, oppidum 123 (XVIII). 142 (LV). 181, 186, 229.
Ratkaj, nobiles: Benedictus 145, 146, 158. **Ladislaus** 145.
Raven, nobiles de, 249.
Ripač, castrum 151 (LXX).
Rotarum patibulum 171 (CXI).
Rozgon, nobiles de: Stephanus 130, 254. **Ejus soror Clara** 130 et conjux **Cathariná** 254.
Rupača, possessio 116, 121.
Rusyncz zenth Myklos, nobiles de 115.
Ruštica v. Hruštica.
Samobor, castrum 182.
Sava, fluv. 111, 113.
Seda, Antonio di Zuane della 256, 263, 269, 271.
Segnia, castellum. Capitanei in eodem: Petrus Berislavus 167. v. **Banus. Hieronymus Petelinic** 195. **Gregorius Orlovčić** 195, 216, 233. **Petrus Kružić** 216. — **Interdictum ibid.** 270.
Sekelj (Zekel) nobilis, Joannes 158, 163. — **de Ormožd: Margaretha** 196. v. **Banfi.**
Selce (? Zelche), villa 113, 114.
Sigismundus rex 110. **Ejus adversarii in Slavoniae regno** 110.

- Simonfi de sz. György, nobilis, Petrus 145.
- Sinj, castrum 161, 163.
- Skrad, castrum 117 (VIII). 118, 119, 127, 132.
- Skradin (Scardona), castrum 156, 163, 195. Episcopus Scard. v. Niger.
- Slankamen, castellum, 263.
- Slavković de Magalowcz, Georgius 253.
- Slavoniae regnum 110, 121 (XV). 136, 144 (LIX) — 147, 153 (LXXV, LXXVI). 155 — 162, 165, 169, 194, 198, 213, 232, 237, 239, 257, 258, 261 sqq. 270 sqq. 277 sqq.
- Slobodnica, Słoboština (? Zabad falva) 112, 118, 135. Zlobochna: 167, 184.
- Srebernik, bnatus 153.
- Sriem (Sirmium) 257, 258, 263.
- Stari grad, castrum, 195.
- Statilius Joannes 173.
- Steničnjak, castrum 117, 119.
- Stubica, castellum 170. — dolnja 211.
- Subsidium 140 (LI). 144 (LIX). 146 (LXII). 150, 158, 159, 169, 170.
- Successio mutua 118 (X). 127 (XXVIII). 249.
- Sulk de Sulkovac, nobiles 124.
- Susjed-grad (Zomzedwar) 182, 211.
- Svibnik, locus 113.
- Svinjar (? Zwyna), possessio 118.
- Szabó de Varasd, nobilis, Ladislaus 146.
- Szálkán Ladislaus 150 (LXIX). 169 (CVI). 206, 244 (CCXLI). 245.
- Šabac, castrum, 194.
- Šćitarovec, Gaspar de 255.
- Šubić de Perna, Christophorus 150 (LXIX). v. Peranski.
- Šušnjevcí, possessio 118.
- Tah, Joannes de 183, 210, 259, 260. v. Banus.
- Tartari 243 (CCXLI).
- Tekić, possessio 116, 118, 121, 123, 135.
- Telonium 147 (LXIV). 183, 207.
- Tininienses episcopi: Briccius de Egervara 174 (CXV). Andreas, abbas de Topusko, 214, 247, 258, 262.
- Tomadowcz, Michael de 176.
- Tomica, possessio 111, 113, 116, 118, 121, 123, 135. — oppidum 130 (XXXV).
- Tomiczay Clemens, Ladislaus, Paulus et Barnabas 117.
- Tomori Paulus 211, 263, 269, 278.
- Tompa, nobilis, Michael 144, 145.
- Toplica, oppidum 146 (LXI).
- Topusko. Ecclesia b. Mariae Virg. 150. — Abbates ibid: Georgius 247. Andreas 212, 214, 247, 258. v. Tinin. episcop. — Comendatarius: Ladislaus Szálkán 150 (LXIX). — Tutor et specialis patronus ac possessor abbatiæ: Thomas Bakač, cardin. 177. — Comes sedis: Simeon Donat 150 (LXIX). Gaspar Boričević de Lapac 214. — Castellani: Simeon Donat et Thomas Vojković 150 (LXIX).
- Totuš (Thetheos), nobiles de 123 (XVIII).
- Totuševina (Thothwsewyna. Thythesewyna), districtus 120 (XV). 136, 142 (LV). 147 (LXIV). 148, 174, 186, 229. Castella, oppida, pagi aliaque possessiones ad Totuševinam pertinentes 142 (LV).
- Trakošćan, castrum 164.
- Transylvaniae vojvoda: Petrus Čeh de Leva 116. Nicolaus de Ilok 119 (XII). Joannes de Zapolja 158, 160, 198, 199, 263. 271, 274, 275, 278, 279.
- Treutul de Newna (Tiewtwl): Nicolaus 110, 114—116. — Threwthel Nicolaus, filius Nicolo de Florencia 116, 117, 123. — Nicolo Italicí 116.
- Tributum 121 (XVI). 121 (XVII).
- Tricesima 183 (CXXXIV).
- Trogir (Tragurium). Episcop. v. Niger.
- Tržac (Therzath), castrum 118.
- Turcae 11, 139, 145 (LX). 153, 155, 156, 159, 162, 168, 170, 189. sqq. 200, 201, 204, 216, 219. sqq. 232. sqq. 247 sqq.
- Turocz. nobilis de, Bernardus. v. Vicedebanus. 158, 163.
- Tuz de Lak: Joannes 178. Ejus filia Sophia, conjux Andree Henning 177, dein Mathiae de Frangepanibus 163, 177.
- Ujlak v. Ilok.
- Ujvár v. Blinje.
- Valpovo, arx, castrum 151, 154, 213, 262, 265.
- Varasdinum, urbs 163. Clastrum ord. Fratrum min. ibid. 148.
- Vathay Stephanus 246.
- Veglia. Proveditor: Augustinus Valier 248 sqq.
- Velika, castellum, 118, 179, 181, 186, 229. — castrum 218, 230.
- Venetiae. Respublica veneta. 194, 199, 204, 220, 250, 251, 269, 271, 279.

- Verböcz, Stephanus de 252.
- Vicebani regni Slavoniae: Balthasar de Alap 131, 138, 141, 151. Marčinko 131. Bernardus de Thurocz (Thuroczy de Ludbreg) 136, 141. Joannes de Gyula 136. Petrus Bočkaj, de Rasina 138. Balthasar de Batthyan 153 (LXXVI) — 163, 167—171. Balthasar de Alap 167 (C). 171, 174. Nicolaus Dersfi de Zerdahel 176 (CXXI) 178. Emericus Bradac de Ladomirec 176 (CXXI). Paulus Kerečen de Kanyaffewide 203, 208, 209, 213, 215, 219.
- regni Croatiae: Joannes comes Croatiae 153, 155, 162, 163.
- Vice-protonotarius regni Slavoniae: Petrus Vratiša de Vratišinec 173 (CXV). Georgius Gregorianec 178, 197. Balthasar Hobetić de Dubovac 216.
- Vinica, castrum 164.
- Vinkovci, pagus 123.
- Virovitica (Werewcze), oppidum 148 (LXV). 192. Clanstrum ord. Minor. ibid. 148.
- amnis (Werewcze wyze) 148 (LXV).
- Vladislaus II. rex 129 sqq. 177.
- Vlah (Valachus) 195.
- Vojković de Vojkovic, Nicolaus 149.
- Vranovci, possessio 116, 121, 123, 135.
- Vratišinec, locus 169, 174, 177. Vratiša Petrus de — 173.
- Vrba, pagus 111, 116, 121, 123, 135.
- Vrbas (Orbaz), districtus 139 (L). v. comitatus.
- Vrnbosna (Werbewchanya) 153 (LXXV).
- Vrhrieka, nobiles de genere Čubranić (? Subranycz, Chwbranycz) de 133 (XLI). v. Berislavić.
- Waysprocher, dominus castri Kostel 146 (LXI).
- Xagabria 204. v. 255, 276.
- Zagorje, comes de, Georgius 164.
- Zagrabia, urbs 131 (XXXVI). 158, 163, 175, 182, 183, 185, 212, 215, 218, 236, 254, 255, 266. Suburbium 163.
- Zagrabienne capitulum 126 (XXIII. nota). 146 (LXI). 151, 171, 177, 183, 184, 198, 199, 254, 259, 260, 261, 262. Ejus arces 259.
- Zagrabieneses episcopi: Paulus de Horvat 110. Osvaldus 120 (XV). Lucas 145 (LX). Simeon Erdödi-Bakač 176 (CXX. CXXI). 178, 202, 207, 209, 245 (CXLIII). 259, 261, 262, 265, 273, 277—279.
- Zagrabienensis campi comites: Albertus Walterstorff 126 (XXIV). Mathias de inf. Lomnica 126 (XXIV). Thomas de Peker Zerdael 128. Paulus Maićnić de inf. Lomnica 128.
- Zagrabienensis ecclesiae suffraganeus: Georgius 247. v. Topusk. abbas.
- Zagrabienensis episcopatus administrator, gubernator: Franciscus Kecer 155, 167. v. Kecer. Balthasar Hobetić de Dubovac 173 (CXV).— Vicarius temporalis et administrator proventuum: Stephanus Fraschowcz 249.
- Zagrabienensis episcopatus specialis patronus et tutor: Thomas Erdödy-Bakač 164, 169, 171, 172, 176.
- Zalathnok, possessio 116, 118, 121, 123. Nobilis de —, Georgius 169.
- Zapolja, Joannes de v. Transyl. vojvoda.
- Završje, nobilis de: Gregorius 146.
- Zbilio, nobilis de: Blasius 145.
- Zdenci 171. — dolnji 211 (CXCI).
- Zempche, nobiles de 210, 230.
- Zöld (Zeld. Zewld) de Alsó Palychna, Paulus 230, 239, 273.
- Zrin, comes de: Petrus 125. Nicolaus 126 (XXIII nota). 224, 225.
- Zthresemley, nobilis, Georgius 149. v. Banus.
- Ztreza. Ztrezethyncz. Clastrum Eremitarum ibid. 214. 247.
- Zvirišće (? Zwerzyche), amnis 114.
- Zylaghsag, districtus, 213.
- Žabnica (Sabnycza zenth Iwan), nobiles de 253.
- Želin, castrum 163, 169, 178, 211.

Dvie službe rimskoga obreda za svetkovinu sv. Ćirila i Metuda izdao Ivan Berčić. Troškom jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1870. Ciena 1 for. a. v.

Historija dubrovačke drame. Napisao prof. Armin Pavić. Izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1871. Ciena 1 for. 25 novč. a. v.

Pisani zakoni na slovenskom jugu. Bibliografski nacrt dr. V. Bogišića. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1872. Ciena 1 for. 25 novč. a. v.

Izprave o uroti bana Petra Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana. Skupio dr. Fr. Rački. U Zagrebu 1873. Ciena 3 for.

Rječnik iz književnih starina srpskih. Napisao Gj. Daničić. U 3 knjige. Ciena celomu 6 for. a. v.

Nikoljsko jevangjelje. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 novč. a. v.

Život sv. Save i Simeuna. Od Domentijana. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 novč. a. v.

Životi kraljeva i arhiepiskopa srpskih. Od Danila. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 novč. a. v.

Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia. Edidit A. Theiner. Tomus I. Romae 1863. Ciena 8 for. a. v.

Peslovice. Na svijet izdao Gj. Daničić. U Zagrebu 1871. Ciena 1 for.

U knjižarnici Fr. Župana (Albrechta i Fiedlera) u Zagrebu mogu se dobiti knjige, koje izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i koje izlaze njezinom pomoću i koje su prešle u njezinu svojinu :

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga I.—XIX. U Zagrebu 1867—1872. Ciena svakoj knjizi 1 for. 25 novč. a. v.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga XX. do XXV. U Zagrebu 1872. 1873. Ciena svakoj knjizi 1 for. 50 novč. a. v.

Povjestni spomenici južnih Slavenah. Izdaje Ivan Kukuljević Sakcinski. Knjiga I. U Zagrebu 1863. Ciena 3. for. a. v.

Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga. Napisao V. Jagić. Pomoću jugosl. akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga I. Staro doba. U Zagrebu 1867. Ciena 1 for. 20 novč. a. v.

Rječnik lěčničkoga nazivlja. Sastavio dr. Ivan Dežman. Troškom jugosl. akademije znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1868. Ciena 1 for. 50 novč. a. v.

Monumenta spectantia historiā Slavorum meridionalium. Vol. I. II. III. **Listine o odnošajih izmedju južnoga slavenstva i mletačke republike.** Skupio S. Ljubić. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga I. II. III. U Zagrebu 1868. 1870. 1872. Ciena svakoj knjizi 3 for. a. v.

Stari pisci hrvatski. I. Pjesme Marka Marulića. Skupio I. Kukuljević Sakcinski. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1869. Ciena 2 for. a. v.

Stari pisci hrvatski. II. Pjesme Šiška Menčetića Vlahovića i Gjore Držića. Skupio V. Jagić. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1870. Ciena 2 for. a. v.

Stari pisci hrvatski. III. Pjesme Mavra Vetranića Čavčića. Dio I. Skupili dr. V. Jagić i dr. I. A. Kaznačić. Na sviet izdala jugoslav. akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1871. Ciena 2 for. a. v.

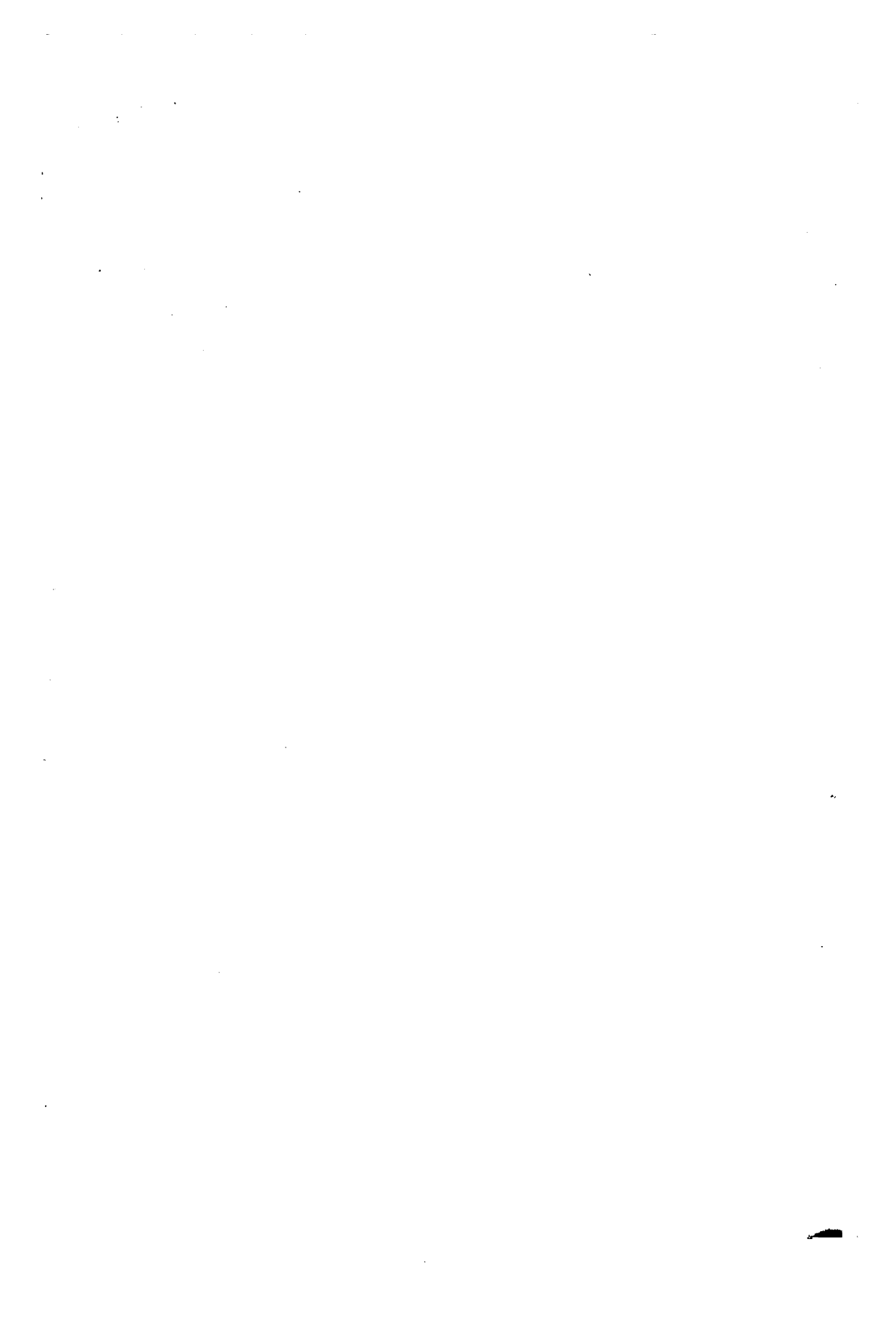
Stari pisci hrvatski. IV. Pjesme Mavra Vetranića Čavčića. Dio II. Skupili dr. V. Jagić, dr. I. A. Kaznačić i dr. Gj. Daničić. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1872. Ciena 2 for. 50 novč. a. v.

Stari pisci hrvatski. V. Pjesme Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića. Skupili dr. V. Jagić i dr. Gj. Daničić. Na sviet izdala jugoslav. akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1873. Ciena 2 for. a. v.

Flora croatica. Auctoribus Dr. Jos. Schlosser et Lud. Farkaš-Vukotinović. Sumptibus et auspiciis Academiae scientiarum et artium Slavorum meridionalium. Zagrabiae 1869. Constat 6 fl. a. v.

Starine. Izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga I. II. III. IV. V. U Zagrebu 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. Ciena prvij knjizi 1 for. 25 novč. a. v., a ostalim po 1 for. 50 novč. a. v.

 Dalje vidi na prednjoj strani.

12

THE BORROWER WILL BE CHARGED AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE NOTICES DOES NOT EXEMPT THE BORROWER FROM OVERDUE FEES.

CANCELLED

BOOK DUE

JUL 9 1987

NOV 10 1987

2354570